

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Ισπανικής Γλώσσας και Φιλολογίας

Διδακτορική Διατριβή

Μιχαλία Παπαϊωάννου του Ανδρέα

ΘΕΜΑ

Συγκριτική μελέτη των φρασεολογικών μονάδων που εμπεριέχουν τα ρήματα
κίνησης *πηγαίνω* και *έρχομαι* στην ισπανική και την ελληνική γλώσσα

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αγγελική Αλεξοπούλου (Επιβλέπουσα)

Καθηγήτρια Ανθή Παπαγεωργίου

Καθηγητής Μάριος Χρύσου

Αθήνα, 2024

ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστικός συγγραφέας της παρούσας Διδακτορικής Διατριβής, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στην εργασία αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάση επιστημονικής παράφρασης. Αναλαμβάνω την προσωπική και ατομική ευθύνη ότι σε περίπτωση αποτυχίας στην υλοποίηση των ανωτέρω δηλωθέντων στοιχείων, είμαι υπόλογος έναντι λογοκλοπής, γεγονός που σημαίνει αποτυχία στη Διδακτορική Διατριβή μου και κατά συνέπεια αποτυχία απόκτησης του Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών, πέραν των λοιπών συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων. Δηλώνω, συνεπώς, ότι αυτή η Διδακτορική Διατριβή προετοιμάστηκε και ολοκληρώθηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ότι, αναλαμβάνω πλήρως όλες τις συνέπειες του νόμου στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δε μου ανήκει διότι είναι προϊόν λογοκλοπής άλλης πνευματικής ιδιοκτησίας.

Όνομα και Επώνυμο Συγγραφέα: Μιχαλία Παπαϊωάννου

Υπογραφή:

Ημερομηνία (Ημέρα –Μήνας –Έτος): Αθήνα, 24 Απριλίου 2024

*Στην κόρη μου
Ιππολύτη Μαρία*

*Un proverbio es una frase corta
basada en una larga experiencia.*

Miguel de Cervantes

*Μια παροιμία είναι μια σύντομη φράση
βασισμένη σε μια μακρά εμπειρία.*

Miguel de Cervantes

Ευχαριστίες

Πριν από όλους, εκφράζω τη βαθιά ευγνωμοσύνη μου στην Αναπληρώτρια Καθηγήτρια κ. Αγγελική Αλεξοπούλου, επιβλέπουσα της μελέτης μου, για τη στήριξη και την καθοδήγησή της, καθώς μου προσέφερε πολύτιμες κατευθύνσεις έρευνας, παρατηρήσεις, εποικοδομητικά σχόλια και υποδείξεις συμβάλλοντας αποφασιστικά στην εκπόνηση της παρούσας διατριβής.

Ευχαριστώ, επίσης, την Καθηγήτρια κ. Ανθή Παπαγεωργίου, Πρόεδρο του Τμήματος Ισπανικής Γλώσσας και Φιλολογίας και μέλος της τριμελούς επιτροπής για τη συνεισφορά και τα σχόλιά της, καθώς επίσης και τον κ. Μάριο Χρύσου, Καθηγητή του Τμήματος Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας και μέλος της τριμελούς επιτροπής, για την πολύτιμη αρωγή του και τις καίριες επισημάνσεις του σχετικά με τη δομή και το περιεχόμενο της εργασίας.

Εκφράζω της θερμές ευχαριστίες μου στην κ. Susana Lugo Mirón, Επίκουρη Καθηγήτρια του Τμήματος Ισπανικής Γλώσσας και Φιλολογίας, στην κ. Ειρήνη Παρασκευά, Επίκουρη Καθηγήτρια του Τμήματος Ισπανικής Γλώσσας και Φιλολογίας, στον κ. Διονύση Γούτσο, Καθηγητή του Τμήματος Φιλολογίας και στην κ. Ολυμπία Τσακνάκη, Επίκουρη Καθηγήτρια του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, μέλη της επταμελούς επιτροπής, για τις λεπτομερείς παρατηρήσεις και διορθώσεις αυτής της μελέτης.

Απεριόριστη ευγνωμοσύνη οφείλω στον συνοδοιπόρο της ζωής μου, Κωνσταντίνο, για την αγόγγυστη υπομονή του, ηθική συμπαράσταση και ψυχολογική ενδυνάμωσή μου κατά τη διάρκεια όλων των χρόνων συγγραφής αυτού του πονήματος.

Τους γονείς μου, Ανδρέα και Ασημίνα, και την αδερφή μου, Ιωάννα, που με τον τρόπο τους και την υποστήριξή τους ο καθένας ξεχωριστά συνετέλεσαν ώστε αυτές οι σελίδες να αποτελούν σήμερα πραγματικότητα.

Το βαθύτερο ευχαριστώ μου το απευθύνω στο παιδί μου, που ο ερχομός του στη ζωή φώτισε με λάμψη την ψυχή μου και συνέβαλε καθοριστικά και αναμφίλεκτα στην ολοκλήρωση αυτής της διατριβής.

Πίνακας Περιεχομένων

Πίνακας Περιεχομένων	7
Κατάλογος πινάκων	10
Κατάλογος γραφημάτων.....	11
Συντομογραφίες λεξικών της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας.....	12
Περίληψη	15
Resumen	17
Abstract	19
Εισαγωγή	21
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η φρασεολογία ως επιστήμη	26
1.1 Η φρασεολογία υπό στενή και ευρεία έννοια.....	33
1.1.1 Ορισμός της φρασεολογίας στην ισπανική γλώσσα	38
1.1.2 Ορισμός της φρασεολογίας σε λεξικά της ελληνικής γλώσσας	40
1.2 Ιστορικό πανόραμα της φρασεολογίας στην ισπανική γλώσσα	41
1.3 Ιστορικό πανόραμα της φρασεολογίας στην ελληνική γλώσσα.....	63
1.3.1 Εργασίες φρασεολογίας και παροιμιολογίας στην Ελλάδα.....	66
1.4 Η φρασεολογική μονάδα.....	73
1.4.1 Ορισμοί της φρασεολογικής μονάδας στην ισπανική γλώσσα.....	74
1.4.2 Ορισμοί της φρασεολογικής μονάδας στην ελληνική γλώσσα.....	78
1.4.3 Όροι της φρασεολογικής μονάδας σε άλλες γλώσσες	81
1.5 Χαρακτηριστικά των φρασεολογικών μονάδων.....	83
1.5.1 Συχνότητα (Frecuencia)	86
1.5.2 Παγίωση (Fijación)	87
1.5.3 Ποικιλότητα (Variación)	95
1.6 Ιστορική διάσταση των φρασεολογικών μονάδων	97
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ταξινόμηση των φρασεολογικών μονάδων	101
2.1 Ταξινόμηση των φρασεολογικών μονάδων στην ισπανική γλώσσα	101
2.1.1 Julio Casares	104
2.1.2 Eugenio Coseriu.....	106
2.1.3 Alberto Zuluaga	108
2.1.4 Zoila Victoria Carneado Moré και Antonia María Tristán Pérez	112
2.1.5 Gloria Corpas Pastor	116

2.1.6 Leonor Ruiz Gurillo	125
2.1.7 Antonio Pamies Bertrán	127
2.1.8 Mario García-Page Sánchez	129
2.2 Ταξινόμηση των φρασεολογικών μονάδων στην ελληνική γλώσσα	132
2.2.1 Βικτώρια Μότσιου	132
2.2.2 Χαράλαμπος Συμεωνίδης.....	135
2.2.3 Carlos Alberto Crida Álvarez	138
2.2.4 Irina Tresorukova.....	140
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η παροιμιολογία ως επιστημονικός κλάδος	143
3.1 Ιστορικό πανόραμα της παροιμιολογίας στην Ισπανία	144
3.2 Ιστορικό πανόραμα της παροιμιολογίας στην Ελλάδα	155
3.3 Η παροιμία	158
3.3.1 Συγγενικά είδη παροιμιακού λόγου	162
3.4 Χαρακτηριστικά των παροιμιολογικών μονάδων	169
3.5 Διμερής-Πολυμερής δομή της παροιμιακής πρότασης.....	171
3.6 Ταξινόμηση των παροιμιολογικών μονάδων στην ισπανική γλώσσα	173
3.6.1 Julia Sevilla Muñoz.....	176
3.6.2 Gloria Corpas Pastor	178
3.6.3 Jean-Claude Anscombe.....	178
3.6.4 Gregorio Doval και Luis Alberto Hernando Cuadrado	180
3.6.5 Carlos Alberto Crida Álvarez	184
3.7 Ορολογία παροιμιολογικής αντιστοιχίας	186
3.8 Φρασεολογία VS Παροιμιολογία.....	190
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	193
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Συλλογή δεδομένων και μεθοδολογία	194
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Παρουσίαση των παροιμιολογικών μονάδων	204
5.1 Παρουσίαση των παροιμιολογικών μονάδων της ισπανικής γλώσσας.....	204
5.1.1 Παροιμιολογικές μονάδες που περιέχουν το ρήμα <i>ir</i>	204
5.1.2 Παροιμιολογικές μονάδες που περιέχουν το ρήμα <i>venir</i>	308
5.2 Παρουσίαση των παροιμιολογικών μονάδων της ελληνικής γλώσσας	362
5.2.1 Παροιμιολογικές μονάδες που περιέχουν το ρήμα <i>πηγαίνω</i>	362
5.2.2 Παροιμιολογικές μονάδες που περιέχουν το ρήμα <i>έρχομαι</i>	401
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Ανάλυση των παροιμιολογικών μονάδων	424
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Συμπεράσματα	445

Βιβλιογραφία	452
Παράρτημα: Παροιμιολογικές μονάδες με τις αντιστοιχίες τους στα λεξικά που αναζητήθηκαν	467

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 1-Η φρασεολογία υπό στενή και ευρεία έννοια	37
Πίνακας 2-Πραγματοποιηθείσες διδακτορικές διατριβές φρασεολογίας και παροιμιολογίας στην Ισπανία από το 1987 έως το 2022.....	48
Πίνακας 3-Ερευνητές και επιστημονικές ομάδες φρασεολογίας και παροιμιολογίας στην Ισπανία	60
Πίνακας 4-Πραγματοποιηθείσες διδακτορικές διατριβές φρασεολογίας και παροιμιολογίας στην Ελλάδα από το 1988 έως το 2021	67
Πίνακας 5-Χρονολογική παρουσίαση των ερευνητών που ασχολήθηκαν με την ταξινόμηση των ΦΜ	103
Πίνακας 6-Ταξινόμηση των ΦΜ κατά τον Casares (1950).....	105
Πίνακας 7-Ταξινόμηση των ΦΜ κατά τον Coseriu (1966).....	107
Πίνακας 8-Ταξινόμηση σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της εσωτερικής δομής των ΦΜ κατά τον Zuluaga (1980).....	110
Πίνακας 9-Ταξινόμηση σύμφωνα με τη σημασιολογική-λειτουργική αξία των ΦΜ κατά τον Zuluaga (1980) (I).....	111
Πίνακας 10-Ταξινόμηση σύμφωνα με τη σημασιολογική-λειτουργική αξία των ΦΜ κατά τον Zuluaga (1980) (II).....	112
Πίνακας 11-Ταξινόμηση των ΦΜ κατά την Carneado Moré (1985)	114
Πίνακας 12-Ταξινόμηση των ΦΜ κατά την Tristán Pérez (1985).....	116
Πίνακας 13-Ταξινόμηση των ΦΜ κατά την Corpas Pastor (1996).....	117
Πίνακας 14-Esfera I: Las colocaciones	119
Πίνακας 15-Esfera II: Las locuciones	121
Πίνακας 16-Esfera III: Las paremias.....	123
Πίνακας 17-Esfera III: Las fórmulas rutinarias	123
Πίνακας 18-Esfera III: Las fórmulas psicosociales.....	124
Πίνακας 19-Ταξινόμηση των ΦΜ κατά τον Pamies Bertrán (2007).....	128
Πίνακας 20-Υποκατηγορίες της ταξινόμησης του Pamies Bertrán.....	128
Πίνακας 21-Ταξινόμηση των locuciones κατά τον García-Page Sánchez (2008)	131
Πίνακας 22-Ερευνητές που ασχολήθηκαν με τον τομέα της παροιμιολογίας κατά τη διάρκεια του 20 ^{ου} αιώνα.....	151
Πίνακας 23-Χρονολογική παρουσίαση των ερευνητών που ασχολήθηκαν με την ταξινόμηση των ΠΜ	175
Πίνακας 24-Ταξινόμηση των ΠΜ κατά την Sevilla Muñoz (1993).....	177
Πίνακας 25-Ταξινόμηση των ΠΜ κατά τον Anscombe (2009)	179
Πίνακας 26-Ταξινόμηση των ΠΜ κατά τον Crida Álvarez.....	185
Πίνακας 27-Λεξικά που χρησιμοποιήθηκαν.....	196
Πίνακας 28-Ficha paremiológica según Julia Sevilla Muñoz y Manuel Sevilla Muñoz	201
Πίνακας 29-ΠΜ ανά ρήμα και ανά γλώσσα	424
Πίνακας 30-ΠΜ με κυριολεκτική ή εννοιολογική αντιστοιχία και στις δύο γλώσσες.....	434
Πίνακας 31-Προτάσεις παροιμιολογικών αντιστοιχιών και συνωνύμων ΠΜ στην ισπανική γλώσσα	443
Πίνακας 32-Προτάσεις παροιμιολογικών αντιστοιχιών και συνωνύμων ΠΜ στην ελληνική γλώσσα	444

Κατάλογος γραφημάτων

Γράφημα 1-ΠΜ της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας.....	425
Γράφημα 2-Λεξιλογικές παραλλαγές στις ΠΜ της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας.....	426
Γράφημα 3-Θέμα στις ΠΜ της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας	426
Γράφημα 4-Είδος ΠΜ της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας.....	429
Γράφημα 5-Συνώνυμες ΠΜ της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας	430
Γράφημα 6-Σημασία ΠΜ της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας	431
Γράφημα 7-Συγκείμενο σε ΠΜ της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας	431
Γράφημα 8-Παροιμιολογική αντιστοιχία της ισπανικής με την ελληνική	433
Γράφημα 9-Παροιμιολογική αντιστοιχία της ελληνικής με την ισπανική	433
Γράφημα 10-ΚΑ και ΕΑ στην ελληνική γλώσσα	439
Γράφημα 11-ΚΑ και ΕΑ στην ισπανική γλώσσα	439

Συνομογραφίες λεξικών της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας

ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑ	ΤΙΤΛΟΣ ΛΕΞΙΚΟΥ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ
Crida Álvarez, Carlos Alberto	AR	<i>Antología de refranes del griego moderno y frases hechas con correspondencias en español y viceversa [Ανθολογία ισπανικών παροιμιών και παροιμιωδών φράσεων με αντιστοιχίες στα ελληνικά και αντίστροφα]</i>	1999
Almarza Acedo, Nieves (coord.)	DCUEA	<i>Diccionario clave de uso del español actual</i>	2007
Seco, Manuel	DDDLE	<i>Diccionario de dudas y dificultades de la lengua española</i>	1998
Buitrago Jiménez, Alberto	DDFH	<i>Diccionario de dichos y frases hechas (on-line)</i>	1996
Dimoula, Lefki, Ana Isabel Ron	DEGEI	<i>Ισπανοελληνικό λεξικό, εκφράσεις & ιδιωματισμοί [Diccionario español-griego, expresiones & idiomatismos]</i>	2008
Seco, Manuel, Olimpia Andrés, Gabino Ramos	DFDEA	<i>Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles</i>	2009
Varela, Fernando, Hugo Kubarth	DFEM	<i>Diccionario fraseológico del español moderno</i>	1996

Real Academia Española	DLE	<i>Diccionario de la lengua española</i>	2001
Penadés Martínez, Inmaculada	DLVEE	<i>Diccionario de locuciones verbales para la enseñanza del español</i>	2002
Junceda, Luis	DRDP	<i>Diccionario de refranes, dichos y proverbios</i>	2015
Moliner, María	DUE	<i>Diccionario de uso del español</i>	2007
Merino, Ana (ed.)	GLR	<i>El gran libro de refranes</i>	2006
Κόνσολας, Παναγιώτης, Mercedes Roldán Luceno	LM	<i>2000 Locuciones y modismos, español-griego [2000 εκφράσεις & ιδιωματισμοί]</i>	2014
Bréhier, Odile, Yannis Skoufis (dir.)	NDEG	<i>El nuevo diccionario español-griego [Το νέο ισπανο-ελληνικό λεξικό]</i>	2014
Urbina, Jesús Cantera Ortiz de, Julia Sevilla Muñoz	RE	<i>1001 Refranes españoles con su correspondencia en ocho lenguas (alemán, árabe, francés, italiano, polaco, provenzal y ruso)</i>	2008
Sevilla Muñoz, Julia (coord.)	RM	<i>Refranero multilingüe</i> (on-line), https://cvc.cervantes.es/lengua/refranero/	2005

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑ	ΤΙΤΛΟΣ ΛΕΞΙΚΟΥ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ
Δεμίρη-Προδρομίδου κ.ά.	ΓΙΕ	<i>Η γλώσσα των ιδιωτισμών και των εκφράσεων</i>	2002
Μιχαήλ-Δέδε, Μαρία	ΕΠ	<i>2500 Ελληνικές παροιμίες</i>	2010

Σαραντάκος, Νίκος	ΛΑ	<i>Λόγια του αέρα (και άλλες 1000 παγιωμένες εκφράσεις)</i>	2013
Βλαχόπουλος, Στέφανος	ΛΙΝΕ	<i>Λεξικό των ιδιωτισμών της νέας ελληνικής</i>	2007
Ίδρυμα Τριανταφυλλίδη (εκδ.)	ΛΚΝ	<i>Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής</i>	1998
Δημητρίου, Αντώνης	ΛΝ	<i>Λεξικό νεοελληνισμών. Ιδιωτισμοί, στερεότυπες μεταφορές, παρομοιώσεις, λέξεις και φράσεις</i>	1995
Μπαμπινιώτης, Γεώργιος	ΛΝΕΓ	<i>Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας</i>	2002
Νατσούλης, Τάκης	ΛΦΠ	<i>3000 Λέξεις & φράσεις παροιμιώδεις</i>	2011
Συντακτική ομάδα Φυτράκη	ΜΛΕΓ	<i>Μεΐζον λεξικό της ελληνικής γλώσσας</i>	2011
Bréhier, Odile (dir.)	ΝΕΙΑ	<i>Το νέο ελληνο-ισπανικό λεξικό [El nuevo diccionario griego-español]</i>	2006
Κριαράς, Εμμανουήλ	ΝΕΛΣΕΔΓ	<i>Νέο ελληνικό λεξικό της σύγχρονης ελληνικής δημοτικής γλώσσας</i>	2007
Αναγνωστοπούλου, Ίνα, Λία Μπουσούνη-Γκέσουρα	ΠΓ	<i>1864 Παροιμίες και γνωμικά. Ξέρουμε τι σημαίνουν;</i>	2014
Χαραλαμπάκης, Χριστόφορος	ΧΛΝΓ	<i>Χρηστικό λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας</i>	2014

Περίληψη

Στον τομέα της φρασεολογίας ο όρος *φρασεολογική μονάδα* συμπεριλαμβάνει τόσο τις φράσεις και λεξιλογικές συνάψεις όσο και τις παροιμίες. Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στη μελέτη των παροιμιών και πιο συγκεκριμένα των *παροιμιολογικών μονάδων*, όπως επιλέξαμε να τις ονομάσουμε κατ'αντιστοιχία του όρου *φρασεολογική μονάδα*. Αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί η αντιπαραβολική μελέτη και ανάλυση των παροιμιολογικών μονάδων που περιέχουν τα ρήματα κίνησης *ir* και *venir* της ισπανικής γλώσσας και *πηγαίνω* και *έρχομαι* της ελληνικής αντίστοιχα. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι ο εντοπισμός παροιμιολογικών αντιστοιχιών ανάμεσα στις δύο γλώσσες, καθώς και η πρόταση παροιμιολογικών αντιστοιχιών, όπου δεν κατέστη δυνατή η εύρεσή τους κατά την αποδελτίωση. Η παρούσα εργασία διαρθρώνεται σε δυο κύρια μέρη: ένα θεωρητικό, στο οποίο παρουσιάζονται η φρασεολογία και η παροιμιολογία ως επιστημονικοί κλάδοι και ένα πρακτικό, το οποίο περιλαμβάνει τη συλλογή δεδομένων και τη μεθοδολογία που ακολουθήσαμε, την παρουσίαση και ανάλυση των παροιμιολογικών μονάδων, καθώς επίσης και τα συμπεράσματα. Η συλλογή των δεδομένων μας στηρίχτηκε κατά βάση στην αποδελτίωση 18 μονόγλωσσων και δίγλωσσων λεξικών της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας από την οποία προέκυψε ένα σώμα 405 παροιμιολογικών μονάδων. Κατά την αποδελτίωση εντοπίσαμε τις παροιμιολογικές μονάδες σε καθένα από αυτά τα λεξικά για κάθε γλώσσα ξεχωριστά, αναζητώντας τις μονάδες αυτές στα λήμματα *ir-venir* και *πηγαίνω-έρχομαι* αντίστοιχα. Για την καταγραφή τους λάβαμε υπόψη τα πεδία (λεξιλογικές παραλλαγές, θέμα, είδος, σημασία, συγκείμενο, συνώνυμες, κυριολεκτική και εννοιολογική αντιστοιχία, χρήση) του παροιμιολογικού δελτίου που είχαμε δημιουργήσει βάσει του οποίου στη συνέχεια πραγματοποιήσαμε την ανάλυση των μονάδων. Ανάμεσα στα βασικά

συμπεράσματα της έρευνάς μας συγκαταλέγεται το γεγονός ότι και στις δύο γλώσσες εντοπίσαμε πλήθος παροιμιολογικών μονάδων που να περιέχουν τα εν λόγω ρήματα κίνησης με τις περισσότερες να αφορούν την ισπανική γλώσσα. Τέλος, αναφορικά με τις παροιμιολογικές αντιστοιχίες προκύπτει πως το ποσοστό κυριολεκτικής αντιστοιχίας που εμφανίζουν οι μονάδες αυτές ήταν αρκετά μικρό σε σχέση με εκείνο της εννοιολογικής τους αντιστοιχίας.

Λέξεις κλειδιά: φρασεολογία, παροιμιολογία, ισπανική γλώσσα, ελληνική γλώσσα, ρήματα κίνησης

Resumen

En el ámbito de la fraseología el término *unidad fraseológica* incluye tanto las locuciones y colocaciones como también las paremias. El presente trabajo se centra en el estudio de las paremias y más concretamente de las *unidades paremiológicas*, como hemos optado por denominarlas en correspondencia con el término *unidad fraseológica*. El objeto de este trabajo es el estudio y análisis contrastivo de las unidades paremiológicas que contienen los verbos de movimiento *ir* y *venir* del español y *πηγαίνω* y *έρχομαι* del griego moderno respectivamente. El objetivo del presente estudio es detectar correspondencias paremiológicas entre las dos lenguas, así como proponer correspondencias paremiológicas cuando no se pudieron detectar. El presente trabajo se estructura en dos partes principales: una teórica, en la que se presenta la fraseología y la paremiología como disciplinas científicas, y una práctica, que incluye la recogida de datos y la metodología que seguimos, la presentación y análisis de unidades paremiológicas, así como las conclusiones. La recogida de nuestros datos se basó principalmente en el vaciado de 18 diccionarios monolingües y bilingües del español y griego moderno de los que surgió un corpus de 405 unidades paremiológicas. En el vaciado detectamos las unidades paremiológicas en cada uno de estos diccionarios para cada idioma por separado, buscando estas unidades en los lemas *ir* y *venir* y *πηγαίνω* y *έρχομαι* respectivamente. Para registrarlas tuvimos en cuenta los campos (variantes léxicas, tema, tipo, sentido, contexto, sinónimos, correspondencia literal y conceptual, uso) de la ficha paremiológica que habíamos creado a partir de la cual luego realizamos el análisis de las unidades. Entre las principales conclusiones de nuestra investigación es la identificación de una serie de unidades paremiológicas que contienen los verbos de movimiento en cuestión, la

mayoría de los cuales pertenecen al español. Por último, en lo que se refiere a las correspondencias paremiológicas, se deduce que el porcentaje de correspondencia literal que presentan estas unidades fue bastante pequeño en comparación con el de su correspondencia conceptual.

Palabras clave: fraseología, paremiología, español, griego moderno, verbos de movimiento

Abstract

In the field of phraseology the term *phraseological unit* includes locutions and collocations as well as pemiias. This work aims at studying pemiias and to be more exact it focuses mainly on *pemiological units* - a term given according to the term *phraseological unit*. This work focuses on studying and analyzing the pemiological units that contain the spanish motion verbs *ir* and *venir* and the greek motion verbs *go* and *come*, respectively. The present thesis aims at identifying pemiological correspondences between the two languages, as well as offering pemiological correspondences in those cases where it was not possible to find any, via research in general and phraseological dictionaries. The present work is structured in two main parts: a) the theoretical part, where the scientific branches of phraseology and pemiology are presented and b) the practical part, which includes the collection of data, the methodology used, the presentation, the analysis of pemiological units, as well as the final conclusions. The collection of data was accomplished mainly by reviewing 18 spanish and greek monolingual and bilingual dictionaries, an extensive review which resulted in the finding of 405 pemiological units. After research in general and phraseological dictionaries, the pemiological units were located in the spanish and greek dictionaries. Thereafter, the pemiological units were searched for in dictionary entries of the motion verbs *ir-venir* and *go-come*, respectively. In order to document the pemiological units, we took the pemiological card fields we had created (lexical variants, subject, type, meaning, context, synonyms, literal and conceptual correspondence, use) into consideration. Based on the pemiological card, the relevant pemiological units were later analyzed. One of the basic conclusions we have reached is that a large number of pemiological units containing the aforementioned motion verbs were detected in both languages, the majority of which were

detected in spanish. Last but not least, regarding the paremiological correspondences, it appears that the percentage of literal correspondence displayed by the paremiological units was much lower than the percentage of conceptual correspondence.

Key words: phraseology, paremiology, spanish, modern greek, motion verbs

Εισαγωγή

Η παρούσα διδακτορική διατριβή αποτελεί μια αντιπαραβολική μελέτη και ανάλυση των *φρασεολογικών μονάδων* (*unidades fraseológicas*) (στο εξής ΦΜ για την ελληνική γλώσσα και UF για την ισπανική γλώσσα) και πιο συγκεκριμένα των *παροιμιολογικών μονάδων* (*unidades paremiológicas*) (στο εξής ΠΜ για την ελληνική γλώσσα και UP για την ισπανική γλώσσα), οι οποίες αποτελούν υποκατηγορία των ΦΜ όπως θα εξηγήσουμε στη συνέχεια. Οι εν λόγω μονάδες περιέχουν τα ρήματα κίνησης *ir* και *venir* της ισπανικής γλώσσας και *πηγαίνω* και *έρχομαι* της ελληνικής αντίστοιχα.

Ο τομέας της φρασεολογίας είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένος τα τελευταία χρόνια στην Ισπανία, αλλά εκκολαπτόμενος ακόμη στον ελλαδικό χώρο.

Τόσο για την ισπανική όσο και για την ελληνική γλώσσα έχουν προταθεί αρκετοί όροι της ΦΜ, ωστόσο ο επικρατέστερος όρος στην ισπανική γλώσσα είναι εκείνος της UF, για το λόγο αυτό επιλέγουμε ο όρος ΦΜ να είναι αυτός που θα χρησιμοποιηθεί στην παρούσα μελέτη και για τις δυο γλώσσες.

Η προσέγγιση του όρου ΦΜ σε θεωρητικό πλαίσιο συμπεριλαμβάνει τόσο τις φράσεις και λεξιλογικές συνάψεις όσο και τις παροιμίες, δεδομένου ότι πολλοί ερευνητές συμπεριλαμβάνουν και τις τελευταίες σε αυτόν. Ωστόσο, μια άλλη ομάδα ερευνητών δεν συμμερίζεται την ίδια άποψη και γι' αυτό το λόγο εξαιρεί τις παροιμίες και τα συγγενικά τους είδη από τον όρο ΦΜ και τις εξετάζει ως ανεξάρτητο παροιμιολογικό κλάδο υπό τον όρο *παροιμιολογική μονάδα* (*unidad paremiológica*). Επιπλέον, όπως θα διαπιστώσουμε στη συνέχεια, για την παροιμία και τα συγγενικά της είδη, τόσο στην ισπανική γλώσσα όσο και στην ελληνική, υπάρχει πλήθος όρων που αναφέρονται σε αυτήν. Για τον λόγο αυτό, στην παρούσα εργασία, αναφορικά με την παροιμία επιλέξαμε τη χρήση του όρου *παροιμιολογική μονάδα* τόσο για την

ισπανική όσο και για την ελληνική γλώσσα, θεωρώντας ότι μπορεί να λειτουργήσει ως όρος-ομπρέλα υπό τον οποίο θα καλύπτονται όλα τα συγγενικά της είδη.

Σχετικά με τον διαχωρισμό των ειδών που εντάσσονται στο πεδίο της φρασεολογίας, ο Γούτσος («Βιβλιοκριτική: Χρηστικό Λεξικό», 53) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι, «ο ορισμός, ο εντοπισμός και η διάκριση συνάψεων και φράσεων αποτελεί το κεντρικότερο desideratum της σύγχρονης λεξικολογίας, ενώ για τα ελληνικά λείπει η εκτεταμένη θεωρητική και πρακτική έρευνα που θα επέτρεπε τον ακριβή λεξικογραφικό χειρισμό του θέματος». Σε αυτό έρχεται να προστεθεί μια πρόταση της Buendía Castro (29), η οποία υποστηρίζει πως για τη μελέτη λεξικογραφικών πηγών θα ήταν χρήσιμη η ακόλουθη ταξινόμηση λεξικών: α) γενικά μονόγλωσσα λεξικά, β) γενικά δίγλωσσα λεξικά και γ) λεξικά λεξιλογικών συνάψεων (colocaciones).

Κατά τη διάρκεια της διδακτικής μας εμπειρίας που σχετίζεται με τη διδασκαλία της ισπανικής ως ξένης γλώσσας, παρατηρήσαμε ότι: α) το ζεύγος ρημάτων *ir/venir* (πηγαίνω/έρχομαι) αποτελεί ένα από τα πρωταρχικά ρήματα στη διδασκαλία της γλώσσας, β) τα ρήματα αυτά απαντώνται σε μια σειρά από ΦΜ και ΠΜ στα διδακτικά εγχειρίδια και γ) το γεγονός αυτό εγείρει πάντα το ενδιαφέρον των μαθητών από συγκριτική οπτική σε σχέση με τη μητρική τους γλώσσα. Για τον λόγο αυτόν επιλέξαμε να αποτελέσουν τον κορμό των μονάδων με τις οποίες ασχολείται η παρούσα μελέτη και υποθέτουμε ότι τόσο στην ισπανική όσο και την ελληνική γλώσσα θα υπάρχει πλήθος ΦΜ/ΠΜ που θα εμπεριέχουν τα ρήματα αυτά.

Ωστόσο, στην εργασία αυτή επιλέξαμε να ασχοληθούμε με την ανάλυση των ΠΜ και όχι των ΦΜ. Βασικός λόγος για την επιλογή αυτή υπήρξε η διαπίστωση ότι η συγκριτική μελέτη των ΠΜ ανάμεσα σε αυτές τις δύο γλώσσες παρουσιάζει

αξιοσημείωτο κενό και, επιπλέον, ελλείψεις παρατηρήθηκαν και σε επίπεδο λεξικολογικής καταγραφής.

Απώτερος σκοπός της παρούσας μελέτης είναι ο εντοπισμός παροιμιολογικών αντιστοιχιών ανάμεσα στις δύο γλώσσες με τη μέθοδο της αποδελτίωσης λεξικών και όπου αυτό δεν κατέστη εφικτό μέσω της λεξιλογικής έρευνας, παραθέτουμε τη δική μας πρόταση παροιμιολογικής αντιστοιχίας, εφόσον το επιτρέπει η πολιτισμική εγγύτητα των δύο γλωσσών.

Η προσέγγιση των υπό μελέτη ΠΜ στην παρούσα εργασία έγινε από λεξιλογική σκοπιά χωρίς εστίαση στην πραγματολογική τους διάσταση. Η μη επαρκής γνώση του πολιτισμικού υποβάθρου των ΠΜ, καθώς και πληροφοριών που σχετίζονται με τη χρήση τους, μας οδήγησε στην επιλογή αυτής της προσέγγισης.

Η εργασία διαρθρώνεται σε δυο κύρια μέρη: ένα θεωρητικό, που περιλαμβάνει τα τρία πρώτα κεφάλαια και ένα πρακτικό, που περιλαμβάνει τα επόμενα τέσσερα κεφάλαια. Η εργασία ολοκληρώνεται με την εξαγωγή συμπερασμάτων όπως αυτά προκύπτουν από την παρουσίαση που έχει προηγηθεί.

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο (σελ.26-100) μελετάται η φρασεολογία ως επιστήμη και γίνεται μια ιστορική ανασκόπησή της τόσο για την ισπανική όσο και για την ελληνική γλώσσα. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι ορισμοί που αφορούν το αντικείμενο μελέτης της επιστήμης αυτής και των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων που διέπουν αυτές τις μονάδες. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την ιστορική διάσταση των ΦΜ.

Στο δεύτερο κεφάλαιο (σελ.101-142) διατυπώνονται οι διάφορες ταξινομήσεις των ΦΜ όπως έχουν προταθεί από ερευνητές και για τις δυο γλώσσες.

Στο τρίτο κεφάλαιο (σελ.143-192) παρουσιάζεται ο κλάδος της παροιμιολογίας ως αυτόνομης επιστήμης και η ιστορική εξέλιξή του τόσο στην

Ισπανία όσο και στην Ελλάδα. Επιπλέον, παρατίθενται οι διάφοροι ορισμοί και τα χαρακτηριστικά των ΠΜ, καθώς επίσης και οι ταξινομήσεις που έχουν προταθεί για τις μονάδες αυτές. Στο ίδιο κεφάλαιο, αναφέρονται τα είδη της παροιμιακής δομής. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με μια αντιπαραβολική σύγκριση ανάμεσα στη φρασεολογία και την παροιμιολογία και μια προσπάθεια εντοπισμού των βασικών διαφορών τους.

Στο τέταρτο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους (σελ.194-203) επιχειρούμε να αναλύσουμε τον τρόπο συλλογής των δεδομένων μας και τη μεθοδολογία που ακολουθήσαμε ώστε να καταλήξουμε στην εξαγωγή συμπερασμάτων.

Στο πέμπτο κεφάλαιο (σελ.204-423) γίνεται παρουσίαση των αντιστοιχιών των ΠΜ από τη βάση δεδομένων που έχουμε συλλέξει, σύμφωνα με τα κριτήρια που έχουμε ορίσει στο τέταρτο κεφάλαιο, όπως επίσης και οι δικές μας λεξικολογικές προτάσεις παροιμιολογικών αντιστοιχιών, όπου αυτό δεν κατέστη δυνατό από τα λεξικά όπου τις αναζητήσαμε.

Στο έκτο κεφάλαιο της εργασίας μας (σελ.424-444) γίνεται η ανάλυση και καταγράφονται τα αποτελέσματα της έρευνας που εκπονήθηκε.

Στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο (σελ.445-451) διατυπώνονται τα γενικά συμπεράσματα της εργασίας μας και ακολουθεί η βιβλιογραφία και το παράρτημα. Η βιβλιογραφία περιλαμβάνει τόσο τις βιβλιογραφικές αναφορές στις οποίες βασιστήκαμε όσο και τις λεξικολογικές, ενώ το παράρτημα περιλαμβάνει όλη τη βάση δεδομένων τόσο της ισπανικής όσο και της ελληνικής γλώσσας που συλλέχθηκε από τα λεξικά.

Τέλος, η συγγραφή της διατριβής πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τους κανόνες του συστήματος MLA Seventh Edition (Modern Languages Association).

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η φρασεολογία ως επιστήμη

Το ενδιαφέρον για τη φρασεολογία αναπτύσσεται στην ευρωπαϊκή σκηνή κατά τη δεκαετία του 1970 και εξής, αφού πρώτα είχε αποτελέσει αντικείμενο μελέτης των γλωσσολόγων της Σοβιετικής Ένωσης λίγες δεκαετίες νωρίτερα.

Ο όρος *φρασεολογία* προέρχεται από την ελληνική γλώσσα και σύμφωνα με το λεξικό του Μπαμπινιώτη (1925) προκύπτει ετυμολογικά από τη *φράση* (-ις, -εως) + *συνδ. φωνήεν -ο-* + *-λογία* < *-λόγος* < *-λέγω*. Ως φράση, σύμφωνα με το ίδιο λεξικό, ορίζεται «το σύνολο των λέξεων που αποτελεί μια συντακτική ενότητα, τμήμα προτάσεως (π.χ. «εδώ και τώρα»). Είναι, επίσης, ο σταθερός συνδυασμός λέξεων, συνήθως με χαρακτήρα ιδιωτισμού, το περιεχόμενο του οποίου είναι διαφορετικό από αυτό που θα προέκυπτε κανονικά από τον συνδυασμό των σημασιών των λέξεων αυτών (π.χ. «φαύλος κύκλος», «λευκός θάνατος», «σπάω πλάκα»)). Κατ'επέκταση αυτών, ο Μπαμπινιώτης (1925) ορίζει ως φρασεολογία τις φράσεις που επιλέγει κανείς για να εκφραστεί. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Burger (1998, αναφορά σε Χιώτη 7), «ο όρος φρασεολογία έχει δυο χρήσεις: μία για να δηλώσει τον γλωσσολογικό τομέα που ασχολείται με τους φρασεολογισμούς μιας γλώσσας και μια δεύτερη για να εκφράσει το σύνολο των φρασεολογισμών μιας γλώσσας».

Η φρασεολογία, ως πρόταση μελέτης της γλώσσας, και όχι μόνο ως συλλογή από φρασεολογισμούς, εμφανίζεται τον 20^ο αιώνα και αποτελεί εκείνο το γλωσσικό αντικείμενο που ασχολείται με τους φρασεολογισμούς, τη λειτουργία τους και την καταγωγή τους. Σύμφωνα με το ΛΚΝ (1440): «Φρασεολογισμός είναι κάθε είδους στερεότυπη φράση ή έκφραση που χρησιμοποιείται σε μία γλώσσα», ενώ όπως αναφέρει σχετικά ο Συμεωνίδης (11):

Αν τοποθετηθούμε στο γλωσσικό σύστημα, τα λεξήματα μπορούν να συνδυαστούν σε λίγο-πολύ σταθερούς συνδυασμούς, τους λεγόμενους ομαδικούς συνδυασμούς

λεξημάτων¹, αλλιώς φρασεολογισμούς, των οποίων η σημασία δεν αποτελείται από τη σημασία των συστατικών που τους απαρτίζουν, αλλά είναι στενά δεμένη με το νέο σύνολο που προκύπτει.

Επιπλέον, όπως αναφέρουν οι Burger, Fleischer και Hoerler (1998, 1982,

2003, αναφορά σε Χιώτη 7):

Φρασεολογισμοί ονομάζονται οι εκφράσεις που αποτελούνται από δύο ή περισσότερες λέξεις χωρίς να αποτελούν υποχρεωτικά πλήρη πρόταση (πολυλεξικότητα) και οι λέξεις αυτές δημιουργούν ένα συνδυασμό που δεν υπάρχει για μία μόνο φορά, αλλά βρίσκεται στο νοητικό λεξικό των ομιλητών της γλώσσας όπως ακριβώς και οι μεμονωμένες λέξεις (σταθερότητα).

Επομένως, όσον αφορά τη σύσταση των φρασεολογισμών, συμπεραίνουμε ότι αποτελούνται από τουλάχιστον δύο λεξήματα και σύμφωνα με τον Χρύσου (60) «τα συστατικά τους μπορεί να είναι λεξικά στοιχεία με αυτοτελές περιεχόμενο όπως το ρήμα, το ουσιαστικό, το επίθετο και το επίρρημα ή/και γραμματικά στοιχεία ως κλειστή κατηγορία λεξημάτων που σηματοδοτούν σχέσεις όπως οι σύνδεσμοι, οι προθέσεις, τα άρθρα και οι αντωνυμίες».

Συνεπώς, η φρασεολογία αποτελεί την επιστημονική προσέγγιση της γλώσσας σύμφωνα με την οποία εξετάζεται ένα φάσμα εκφράσεων που υπάρχει σε κάθε γλώσσα και αποτελεί εκείνον τον γλωσσολογικό τομέα που εξετάζει τις ΦΜ, δηλαδή τις ιδιωματικές φράσεις (locuciones)², τις λεξιλογικές συνάψεις (colocaciones), τους φραστικούς τύπους (fórmulas rutinarias), αλλά και τις παροιμίες (paremias) και τα συγγενικά είδη αυτών. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Burger (1998, αναφορά σε Χρύσου 59), «φρασεολογισμούς αποτελούν επίσης σύντομα κείμενα που υπερβαίνουν το επίπεδο της πρότασης, τα οποία συχνά αποστηθίζονται και αποτελούν κτήμα μιας

¹ Σύμφωνα με τον Fleischer (1997, αναφορά σε Χρύσου 61), «ο συνδυασμός λεξικών και γραμματικών στοιχείων συγκροτεί την ελάχιστη μορφή ενός φρασεολογισμού, ενώ ο συνδυασμός μόνο γραμματικών στοιχείων δεν ανήκει στο χώρο της Φρασεολογίας». Αυτή η άποψη βρίσκεται σε αντιδιαστολή με εκείνη του Burger (1998, αναφορά σε Χρύσου 61), η άποψη του οποίου «εμφανίζεται ως πιο επίκαιρη λόγω της αυξανόμενης επιρροής της Γλωσσολογίας Σωμάτων Κειμένων στη φρασεολογική έρευνα και βασίζεται στο κριτήριο της συμφραστικότητας, δηλαδή της παγίωσης σε μια σταθερή μορφή λόγω της συχνής συνεμφάνισης στο λόγο».

² Δεδομένου ότι η φρασεολογία ως επιστημονικός κλάδος έχει μελετηθεί από αρκετούς ερευνητές στον ισπανόφωνο χώρο, εντοπίζεται και αρκετά μεγάλη ποικιλία όρων που χρησιμοποιούνται στο θεωρητικό πλαίσιο. Για αυτόν τον λόγο, στην παρούσα εργασία επιλέξαμε να αναφέρουμε παρενθετικά τον εκάστοτε όρο που χρησιμοποιεί στην ισπανική γλώσσα κάθε μελετητής.

γλωσσικής κοινότητας, π.χ. τυποποιημένα κείμενα δημοσίων εγγράφων ή ευρέως διαδεδομένα ποιήματα».

Είναι σημαντικό να αναφερθεί η συμβολή των σωμάτων κειμένων στη φρασεολογία, καθώς η αξιοποίησή τους έχει οδηγήσει στη διεύρυνση του ερευνητικού πεδίου αυτού του τομέα και με αυτόν τον τρόπο έχει αναδειχθεί η κεντρική θέση που κατέχουν τα δεσμευμένα σε σχέση με τα ελεύθερα συντάγματα στη γλώσσα. Σύμφωνα με τον Χρύσου (88), «ενδείκνυται η αυτόνομη προσέγγιση των στερεότυπων εκφράσεων που ανήκουν στο φρασεολογικό μίνιμουμ μέσω της στοχευμένης αναζήτησης και επεξεργασίας τους σε αυθεντικά σώματα κειμένων».

Η Ruiz Gurillo (*Aspectos de fraseología* 40) υποστηρίζει πως η φρασεολογία είναι ένα επιστημονικό πεδίο με πλήθος ερευνών και πρέπει να έχει μια εξέχουσα θέση στη γλωσσολογική ανάλυση. Σύμφωνα με την ίδια, οι φρασεολογισμοί ή ΦΜ³ έχουν εξεταστεί σε όλα τα γλωσσικά επίπεδα έως σήμερα, όπως το σημασιολογικό, μορφολογικό, συντακτικό, πραγματολογικό και κειμενικό, με αποτέλεσμα πολλοί μελετητές να αποδίδουν στη φρασεολογία ως επιστήμη έναν χαρακτήρα «**διεπιστημονικό**».

Αυτός ο «διεπιστημονικός» χαρακτήρας της φρασεολογίας επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι πολλοί ερευνητές τείνουν να μελετούν αυτούς τους σταθερούς συνδυασμούς λέξεων σε σχέση με άλλους γλωσσολογικούς κλάδους. Σύμφωνα με τον Συμεωνίδη (14), τέτοιοι γλωσσολογικοί κλάδοι είναι η φρασεοδιδασκτική, η γλωσσολογική πραγματολογία, η οποία εξετάζει τη λειτουργία και χρήση των φρασεολογισμών στην προφορική και γραφόμενη γλώσσα του παρόντος, η κοινωνιογλωσσολογία που ερευνά τη χρήση των φρασεολογισμών κατά κοινωνικές ομάδες στη γλωσσική πράξη και η μεταφρασεολογία, η οποία σε συνδυασμό με τη

³ Ο φρασεολογισμός είναι ταυτόσημος όρος της ΦΜ και όπως αναφέρει ο Συμεωνίδης (16), για τα γλωσσικά φαινόμενα της φρασεολογίας χρησιμοποιείται συνηθέστατα στις ευρωπαϊκές γλώσσες.

λεξικογραφία και τη λεξικολογία, ασχολείται με τη λημματογράφηση, τον χαρακτηρισμό και την περιγραφή των φρασεολογισμών σε πολύγλωσσα λεξικά. Άλλα συγγενικά επιστημονικά πεδία που συμμετέχουν σε αυτόν τον «διεπιστημονικό» της χαρακτήρα σύμφωνα με τον ίδιο, είναι η θεωρία της λογοτεχνίας, η ιστορία, η λαογραφία και ιδιαίτερα η παροιμιολογία. Χάρη σε αυτή τη διάδραση των επιστημών, η φρασεολογία κατατάσσεται σε μια επιστήμη η οποία «τρέφεται» από άλλες επιστήμες. Όπως παρατηρεί ο Pilz (1981, αναφορά σε Συμεωνίδης 14), «με βάση το γερμανικό παράδειγμα *κάνω έναν ελέφαντα από τη μύγα* (ελληνική αντιστοιχία του *βγάζω από τη μύγα ζήγκι*), προκύπτουν επτά τουλάχιστον γλωσσολογικοί κλάδοι που θα μπορούσαν να το συμπεριλάβουν στην ερευνητική τους περιοχή: η ετυμολογία, η ιστορική γλωσσολογία, η λεξικολογία και η λεξικογραφία, η μορφολογία ή η μορφοσύνταξη, η σημασιολογία, η υφολογία, η σύνταξη».

Όπως αναφέρει η Ruiz Gurillo (*Aspectos de fraseología* 19), πατέρας της φρασεολογίας θεωρείται αδιαμφισβήτητα ο Ελβετός ακαδημαϊκός και μαθητής του Ferdinand de Saussure, Charles Bally, ο οποίος εφηύρε τον όρο *fraseología* και μελέτησε τον συγκεκριμένο τομέα στα εξής τρία του έργα: *Précis de stylistique française* (1905), *Traité de stylistique française* (1909) και *Linguistique générale et linguistique française* (1932). Ο Charles Bally, σε συνεργασία με τον Albert Sechehaye, στο *Cours de Linguistique générale* (1964 [1916]: 148) αναφέρεται στις ΦΜ αποδίδοντάς τους τον όρο *locutions toutes faites*. Τις θεωρεί στοιχεία που ανήκουν στο γλωσσικό σύστημα και απομνημονεύονται από τον ομιλητή μιας γλώσσας ως μη αναλύσιμα σύνολα. Τέλος, ο Bally (αναφορά σε Συμεωνίδης 13) πιστεύει ότι η ουσία του φρασεολογισμού έγκειται στην ιδιαίτερη σημασιολογική του φύση και διακρίνει τις α) *séries phraséologiques* (σταθερούς συνδυασμούς λέξεων

χωρίς ιδιωτισμοποίηση)⁴ και β) *unités phraséologiques* (σταθερούς συνδυασμούς λέξεων με ιδιωτισμοποίηση)⁵. Σύμφωνα με αυτή τη διάκριση, όταν οι λέξεις δεν σχετίζονται μεταξύ τους τόσο στενά ώστε να μεταβάλλεται η σημασία τους, τότε αναφερόμαστε σε μη ιδιωτισμοποιημένα ζευγάρια λέξεων, π.χ *πρωί και βράδυ* (όλη τη μέρα), *μέρα και νύχτα* (όλο το 24ωρο), *καλοκαίρι και χειμώνα* (όλο το χρόνο). Παραδείγματα ιδιωτισμοποιημένων όρων σύμφωνα με τον Συμεωνίδη (51) αποτελούν: *η χρυσή τομή, η Αχιλλεύς πτέρνα, οι ευσεβείς πόθοι, το Σιδηρούν Παραπέτασμα, οι άθλοι του Ηρακλή*. Ωστόσο, όπως υποστηρίζει ο Συμεωνίδης (48, 51), η διάκριση δεν μπορεί να γίνει πάντα εύκολα, καθώς σε γενικές γραμμές τα όρια ανάμεσα στους ιδιωτισμοποιημένους όρους και μη είναι ρευστά.

Το έργο του Bally, παρόλο που δεν άσκησε μεγάλη επίδραση στους Ευρωπαίους μελετητές, έθεσε τα θεμέλια για τους Ρώσους μελέτητες, οι οποίοι ανήγαγαν τη φρασεολογία σε αυτόνομη επιστήμη.

Ο όρος *φρασεολογία* χρησιμοποιήθηκε αργότερα από τους γλωσσολόγους της Σοβιετικής Ένωσης για να περιγράψουν όχι μόνο το σύνολο των φρασεολογικών φαινομένων, αλλά και το γνωστικό αντικείμενο που ασχολείται με αυτούς. Η φρασεολογία, ως ανεξάρτητο επιστημονικό αντικείμενο, εμφανίζεται στη Σοβιετική Ένωση στη δεκαετία του 1950, χάρη στο έργο του Ρώσου γλωσσολόγου Viktor Vladimirovich Vinogradov (1895-1969). Θεωρείται ο σημαντικότερος ερευνητής της σοβιετικής φρασεολογίας - υπήρξε μέλος της Ακαδημίας των επιστημών στη Σοβιετική Ένωση - και ήταν εκείνος που εφηύρε τον όρο ΦΜ και στη συνέχεια πρότεινε την πρώτη ταξινόμηση των φρασεολογισμών σε τρεις⁶ κατηγορίες, η οποία εφαρμόστηκε αργότερα και από τον Ruth Klappenbach στη γερμανική γλώσσα.

⁴ Η μετάφραση του όρου σε παρένθεση ανήκει στον Συμεωνίδη.

⁵ Η μετάφραση του όρου σε παρένθεση ανήκει στον Συμεωνίδη.

⁶ A) *Agrupaciones fraseológicas* B) *Entidades fraseológicas* C) *Adherencias fraseológicas*.

Ο Vinogradov άσκησε μεγάλη επιρροή στους Γερμανούς, Κουβανούς, Σλάβους και φυσικά Ρώσους γλωσσολόγους. Τα έργα του υπήρξαν θεμελιώδη και έδωσαν απαντήσεις σε πολλά ερωτήματα. Το μεγαλύτερο μέρος των όρων και εννοιών που χρησιμοποιούνται σήμερα στις φρασεολογικές μελέτες προτάθηκαν από τον ίδιο. Όπως αναφέρει ο Suárez Cuadros (1002), ανάμεσα σε αυτούς τους όρους υπάγονται οι εξής: el concepto de motivación (η έννοια της αιτιολογίας)⁷, la determinación semántica (ο σημασιολογικός καθορισμός), la frecuencia de uso (η συχνότητα χρήσης), la fijación (η παγίωση) y la idiomática (η ιδιωτισμικότητα). Ο όρος ΦΜ *фразеолоγическая единица* χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Vinogradov το 1946 στο άρθρο του *Основные понятия русской фразеологии как лингвистической дисциплины* (Conceptos fundamentales de la fraseología rusa como disciplina científica)⁸ (Suárez Cuadros 1002). Στο εν λόγω άρθρο υποστηρίζει ότι οι ΦΜ είναι σταθεροί συνδυασμοί της γλώσσας που μεταφέρονται από γενιά σε γενιά και αναπαράγονται κατά την επικοινωνία μέσω της παράδοσης, διαφοροποιώντας τους με αυτόν τον τρόπο, από τους ελεύθερους συνδυασμούς λέξεων, οι οποίοι οργανώνονται και αναπαράγονται στον λόγο κατά τη βούληση του ομιλητή.

Η φρασεολογία, λοιπόν, οφείλει σε μεγάλο βαθμό τη σημερινή της υπόσταση στη συνεισφορά της σοβιετικής σχολής. Εκτός όμως από τις σοβιετικές μελέτες, με τη φρασεολογία ασχολήθηκαν και Γερμανοί ερευνητές όπως ο Jürg Hausermann (1977) αλλά και Κουβανοί όπως οι Antonia María Tristán Pérez και Zoila Victoria Carneado Moré (1985), χάρη στις οποίες η μελέτη της φρασεολογίας επεκτάθηκε αρχικά στον ισπανόφωνο χώρο και έπειτα και σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες.

⁷ Η απόδοση όλων των όρων και οι μεταφράσεις αποσπασμάτων στην ελληνική γλώσσα είναι δική μας. Σε αντίθετη περίπτωση, θα αναφέρεται η πηγή προέλευσης της μετάφρασης.

⁸ Απόδοση του τίτλου στην ελληνική γλώσσα: Θεμελιώδεις έννοιες της ρωσικής φρασεολογίας ως επιστημονικού κλάδου.

Όσον αφορά την περιγραφή και το περιεχόμενο της φρασεολογίας, αλλά και το πλήθος των όρων⁹ που χρησιμοποιούνται για τις ΦΜ, δεν υπάρχει ομοφωνία ανάμεσα στους μελετητές του αντικειμένου. Επιπλέον, λόγω της έλλειψης ομοφωνίας που προαναφέρθηκε, οι ερευνητές του αντικειμένου μέχρι και σήμερα δεν είναι σε θέση να μιλήσουν υιοθετώντας ένα κοινό θεωρητικό πλαίσιο και με αυτόν τον τρόπο θέτουν υπό συνεχή αστάθεια τον εν λόγω τομέα. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Matešić (1983b) και Kühn (1985) (αναφορά σε Corpas Pastor, *Manual de fraseología* 16), «la profusión terminológica y las distintas clasificaciones constituyen uno de los problemas fundamentales de esta disciplina». Αντίθετα, σχετικά με τη γενική ονομασία που αποδίδουν στο γνωστικό αντικείμενο οι διάφοροι μελετητές, έχει επικρατήσει ο όρος *Φρασεολογία* στα ελληνικά, *Fraseología* στα ισπανικά, *Phraseology* στα αγγλικά, *Phraséologie* στα γαλλικά, *Phraseologie* στα γερμανικά κ.τ.λ.

Ένα άλλο μείζον πρόβλημα που έχει προκύψει και αποτελεί αντικείμενο διαφωνίας ανάμεσα στους γλωσσολόγους είναι η κατάταξη της φρασεολογίας ως ανεξάρτητου γλωσσικού τομέα ή ως υποκατηγορίας της λεξικολογίας. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Casares και τον Zuluaga, η φρασεολογία αποτελεί υποκατηγορία της λεξικολογίας, ενώ οι γλωσσολόγοι της Σοβιετικής σχολής την τοποθετούν στο ίδιο επίπεδο με τη λεξικολογία, τη σύνταξη ή τη μορφολογία. Γενικά, τόσο στη Σοβιετική Ένωση όσο και στην πρώην Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας, η φρασεολογία θεωρείται αυτόνομη επιστήμη, ενώ στην πρώην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας πιστεύεται ότι οι φρασεολογισμοί αποτελούν συνδυασμούς λέξεων που περιγράφονται με τον ίδιο τρόπο που περιγράφονται και οι μεμονωμένες λέξεις.

⁹ Σε επόμενο κεφάλαιο θα αναφερθούν διεξοδικά οι όροι που χρησιμοποιούνται για τις ΦΜ.

1.1 Η φρασεολογία υπό στενή και ευρεία έννοια

Ως προς τα όρια της φρασεολογίας υπάρχουν δυο επικρατούσες αντιλήψεις. Η πρώτη αντιλαμβάνεται τη φρασεολογία υπό στενή έννοια, ενώ η δεύτερη υπό ευρεία έννοια και κάθε μία από αυτές συμπεριλαμβάνει διαφορετικές κατηγορίες.

Τη φρασεολογία υπό στενή έννοια υπερασπίζονται οι Ruiz Gurillo (2001) και García-Page Sánchez (2008), με τον δεύτερο να υποστηρίζει ότι ο πραγματικός πυρήνας της φρασεολογίας είναι οι ιδιωματικές φράσεις (locuciones),¹⁰ ενώ οποιοδήποτε άλλο είδος ΦΜ ανήκει σε άλλο πεδίο μελέτης και δεν αποτελεί αντικείμενο της φρασεολογίας, όπως οι παροιμίες που μελετώνται από την παροιμιολογία.

Με τη φρασεολογία υπό ευρεία έννοια τάσσονται μελετητές όπως οι Casares (1950), Coseriu (1962), Zuluaga (1980), Corpas Pastor (1996), Wotjak (1998), Zamora Muñoz (2003), οι οποίοι υποστηρίζουν ότι πέρα από τις ιδιωματικές φράσεις (locuciones), αντικείμενο μελέτης της φρασεολογίας αποτελούν και οι λεξιλογικές συνάψεις (colocaciones), οι φραστικοί τύποι (fórmulas rutinarias) και ο παροιμιακός λόγος (παροιμίες, παροιμιώδεις φράσεις / paremias, frases proverbiales) και κάθε είδος παγιωμένης έκφρασης εν γένει.

Υπάρχουν, ωστόσο, και φρασεολόγοι που έχουν μια πιο ευρεία οπτική για την φρασεολογία, όπως ο Antonio Pamies Bertrán, ο οποίος στην πρόταση που κάνει για την ταξινόμηση των ΦΜ συμπεριλαμβάνει και εκείνους τους σταθερούς

¹⁰ Εφεξής για κάθε φρασεολογικό όρο που θα χρησιμοποιείται στην ελληνική γλώσσα θα αποδίδεται παρενθετικά και ο αντίστοιχός του στην ισπανική γλώσσα. Η ποικιλία των όρων που υπάρχει καθώς και το γεγονός ότι οι ερευνητές δεν συγκλίνουν σε κοινή χρήση τους μέχρι σήμερα, δημιουργεί την ανάγκη επεξήγησης, αλλά και ορθής χρήσης τους σύμφωνα με τη θεωρητική προσέγγιση που ακολουθεί ο κάθε μελετητής.

συνδυασμούς λέξεων όπως: τα λεξιλογικά σύνθετα (compuestos léxicos) (*lavaplatos*, *ανοιγοκλείνω*) και τις construcciones onímicas¹¹ (*América Latina*).

Ο Έλληνας γλωσσολόγος Συμεωνίδης (18) υποστηρίζει ότι:

Στη φρασεολογία υπό στενή έννοια υπάγονται τα φρασήματα¹² (ή αλλιώς φρασεολεξήματα)¹³, τα λεξήματα συνδυασμού λέξεων, οι ιδιωτισμοί, οι σταθερές χρήσεις και τα είδη ομιλίας, ενώ στη φρασεολογία υπό ευρεία έννοια υπάγονται οι παροιμίες και αντιπαροιμίες, οι ρήσεις ή βελερισμοί, τα γνωμικά και τα έπεα πτερόεντα.

Επιπλέον, σύμφωνα με τον ίδιο (18-22):

Χαρακτηρίζουμε φρασήματα τους συνδυασμούς λέξεων (που δεν αποτελούν υποχρεωτικά πλήρη πρόταση) με διαφορετική ενδεχομένως από τη συνήθη συντακτική δομή και λίγο-πολύ διαφοροποιημένη σημασία των συστατικών (των λέξεων που παίρνουν μέρος στον συνδυασμό). Ένα φράσημα έχει ως ελάχιστη δομή τον συνδυασμό δύο λέξεων, αλλιώς δύο λεξημάτων. Η σύνδεση των δύο λεξημάτων μπορεί να είναι κανονική ή μη κανονική. Φρασήματα που εμφανίζουν κανονική σύνδεση έχουν κατά κανόνα και μια σημασία ως ελεύθεροι συνδυασμοί λέξεων.

¹¹ Este término, popularizado en español por Zuluaga (1980), procede del alemán (*onymische Phraseologismen*, cf. Burger [1998:49]) y se refiere a unas secuencias polilexicales que funcionan como nombres propios o apodos para designar ciertas cosas, lugares, instituciones, cargos oficiales, etc., aunque contengan nombres comunes en su forma literal. P.ej. la *Casa Blanca* no permite cambio de orden sintáctico (**Blanca Casa*), ni inserciones adverbiales (**Casa muy Blanca*). Lo mismo ocurre con *Naranja de Bulnes*, *Tablas de Daimiel*, *Santo Padre*, *Alemania del Este*, *Comisiones Obreras*, *Confederación Hidrográfica del Guadalquivir*, *Seguridad Social* o *Fuerzas Armadas*. Salvo inevitable cambio de significado, no se dice **esta seguridad es social*, **este padre es santo*, ni **estas fuerzas están armadas*. Por su carácter de nombre propio, las construcciones onímicas extranjeras, o bien se traducen por calcos literales (*Lovaina-la-Nueva*, *Nueva Inglaterra*, *Muro de las Lamentaciones*), o no se traducen y dan lugar a préstamos cuyo sentido literal se pierde al cambiar de lengua (*Trade Unions*, *Scotland Yard*, *Macchu Picchu*, *Ulán Bator*, *Japón*), o una mezcla de ambas cosas (*Soviet Supremo*, *Tercer Reich*). La construcción onímica también es idiomática, puesto que la *Casa Blanca* no es "una casa que es blanca", y la *República Democrática de Corea* no necesita ser república, ni ser democrática, para llamarse así, del mismo modo que, como atestigua el refrán, *Villanueva del Arzobispo ni es villa ni es nueva ni tiene arzobispo* (Pamies 2007). En este sentido se podría decir que las *construcciones onímic*as (ing. *named entities*; *onymic phrasemes*, fr. *constructions onymiques*; alm. *onymische Einheiten*; *onymische Wortgruppen*; *onymische Phraseologismen*;) son un tipo especial de locución nominal, aunque lexicográficamente no sea relevantes, y se recogen, generalmente, en enciclopedias (Pamies Bertrán, «La fraseología a través de», 109).

¹² Σύμφωνα με τον Χρύσου (60), «στη διεθνή φρασεολογική έρευνα χρησιμοποιείται με αυξητικές τάσεις ο όρος «φράσημα» κατ'αναλογία με τους όρους άλλων επιπέδων της γλωσσολογικής έρευνας όπως φώνημα, μόρφημα και λέξημα».

¹³ Σύμφωνα με τη Romero Ganuza (907), «Los fraseolexemas se caracterizan por ser total o parcialmente idiomáticos, por tener gran capacidad para modificarse y por tratarse de unidades verbales, nominales, adjetivales y adverbiales que manifiestan diferentes funciones. Suelen clasificarse atendiendo a los siguientes subgrupos:

- parejas o formas gemelas: *de la Ceca a la Meca*;
- sinonímicos: *lo mucho y lo bueno*;
- comparativos: *temblar como un flan*;
- UF con componentes únicos: *estar en un tris*;
- UF con negación obligatoria: *sin pies ni cabeza*.

Τέλος, υποστηρίζει τον εν λόγω ορισμό με τα εξής παραδείγματα:

-*μετρώ τα δόντια κάποιου*: α) ελεύθερος συνδυασμός, σημασία κατά λέξη

β) φρασεολογικός συνδυασμός, *κρίνω κάποιον*

αυστηρά, συμπεριφέρομαι απάνθρωπα.

-(αυτός) *πέρα βρέχει*: δε δίνει σημασία, δεν καταλαβαίνει τίποτε

Ωστόσο, ο Συμεωνίδης (18-19) θεωρεί ότι:

Οι παροιμίες δεν είναι φρασήματα, δεν αποτελούν κανονικούς φρασεολογισμούς, όμως η σταθερή τους μορφή και η δυνατότητα που έχουν να ερμηνευθούν μας αναγκάζουν να τους καταχωρίσουμε στους φρασεολογισμούς υπό ευρεία έννοια. Ορίζονται κατά κανόνα ως σταθερές προτασιακές δομές με διδακτικό περιεχόμενο και αποτελούν αντικείμενο μελέτης της παροιμιολογίας.

Παραθέτει τα ακόλουθα παραδείγματα:

-Παροιμία: *Έχει ο Θεός!* (Αντιπαροιμία¹⁴: *Μωρέ ο Θεός έχει, εμείς δεν έχουμε!*)

-Παροιμία: *Των φρονίμων τα παιδιά πριν πεινάσουν μαγειρεύουν.*

(Αντιπαροιμία: *Των φρονίμων τα παιδιά πριν πεινάσουν τρώνε.*)

Όπως αναφέρει ο ίδιος ερευνητής (21), ο διεθνής όρος *βελερισμός* (Wellerismus) προέρχεται από το όνομα του Samuel Weller στο έργο *Pickwick Papers* του Charles Dickens. Πρόκειται για την ειρωνική χρήση μιας παροιμίας σε λογοτεχνικό κείμενο που χρησιμοποιείται λίγο πολύ αλλαγμένη σε ευθύ λόγο από πρόσωπο που εμφανίζεται στο κείμενο. Σύμφωνα με την Τσακνάκη (32):

Το πρώτο τμήμα του βελερισμού είναι παροιμία ή ψευδο-παροιμία, το δεύτερο εισαγωγική φράση, π.χ. *Όπως έλεγε...*, και το τρίτο μέρος εμπεριέχει κωμικά στοιχεία. Παράδειγμα βελερισμού είναι η ακόλουθη φράση: *Θα τη γιατρέψω με ωραία λόγια, όπως έλεγε ο ιερέας, πετώντας το βιβλίο στο κεφάλι της γυναίκας του.*

¹⁴ El término de *Antiparemia* o *contrarrefrán* designa la parodia jocosa de un proverbio anterior, que defiende la tesis contraria. P.ej., el proverbio *Al que madruga, Dios le ayuda* ha dado lugar a varios contrarrefranes tales como *El que madruga, apechuga*; *Uno que madrugó una peseta se encontró: más madrugaría quien la perdió*. En principio, nada impide incluso que un contrarrefrán pase a convertirse en refrán si con el paso del tiempo adquiere la notoriedad suficiente, y tal vez sea ése el origen del proverbio *No por mucho madrugar amanece más temprano* (Pamies Bertrán, «La fraseología a través de», 109).

Τέλος, σύμφωνα με τον γερμανικό ορισμό τα «φτερωτά λόγια» έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό ότι μπορούμε να εντοπίσουμε την πηγή τους. Κατά τον ορισμό του Fleischer (αναφορά σε Συμεωνίδης 22) το *περόεν έπος* κατά κανόνα «είναι ένα παράθεμα που διατρέχει όλη τη χώρα, δηλαδή μια ρήση, έκφραση ή ένα όνομα που χρησιμοποιείται συνεχώς σε ευρύτερους κύκλους της πατρικής γης, ανεξάρτητα από τη γλώσσα προέλευσης, από το πρόσωπο που το προκάλεσε και τη λογοτεχνική του αρχή». Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα ακόλουθα:

- Ελληνική και ρωμαϊκή αρχαιότητα:
 - *carpe diem* (Οράτιος, Ωδές)
 - *μηδέν άγαν*
- Ελληνικοί και ξένοι τίτλοι βιβλίων, ταινιών κλπ.:
 - *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται* (Νίκος Καζαντζάκης)
 - *Όσα παίρνει ο άνεμος* (Margaret Mitchell)
 - *La dolce vita* (Federico Fellini)
- Συνθήματα, αποφθέγματα:
 - *Όποιος καθυστερεί πολύ τον τιμωρεί η ζωή* (Μιχαήλ Κορμπατσόφ)
 - *Δεν έχω τίποτε άλλο στο νου παρέξ ελευθερία και γλώσσα* (Διονύσιος Σολωμός)

Η Ángela Mura (47) συνοψίζει στη διδακτορική της διατριβή τις δυο επικρατούσες αντιλήψεις σχετικά με τα όρια της φρασεολογίας ως εξής:

La concepción ancha o amplia estudia las combinaciones de palabras con estructura sintagmática u oracional y abarca un repertorio amplísimo de unidades que van desde las combinaciones fijas formalmente más sencillas, es decir, las locuciones, hasta unidades superiores más complejas como frases proverbiales, refranes, rezos, adagios, fórmulas, aforismos, enunciados fraseológicos, etc.; y la concepción estrecha o restringida de la fraseología que enfoca la atención en el grupo considerado como el más representativo de la fraseología -las locuciones-, aquellas unidades que, formalmente, se ajustan a los límites de la palabra o del sintagma sin superar dichos límites.

Στον Πίνακα 1 ακολουθεί σχηματική απεικόνιση της φρασεολογίας υπό στενή και ευρεία έννοια:

Πίνακας 1-Η φρασεολογία υπό στενή και ευρεία έννοια

	Αντικείμενο μελέτης της φρασεολογίας	Υποστηρικτές
Φρασεολογία υπό στενή έννοια	-Ιδιωματικές φράσεις (locuciones)	-Leonor Ruiz Gurillo -Mario García-Page Sánchez
Φρασεολογία υπό ευρεία έννοια	-Ιδιωματικές φράσεις (locuciones) -Λεξιλογικές συνάψεις (colocaciones) -Φραστικοί τύποι (fórmulas rutinarias) -Παροιμακός λόγος (παροιμίες, παροιμιώδεις φράσεις / paremias, frases proverbiales) -Κάθε είδος παγιωμένης έκφρασης εν γένει	-Julio Casares -Eugenio Coseriu -Alberto Zuluaga -Julia Corpas Pastor -Gerd Wotjak -Pablo Zamora Muñoz

Με βάση τις δυο παραπάνω αντιλήψεις σχετικά με όρια της φρασεολογίας, έχουν σχηματιστεί τρεις θεωρητικές γλωσσολογικές προσεγγίσεις, όπως αναφέρει η Corpas Pastor (*Manual de fraseología* 19).

Με την πρώτη προσέγγιση ευθυγραμμίζονται οι υποστηρικτές του δομισμού της Δυτικής Ευρώπης, οι οποίοι χρησιμοποιούν το μοντέλο του κέντρου και της περιφέρειας της Σχολής της Πράγας¹⁵. Στη δεύτερη ανήκουν οι γλωσσολόγοι της

¹⁵ Según el modelo de centro y periferia de la Escuela de Praga, podríamos decir que la fraseología en sentido estricto sólo incluiría el centro, esto es, el prototipo de unidad fraseológica (idiomática y fija, o solamente idiomática, con función oracional); mientras que la fraseología en sentido amplio incluye tanto el centro como la periferia, basándose en los criterios de estabilidad e institucionalización de las

Σοβιετικής Ένωσης και των χωρών της Ανατολής, οι οποίοι τάσσονται υπέρ της φρασεολογίας υπό ευρεία έννοια και τέλος, η τρίτη προσέγγιση υποστηρίζεται από τους βορειοαμερικανούς γλωσσολόγους, οι οποίοι βασίζονται στη γενετική μετασχηματιστική γραμματική.

1.1.1 Ορισμός της φρασεολογίας στην ισπανική γλώσσα

Είναι γεγονός πως η προσέγγιση ενός κοινού ορισμού του όρου *φρασεολογία* τείνει να μετατραπεί σε μια αρκετά δύσκολη εργασία, μια που, όπως έχει ήδη αναφερθεί, τόσο το αντικείμενο μελέτης της φρασεολογίας, όσο και τα όριά της με τους ποικίλους όρους που περιλαμβάνει, οδηγούν σε έλλειψη ομοφωνίας από πλευράς ερευνητών και κατ'επέκταση καθιστούν και τον όρισμό της εξίσου δύσκολο.

Μερικοί ορισμοί του όρου της *φρασεολογίας* (*fraseología*) σε γενικά λεξικά της ισπανικής γλώσσας είναι οι εξής:

- «1. f. Conjunto de expresiones intrincadas, pretenciosas o falaces. 2. f. Conjunto de frases hechas, locuciones figuradas, metáforas y comparaciones fijadas, modismos y refranes, existentes en una lengua, en el uso individual o en el de algún grupo. 3. f. Parte de la lingüística que estudia las frases, los refranes, los modismos, los proverbios y otras unidades de sintaxis total o parcialmente fijas» (DRAE 1086).
- «El término *fraseología* recubre no sólo las locuciones en sentido propio, sino todas las combinaciones de palabras que, en su práctica del idioma, no son tomadas libremente por el hablante, sino que se le dan ya prefabricadas, como «paquetes» que tienen en la lengua un valor propio establecido por el uso tradicional» (Seco XIII).

combinaciones de palabras. Es decir, solo desde una perspectiva amplia se considerarían las paremias y fórmulas como pertenecientes a la fraseología (la periferia); y en menor medida aún las colocaciones. (Corpas Pastor, «Corrientes actuales de», 27)

- «1. Estilo o modalidad de las frases de un escritor o de un idioma. 2. Conjunto de expresiones fijas o casi fijas de una lengua, como frases hechas, refranes y modismos» (DUE 1398).

Διάφοροι ερευνητές αποδίδουν τους εξής ορισμούς στον όρο *φρασεολογία* (*fraseología*):

- «La disciplina que estudia las combinaciones fijas de palabras es la *fraseología*»¹⁶ (Penadés Martínez, «La fraseología y su objeto», 3).
- «subdisciplina de la lexicología que estudia aquellas combinaciones estables formadas al menos por dos palabras gráficas y cuyo límite superior se sitúa en el nivel de la oración compuesta»¹⁷ (Corpas Pastor, *Manual de fraseología* 269).
- «el estudio científico de la combinación fija de las lenguas, con un material clasificado como heterogéneo (expresiones idiomáticas, frases hechas, fórmulas rutinarias, colocaciones, refranes y otras paremias) pero con unas características comunes (pluriverbalidad, fijación de los componentes, idiomaticidad y, a menudo, iconicidad de la secuencia fijada, repetición en discurso e institucionalidad, es decir, reconocimiento por la comunidad de hablantes) que nos permiten consensuar un término único para todos sus elementos: las unidades fraseológicas»¹⁸ (González-Rey 115).

¹⁶ «Η επιστήμη που μελετά τους σταθερούς συνδυασμούς λέξεων είναι η φρασεολογία».

¹⁷ «Υποεπιστημονικός κλάδος της λεξικολογίας που μελετά εκείνους τους σταθερούς συνδυασμούς που σχηματίζονται από δύο τουλάχιστον γραφικές λέξεις και των οποίων το ανώτερο όριο βρίσκεται στο επίπεδο της σύνθετης πρότασης».

¹⁸ «Η επιστημονική μελέτη του σταθερού συνδυασμού γλωσσών, με υλικό ταξινομημένο ως ετερογενές (expresiones idiomáticas, frases hechas, fórmulas rutinarias, colocaciones, refranes y otras paremias) αλλά με κοινά χαρακτηριστικά (πολυλεκτικότητα, παγίωση των συστατικών, ιδιωτισμικότητα και, συχνά, εικονικότητα της σταθερής ακολουθίας, επανάληψη στον λόγο και θεσμικότητα, δηλαδή αναγνώριση από την κοινότητα των ομιλητών) που μας επιτρέπουν να συναινέσουμε σε έναν μόνο όρο για όλα τα στοιχεία του: τις φρασεολογικές μονάδες».

- «la fraseología se estructura como una rama interdisciplinar, con propiedades y rasgos intrínsecos»¹⁹ (Ruiz Gurillo, *La fraseología del español* 11).

Συνοψίζοντας τους παραπάνω ορισμούς, προκύπτει ότι η φρασεολογία αποτελεί εκείνον τον κλάδο της γλωσσολογίας που εξετάζει ένα σταθερό σύνολο λέξεων μιας γλώσσας, συχνά προκατασκευασμένων, οι οποίες έχουν συγκεκριμένη σημασία και υιοθετούνται από τον χρήστη μιας γλώσσας με τρόπο αυθόρμητο στο πέρασμα του χρόνου.

1.1.2 Ορισμός της φρασεολογίας σε λεξικά της ελληνικής γλώσσας

Αναζητώντας τον όρο *φρασεολογία* στην ελληνική γλώσσα, διαπιστώσαμε έλλειψη προτάσεων από τους μελετητές του αντικειμένου στις οποίες να περιλαμβάνεται σαφής ορισμός του όρου αυτού. Ωστόσο, σε γενικά λεξικά της ελληνικής γλώσσας η αναζήτησή μας οδήγησε στα ακόλουθα αποτελέσματα:

- «Το σύνολο των (τυπικών) τρόπων με τους οποίους συνδέονται οι λέξεις, συντίθεται οι φράσεις ή διαπλέκονται οι προτάσεις στον λόγο· ο τρόπος της έκφρασης, της διατύπωσης του λόγου» (ΛΚΝ 1440).
- «Οι φράσεις που επιλέγει κανείς για να εκφραστεί, ο τρόπος με τον οποίο εκφράζεται κανείς» (ΛΝΕΓ 1925).
- «Εκφραστικό σύστημα, σύνολο λέξεων και φράσεων που επιλέγει κανείς και ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο τις συνθέτει, ώστε να ταιριάζουν σε ορισμένη χρήση ή εποχή, σε ορισμένο περιβάλλον» (ΝΕΛΣΕΔΓ 1454).
- « 1. Ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιούνται λέξεις ή φράσεις στον προφορικό ή γραπτό λόγο ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση· ο ιδιαίτερος τρόπος έκφρασης που χαρακτηρίζει ένα άτομο ή μια ομάδα. 2. Το

¹⁹ «Η φρασεολογία ορίζεται ως ένας διεπιστημονικός κλάδος, με εγγενείς ιδιότητες και χαρακτηριστικά».

σύνολο των συμπλόκων και εκφράσεων που χρησιμοποιούνται σε μια γλώσσα» (ΧΑΝΓ 1721).

Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι και στην ελληνική γλώσσα η φρασεολογία ορίζεται ως ένα σύνολο εκφράσεων που χρησιμοποιούνται από τον χρήστη μιας γλώσσας για να εκφραστεί σε μια δεδομένη στιγμή και όπως υποστηρίζει ο Συμεωνίδης (17) η φρασεολογία «εκπροσωπεί το πνευματικό λεξιλόγιο της γλώσσας».

1.2 Ιστορικό πανόραμα της φρασεολογίας στην ισπανική γλώσσα

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα παρουσιάσουμε μια ιστορική αναδρομή της φρασεολογίας στον ισπανόφωνο χώρο έτσι όπως διαμορφώθηκε από τις απαρχές της μέχρι σήμερα.

Η φρασεολογία δεν αποτελούσε αντικείμενο μελέτης μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Οι συλλογές που υπάρχουν εκείνη τη δεδομένη περίοδο απαντούν σε παροιμίες (refranes). Κατά τη διάρκεια του ίδιου αιώνα, ο αριθμός των έργων πολλαπλασιάστηκε και παρατηρείται μια προσπάθεια προσέγγισης και καταγραφής των πρώτων φρασεολογισμών. Οι φρασεολογισμοί αποκτούν επιστημονικό ενδιαφέρον για τους μελετητές της εποχής και παύουν να αποτελούν μόνο συλλογή από «εκφράσεις λαϊκής σοφίας», όπως γινόταν μέχρι εκείνη τη στιγμή με τις συλλογές παροιμιών (refranes).

Έτσι, οι αμιγώς φρασεολογικές συλλογές εμφανίζονται τον 20^ο αιώνα και είναι οι εξής:

- *Frasesología y estilística castellana*, του Julio Cejador (1921-1925)
- *1000 idiomatische spanische Redensarten, mit Erklärungen und Beispielen*, του Werner Beinhauer (1939)

- *Diccionario de modismos de la lengua castellana*, του Ramón Caballero (1942)
- *Refranero general ideológico español*²⁰, του Luis Martínez Kleiser (1953)
- *El porqué de los dichos*, του José María Iribarren (1956)
- *El refranero español*, του José Manuel Gómez Tabanera (1959)
- *Ciencia del lenguaje o arte de estilo*, του Martín Alonso (1970)
- *Stilistisch-phraseologisches Wörterbuch Spanisch-Deutsch*, του Werner Beinhauer (1978)
- *Fraseología española en su contexto*, του José María Domínguez (1979).

Ωστόσο, το ενδιαφέρον για τη μελέτη του «ιδιωματισμού» από γλωσσολογική άποψη, τοποθετείται στο 1950 με την κυκλοφορία του έργου *Introducción a la lexicografía moderna* του Julio Casares. Μπορούμε να πούμε πως η φρασεολογία αντιμετωπίζεται για πρώτη φορά ως επιστήμη, δεδομένου ότι ο Casares άλλαξε την επικρατούσα αντίληψη περί του αντικειμένου ως εκείνη τη χρονική στιγμή. Μέσω αυτού του έργου, ο Casares έδωσε το έναυσμα για περισσότερες μελέτες σχετικά με τη φρασεολογία στην ισπανική γλώσσα υπό γλωσσολογικό πρίσμα αυτή τη φορά και όχι απλής συλλογής και καταγραφής των ΦΜ που πραγματοποιείτο μέχρι εκείνη την εποχή. Σε αυτό του το έργο επιχειρείται για πρώτη φορά η ταξινόμηση των ΦΜ, η οποία αποτελεί και τη βάση των μελλοντικών ταξινομήσεων που θα πραγματοποιηθούν από μεταγενέστερους ερευνητές.

Στο συγκεκριμένο έργο υπάρχουν μερικά κεφάλαια που είναι αφιερωμένα στη μελέτη όρων όπως: ιδιωματικές φράσεις (*locuciones*), παροιμιώδεις φράσεις (*frases proverbiales*), παροιμίες (*refranes*), ιδιωτισμοί (*modismos*) και άλλων πολυλεκτικών συνδυασμών. Ο Casares υποστηρίζει πως μόνο οι ιδιωματικές φράσεις (*locuciones*)

²⁰ Βλέπε υποκεφάλαιο 3.1.

και οι παροιμιώδεις φράσεις (*frases proverbiales*), θα έπρεπε να μελετώνται από τη φρασεολογία. Οι υπόλοιπες δομές, όπως οι παροιμίες (*refranes*), θα πρέπει να αποτελούν το αντικείμενο μελέτης της παροιμιολογίας, τομέα ξεχωριστού από εκείνον της φρασεολογίας σύμφωνα με τον ίδιο.

Το 1966, ο Eugenio Coseriu²¹ επιχειρεί τη διάκριση ανάμεσα στην ελεύθερη τεχνική του λόγου (*técnica libre del discurso*) και στον επαναλαμβανόμενο λόγο (*discurso repetido*), διαφοροποίηση που θα αποτελέσει τη βάση της ταξινόμησης στην οποία θα προβεί.

Στα τέλη της δεκαετίας του '70, ο Γερμανός Herald Thun, μαθητής του Coseriu, δημοσιεύει μια εκτενή μελέτη επικεντρωμένη στη φρασεολογία των ρομανικών γλωσσών.

Το 1980, ο Κολομβιανός Alberto Zuluaga δημοσιεύει το *Introducción al estudio de las expresiones fijas*, έργο που αποτελεί αποτέλεσμα μελέτης της διδακτορικής του διατριβής, η οποία δημοσιεύτηκε στη Γερμανία το 1975. Στη συγκεκριμένη μελέτη καταφέρνει να εξελίξει και να ολοκληρώσει την κατάταξη των ΦΜ όπως προτάθηκε από τον Casares, προσεγγίζει τον ορισμό και την ταξινόμηση των ΦΜ και δίνει βαρύτητα σε δύο από τα βασικότερα χαρακτηριστικά τους σύμφωνα με τον ίδιο, εκείνα της ιδιωτισμικότητας και της παγίωσης. Ο Zuluaga μαζί με τον Casares θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελούν τους πρωτοπόρους που έθεσαν τους θεμέλιους λίθους στην μετέπειτα έρευνα της φρασεολογίας στον ισπανόφωνο χώρο.

²¹ Ο Coseriu υπήρξε μια από τις πιο διακεκριμένες προσωπικότητες της εποχής του και άσκησε πολύ μεγάλη επιρροή στα γλωσσολογικά ρεύματα. Ήταν, αναμφίβολα, ο πιο αναγνωρισμένος γλωσσολόγος στην Ευρώπη κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα. Δημοσίευσε περίπου 380 επιστημονικές εργασίες, κατ'εξοχήν άρθρα, στα γερμανικά, γαλλικά, ιταλικά, ισπανικά, πορτογαλικά και ρουμανικά συμβάλλοντας μ' αυτόν τον τρόπο στη μελέτη των ρομανικών γλωσσών και ιδιαίτερα της ισπανικής.

Το 1988, η Antonia María Tristá Pérez υποστηρίζει ότι η φρασεολογία αποτελεί τμήμα της γλωσσολογίας και μελετά εκείνους τους φρασεολογισμούς που είναι συνδυασμοί λέξεων σημασιολογικά μη ελεύθερων:

La parte de la lingüística que estudia los fraseologismos de una lengua en su estado actual y en su desarrollo histórico, entendiéndolo por fraseologismos las combinaciones de palabras semánticamente no libres, que no se producen en el habla, sino que se reproducen en ella manteniendo una correlación estable entre un contenido semántico y una estructura léxico-gramatical determinada, socialmente fijada en ella. Los cambios semánticos en los significados de los componentes lexicográficos, la estabilidad y la reproducibilidad son rasgos universales y distintivos del fraseologismo²² (αναφορά σε Mura 38).

Οι Κουβανές Antonia María Tristá Pérez και Zoila Carneado Moré συνέβαλαν στη διάδοση των μελετών που πραγματοποιήθηκαν στη Σοβιετική Ένωση και παρουσιάστηκαν στην ισπανική γλώσσα. Η συνεισφορά τους υπήρξε τεράστια καθώς προσπάθησαν να ενσωματώσουν και να εφαρμόσουν τις ιδέες και την τυπολογία της σοβιετικής σχολής στην ισπανική γλώσσα. Το Instituto de Literatura y Lingüística de la Academia de Ciencias de Santiago de Cuba δημοσίευσε στο περιοδικό *Anuario L/L* μια σειρά από βιβλία και άρθρα που σχετίζονταν με τις ΦΜ.

Το 1996, η Gloria Corpas Pastor δημοσιεύει το *Manual de fraseología española* που μετατρέπεται σε έργο αναφοράς για πολλούς ερευνητές και υποστηρίζει πως βασικό αντικείμενο μελέτης της φρασεολογίας αποτελεί η ΦΜ. Η εν λόγω ερευνήτρια κάνει την εμφάνισή της παρουσιάζοντας τους προβληματισμούς της σχετικά με την εξέλιξη της φρασεολογίας μέχρι τη στιγμή εκείνη (1996) και θεωρεί πως, μετά τον Casares (1950) και τη θεωρία του, δεν έχουν γίνει βήματα που να επιβεβαιώνουν την πρόοδο των φρασεολογικών μελετών. Μέσα από το έργο της,

²² «Το τμήμα της γλωσσολογίας που μελετά τους φρασεολογισμούς μιας γλώσσας στην τρέχουσα κατάστασή τους και στην ιστορική τους εξέλιξη, κατανοώντας ως φρασεολογισμούς τους συνδυασμούς λέξεων σημασιολογικά μη ελεύθερων, που δεν παράγονται στον λόγο, αλλά αναπαράγονται διατηρώντας μια σταθερή συσχέτιση μεταξύ ενός σημασιολογικού περιεχομένου και μιας καθορισμένης λεξιλογικο-γραμματικής δομής, κοινωνικά παγιωμένης. Οι σημασιολογικές αλλαγές στις έννοιες των λεξιλογικών στοιχείων, η σταθερότητα και η αναπαραγωγικότητα είναι καθολικά και διακριτικά χαρακτηριστικά του φρασεολογισμού».

λοιπόν, εμπλουτίζει με λεπτομέρειες την ταξινόμηση των ΦΜ και προτείνει τις τρεις σφαίρες ταξινόμησής τους, όπως θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο.

Ένα χρόνο αργότερα, το 1997, η Leonor Ruiz Gurillo παρουσιάζει ένα έργο επικεντρωμένο στη φρασεολογία τιτλοφορούμενο *Aspectos de la fraseología española*. Στο εγχειρίδιο αυτό παρουσιάζει μια ιστορική αναδρομή της φρασεολογίας και προσπαθεί να θέσει τα όρια αυτής ως γνωστικό αντικείμενο, καθώς επίσης και να ορίσει τις ιδιότητες των ΦΜ, να τις ταξινομήσει και να προσεγγίσει τις όποιες ομοιότητες και διαφορές τους με άλλες παρόμοιες δομές.

Το 1998, ο Gerd Wotjak²³ εκδίδει ένα συλλογικό τόμο αφιερωμένο στην ισπανική φρασεολογία και φρασεογραφία με τίτλο *Estudios de fraseología y fraseografía del español actual*. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο όρος *fraseografía* ή *lexicografía fraseológica* απουσιάζει από τα γνωστά γενικά λεξικά της ισπανικής και σύμφωνα με τους Corpas Pastor και Morvay (2), θα μπορούσε να οριστεί ως ακολούθως:

Disciplina que se dedica a elaborar y poner en práctica los principios de tratamiento de las UFs en los diccionarios generales y fraseológicos. La fraseografía se dedica a recoger y registrar el conjunto (o una parte) de los fraseologismos de una lengua (o varias lenguas), de un sector de una lengua, de una clase social o de un individuo-muy especialmente de un autor o de su obra²⁴.

Την ίδια χρονιά, οι Juan de Dios Luque Durán και Antonio Pamies Bertrán εκδίδουν έναν άλλο συλλογικό τόμο γύρω από ερωτήματα γενικού περιεχομένου, προοπτικές εφαρμογής και πιθανής λεξικογραφικής χρήσης της φρασεολογίας, ο οποίος φέρει τον τίτλο *Léxico y fraseología*.

Το 1998, ο Josep Guia ολοκληρώνει το έργο με τίτλο *Fraseologia i estil*.

Enigmes literaris a la València del segle XV στην καταλανική γλώσσα.

²³ Γερμανός γλωσσολόγος που κατέταξε τις ΦΜ υπό πρίσμα σημασιο-λειτουργικό και σύμφωνα με τη γραμματική ή συντακτική λειτουργία τους στον λόγο.

²⁴ «Επιστήμη που ασχολείται με την ανάπτυξη και εφαρμογή των αρχών που διέπουν την επεξεργασία των ΦΜ σε γενικά και φρασεολογικά λεξικά. Η φρασεογραφία ασχολείται με τη συλλογή και καταγραφή όλων (ή μέρους) των φρασεολογισμών μιας γλώσσας (ή περισσότερων γλωσσών), ενός τομέα μιας γλώσσας, μιας κοινωνικής τάξης ή ενός ατόμου - ειδικά ενός συγγραφέα ή του έργου του».

Το 1999, η Inmaculada Penadés Martínez δημοσιεύει μια εργασία που σχετίζεται με τη διδακτική πλευρά της φρασεολογίας με τίτλο *La enseñanza de las unidades fraseológicas* και ο Sancho Cremades την ίδια χρονιά ολοκληρώνει το έργο *Introducción a la fraseología. Aplicación al valenciano coloquial*.

Η Penadés Martínez ασχολείται με τις ΦΜ, κάνοντας ειδική μνεία στη σημασιολογία, και συγκεκριμένα τη συνωνυμία και την υπωνυμία και δημοσιεύει το έργο *La hiponimia en las unidades fraseológicas* (2000). Την ίδια χρονιά, κυκλοφορεί ένας συλλογικός τόμος από την Corpas Pastor με θέματα γύρω από τη φρασεολογία, τη φρασεογραφία και τη μετάφραση των ΦΜ στην ισπανική και άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες με τίτλο *Las lenguas de Europa: Estudios de fraseología, fraseografía y traducción*.

Έναν χρόνο αργότερα, το 2001, η Ruiz Gurillo επανεμφανίζεται με μια μελέτη σχετικά με τον όρο *ιδιωματική φράση (locución)* κάνοντας μια προσέγγιση αρκετά διδακτική. Η εργασία αυτή φέρει τον τίτλο *Las locuciones en español actual*.

Η Corpas Pastor (2003) δημοσιεύει το έργο με τίτλο *Diez años de investigación en fraseología: Análisis sintáctico-semánticos, contrastivos y traductológicos*. Στο εν λόγω έργο κάνει μια αναδρομή της προσωπικής της διαδρομής στο συγκεκριμένο πεδίο έρευνας και παρουσιάζει την υπάρχουσα κατάσταση μέχρι εκείνη την περίοδο στον τομέα της φρασεολογίας στην Ισπανία. Επιπροσθέτως, κάνει αναφορά στα διάφορα επιστημονικά ρεύματα σχετικά με τη φρασεολογία στην Ευρώπη, στη φρασεολογία όπως παρουσιάζεται στα δίγλωσσα λεξικά, στην ταξινόμηση των ΦΜ και στα προβλήματα που προκύπτουν όταν η φρασεολογία συνδυάζεται με τον τομέα της μετάφρασης.

Το 2008, ο Mario García-Page Sánchez, καθηγητής στο Universidad Nacional de Educación a Distancia, εκδίδει το *Introducción a la fraseología española* στο

οποίο ασχολείται με ζητήματα που έχουν ήδη απασχολήσει τους ερευνητές κατά τα προηγούμενα χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, προσπαθεί να ορίσει τη φρασεολογία ως επιστήμη, να οριοθετήσει το αντικείμενο μελέτης της και να απαντήσει στο ερώτημα αν και σε ποιο βαθμό η φρασεολογία αποτελεί αυτόνομο επιστημονικό κλάδο. Επιπλέον, ο García-Page Sánchez θεωρεί πως οι ιδιωματικές φράσεις (*locuciones*) αποτελούν πυρήνα μελέτης και βασικό αντικείμενο της φρασεολογίας και πως οι παροιμίες (*refranes*) θα πρέπει να αποτελούν το αντικείμενο μελέτης της παροιμιολογίας. Στο εν λόγω έργο παρουσιάζει και αυτός τη δική του πανοραμική οπτική γύρω από τη φρασεολογία, σχολιάζοντας την ως τότε ορολογία που χρησιμοποιείται από άλλους ερευνητές και προτείνει με τη σειρά του την ταξινόμηση των ΦΜ, δίνοντας πάντα έμφαση στις ιδιωματικές φράσεις (*locuciones*).

Στο σημείο αυτό θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε τις διδακτορικές διατριβές που έχουν πραγματοποιηθεί σε πανεπιστήμια της Ισπανίας στον τομέα της φρασεολογίας. Η πρώτη διδακτορική διατριβή που εντοπίστηκε χρονολογείται το 1987 και πραγματοποιήθηκε στο Universidad Complutense de Madrid. Ωστόσο, επειδή μερικές εξ αυτών των ερευνών άπτονται της φρασεολογίας αλλά και της παροιμιολογίας, για το λόγο αυτό θα αναφερθούν όλες στην παρούσα ενότητα με χρονολογική σειρά και όχι σε ακόλουθη ενότητα όπου αναπτύσσεται ο τομέας της παροιμιολογίας. Είναι, επίσης, γεγονός ότι οι μελέτες που σχετίζονται με τις επιστήμες αυτές είναι συνεχώς αυξανόμενες τα τελευταία χρόνια, συνεπώς, η έρευνά μας ενδέχεται να μην είναι εξαντλητική. Η παρούσα αναζήτηση πραγματοποιήθηκε κατά κύριο λόγο στον διαδικτυακό τόπο του περιοδικού *Paremia*. Επίσης, μεγάλο μέρος αυτών των εργασιών ανακτήθηκε από τους διαδικτυακούς τόπους <https://dialnet.unirioja.es/tesis> και <http://www.campusmoncloa.es/parefras/tesis-master>.

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται με χρονολογική σειρά οι διδακτορικές διατριβές που πραγματοποιήθηκαν στην Ισπανία από το 1987 έως το 2022:

Πίνακας 2-Πραγματοποιηθείσες διδακτορικές διατριβές φρασεολογίας και παροιμιολογίας στην Ισπανία από το 1987 έως το 2022

1.	Julia SEVILLA MUÑOZ	<i>Los animales en los dichos, refranes y otras expresiones en francés y español.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 1987)
2.	Ahmed Salem OULD MOHAMED-BABA	<i>Estudio dialectológico y lexicológico del refranero hispanoárabe de Abu Yahya Azzajjali.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 1994)
3.	Gloria CORPAS PASTOR	<i>Un estudio paralelo de los sistemas fraseológicos del inglés y del español.</i> (Universidad de Complutense de Madrid, 1994)
4.	Pablo ZAMORA MUÑOZ	<i>Estudio contrastivo español-italiano de frases hechas.</i> (Universidad de Murcia, 1995)
5.	Juan Antonio MARTÍNEZ LÓPEZ	<i>La fraseología del español. Acercamiento morfosintáctico, semántico y pragmático.</i> (Universidad de Granada, 1996)
6.	Xus UGARTE BALLESTER	<i>Dona i animal en el refranyer: estudi de les equivalències en algunes llengües romàniques i germàniques.</i> (Universidad Autónoma de Barcelona, 1996)
7.	Germán CONDE TARRÍO	<i>Estudio comparativo de las paremias en francés, castellano y gallego.</i> (Universidad de Santiago de Compostela, 1997)
8.	María Isabel GONZÁLEZ REY	<i>Étude systématique des expressions figées en français pour une théorie de la phraséologie.</i> (Universidad de Santiago de Compostela, 1998)
9.	María Isabel TERCEDOR SÁNCHEZ	<i>La fraseología en el lenguaje biomédico: análisis desde las necesidades del traductor.</i> (Universidad de Granada, 1999)

10.	Javier ALCALÁ CALDERA	<i>Las paremias de preferencia: Texto y significación : su valor didáctico en educación primaria.</i> (Universidad de Extremadura, 1999)
11.	María del Mar FORMENT FERNÁNDEZ	<i>Fijación y uso de algunas expresiones fraseológicas del español.</i> (Universitat de Barcelona, 1999)
12.	Isabel SANTAMARÍA-PÉREZ	<i>Tratamiento de las unidades fraseológicas en la lexicografía bilingüe español-catalán.</i> (Universidad de Alicante, 2000)
13.	Ana Belén GARCÍA BENITO	<i>Expresiones idiomáticas verbales del español y sus equivalentes semánticos en portugués.</i> (Universidad de Salamanca, 2000)
14.	Cecilia LÓPEZ ROIG	<i>Aspectos de fraseología contrastiva (alemán-español) en el sistema y en el texto.</i> (Universitat de València, 2001)
15.	Pilar RÍO CORBACHO	<i>La paremiografía hagiográfica en francés, castellano y gallego: estudio contrastivo.</i> (Universidad de Santiago de Compostela, 2002)
16.	María Jesús BARSANTI VIGO	<i>Estudio paremiológico contrastivo de la traducción de «El Quijote» de Ludwig Tieck.</i> (Universidad de Salamanca, 2002)
17.	Andjelka PEJOVIC	<i>Las colocaciones con verbo como elemento nuclear en español contemporáneo: aspectos descriptivos y aplicados.</i> (Universidad de Granada, 2003)
18.	Olga TARNOVSKA	<i>Consideraciones acerca del mínimo paremiológico español.</i> (Universidad de Granada, 2003)
19.	Paula QUIROGA MUNGUÍA	<i>Fraseología contrastiva y aplicada italo-española.</i> (Universidad de Valladolid, 2004)
20.	María Ángeles SOLANO RODRÍGUEZ	<i>Unidades fraseológicas francesas. Estudio en un corpus: la pentalogía de Belleville de Daniel Pennac. Planteamiento didáctico.</i> (Universidad de Murcia, 2004)

21.	Gonzalo GUILLÉN MONJE	<i>Fraseología contrastiva ruso española. Análisis de un corpus bilingüe de somatismos.</i> (Universidad de Granada, 2004)
22.	Josefina VELASCO MENÉNDEZ	<i>Unidades fraseológicas de animalísticas antropocéntricas en la Fraseología rusa (una aproximación al análisis sistémico).</i> (Universidad de Salamanca, 2005)
23.	Rita Giovana MOUZINHO FERRARO	<i>Análisis contrastivo español / portugués de unidades fraseológicas.</i> (Universidad de Cádiz, 2005)
24.	Sonia GÓMEZ- JORDANA FERRARI	<i>El proverbio: hacia una definición lingüística. Estudio semántico de los proverbios franceses y españoles contemporáneos.</i> (École des Hautes Études en Sciences Sociales de París y Universidad Complutense de Madrid, 2006)
25.	Tahirisoa Ravakiniaina RAKOTONANAHARY	<i>Las metáforas en las locuciones verbales en malgache: sus estructuras y sus equivalentes de traducción en francés y en español.</i> (Universidad de Alicante, 2006)
26.	Joaquín GIRÁLDEZ CEBALLOS-ESCALERA	<i>Las colocaciones léxicas en el lenguaje jurídico del derecho civil francés.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2007)
27.	Elizabete APARECIDA MARQUES	<i>Análisis cognitivo-contrastivo de locuciones somáticas del español y del portugués.</i> (Universidad de Alcalá, 2007)
28.	Mona SALAH ELDIN SHALAN	<i>El tratamiento de las unidades fraseológicas en los diccionarios monolingües del español: las locuciones adverbiales.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2007)
29.	Larissa TIMOFEEVA TIMOFEEV	<i>Acerca de los aspectos traductológicos de la fraseología español.</i> (Universidad de Alicante, 2008)
30.	Manuela ESCOBAR MONTERO	<i>La fraseología contrastiva. Estrategias de traducción de unidades multiléxicas. (inglés-español)</i> (Universidad de Sevilla, 2008)

31.	Manuel RIVAS GONZÁLEZ	<i>Posibilidades y límites de la investigación lingüística: el caso de la fraseología.</i> (Universidad Complutense de Cádiz, 2009)
32.	Inés OLZA MORENO	<i>Aspectos de la semántica de las unidades fraseológicas. La fraseología somática metalingüística del español.</i> (Universidad de Navarra, 2009)
33.	Mushtaq KAREEM SAGBAN	<i>La fraseología comparada del español y del árabe de Irak: su aplicación a la enseñanza de las unidades fraseológicas en el aula E/LE.</i> (Universidad de Granada, 2010)
34.	Arianna ALESSANDRO	<i>Investigación en la acción educativa. Las unidades fraseológicas pragmáticas en la didáctica del español y del italiano como lenguas extranjeras.</i> (Universidad de Murcia, 2011)
35.	Lawin MUHSIN ISMAIL	<i>Los refranes kurdos: un estudio lingüístico y cultural del pueblo kurdo.</i> (Universidad de Granada, 2011)
36.	Ali AL-ALI	<i>Los refranes jordanos de animales: traducción y contraste con las paremias españolas.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2011)
37.	Eva FERNÁNDEZ ÁLVAREZ	<i>Refranes y refranes modificados en la prensa alemana: propuestas prácticas de traducción al español a partir de ejemplos de la Süddeutsche Zeitung.</i> (Universidad de Salamanca, 2011)
38.	Jose Luiz DE LUCCA	<i>Detección y extracción automatizada de unidades fraseológicas.</i> (Universitat Politècnica de València, 2011)
39.	Anna ZHOLOBOVA	<i>Unidades fraseológicas de origen bíblico en español y ruso.</i> (Universidad de Granada, 2011)
40.	Giovanna Ángela MURA	<i>Las unidades fraseológicas en el registro coloquial: estudio contrastivo español-italiano.</i> (Universidad Complutense de

		Madrid, 2012)
41.	Enrique BENÍTEZ RODRÍGUEZ	<i>Refranes en el calendario. Propuesta de análisis y clasificación de paremias referentes al ciclo cronológico anual.</i> (Universidad de Córdoba, 2012)
42.	Nazia BARANI	<i>Aspectos de la utilización de las paremias en el diario El País: hacia el desarrollo de materiales didácticos para la enseñanza del español a hablantes de persa.</i> (Universidad de Salamanca, 2012)
43.	Xavier PASCUAL LÓPEZ	<i>Fraseología española de origen latino y motivo grecorromano.</i> (Universidad de Lérida, 2012)
44.	Yara EL GHALAYINI	<i>Lenguaje figurado y cultura: botanismos metafóricos en el léxico y la fraseo- paremiología en español y árabe: el olivo.</i> (Universidad de Granada, 2012)
45.	Mohammed JASIM MIRJAN	<i>La vida familiar en los refraneros Bagdadí y español: estudio analítico comparado.</i> (Universidad de Granada, 2012)
46.	Edina SPAHIC	<i>Fraseología y traducción literaria: el caso del bosnio y del español.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2012)
47.	Federica FRAGAPANE	<i>El tratamiento de las unidades fraseológicas en los diccionarios bilingües español-italiano: perspectiva metalexigráfica, traductológica y didáctica.</i> (Universidad Nacional de Educación a Distancia, 2012)
48.	María del Carmen UGARTE GARCÍA	<i>Paremias y otros materiales de tradición oral en la Ribera del Duero. Estudio etnolingüístico y literario.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2012)
49.	Gonzalo Miranda MÁRQUEZ	<i>Estudio comparativo de las unidades fraseológicas de las lenguas china y española. Problemas lingüísticos y culturales en la traducción de las UFS de una a otra</i>

		<i>lengua.</i> (Universidad de Granada, 2013)
50.	Tarek SHABAN MOHAMMAD SALEM	<i>La fraseología en español y en árabe: estudio, comparación, traducción y propuesta de un diccionario.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2013)
51.	Viorica CODITA	<i>Locuciones prepositivas en español medieval (siglos XIII-XV).</i> (Universitat de València, 2013)
52.	Javier GARCÍA ALBERÓ	<i>El refrán en las versiones clásicas del Quijote al francés y al alemán: Estudio traductológico, paremiológico, lingüístico e histórico-cultural.</i> (Universidad de Alicante, 2013)
53.	Lina Lucia OLIVEIRA DA SILVA	<i>El abrazo de las palabras: estudio contrastivo entre las expresiones fijas de la lengua portuguesa de Brasil y sus equivalencias en la lengua española de España.</i> (Universidad de Salamanca, 2013)
54.	María Lucía NAVARRO BROTOS	<i>Las paremias y sus variantes: análisis sintáctico, semántico y traductológico español-francés.</i> (Universidad de Alicante, 2013)
55.	Javier GARCÍA ALBERÓ	<i>El refrán en las versiones clásicas del Quijote al francés y al alemán. Estudio traductológico, paremiológico, lingüístico e histórico-cultural.</i> (Universidad de Alicante y Université Paris 13 Nord, 2013)
56.	WU Fan	<i>La fraseología en chino y en español: Caracterización y clasificación de las unidades fraseológicas y simbología de los zoónimos. Un estudio contrastivo.</i> (Universidad autónoma de Madrid, 2014)
57.	Mohammad SAMEER RAYYAN	<i>Fraseología y lingüística informatizada: elaboración de una base de datos eléctrica contrastada árabe- español / español-árabe de fraseologismos basados en partes del</i>

		<i>cuerpo.</i> (Universidad de Granada, 2014)
58.	Laura AMIGOT CASTILLO	<i>Las fórmulas rutinarias expresivas del alemán y del español: estudio teórico y análisis pragmático comparado.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2014)
59.	Patricia BARAN À NKOUM	<i>Estudio contrastivo español-francés de las locuciones verbales somáticas relativas a la cabeza.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2015)
60.	Lidia ROMO HERRERO	<i>Análisis fraseológico de la obra de Georges Brassens.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2015)
61.	Vanessa FERNÁNDEZ PAMPÍN	<i>Paremiología toponímica de Galicia en refraneros gallegos y castellanos.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2015)
62.	Justyna PIETRZAK	<i>Binomios fraseológicos en el italiano contemporáneo.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2015)
63.	Sandra TEIXEIRA DE FARIA	<i>Las paremias en el discurso de Machado de Assis.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2015)
64.	Erida AJAZI	<i>La fraseología en español y albanés. Una aproximación contrastiva y traductológica.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2015)
65.	Marta SARACHO ARNÁIZ	<i>La fraseología del español: una propuesta de didactización para la clase de ele basada en los somatismos.</i> (Universidade de Santiago de Compostela, 2015)
66.	Béatrice MARTÍNEZ MARNET	<i>Análisis traductológico de la obra paremiográfica de Charles Cahier, (francés-español).</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2015)
67.	Laura ROMERO AGUILERA	<i>El tratamiento de las colocaciones en la lexicografía monolingüe general del español (siglos XVII-XXI).</i> (Universidad de Alicante, 2015)

68.	Snousi Amer SNOUSI ABDALLA	<i>Los proverbios de animales en árabe clásico: análisis, estudio comparativo y equivalencias en español.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2015)
69.	Karen VELÁZQUEZ PUERTO	<i>Análisis fraseológico contrastivo español-alemán y su aplicación a ELE: una propuesta didáctica para la enseñanza-aprendizaje de las unidades fraseológicas desde una perspectiva cognitiva.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2015)
70.	Hanane ABDI YATTOU	<i>Análisis contrastivo y estudio de una base de datos paremiológica temática hispano-francés-árabe. Problemas de traducción de equivalencia.</i> (Universidad de Alicante, 2016)
71.	Yahong XIAO	<i>Estudio semántico contrastivo de la metáfora conceptual en la fraseología del chino y del español.</i> (Universidad Autónoma de Madrid, 2016)
72.	Jasim AL NAJJAR	<i>La vida laboral en el refranero iraquí: estudio sociolingüístico.</i> (Universidad de Granada, 2016)
73.	Carola STROHSCHEN	<i>El tratamiento de la fraseología en los manuales de DaF de los niveles B1 y B2 análisis y propuesta didáctica.</i> (Universidad de Murcia, 2016)
74.	Meriem AZTOUT CARRERO	<i>Interpretación de refranes españoles por marroquíes con español como lengua extranjera.</i> (Universidad de Cádiz, 2016)
75.	Vanesa FERNÁNDEZ PAMPÍN	<i>Paremiología toponímica de Galicia en los refraneros gallegos y castellanos.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2016)
76.	Lucia PIZZO	<i>Las relaciones parentales en los refranes españoles sicilianos, italianos, neogriegos (le relazioni parentalo neu proverbi spagnoli, sicialiani, italiani, neogreci).</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2016)

77.	Agnieszka Elzbieta IISKA	<i>El concepto de Dios en las paremias españolas, polacas y alemanas.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2016)
78.	Mohamed Lemine NAGY TALEB MOHAMED	<i>Estudio contrastivo y traductológico del refrán en árabe y español: la traducción de refranes hasaníes al español.</i> (Universidad de Granada, 2016)
79.	Luis Carlos RAMOS NOGUEIRA	<i>La traducción de la fraseología en la obra de Carlos Ruiz Zafón en el par lingüístico español-portugués.</i> (Universidad de Granada, 2017)
80.	Maria LALICATA	<i>Hacia la "frucción" del refrán. Estudio paremiológico contrastivo de las traducciones al italiano del "Ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha" de Miguel de Cervantes y Saavedra.</i> (Universidad de Salamanca, 2017)
81.	Asma ACHDACHAY	<i>La enseñanza de la fraseología en el aula de ELE en Marruecos: locuciones y refranes.</i> (Universidad de La Laguna, 2017)
82.	Domenico Daniele LAPEDOTA	<i>Unidades sintagmáticas léxicas en Cinco horas con Mario, de Miguel Delibes, y en sus traducciones al italiano. Hipótesis de discurso fraseológicamente sexuado.</i> (Università degli studi di Bari Aldo Moro, 2017)
83.	Ahmed HUSSEIN MOHAMED ELSHAZLY	<i>Unidades fraseológicas y traducibilidad. Análisis contrastivo de equivalencias interlingüísticas en un corpus paralelo árabe-español, español-árabe.</i> (Universidad Autónoma de Madrid, 2017)
84.	Cristian DÍAZ RODRÍGUEZ	<i>Etude contrastive français-espagnol des unités phraséologiques contenant une lexie chromatique.</i> (Universidad de La Laguna, 2017)
85.	Ana VIZCARRONDO SABATER	<i>Traducción de las locuciones lexemáticas y las paremias en "les aventures de tintín" de Hergé: clasificación, equivalencia en español</i>

		<i>y particularidades de traducción de las unidades fraseológicas.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2017)
86.	Chunyi LEI	<i>Estudio contrastivo linguo-cultural del lenguaje figurado en español y en chino: nombres y fraseologismos zoonímicos y fitonímicos.</i> (Universidad de Granada, 2017)
87.	Leran LIU	<i>Las colocaciones nominales en español y en chino: estudio contrastivo.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2017)
88.	Anna MIANSARYAN	<i>Los fraseologismos con componentes de color en español, inglés, francés y armenio.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2018)
89.	Vanessa ALEMÁN	<i>Análisis y estudio fraseológico, traductológico y terminológico del vocabulario de la propiedad intelectual e industrial en español, francés e inglés.</i> (Universidad de Alicante, 2018)
90.	Rosario LISCIANDRO	<i>Las unidades fraseológicas en la enseñanza de una lengua extranjera (italiano-español).</i> (Universidad de Córdoba, 2018)
91.	Tian GAN	<i>Los zoónimos en la fraseología española y en los "chengyu" en chino: una aproximación experimental y contrastiva.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2018)
92.	Jiahui LIAO	<i>La fraseología religiosa en la enseñanza de ELE a estudiantes chinos.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2018)
93.	Joseph GARCÍA RODRÍGUEZ	<i>Las unidades fraseológicas del español y el catalán con elementos de la naturaleza: estudio cognitivo-contrastivo y propuesta de un diccionario electrónico de fraseología bilingüe.</i> (Universitat Autònoma de Barcelona, 2019)
94.	Xiaoxiao LYU	<i>Las paremias de la alimentación y la gastronomía en español: léxico y contenido metafórico.</i> (Universitat Rovira i Virgili,

		2019)
95.	Letizia D'ANDREA	<i>Las construcciones con verbo soporte en español y en italiano. Análisis contrastivo y aplicación didáctica a E/LE.</i> (Universidad de Salamanca, 2019)
96.	Fang HAN	<i>Estudio diacrónico contrastivo castellano-chino de unidades fraseológicas con mención de color.</i> (Universitat de València, 2019)
97.	Jian QIN	<i>Estudio contrastivo y semántico de refranes en lengua china y lengua española. Problemas de traducción y de equivalencia.</i> (Universidad de Alicante, 2020)
98.	Laura ENJUTO MARTÍN	<i>Las unidades fraseológicas de uso común en torno a la cultura del vino y su traducción al inglés.</i> (Universidad de Valladolid, 2020)
99.	Rossana SIDOTI	<i>Paremias españolas y sicilianas. Estudio contrastivo.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2020)
100.	Jia LIU	<i>Las unidades fraseológicas sobre la gastronomía en chino y en español: estudio lingüístico y sociocultural.</i> (Universidad Complutense de Madrid, 2021)
101.	Jian ZOU	<i>Estudio contrastivo del refrán español y chino: correspondencia y traducción desde perspectiva semántica.</i> (Universidad de Almería, 2021)
102.	Elena PICAZO MILLÁN	<i>Los manuales de español y francés lengua extranjera y su contenido en unidades fraseológicas. Estudio contrastivo español-francés.</i> (Universidad de Alicante, 2021)
103.	Marius RADOI	<i>Unidades fraseológicas somáticas: análisis contrastivo y aplicación a e/le.</i> (Universidad de Valladolid, 2021)
104.	Javier CARPES SALAR	<i>Influencia de la traducción de unidades fraseológicas en la calidad de un texto literario traducido: un estudio de caso aplicado a “El amor en los tiempos del</i>

		<i>cólera” y su traducción al inglés “Love in the time of cholera”. (Universidad de Murcia, 2022)</i>
105.	Milton HEIN	<i>La competencia fraseológica y la enseñanza de fraseología en las carreras universitarias de traducción en la República Argentina. (Universidad de Alicante, 2022)</i>
106.	Stella Isabelle NJIKE Yوبا	<i>Aproximación a la competencia cultural a través del estudio contrastivo entre la fraseología española y la bantú: la visión de la familia y de la condición femenina. (Universidad de Lleida, 2022)</i>
107.	Romina RIVAROLA	<i>La enseñanza de las unidades fraseológicas en la clase de ELE para alumnos de habla inglesa y la inclusión de variedades diatópicas en los manuales de ELE y el uso de la traducción como estrategia de enseñanza. (Universidad de Alicante, 2022)</i>
108.	Carlos Manuel HIDALGO TERNERO	<i>Recursos documentales y tecnológicos para la traducción de somatismos. (Universidad de Málaga, 2022)</i>
109.	Ali HAMEED MEHDI	<i>Los somatismos en la fraseología árabe. (Universidad de Granada, 2022)</i>

Από τον παραπάνω πίνακα συμπεραίνουμε ότι η φρασεολογία εγείρει περισσότερο το ενδιαφέρον των μελετητών από ό,τι η παροιμιολογία. Αρκετές από αυτές τις διατριβές είναι συγκριτικές ανάμεσα σε περισσότερα από ένα ζεύγος γλωσσών. Οι γλώσσες που κυριαρχούν σε αυτά τα ζεύγη γλωσσών σε συνδυασμό πάντα με την ισπανική είναι οι εξής: γαλλική, γερμανική, ιταλική, πορτογαλική, αγγλική, ρωσική, κινεζική, αραβική, περσική, ιρακινή, κουρδική, βοσνιακή, αρμενική, αλβανική, νεοελληνική, οι γλώσσες μπαντού, καθώς επίσης και ορισμένες διάλεκτοι. Τέλος, ανάμεσα στις θεματικές ενότητες που κάποιες από αυτές τις εργασίες πραγματεύονται, είναι οι σωματισμοί, τα ζώα, η θρησκεία, η εργασία, ο

τύπος, η ιατρική, η νομική ορολογία, η βοτανολογία, η οινολογία, η φυτολογία, τα χρώματα, τα στοιχεία της φύσης, η οικογενειακή ζωή, τα τοπωνύμια, οι γονικές σχέσεις, η γαστρονομία, η διατροφή, η λογοτεχνία.

Στον ισπανόφωνο κόσμο πολλοί ερευνητές αλλά και επιστημονικές ομάδες εργάζονται στο πεδίο της φρασεολογίας, είτε αμιγώς από γλωσσολογική πλευρά, είτε από άλλες οπτικές όπως εκείνη της φρασεοδιδασκτικής, της μετάφρασης αλλά και της συγκριτικής φρασεολογίας και παροιμιολογίας ανάμεσα στα ισπανικά και άλλες γλώσσες. Στον Πίνακα 3 που ακολουθεί παρουσιάζονται συνοπτικά αυτοί οι ερευνητές και οι επιστημονικές ομάδες:

Πίνακας 3-Ερευνητές και επιστημονικές ομάδες φρασεολογίας και παροιμιολογίας στην Ισπανία

Julia Sevilla Muñoz	Καθηγήτρια στο Universidad Complutense de Madrid, ενεργή ερευνήτρια φρασεολογίας και παροιμιολογίας καθώς και εκδότρια του περιοδικού <i>Paremia</i> (1993). Το εν λόγω περιοδικό υπήρξε το πρώτο σε κυκλοφορία περιοδικό στην Ισπανία σχετικά με τις παροιμίες και παροιμιώδεις φράσεις και το δεύτερο παγκοσμίως στον τομέα αυτό. Υπάρχει και σε ψηφιακή μορφή στο https://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/ . Το εν λόγω περιοδικό βασίστηκε στο <i>Proverbium</i> , το οποίο είχε κυκλοφορήσει το 1984 στις Ηνωμένες Πολιτείες υπό τη διεύθυνση του Wolfgang Mieder. Από τη στιγμή της δημιουργίας του έως τον Σεπτέμβριο του 2016 το περιοδικό διευθύνεται από τη Julia Sevilla Muñoz, ενώ από τον Οκτώβριο του 2017 από τον Manuel Martí Sánchez (Πανεπιστήμιο Alcalá de Henares).
María Inmaculada Penadés Martínez	Καθηγήτρια φρασεογραφίας και φρασεοδιδασκτικής στη διδασκαλία της ισπανικής ως ξένη γλώσσα στο Universidad de Alcalá. Συγγραφέας της σειράς βιβλίων <i>Diccionarios de locuciones para la enseñanza del español</i> . Εκδόσεις Arco Libros.
Carmen Mellado Blanco	Καθηγήτρια στο Universidad de Santiago de Compostela, ερευνήτρια της φρασεογραφίας στο ζεύγος λωσσών γερμανικής-ισπανικής.

Juan de Dios Luque Durán	Καθηγητής στο Universidad de Granada και ερευνητής της φρασεολογικής τυπολογίας.
Antonio Pamies Bertrán	Καθηγητής στο Universidad de Granada και ερευνητής της φρασεολογίας.
Grupo Gilte	Grupo de Investigación Lingüística Tipológica y Experimental του Universidad de Granada. Ασχολείται με πολιτισμικές μελέτες, συγγραφή λεξικών, δημοσιεύσεις και επίβλεψη διδακτορικών διατριβών. Υπεύθυνος της ομάδας είναι ο Antonio Pamies Bertrán, ενώ ανάμεσα στους κεντρικούς ερευνητές συγκαταλέγονται οι: Juan de Dios Luque Durán, José Manuel Pazos Bretaña και Francisco José Manjón Pozas.
PAREFRAS	Grupo de Investigación UCM Fraseología y Paremiología του Universidad Complutense de Madrid. Στόχος αυτής της ομάδας είναι η διεπιστημονική και διαγλωσσική μελέτη της φρασεολογίας και της παροιμιολογίας, προσανατολισμένες στη διδασκαλία των γλωσσών και του πολιτισμού τους, στη μετάφραση, στη γλωσσολογία και στην εθνογλωσσολογία. Βρίσκεται υπό την ηγεσία του Jesús Cantera Ortiz de Urbina (Ομότιμου Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Complutense της Μαδρίτης) και της μαθήτριάς του, Julia Sevilla Muñoz. Η Ερευνητική Ομάδα Φρασεολογίας και Παροιμιολογίας UCM περιλαμβάνεται στο Cluster of Cultural Heritage (CEI Moncloa, Campus of International Excellence Moncloa).
Refranero Multilingüe	Επιστημονικό πρόγραμμα εξέχουσας σημασίας σε ψηφιακή μορφή, υπό την επίβλεψη της Julia Sevilla Muñoz και της María Teresa Zurdo Ruiz-Ayúcar. Περιλαμβάνει μια μεγάλη συλλογή ισπανικών παροιμιών και παροιμιωδών φράσεων, παρέχοντας την απόδοσή τους σε περίπου 15 γλώσσες και επιπλέον πληροφορίες για καθεμία από τις παροιμίες αυτές (tipo, enunciado, ideas clave, significado, marcador de uso, observaciones léxicas, fuentes, sinónimos, antónimos, hiperónimos, contextos, concordancias en otras lenguas).

FRASESPAL	Grupo interuniversitario de investigación en fraseología alemán-español. Διαπανεπιστημιακή ομάδα που ασχολείται με τη συγκριτική φρασεολογία ανάμεσα στη γερμανική και την ισπανική γλώσσα υπό την επίβλεψη της Carmen Mellado Blanco. Ο ιστότοπος της ομάδας βρίσκεται στο σύνδεσμο: (http://www.usc.es/frasespal/web/). Αποτελείται από εννέα ερευνητές από διάφορα ισπανικά πανεπιστήμια σε συνεργασία με ερευνητές από τη Ρωσική Ακαδημία Επιστημών, το Πανεπιστήμιο του Tübingen και το Leibnitz-Institut für Deutsche Sprache στο Mannheim.
Grupo PHRASEONET	Η ομάδα PHRASEONET γεννήθηκε από δύο ερευνητικά προγράμματα που πραγματοποιήθηκαν από τον όμιλο FRASEONET, από το Πανεπιστήμιο του Santiago de Compostela, σχετικά με τη Φρασεολογία και την Παροιμιολογία: ένα περιφερειακό, επιδοτούμενο από τη Xunta de Galicia και ένα άλλο εθνικό, από το Υπουργείο Επιστήμης και Καινοτομίας, και τα δύο υπό τη διεύθυνση της María Isabel González-Rey. Ο κύριος στόχος της ομάδας αυτής είναι να διαδώσει τις εργασίες της και να δημοσιοποιήσει τα αποτελέσματα της έρευνάς της, τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά. Με αυτόν τον τρόπο, σκοπεύει να συμβάλει στην εδραίωση της Φρασεολογίας και της Παροιμιολογίας ως ξεχωριστών γλωσσικών κλάδων, καθώς και ορισμένων από τους εφαρμοσμένους κλάδους τους όπως: η φρασεοδιδασκτική, η φρασεομεταφραστική και η φρασεογραφία.
Grupo de Investigación FRASYTRAM-Fraseología y Traducción	Υπό τη διεύθυνση του Pedro Mogorrón Huerta με έδρα το Universidad de Alicante.
Grupo de Fraseología, Paremiología y Traducción (FRASEMIA)	Με έδρα το Universidad de Murcia, η εν λόγω ομάδα ασχολείται με τον τομέα της φρασεοδιδασκτικής.

ParemioRom	Paremiología romance: refranes meteorológicos y territorio. Με έδρα το Universidad de Barcelona και κύριο ερευνητή τον José Enrique Gargallo Gil. Ο ιστότοπος της ομάδας βρίσκεται στο σύνδεσμο: http://stel.uab.edu/badare/ .
-------------------	--

Αποκορύφωμα όλης αυτής της πορείας της φρασεολογίας αποτελεί η ίδρυση της διεθνούς εταιρείας *European Society of Phraseology (EUROPHRAS*²⁵) στη Γερμανία το 1999, η έδρα της οποίας βρίσκεται στη Ζυρίχη. Ανάμεσα στους πρωταρχικούς σκοπούς της εταιρείας αυτής είναι η διοργάνωση συνεδρίων σχετικά με θέματα που άπτονται της φρασεολογίας, η ανταλλαγή πληροφοριών για επικείμενες επιστημονικές δραστηριότητες και νέες δημοσιεύσεις στον τομέα της φρασεολογίας, καθώς και η συμπερίληψη της φρασεολογίας στις γλωσσικές έρευνες.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθούμε στη δημιουργία του ηλεκτρονικού περιοδικού FRASEOLEX (*Revista Internacional de Fraseología y Lexicología*), το οποίο τον Δεκέμβριο του 2022 εξέδωσε το πρώτο του τεύχος. Στόχος του είναι η δημοσίευση έργων που συμβάλλουν στον εμπλουτισμό της γνώσης της φρασεολογίας και λεξικολογίας όχι μόνο της ισπανικής, αλλά και άλλων γλωσσών. Το περιοδικό εκδίδεται υπό τη διεύθυνση των Joseph García Rodríguez (Universidad Nacional de Educación a Distancia - UNED) και Marta Prat Sabater (Universitat Autònoma de Barcelona – UAB) με έδρα το Universitat Autònoma de Barcelona. Ο ιστότοπος του περιοδικού βρίσκεται στον σύνδεσμο: <https://revistes.uab.cat/fraseolex/fraseolex/about>.

1.3 Ιστορικό πανόραμα της φρασεολογίας στην ελληνική γλώσσα

Στην παρούσα υποενότητα θα παρουσιάσουμε μια ιστορική αναδρομή με χρονολογική σειρά των φρασεολογικών λεξικών και κάποιων εγχειριδίων φρασεολογίας της ελληνικής γλώσσας. Εξετάζοντας τους τίτλους αυτών,

²⁵ Ανακτήθηκε 17.02.2018 από <http://www.europhras.org>.

προσπαθήσαμε να ξεχωρίσουμε εκείνους που αναφέρονται στη φρασεολογία από εκείνους που αναφέρονται στην παροιμιολογία. Ωστόσο, αυτό δεν κατέστη πάντα δυνατό και αποτελεσματικό, καθώς πολλά έργα από αυτά περιλαμβάνουν τόσο εκφράσεις, ιδιωτισμούς, φράσεις, παγιωμένες εκφράσεις, όσο και παροιμιώδεις φράσεις και παροιμίες. Για το λόγο αυτό, η επιλογή των λεξικών που παραθέτουμε βασίζεται αποκλειστικά στον τίτλο τους. Τέλος, ο λόγος για τον οποίο επιλέξαμε κυρίως την παρουσίαση λεξικών είναι επειδή στην ελληνική βιβλιογραφία δεν εντοπίσαμε αρκετά έργα που να ασχολούνται με το θεωρητικό πλαίσιο της φρασεολογίας ως επιστήμης.

Το 1978 κυκλοφορεί στη Θεσσαλονίκη το *Λεξικό της πιάτσας* του Αντώνη Κολτσίδα, το οποίο περιλαμβάνει λέξεις και εκφράσεις της καθημερινής ζωής με ειδική ή μεταφορική σημασία.

Ο Εμμανουήλ Ζάχος εκδίδει στην Αθήνα το επίσης τιτλοφορούμενο *Λεξικό της πιάτσας* το 1981.

Το 1983 πρωτοεκδίδεται το έργο των Δεμίρη-Προδρομίδου, Νικολαΐδου-Νέστορα, Τρύφωνα-Αντωνοπούλου, με τίτλο *Η γλώσσα των ιδιωτισμών και των εκφράσεων*.

Το 1989, ο Βρασίδης Καπετανάκης κυκλοφορεί το *Λεξικό της πιάτσας*.

Ο Γιάννης Μπάρτζης, το 1992 δημοσιεύει το *66 φράσεις δύομισι χιλιάδων χρόνων*, το οποίο περιλαμβάνει τις πιο συνηθισμένες φράσεις συνοδευόμενες από ιστορικές ή μυθολογικές πληροφορίες.

Τρία χρόνια αργότερα, το 1995, κάνουν την εμφάνισή τους τρία έργα: Ο Αντώνης Δημητρίου κυκλοφορεί το *Λεξικό Νεοελληνισμών, ιδιωτισμοί, στερεότυπες μεταφορές, παρομοιώσεις, λέξεις και φράσεις*. Ο Τάκης Νατσούλης, την ίδια χρονιά,

παρουσιάζει *Το Λεξικό της Λαϊκής Σοφίας* και τέλος, η Ιωάννα Παπαζαφείρη δημοσιεύει το έργο *Ρήσεις, γνωμικά, φράσεις από τις Γραφές*.

Το 1997, ο Νίκος Σαραντάκος κυκλοφορεί το έργο *Το αλφαβητάρι των ιδιοματικών εκφράσεων*. Κατόπιν μιας αποδελτίωσης 10000 περίπου ιδιοματικών και παροιμιακών εκφράσεων που έχει πραγματοποιήσει ο συγγραφέας, παρουσιάζει περίπου 700 από αυτές στο εν λόγω έργο του. Τον ίδιο χρόνο, ο Σωκράτης Σκάρτσης δημοσιεύει το έργο *Φράσεις του λαϊκού λόγου*.

Το 1999, ο Ευάγγελος Παπαζαχαρίου εκδίδει το Λεξικό της ελληνικής αργκό. Πρόκειται για ένα λεξικό που περιλαμβάνει την αργκό των δεκαετιών του '60, '70, '80 και '90. Τον ίδιο χρόνο, ο Ανδρέας Καλαντζάκος συγγράφει το *Λεξικό φράσεων*. Την ίδια χρονιά επίσης, ο Carlos Alberto Crida Álvarez εκδίδει μια συλλογή παροιμιών και παροιμιωδών φράσεων της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας με τίτλο *Ανθολογία ισπανικών παροιμιών και παροιμιωδών φράσεων με αντιστοιχίες στα ελληνικά και αντίστροφα. Antología de refranes del griego moderno y frases hechas con correspondencias en español y viceversa*.

Την επόμενη χρονιά, ο Δημήτρης Τσιρόγλου δημοσιεύει το έργο του με τίτλο *Λεξικό αρχαϊστικών φράσεων της νέας ελληνικής γλώσσας*. Σύμφωνα με τον ίδιο τον συγγραφέα, όπως αναφέρει στον πρόλογό του, η εν λόγω λεξικογραφική εργασία αποτελεί καρπό πολύχρονης προσπάθειας σύνοψης των στερεότυπων φράσεων που ανήκουν στις παλιότερες μορφές της ελληνικής γλώσσας και χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα ευρύτατα και ως επί το πλείστον αμετάβλητες ή ελάχιστα αλλαγμένες.

Το 2001, η Άννα Ιορδανίδου δημοσιεύει το *Λεξικό λόγιων εκφράσεων της σύγχρονης ελληνικής* και ένα χρόνο αργότερα, ο Γεράσιμος Μαρκαντωνάτος κυκλοφορεί το *Λεξικό αρχαίων, βυζαντινών και λόγιων φράσεων της νέας ελληνικής*.

Το 2003, ο Αδάμ Αδάμ δημοσιεύει το έργο του *Η μαγική γλώσσα των Ελλήνων. Εννοιολογική κατηγοριοποίηση των ελληνικών ιδιωματικών φράσεων* και ο Γιώργος Λουπάσης το έργο με τίτλο *Επιδράσεις της εκκλησιαστικής φρασεολογίας στη νεοελληνική γλώσσα*. Αξίζει να σημειωθεί πως είναι η πρώτη φορά που εντοπίζουμε τον όρο «φρασεολογία» σε έργο μέχρι αυτή τη χρονική στιγμή και ιδιαίτερα μετά το πρωτοεμφανιζόμενο θεωρητικό εγχειρίδιο του Συμεωνίδη περί ελληνικής φρασεολογίας, το οποίο δημοσιεύτηκε το 2000.

Το 2004, οι Νίκος Μιχαλόπουλος και Αγγελική Κιουρτσή-Μιχαλοπούλου συγγράφουν το έργο με τίτλο *Βιβλικές και εκκλησιαστικές φράσεις και λέξεις στη νεοελληνική γλώσσα* και ένα χρόνο αργότερα ο Ευάγγελος Κιούσης παρουσιάζει το έργο του *Λεξικό λόγιων φράσεων της νεοελληνικής*.

Έναν χρόνο αργότερα, ο Στέφανος Βλαχόπουλος εκδίδει το *Λεξικό των ιδιωτισμών της Νέας ελληνικής*. Η Γιολάντα Τσορώνη-Γεωργιάδη δημοσιεύει το έργο *Γιατί το λέμε έτσι...Η προέλευση, η ερμηνεία, η αλληγορική σημασία λέξεων και φράσεων του λαού μας* (2007).

Το 2013, ο Νίκος Σαραντάκος παρουσιάζει το έργο *Λόγια του αέρα και άλλες 1000 παγιωμένες εκφράσεις*, ως μια μερική αποκρυστάλλωση ενός υλικού που διέθετε με πάνω από 11000 εκφράσεις. Η πρώτη απόπειρα πραγματοποιήθηκε το 1997 με το *Αλφαβητάρι των ιδιωματικών εκφράσεων* που ήδη αναφέραμε.

1.3.1 Εργασίες φρασεολογίας και παροιμιολογίας στην Ελλάδα

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε σε πραγματοποιηθείσες διατριβές και εργασίες που έχουν λάβει χώρα στην Ελλάδα, σε μια προσπάθεια να συνθέσουμε και να καλύψουμε ακόμη καλύτερα το φρασεολογικό πανόραμα. Για τον λόγο που αναφέραμε σε προηγούμενη υποενότητα, επειδή μερικές έρευνες άπτονται τόσο του πεδίου της φρασεολογίας όσο και της παροιμιολογίας, θα παρουσιαστούν όλες μαζί

στην παρούσα ενότητα και όχι σε ακόλουθη ενότητα όπου αναπτύσσεται ο τομέας της παροιμιολογίας. Στον Πίνακα 4 που ακολουθεί εμφανίζονται με χρονολογική σειρά οι διδακτορικές διατριβές και διπλωματικές εργασίες που εντοπίσαμε στον ελλαδικό χώρο και σχετίζονται με τη φρασεολογία και την παροιμιολογία από το 1988 έως το 2021:

Πίνακας 4-Πραγματοποιηθείσες διδακτορικές διατριβές φρασεολογίας και παροιμιολογίας στην Ελλάδα από το 1988 έως το 2021

1.	Αριστείδης Δουλαβέρας	<i>Η έμμετρη εκφορά του Νεοελληνικού παροιμιακού λόγου. (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 1988)²⁶</i>
2.	Βασιλεία Μπόλλα-Μαυρίδου	<i>Αντιπαραθετική εξέταση των στερεότυπων παρομοιώσεων της ελληνικής και αγγλικής γλώσσας. (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 1996)</i>
3.	Αναστασία Παριανού	<i>Συγκριτική πραγματολογία: η περίπτωση των ιδιωτισμών. Μεταφραστική προσέγγιση από την ελληνική στην γερμανική. (Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 1998)</i>
4.	Κλειώ Μπέττη	<i>Η λειτουργία του παροιμιακού λόγου σε μια σύγχρονη αγροτική κοινότητα: Γραμματικό Ιωαννίνων. (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2000)</i>
5.	Ολυμπία Τσακνάκη	<i>Προβληματική της παροιμίας στη μετάφραση: Η χρήση της στη νέα ελληνική και η ηλεκτρονική επεξεργασία της. (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2004)</i>
6.	Αικατερίνη Μυτούλα	<i>Η νεοελληνική παροιμία: συγχρονική και διαχρονική προσέγγιση. (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2005)</i>
7.	Παρασκευή Θώμου	<i>Λεξι(λογι)κές συνάψεις (lexical collocations) στη Νέα Ελληνική ως ξένη γλώσσα. (Πανεπιστήμιο Κρήτης, 2006)</i>
8.	Φωτεινή-Ευανθία	<i>Κειμενική ανάλυση των παροιμιών. (Εθνικό και</i>

²⁶ Είναι η πρώτη διατριβή που εκπονείται σε Ελληνικό Πανεπιστήμιο για την παροιμία.

	Ευαγγελινέλλη	Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2006)
9.	Κωνσταντίνος Μάντζαρης	<i>Ο παροιμιακός λόγος στο αρχαϊκό έπος.</i> (Πανεπιστήμιο Κρήτης, 2008)
10.	Ιωάννης Γαλαντόμος	<i>Η διδασκαλία των μεταφορών και των ιδιοτισμών της νέας ελληνικής ως ξένης / δεύτερης γλώσσας.</i> (Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 2008)
11.	Μαριάννα Μίνη	<i>Γλωσσολογική και ψυχολογολογική μελέτη των παγιωμένων ρηματικών φράσεων με σταθερό υποκείμενο της Νέας Ελληνικής: μορφοσυντακτική ανάλυση, σημασιολογική διαβάθμιση και επεξεργασία από παιδιά σχολικής ηλικίας.</i> (Πανεπιστήμιο Πατρών, 2009)
12.	Βαρβάρα Δημοπούλου	<i>Το λεξιλόγιο της φύσεως στις στερεότυπες εκφράσεις και στους ιδιοματισμούς: Σημασιολογική ανάλυση και εφαρμογή στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως ξένης γλώσσας.</i> (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2010)
13.	Αλεξάνδρα Χιώτη	<i>Οι παγιωμένες εκφράσεις της νέας ελληνικής: ιστορική διάσταση, ταξινόμηση και στερεοτυπικότητα.</i> (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2010)
14.	Αφροδίτη Παπαϊωάννου-Σπυρούλια	<i>Η γνωστική-πραγματολογική κατανόηση του μεταφορικού λόγου μέσω της ερμηνείας παροιμιών και μετωνυμιών.</i> (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2010)
15.	Ευλαμπία Χέλμη	<i>Συγκριτική Φρασεολογία Ισπανικής - Ελληνικής: τα Λεξιλογικά Διώνυμα.</i> (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2011)
16.	Αθηνά Χατζίκου	<i>Ηλεκτρονική αναπαράσταση (παρα-)συνώνυμων παροιμιών και μετάφρασή τους στην αγγλική.</i> (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2011) (Διπλωματική εργασία)
17.	Βασιλική Φούφη	<i>Μορφολογική, σημασιολογική και συντακτική περιγραφή των πολυλεκτικών σύνθετων μονάδων με τη μορφή Επίθετο και Ουσιαστικό. Προτάσεις εφαρμογής στη διδακτική της ελληνικής ως ξένης /</i>

		δεύτερης γλώσσας. (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2012)
18.	Νικολέτα Σαμαρίδη	<i>Ρηματικές Πολυλεκτικές Εκφράσεις της Νέας Ελληνικής: Μελέτη και Γραμματικές στο ΧΛΕ στα πλαίσια της Λεξικής Λειτουργικής Γραμματικής (LFG).</i> (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2014) (Διπλωματική εργασία)
19.	Ευγενία Παπαλεξάνδρου	<i>Συγκριτική προσέγγιση ρωσικών και ελληνικών φρασεολογισμών.</i> (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2014) (Διπλωματική εργασία)
20.	Σταυρούλα Ζαφείρη	<i>Τα μεταφραστικά δάνεια της νέας Ελληνικής.</i> (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2015)
21.	Σοφία Χερουβείμ	<i>Los somatismos de la cabeza en español y en griego moderno. Estudio comparativo.</i> [Οι σωματισμοί της κεφαλής στα ισπανικά και στα νεοελληνικά. Συγκριτική μελέτη], (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2017)
22.	Ειρήνη Παρασκευά	<i>La evaluación de lo oral: el caso de las traducciones griegas de las paremias contenidas en el Quijote.</i> [Αξιολόγηση της προφορικότητας: Οι ελληνικές μεταφράσεις των παροιμιών του Δον Κιχώτη], (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2017)
23.	Μαρία-Ανδρονίκη Τραυλού	<i>Διαβάθμιση των φρασεολογισμών στα αναλυτικά προγράμματα και στα εγχειρίδια διδασκαλίας της ελληνικής ως Γ2.</i> (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2017) (Διπλωματική εργασία)
24.	Γεώργιος Κωνσταντίνος Τσερπές	<i>Ο παροιμιακός λόγος των βαλκανικών λαών: θεματικές-χρήσεις-ερμηνείες-επικοινωνία: συμβολή στο πεδίο της συγκριτικής λαογραφίας.</i> (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2019)
25.	Ρεβέκκα Βασιλειάδου	<i>Πλησιωνομία και συνδυαστικότητα: η περίπτωση των επιθέτων δυνατός και ισχυρός στις συνάψεις επιθέτου και ουσιαστικού της Νέας Ελληνικής.</i>

		(Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2019)
26.	Αθηνά Φιλοσίδου	<i>Μετάφραση και ανάλυση φρασεολογίας πολιτικού λόγου.</i> (Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 2019)
27.	Ελπίδα Τηλικίδου	<i>Ιδιωτισμοί: Γνωσιακή, τυπολογική, διαχρονική μελέτη.</i> (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2021)

Από τον παραπάνω πίνακα γίνεται αντιληπτό ότι, μετά το 1988 που εκπονήθηκε η πρώτη διατριβή στον ελλαδικό χώρο, υπάρχει μια βαθμιαία ανάπτυξη εργασιών που σχετίζονται με αυτόν τον κλάδο. Επιπλέον, ανάμεσα σε αυτές, εντοπίζουμε τρεις διατριβές που αφορούν το ζεύγος γλωσσών ισπανικής-ελληνικής γλώσσας και οι εργασίες αυτές αποτελούν βασικό πυλώνα και της δικής μας μελέτης.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι τρεις από τις παραπάνω διδακτορικές διατριβές έχουν εκπονηθεί στο Τμήμα Ισπανικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Πιο συγκεκριμένα, η Ευλαμπία Χέλμη ασχολήθηκε με τη συγκριτική φρασεολογία ισπανικής – ελληνικής και την ανάλυση του γλωσσικού φαινομένου των λεξιλογικών διωνύμων στις δύο αυτές γλώσσες. Η Σοφία Χερουβείμ εκπόνησε διδακτορική διατριβή κατά την οποία γίνεται συγκριτική ανάλυση των σωματισμών, της ισπανικής και ελληνικής. Αυτοί οι σωματισμοί σχηματίζονται με βάση τα όργανα που περιλαμβάνονται στο ανώτερο μέρος του ανθρώπινου σώματος, δηλαδή το κεφάλι. Τέλος, η Ειρήνη Παρασκευά πραγματοποίησε μεταφραστική μελέτη της προφορικότητας των ισπανικών παροιμιών. Στην εν λόγω διατριβή μελετάται η απόδοση του προφορικού λόγου που χαρακτηρίζει τις ισπανικές παροιμίες, όπως εμφανίζονται στο έργο του Miguel de Cervantes *Δον Κιχώτης* σε τρεις ελληνικές

μεταφράσεις (Κ. Καρθαίος και Ι. Ιατρίδη (1964), Η. Ματθαίου (1994) και Δ. Ρήσος (1997)).

Ως προς τις δημοσιευμένες μελέτες, το 1992 η Αργυρώ Μουστάκη παρουσιάζει δυο εργασίες της στα πλαίσια συνεδρίων που έλαβαν χώρα στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης. Η πρώτη φέρει τον τίτλο «Οι στερεότυπες εκφράσεις με το βοηθητικό ρήμα *είμαι* στα νέα ελληνικά» και η δεύτερη τιτλοφορείται ως «Το «βοηθητικό» ρήμα *είμαι* και τα ρήματα που εναλλάσσονται με αυτό στις ιδιωτισμικές εκφράσεις στα νέα ελληνικά».

Το 1993, η Αγγελική Φωτοπούλου παρουσιάζει μια εργασία με θέμα «Ανάλυση των συστατικών των στερεότυπων προτάσεων. Παρατηρήσεις σχετικά με την ταξινόμησή τους».

Σε αυτό το σημείο θα αναφερθούμε στο πρώτο εγχειρίδιο που σχετίζεται αμιγώς με το θεωρητικό υπόβαθρο που διέπει την ελληνική φρασεολογία. Κυκλοφορεί από τον Χαράλαμπο Συμεωνίδη το 2000 και τιτλοφορείται *Εισαγωγή στην ελληνική φρασεολογία*. Ο Συμεωνίδης θεωρείται από τους πρώτους ερευνητές που ασχολείται με τρόπο πιο εξειδικευμένο και επιστημονικό με τη φρασεολογική ορολογία και προτείνει την πρώτη ως τότε ταξινόμηση των ΦΜ.

Το 2001, οι Κλεοπάτρα Διακογιώργη και Αγγελική Φωτοπούλου παρουσιάζουν στα πλαίσια συνεδρίου στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης την εργασία με θέμα «Οι στερεότυπες προτάσεις και η επεξεργασία τους από παιδιά σχολικής ηλικίας».

Το 2004, ο Carlos Alberto Crida Álvarez παρουσιάζει μια συγκριτική μελέτη ανάμεσα στην ισπανική και ελληνική γλώσσα με τίτλο «Paremiología y paremiografía contrastivas español-griego moderno» στα πλαίσια του XIV Congreso AIH που διοργάνωσε το Ινστιτούτο Θερβάντες.

Το 2006, οι Άννα Συμεωνίδη-Αναστασιάδη και Αγγελική Ευθυμίου δημοσιεύουν ένα έργο στο οποίο ασχολούνται με τις στερεότυπες εκφράσεις της νέας ελληνικής από θεωρητική σκοπιά αυτή τη φορά. Το εγχειρίδιο τιτλοφορείται *Οι στερεότυπες εκφράσεις και η διδακτική της νέας ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας*.

Το 2009, ξεχωρίζει η εργασία των Μαριάννας Μίνη και Αγγελικής Φωτοπούλου σχετικά με την «Τυπολογία των πολυλεκτικών ρηματικών εκφράσεων στα λεξικά της Νέας Ελληνικής: όρια και διαφοροποιήσεις», η οποία δημοσιεύτηκε στο Selected Papers from the 18th ISTAL στη Θεσσαλονίκη.

Έναν χρόνο αργότερα, ο Carlos Alberto Crida Álvarez εκδίδει έναν συλλογικό τόμο με τίτλο *Fraseo-paremiología e interculturalidad* από τις εκδόσεις Τα καλώς κείμενα.

Το 2011, η Ευλαμπία Χέλμη παρουσιάζει στο 8^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία» μια εργασία στο ζεύγος γλωσσών ελληνικής-ισπανικής που τιτλοφορείται ως «Ο όρος «ιδιωματική έκφραση» στην ελληνική και την ισπανική γλώσσα».

Επιπλέον, το 2014 η Ρωσίδα Irina Tresorukona προσεγγίζει το θέμα της ταξινόμησης των φρασεολογισμών της νέας ελληνικής στην εργασία «Κατάταξη των φρασεολογισμών της ελληνικής γλώσσας: προσέγγιση στο θέμα (με βάση τη ρωσική θεωρία της γλωσσολογίας)». Την ίδια χρονιά η Παρασκευή Θώμου δημοσιεύει στο περιοδικό *Γλωσσολογία* (22) το άρθρο με θέμα «Λεξικό πολυλεκτικών μονάδων (multi-word units) της Νέας Ελληνικής: Ένα εργαλείο για την υποστήριξη της διδασκαλίας της δεύτερης γλώσσας».

Έναν χρόνο αργότερα, ο Carlos Alberto Crida Álvarez δημοσιεύει έναν συλλογικό τόμο που τιτλοφορείται *14+1 Μελέτες Φρασεολογίας και*

*Παροιμιολογίας*²⁷, από τις εκδόσεις Τα καλώς κείμενα. Ανάμεσα στα άρθρα που συμπεριλαμβάνονται στον τόμο αυτό, ο Μάριος Χρύσου παρουσιάζει μια εργασία γύρω από τις στερεότυπες εκφράσεις της γερμανικής με τίτλο «Οι στερεότυπες εκφράσεις ανάμεσα στη Γλωσσολογία και τη Διδακτική: το παράδειγμα της Γερμανικής ως ξένης γλώσσας», η Ιωάννα Καρβέλα την εργασία με θέμα «Οι παροιμίες της γερμανικής και της ελληνικής γλώσσας. Συγκριτική και διδακτική προσέγγιση» και ο Αριστείδης Δουλαβέρας την εργασία με θέμα «Η λειτουργικότητα των παροιμιών στην εποχή μας».

1.4 Η φρασεολογική μονάδα

Ο Saussure υποστήριξε ότι «το κύριο χαρακτηριστικό της ομιλίας είναι η ελευθερία των συνδυασμών, ωστόσο όλα τα συντάγματα δεν είναι το ίδιο ελεύθερα» (1979, αναφορά σε Χιώτη 12). Για πάρα πολλά χρόνια επικρατούσε η άποψη ότι οι ΦΜ (σταθεροί συνδυασμοί λέξεων) αποτελούν περιφερειακό φαινόμενο στη γλώσσα. Μελέτες, όμως, αποδεικνύουν ότι το πλήθος των ΦΜ που υπάρχει σε κάθε ανθρώπινη φυσική γλώσσα κάθε άλλο παρά στο περιθώριο τις εντάσσει.

Κάθε ΦΜ, λοιπόν, βρίσκεται καταγεγραμμένη στη μνήμη του ομιλητή, απομνημονεύεται με τρόπο αυθόρμητο και χρησιμοποιείται ευρέως στον προφορικό λόγο. Ο Συμεωνίδης (51) προσθέτει ότι, όταν μια ΦΜ:

παραλαμβάνεται από την κατηγορία των ελεύθερων συνδυασμών λέξεων και εγκαθίσταται στο νοητικό λεξικό ως ενιαίο σύνολο του φρασεολογικού λεξιλογίου, συνεπάγεται ότι ο μέσος χρήστης της ΦΜ την αναγνωρίζει στις περισσότερες περιπτώσεις χωρίς να γνωρίζει αναγκαστικά τη σημασία της σε όλες τις περιπτώσεις.

Τη διαδικασία αυτή την ορίζει ως λεξικοποίηση της ΦΜ.

Η ΦΜ αποτελεί αντικείμενο μελέτης της φρασεολογίας και είναι εκείνη η λεξική μονάδα τα όρια της οποίας κυμαίνονται από δύο λέξεις (π.χ. *δίκοπο μαχαίρι* /

²⁷ Ο τόμος αυτός συγκεντρώνει τις ανακοινώσεις της 2^{ης} Διεθνούς Ημερίδας με τίτλο *Φρασεολογία και Παροιμιολογία* που διοργανώθηκε στην Αθήνα, 8 Απριλίου 2014, από το Τμήμα Ισπανικής Γλώσσας και Φιλολογίας με συντονιστή τον Carlos Alberto Crida Álvarez.

visita relámpago) μέχρι τη σύνθετη πρόταση (π.χ. *Πήγε για μαλλί και βγήκε κουρεμένος / Si Mahoma no va a la montaña, la montaña va a Mahoma*). Ο όρος παραλήφθηκε στη γερμανική και τις άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες από τη σοβιετική έρευνα μέσω της τέως Ανατολικής Γερμανίας.

1.4.1 Ορισμοί της φρασεολογικής μονάδας στην ισπανική γλώσσα

Στην ισπανική γλώσσα, όπως αναφέρει η Corpas Pastor (*Manual de fraseología* 17), έχει προταθεί ένας μεγάλος αριθμός όρων για να δηλώσουν τους σταθερούς συνδυασμούς λέξεων. Ενδεικτικά αναφέρουμε: *expresión pluriverbal, unidad pluriverbal lexicalizada y habitualizada, unidad léxica pluriverbal, expresión fija, unidad fraseológica o fraseologismo*. Τα τελευταία χρόνια ο επικρατών όρος είναι εκείνος της φρασεολογικής μονάδας [**unidad fraseológica (UF)**] με όλο και περισσότερους υποστηρικτές στην ισπανική βιβλιογραφία. Επίσης, αποτελεί τον επικρατέστερο όρο στην ηπειρωτική Ευρώπη, την πρώην Σοβιετική Ένωση, καθώς και στις υπόλοιπες ανατολικές χώρες (Corpas Pastor, *Manual de fraseología* 18).

Επιπλέον, σύμφωνα με την Penadés Martínez («La fraseología y su objeto», β), υπάρχουν πολλοί περισσότεροι όροι γι' αυτό που σήμερα αποκαλούμε ΦΜ: *dichos, expresiones, expresiones fijas, expresiones idiomáticas, frases, frases hechas, modismos, giros, fórmulas, fórmulas proverbiales, fórmulas pragmáticas, frasemas, fraseolexemas, idiotismos, locuciones, modos de decir, refranes, adagios, proverbios, aforismos, fórmulas comunicativas, expresiones pluriverbales, unidades pluriverbales, unidades lexicalizadas, unidades habitualizadas, unidades léxicas pluriverbales, unidades de texto repetido, colocaciones, unidades fraseológicas, fraseologismos*.

Τόσο η Corpas Pastor όσο και η Penadés Martínez συμφωνούν ότι ο όρος *unidad fraseológica* είναι αυτός που χρησιμοποιείται κατά προτίμηση στην Ισπανία για να ορίσει τους συνδυασμούς λέξεων που παρουσιάζουν σταθερή σύνταξη και ιδιωματικό περιεχόμενο.

Δεδομένης της εκτεταμένης μελέτης των ΦΜ τα τελευταία χρόνια, σταχυολογούμε από την βιβλιογραφία τους πιο χαρακτηριστικούς ορισμούς προκειμένου να καταλήξουμε σε αυτούς που ακολουθούν:

- «UF es la combinación estable de dos o más términos, que funciona como elemento oracional y cuyo sentido unitario consabido no se justifica, sin más, como la suma del significado normal de los componentes»²⁸ (Casares 170).
- «UFs son todas las construcciones lingüísticas formadas por combinación fija de dos o más palabras»²⁹ (Zuluaga, *Introducción al estudio* 16).
- «Las UFs son unidades léxicas formadas por más de dos palabras en su límite inferior, cuyo límite superior se sitúa en el nivel de la oración compuesta. Dichas unidades se caracterizan por su alta frecuencia de uso, y de coaparición de sus elementos integrantes; por su institucionalización, entendida en términos de fijación y especialización semántica; por su idiomatidad y variación potenciales; así como por el grado en el cual se dan todos estos aspectos en los distintos tipos»³⁰ (Corpas Pastor, *Manual de fraseología* 20).

²⁸ «ΦΜ είναι ο σταθερός συνδυασμός δύο ή περισσότερων όρων, ο οποίος λειτουργεί ως προτασιακό στοιχείο και του οποίου η γνωστή σημασία στο σύνολό της δεν είναι απλώς το άθροισμα της κανονικής σημασίας των συστατικών».

²⁹ «Οι ΦΜ είναι όλες οι γλωσσικές δομές που σχηματίζονται από έναν σταθερό συνδυασμό δύο ή περισσότερων λέξεων».

³⁰ «Οι ΦΜ είναι λεξιλογικές μονάδες που αποτελούνται από τουλάχιστον δύο λέξεις κατ'ελάχιστο όριο και κατ'ανώτατο όριο αγγίζουν το επίπεδο της σύνθετης πρότασης. Αυτές οι μονάδες χαρακτηρίζονται από την υψηλή συχνότητα χρήσης τους και την ταυτόχρονη συνεμφάνιση των στοιχείων τους, από τη καθιέρωσή τους, που γίνεται κατανοητή με όρους παγίωσης και σημασιολογικής εξειδίκευσης, από την πιθανή τους ιδιωματικότητα και ποικιλότητα, καθώς και από το βαθμό στον οποίο εμφανίζονται όλες αυτές οι πτυχές στους διαφορετικούς τύπους».

- «La UF es una combinación fija de palabras que presenta algún grado de fijación y eventualmente de idiomatidad»³¹ (Ruiz Gurillo, *Aspectos de fraseología* 14).
- «Estructura compleja, formada por dos o más palabras, para algunos equivalentes a un sintagma, para otros, a un sintagma o a una oración, la fijación o estabilidad, o sea el hecho de que son reproducidas como estructuras hechas en el acto de habla y no creadas, la presencia en su estructura de anomalías léxicas o gramaticales»³² (Tristá Pérez, «La fraseología y la fraseografía», 299-300).
- «Las UFs deben ser plurilexémicas en lo formal y unitarias en lo semántico»³³ (Mellado Blanco 21-22).
- «Las UFs –objeto de estudio de la Fraseología– son segmentos lingüísticos pluriverbales (formados por dos o más palabras gráficas) cuyos elementos componentes han perdido parte de sus propiedades paradigmáticas y sintagmáticas propias (que pueden seguir manteniendo en otros contextos) y que se comportan como una unidad institucionalizada: en el plano morfosintáctico, manifiestan un determinado grado de fijación formal, y un determinado grado de variación potencial fija; desde el punto de vista semántico, presentan un determinado grado de idiomatidad o especialización semántica; desde el punto de vista pragmático, se caracterizan por haber adquirido valores que afectan especialmente a alguna de las instancias de la comunicación: relación interactiva (cortesía, etc.), relación entre las partes del

³¹ «Η ΦΜ είναι ένας σταθερός συνδυασμός λέξεων που παρουσιάζει κάποιο βαθμό παγίωσης και ενδεχομένως ιδιοτισμικότητα».

³² «Πολύπλοκη δομή, που σχηματίζεται από δύο ή περισσότερες λέξεις, οι οποίες για κάποιους είναι ισοδύναμες με ένα σύνταγμα, για άλλους, με ένα σύνταγμα ή μια πρόταση, [...]».

³³ «Οι ΦΜ πρέπει να είναι πολυλεξηματικές στο τυπικό επίπεδο και ενιαίες στο σημασιολογικό επίπεδο».

discurso (conexión) o actitud del hablante ante el discurso (modalidad). Cada una de ellas se define además, por una función que puede hallarse dentro del marco estructural o bien en un marco discursivo»³⁴ (Montoro del Arco 110).

- «Las UFs son unidades multi-lexemáticas más o menos fijas y potencialmente idiomáticas»³⁵ (Pamies Bertrán, «De la Idiomaticidad», 195).
- «La elección de la denominación *unidad fraseológica* se debe, en primer lugar, a su aproximación a las que son las características intrínsecas de estas unidades, esto es, se trata de unidades - elementos únicos que funcionan en bloque, aunque formalmente se presentan como combinaciones de palabras - fraseológicas, pues reflejan las múltiples características propias de la fraseología; en segundo lugar, a su semejanza con el nombre de la disciplina a la que pertenecen; y, por último, a la amplia aceptación de que goza en el ámbito de las investigaciones de fraseología internacional»³⁶ (Mura 45).

Συμπερασματικά, από όλα τα παραπάνω, συνάγεται ότι οι περισσότεροι ερευνητές συγκλίνουν στην άποψη ότι οι ΦΜ αποτελούν σταθερό συνδυασμό δύο ή περισσότερων λέξεων, ο οποίος στο κατώτερο όριο του περιλαμβάνει δυο λέξεις, ενώ στο ανώτερο του μπορεί να φτάσει και εκείνο της σύνθετης πρότασης. Οι ΦΜ

³⁴ «Οι ΦΜ – αντικείμενο μελέτης της φρασεολογίας – είναι πολυλεκτικά σύνθετα (που σχηματίζονται από δύο ή περισσότερες λέξεις) των οποίων τα συστατικά στοιχεία έχουν απωλέσει μέρος των δικών τους παραδειγματικών και συνταγματικών ιδιοτήτων (τις οποίες μπορούν να συνεχίσουν να διατηρούν σε άλλα πλαίσια) και τα οποία συμπεριφέρονται ως μια καθιερωμένη μονάδα: στο μορφοσυντακτικό επίπεδο, εκδηλώνουν έναν ορισμένο βαθμό τυπικής παγίωσης και έναν ορισμένο βαθμό σταθερής δυναμικής ποικιλότητας. Από σημασιολογική άποψη παρουσιάζουν κάποιο βαθμό ιδιωματικότητας ή σημασιολογικής εξειδίκευσης. Από πραγματολογική άποψη, χαρακτηρίζονται από την απόκτηση αξιών που επηρεάζουν ιδιαίτερα κάποια από τις περιπτώσεις επικοινωνίας: διαδραστική σχέση (ευγένεια), σχέση μεταξύ των μερών του λόγου (σύνδεση) ή στάση του ομιλητή απέναντι στον λόγο (τροπικότητα). Κάθε μία από αυτές ορίζεται επίσης από μια λειτουργία που μπορεί να βρεθεί μέσα στο δομικό πλαίσιο ή σε ένα πλαίσιο λόγου».

³⁵ «Οι ΦΜ είναι λίγο πολύ σταθερές και δνητικά ιδιωματικές πολυλεξηματικές μονάδες».

³⁶ «Η επιλογή της ονομασίας ΦΜ οφείλεται, πρωτίστως, στην προσέγγισή της στα εγγενή χαρακτηριστικά αυτών των μονάδων, δηλαδή είναι μονάδες - μεμονωμένα στοιχεία που λειτουργούν ως μπλοκ, αν και τυπικά παρουσιάζονται ως συνδυασμοί λέξεων - φρασεολογικές, αφού αντανακλούν τα πολλαπλά χαρακτηριστικά της φρασεολογίας. Δεύτερον, η ομοιότητά τους με το όνομα του κλάδου στον οποίο ανήκουν και, τέλος, στην ευρεία αποδοχή που χαίρει στον τομέα της έρευνας στη διεθνή φρασεολογία».

χαρακτηρίζονται από υψηλή συχνότητα χρήσης εκ μέρους των χρηστών μιας γλώσσας, αναπαράγονται ως προκατασκευασμένες δομές κατά τη λεκτική πράξη και εμφανίζουν συγκεκριμένο βαθμό παγίωσης των συστατικών μερών τους κατά περίπτωση.

1.4.2 Ορισμοί της φρασεολογικής μονάδας στην ελληνική γλώσσα

Στα ελληνικά δεν έχει καθιερωθεί ο όρος ΦΜ. Αντίθετα, χρησιμοποιούνται συνώνυμοι όροι όπως: *στερεότυπη* (ή *παγιωμένη* ή *τυποποιημένη* ή *ιδιωτισμική*) *έκφραση* (ή *φράση*), *ιδιωματισμός* ή *ιδιωτισμός* ή *ιδιωτισμική έκφραση* ή *φρασεολογισμός*. Άλλοι όροι που συναντώνται στη βιβλιογραφία είναι *συνδυασμός λέξεων*, *ιδιόσημες φράσεις*, *κλισέ*, *παροιμιώδεις / παροιμιακές φράσεις*. Αναφέρονται ακόμη και ως *ιδιωτισμικές εκφράσεις* (Μουστάκη, 1992β, αναφορά σε Χιώτη 16).

Σ' αυτό το σημείο κρίνεται απαραίτητο να αναφέρουμε τη διάκριση ανάμεσα στον όρο *ιδιωτισμός* και *ιδιωματισμός*, που κάνει για πρώτη φορά ο Μανώλης Τριανταφυλλίδης (198, § 449), ο οποίος επισημαίνει ότι «η λέξη *ιδιωτισμός* δεν πρέπει να μπερδεύεται με τη λέξη *ιδιωματισμός*. Οι *ιδιωτισμοί* είναι στοιχεία εκφραστικά και αναντικατάστατα, που πλουτίζουν την κοινή γλώσσα. Οι *ιδιωματισμοί* είναι στοιχεία διαλεκτικά, που συνηθίζονται σε διάφορα ιδιώματα, είναι όμως άγνωστα στην κοινή».

Ομοίως, σε διάκριση στη σημασία των δύο αυτών όρων προβαίνει και ο Μπαμπινιώτης (776), ο οποίος αναφέρει ότι «*ιδιωματισμός* είναι κάθε γλωσσικό στοιχείο (φωνητικό, γραμματικό, συντακτικό, λεξιλογικό) που αναφέρεται σε γλωσσικό ιδίωμα ή διάλεκτο της Ελληνικής· π.χ. *με δίνει* (συντακτικός *ιδιωματισμός* των βορείων ιδιωμάτων της Ελληνικής, αντί του κοινού *μου δίνει*, *πιδί* (=παιδί, φωνητικός *ιδιωματισμός*). Αντίθετα, *ιδιωτισμός* είναι κάθε λεξιλογική φράση της

κοινής Ελληνικής, που αποτελεί ιδιαίτερη έκφραση με μεταφορική συνήθως σημασία» π.χ. το *‘βαλε στα πόδια, τα τσουγκρίσαμε, τρώει ζύλο’*.

Ανάμεσα στους ορισμούς που ξεχωρίσαμε είναι οι ακόλουθοι:

- «*Παγιωμένες προτάσεις* είναι αυτές που η σημασία τους δεν αντανακλά τη σημασία των λέξεων από τις οποίες απαρτίζονται και επιπλέον, δύο τουλάχιστον όροι τους είναι αμετάβλητοι. Δεν υπάρχει, δηλαδή, μεγάλη δυνατότητα ελεύθερης κατανομής ή η δυνατότητα αυτή είναι περιορισμένη. Αυτό σημαίνει ότι ενώ στις ελεύθερες ακολουθίες έχουμε τη δομή: π.χ.: *παίρνει αέρα – παίρνει καθαρό αέρα – παίρνει τον αέρα του*, η παγιωμένη έκφραση απαντά μόνο με τη δομή, π.χ.: *παίρνει αέρα* (=παίρνει θάρρος). Ακόμη στην έκφραση *στη μόδα* το ουσιαστικό *μόδα* δεν μπορεί να πάρει κανέναν άλλον προσδιορισμό εκτός από το εμπρόθετο άρθρο *στη*: *Η Μαρία είναι στη/*σ’εκείνη τη/*σ’αυτή τη μόδα*» (Φωτοπούλου, «Ταξινόμηση των στερότυπων προτάσεων», 224).
- «*Στερεοτυπική πρόταση* είναι αυτή που πληροί τα εξής δύο κριτήρια: α) Δομικό κριτήριο: οι προτάσεις των οποίων ένας ή περισσότεροι όροι συνδέονται αμετάβλητα με το ρήμα β) Σημασιολογικό κριτήριο: η σημασία των λέξεων δεν επιτρέπει (προβλέπει) την ερμηνεία της πρότασης, π.χ. *Η Μαρία έταξε στον Νίκο τον ουρανό με τ’άστρα*» (Διακογιώργη και Φωτοπούλου 182).
- «Οι *ιδιωτισμοί* συνιστούν πολυλεκτικές μονάδες της γλώσσας, όπως ακριβώς και οι συνάψεις, οι παροιμίες, οι κοινωνικές φόρμουλες (*χαίρω πολύ, θα τα πούμε*), τα δομικά προτασιακά πλαίσια (*όχι μόνο... αλλά και..., όσο πιο.. τόσο πιο...*), οι συνδετικές κειμενικές φράσεις (*να πούμε, που πάει να πει*), οι μεταγλωσσικές εκφράσεις (*με άλλα λόγια, ας περάσουμε τώρα*) κ.λπ. Για την

ύπαρξή τους είναι απαραίτητη η παρουσία τουλάχιστον δύο λέξεων, από το άθροισμα των οποίων προκύπτει διαφορετική σημασία από αυτήν που έχουν ως ξεχωριστές μονάδες» (Γούτσος, «Λεξικά συμπλέγματα και στερεοτυπία», 77)

- «Με τον όρο *στερεότυπες* (ή *παγιωμένες* ή *τυποποιημένες*) *εκφράσεις* (ή *φράσεις*), *ιδιωματισμοί* ή *ιδιωτισμοί* ή *ιδιωτισμικές εκφράσεις* ή *φρασεολογισμοί* αναφερόμαστε σε σταθερούς συνδυασμούς δύο ή περισσότερων λέξεων, συνδυασμούς δηλαδή στους οποίους δεν υπάρχει η ελευθερία που διαθέτουν οι γλώσσες να αντικαθιστούν λέξεις με τη συνώνυμή τους ή μια δομή με μian άλλη, και που η σημασία τους δεν είναι γενικά προβλέψιμη, δεν είναι συνθετική, δηλαδή δεν ισούται με το άθροισμα των σημασιών των συστατικών που τους απαρτίζουν» (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη και Ευθυμίου 10). Αναγκαία προϋπόθεση για να μιλάμε για στερεοτυπικές εκφράσεις στη νέα ελληνική είναι να αναγνωρίζουμε τουλάχιστον δύο λέξεις, δηλαδή γλωσσικές μονάδες με σημαίνον και σημαινόμενο. Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, μονάδες όπως «à propos», «a priori», «ad hoc» δεν αποτελούν στερεοτυπικές εκφράσεις (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη και Ευθυμίου 15).

Επίσης, ονοματικές λεξικές μονάδες όπως «ψυχρός πόλεμος», «παιδική χαρά» (επίθετο+ουσιαστικό), «απεργία πείνας», «βαθμός ευφυΐας» (ουσιαστικό+ουσιαστικό σε γενική), κ.ά. δεν τις κατατάσσουμε στις στερεότυπες εκφράσεις, αλλά στα πολυλεκτικά σύνθετα ουσιαστικά. Ομοίως, ακολουθίες λέξεων που λειτουργούν ως άκλιτα μέσα στην πρόταση δεν τις κατατάσσουμε στις στερεότυπες εκφράσεις, αλλά ανάλογα με τη λειτουργία τους, στα επιρρήματα, στις προθέσεις ή στους συνδέσμους, π.χ: «μια για πάντα» (επίρρημα), «σε συνάρτηση με» (πρόθεση), «στο βαθμό που» (σύνδεσμος) (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη και Ευθυμίου 16-17).

Όπως υποστηρίζουν σε εργασία τους οι Μίνη και Φωτοπούλου (491), «το γεγονός ότι δεν υπάρχει κοινώς αποδεκτή ορολογία είναι εν μέρει ενδεικτικό της σύγχυσης που επικρατεί γύρω από το τι ακριβώς είναι φράση / έκφραση. Η ονομασία ποικίλλει ανάλογα με τα κριτήρια που επιλέγονται κάθε φορά για να καθοριστεί και να ταξινομηθεί το σύνολο των φράσεων».

Στην ίδια μελέτη, οι ερευνήτριες αναφέρουν ότι προσπαθώντας να εξετάσουν την ειδοποιό διαφορά ανάμεσα στους όρους *φράση* και *έκφραση*, βασίστηκαν σε δύο λεξικά: στο Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Μπαμπινιώτης, 1998) και το Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη, 1998). Τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν ήταν ότι «στο μεν λεξικό του Μπαμπινιώτη, υπό τη σύντμηση ΦΡ, εντάσσεται ένα ευρύ φάσμα παγίωσης που περιλαμβάνει από λεξιλογικές συνάψεις μέχρι παροιμίες», ενώ αντίθετα, το λεξικό του Τριανταφυλλίδη διαχωρίζει τη *φράση* από την *έκφραση* ανάλογα με το βαθμό παγίωσης και το βαθμό σχέσης της με την κυριολεξία. Πιο συγκεκριμένα, η φράση απομακρύνεται από την κυριολεξία, ενώ η έκφραση την πλησιάζει. Συνεπώς, τα όρια διάκρισης των εν λόγω όρων είναι πολύ στενά και πολλές φορές είναι δύσκολο να εφαρμοστούν στην πράξη, δεδομένου ότι είναι κριτήρια αμιγώς σημασιολογικά και επιπλέον, δεν είναι μετρήσιμα και εύκολα κατηγοριοποιήσιμα (Μίνη και Φωτοπούλου 501).

1.4.3 Όροι της φρασεολογικής μονάδας σε άλλες γλώσσες

Ποικιλία όρων παρατηρείται στη γερμανική βιβλιογραφία από το 1958 ως σήμερα, όπως αναφέρει ο Συμεωνίδης (16): «φρασεολογική μονάδα (*phraseologische Einheit*), φρασεολογισμός (*Phraseologismus*, ιδίως στην τέως Ανατολική Γερμανία), *Phrasmus*, *Frasmus*, φρασεολέξημα (*Phraseolexem*), φράσημα (*Phrasem*), σταθερή

(προκαθορισμένη) λεξική δομή (*fixiertes Wortgefüge*), ιδιωτισμός (*Idiom*), ιδιωτισμός (*Idiotismus*), ιδιωματισμός (*Redewendung*)».

Στην αγγλική βιβλιογραφία, σύμφωνα με τον Burger (1998, αναφορά σε Χιώτη 16), ο συνήθης όρος είναι *idiom*. Άλλοι όροι είναι: *pure idiom, frozen expression, fixed expression, bound expression, idiomatic expression, set expression, prefabricated expression, stereotyped expression, phraseological unit, phraseologism, lexicalised phrase, fixed phrase, catch phrase, cliché*.

Στη γαλλική βιβλιογραφία η επικρατούσα ορολογία είναι εκείνη της *expression figée* (G. Gross: 1996), χωρίς ωστόσο να παραμελούνται οι εξής συνώνυμοι: *idiotisme*³⁷, *cliché, expression idiomatique, expression imagée ou figurée, locution, unité phraséologique, phrase faite, phrase idiomatique, idiome, mot composé, phrase figée, locution figée, expression phraséologique*.

Στην ιταλική βιβλιογραφία συναντάμε τους όρους: *modo di dire, frase fatta, locuzione, espressione idiomatica, idiotismo*.

Από τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι σε κάθε γλώσσα εντοπίζεται πλήθος όρων που αναφέρονται στην ΦΜ, ωστόσο σε κάθε γλώσσα υπάρχει ένας όρος που επικρατεί. Στην παρούσα εργασία επιλέγουμε τον όρο *unidad fraseológica* για την ισπανική γλώσσα και τον όρο *φρασεολογική μονάδα* για την ελληνική. Ο λόγος για τον οποίο επιλέγουμε τη χρήση των όρων αυτών στην αντίστοιχη γλώσσα είναι γιατί τους θεωρούμε υπερώνυμα τα οποία περιλαμβάνουν όχι μόνο τις ιδιωματικές φράσεις και τις λεξιλογικές συνάψεις, αλλά και τις παροιμίες, παροιμιώδεις φράσεις, γνωμικά κτλ.

³⁷ Απαρχαιωμένος όρος.

1.5 Χαρακτηριστικά των φρασεολογικών μονάδων

Όπως ήδη έχει αναφερθεί, δεν υπάρχει ομοφωνία των ερευνητών σε θέματα που έχουν να κάνουν με το περιεχόμενο της φρασεολογίας. Επιπλέον, δεν υπάρχει κοινή υιοθέτηση ενός όρου που να χαρακτηρίζει όλες εκείνες τις μονάδες-εκφράσεις που διέπονται από κάποια βασικά και πολλές φορές κοινά χαρακτηριστικά. Ωστόσο, παρά τις αντικρουόμενες απόψεις των ερευνητών στο ζήτημα αυτό, παρατηρούμε ότι υπάρχει μια κοινή προσέγγιση όσον αφορά τα χαρακτηριστικά των ΦΜ.

«Παραδοσιακά, το επικρατέστερο κριτήριο για τον ορισμό των παγιωμένων εκφράσεων είναι η μη συνθετικότητα (Τραυλού 19)». Η άποψη αυτή επιβεβαιώνεται και από τον Συμεωνίδη (27-29), ο οποίος υποστηρίζει ότι «η σημασία της πρότασης δεν είναι συνθετική, δηλαδή δεν συνάγεται αθροιστικά από το σύνολο των σημασιών των στοιχείων, αλλά είναι «κάτι παραπάνω, κάτι διαφορετικό».

Πριν απ'όλα, σύμφωνα με την Corpas Pastor (*Manual de fraseología* 18), οι ΦΜ διέπονται από κάποια γενικά κριτήρια-γνωρίσματα:

- α) αποτελούνται τουλάχιστον από δυο λεξήματα
- β) παρουσιάζουν συγκεκριμένο βαθμό λεξικοποίησης και
- γ) χαρακτηρίζονται από αυξημένη συχνότητα συνεμφάνισης στο γραπτό και προφορικό λόγο.

Πιο συγκεκριμένα, η Corpas Pastor (*Manual de fraseología* 20) προτείνει τα εξής χαρακτηριστικά υπό γλωσσολογικό πρίσμα των ΦΜ:

- α) Frecuencia (Συχνότητα)
 - Frecuencia de coaparición (Συχνότητα συνεμφάνισης)
 - Frecuencia de uso (Συχνότητα χρήσης)
- β) Institucionalización (Καθιέρωση)
- γ) Estabilidad (Σταθερότητα)

- Fijación (Παγίωση)
- Especialización semántica (Σημασιολογική εξειδίκευση)

δ) Idiomática (Ιδιωτισμικότητα)

ε) Variación (Ποικιλότητα)

- Variantes (Παραλλαγές)
- Modificaciones (Τροποποιήσεις / Μετατροπές)

στ) Gradación (Διαβάθμιση)

Ο Montoro del Arco (35) παραθέτει τα δικά του κριτήρια σχετικά με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των ΦΜ:

- α) Pluriverbalidad o polilexicalidad (Πολυλεκτικότητα)
- β) Fijación e idiomática (institucionalización) (Παγίωση και ιδιωτισμικότητα) (Καθιέρωση)
- γ) Variabilidad (Μεταβλητότητα)
- δ) Gradualidad (Διαβάθμιση)
- ε) Expresividad (Εκφραστικότητα)

Ο Συμεωνίδης (27) παρουσιάζει τη δική του οπτική σχετικά με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των ΦΜ:

- α) Το κριτήριο της ιδιωτισμικότητας
- β) Το κριτήριο της σταθερότητας
- γ) Το κριτήριο της λεξικοποίησης και της αναπαραγωγικότητας

Ο Ramies Bertrán («De la Idiomática», 174) μας δίνει τη δική του τοποθέτηση σχετικά με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των ΦΜ και τα διακρίνει σε πρωταρχικά και δευτερεύοντα ως ακολούθως:

Ανάμεσα στα πρωταρχικά χαρακτηριστικά ανήκουν:

- α) El criterio de fijación (Το κριτήριο της παγίωσης)

β) El criterio de idiomaticidad (Το κριτήριο της ιδιωτισμικότητας)

γ) El criterio de multilexicalidad (Το κριτήριο της πολυλεκτικότητας)

και στα δευτερεύοντα:

α) Unicidad (Μοναδικότητα)

β) Reproducibilidad (Αναπαραγωγικότητα)

γ) La existencia de los llamados componentes únicos o palabras diacríticas (Η ύπαρξη των επωνομαζόμενων μοναδικών συστατικών ή διακριτικών λέξεων)

δ) La función de expresividad o valoración subjetiva (Η λειτουργία της εκφραστικότητας ή της υποκειμενικής αξιολόγησης)

ε) La pertenencia al registro popular y coloquial (Η ένταξη στην καθομιλουμένη)

στ) Traducibilidad (Μεταφρασιμότητα)

ζ) Metaforicidad o “imaginabilidad” (Μεταφορικότητα ή ευρηματικότητα)

η) La posibilidad de desautomatización (Η δυνατότητα κατάργησης της αυτοματοποίησης)

Τέλος, οι Αναστασιάδη-Συμεωνίδη και Ευθυμίου (45) παρουσιάζουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά των στερεότυπων εκφράσεων:

α) Βαθμός συνθετικότητας της σημασίας

β) Έλλειψη / απουσία στοιχείων

γ) Προφορικός χαρακτήρας

δ) Δομικά σχήματα

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, διαπιστώνουμε ότι ανάμεσα στα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα των ΦΜ που αποδέχονται οι ερευνητές, ανήκει η ιδιωτισμικότητα και η σταθερότητα-παγίωση, όπως επιβεβαιώνει και η Mura («Fraseología y fraseodidáctica», 248-258):

Las dos propiedades primordiales que sustentan la disciplina de la fraseología son la fijación y la idiomática. La fijación es una propiedad sintáctica que hace referencia al carácter estable, fijo e inalterable de las unidades que la componen. Por su parte, la idiomática es una propiedad de corte semántico que alude al significado figurado de las UFs, pues el significado global de estas construcciones no deriva de la suma del significado parcial de sus componentes.

Επιπλέον, ένας φρασεολογισμός δεν χαρακτηρίζεται πάντα από όλα τα κριτήρια, ωστόσο είναι σημαντικό να θυμόμαστε πως αποτελείται από τουλάχιστον δύο λεξήματα, καθώς, όπως έχει ήδη αναφερθεί, αποτελεί «συνδυασμό λέξεων». Στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε εκτενώς τα επικρατέστερα γνωρίσματα που θα φανούν χρήσιμα στην παρούσα μελέτη. Πιο συγκεκριμένα, θα αναφερθούμε στη συχνότητα, την παγίωση και την ποικιλότητα.

1.5.1 Συχνότητα (Frecuencia)

Η συχνότητα, σύμφωνα με την *Corpas Pastor (Manual de fraseología 20)*, διακρίνεται:

α) στη «συχνότητα συνεμφάνισης των στοιχείων που αποτελούν τη ΦΜ», αναφέρεται δηλαδή, στον σχετικό αριθμό εμφανίσεων ενός συγκεκριμένου στοιχείου σε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται αντιληπτό πως η συχνότητα εμφάνισης των στοιχείων που αποτελούν τη ΦΜ συνδυαστικά είναι μεγαλύτερη από εκείνη με την οποία εμφανίζεται κάθε στοιχείο ξεχωριστά μέσα στη γλώσσα και

β) στη «συχνότητα χρήσης των ΦΜ». Αξίζει να αναφερθεί, πως σε μια έρευνα των Barker και Sorhus (1975, αναφορά σε *Corpas Pastor 21*) σχετικά με τα αγγλικά του Καναδά, σε ένα corpus περισσοτέρων των 131.536 λέξεων, κατέγραψαν μια ΦΜ για κάθε πέντε λέξεις.

Το άμεσο συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι από τη στιγμή που ένας συνδυασμός λέξεων χρησιμοποιείται σε κάποια ιδιαίτερη περίπτωση, συνεπάγεται

πως είναι διαθέσιμος προς χρήση στη γλώσσα από τον ίδιο τον ομιλητή ή από άλλους ως μια ΦΜ ήδη καθιερωμένη (Lyons 536). Επιπλέον, όπως υποστηρίζουν οι Pawley και Syder (1984, αναφορά σε *Corpas Pastor, Manual de fraseología* 21), όσο περισσότερο χρησιμοποιείται ένας συνδυασμός λέξεων, τόσο περισσότερες πιθανότητες έχει να παγιωθεί ως ΦΜ και να καταγραφεί στη μνήμη των φυσικών ομιλητών. Η επανάληψη ενός σταθερού συνδυασμού λέξεων, δηλαδή η υψηλή συχνότητα χρήσης του, καθορίζει τον βαθμό της αποκρυστάλλωσής του και τη βαθμιαία παγίωσή του ως ΦΜ στη μνήμη των φυσικών ομιλητών. Συνεπώς, η διαχρονική επανάληψη οδηγεί στην παγίωση όπως αναφέρει και ο Zuluaga (*Introducción al estudio* 24): «[...] se torna de uso general y normal en la comunidad hablante una combinación de palabras hasta convertirlas, con el tiempo, en expresión fija».

1.5.2 Παγίωση (Fijación)

Η παγίωση αποτελεί εκείνο το χαρακτηριστικό γνώρισμα των ΦΜ γύρω από το οποίο στρέφονται οι γλωσσολόγοι της Σοβιετικής σχολής και εν συνεχεία όλοι οι ευρωπαϊοί φρασεολόγοι και θεωρείται ίσως από τα πιο καθοριστικά γνωρίσματα των ΦΜ. «Χαρακτηριστικό της παγίωσης αποτελεί η αδυναμία πραγματοποίησης μετατροπών στο επίπεδο της μορφής, της σημασίας και της σύνταξης (Τσακνάκη 68)». Όπως υποστηρίζει η Χιώτη (13), «η παγίωση είναι η διαδικασία με την οποία μια ομάδα λέξεων της οποίας τα στοιχεία είναι ελεύθερα γίνονται μια έκφραση της οποίας τα στοιχεία δεν διαχωρίζονται (*indissociables*) (sic.)». Σύμφωνα με τον Zuluaga («La fijación fraseológica», 230), στον όρο *fijación* ή *estabilidad formal* αποδίδεται ο εξής ορισμός: «aquella propiedad que tienen ciertas expresiones de ser reproducidas en el hablar como combinaciones previamente hechas». Πρόκειται,

λοιπόν, για μια αυθαίρετη παγίωση, η οποία αναφέρεται σε συγκεκριμένες εκφράσεις που αναπαράγονται από τον ομιλητή ως προσχηματισμένοι συνδυασμοί.

Ο όρος της παγίωσης είναι εκείνος που διαχωρίζει τις φράσεις σε ελεύθερες και δεσμευμένες. Όπως υποστηρίζει ο Nogueira (34) στη διδακτορική του διατριβή, «en el marco de cualquier lengua que tomemos como referencia es innegable la coexistencia de, al menos, tres tipos de construcción: 1) libre, 2) fija y 3) fija e idiomática».

Στην ισπανική γλώσσα, απαντώνται πολλά συνώνυμα του όρου *fijación* όπως *fijación fraseológica, estabilidad, petrificación, congelación, automatización*. Ομοίως στην ελληνική γλώσσα υπάρχουν συνώνυμα του όρου *παγίωση* όπως *δέσμευση, αυτοματοποίηση*.

Επιπλέον, το κριτήριο της παγίωσης δεν είναι απόλυτο, καθώς υπάρχουν παραλλαγές φρασεολογικών συνδυασμών, όπως υποστηρίζει ο Συμεωνίδης (44), π.χ. *δεν το χωρεί η κεφάλα / καζάνα / κούτρα του*. Ακολουθώντας αυτή τη θεωρία, η Corpas Pastor (*Manual de fraseología* 23-24) αναφέρει ότι οι ΦΜ μπορούν να παρουσιάζουν:

A) *Fijación interna* (Εσωτερική παγίωση)

α) *La fijación material* (Συστατική παγίωση). Δεν επιδέχεται ανασχηματισμό των συστατικών μερών και ενέχει περιορισμό στην επιλογή τους.

- *echar leña al fuego* και όχι **echar al fuego leña* (παγίωση στη σειρά των συστατικών)

- *acostarse con las gallinas* και όχι **acostarse con mis gallinas* (παγίωση γραμματικής κατηγορίας)

- *ahogarse en un vaso de agua* και όχι **ahogarse en un vaso de vino* ή *ahogarse en un pequeño vaso de agua* (παγίωση συστατικών→ αδυναμία εισαγωγής, κατάργησης στοιχείων κ.τ.λ)

β) *La fijación de contenido* (o *peculiaridades semánticas*) (Παγίωση περιεχομένου ή σημασιολογικές ιδιαιτερότητες).

- Μπορεί να ειπωθεί: *palabras groseras* = χοντροκομμένα λόγια, ωστόσο δεν μπορούμε να αντικαταστήσουμε το εν λόγω επίθετο με άλλο συνώνυμο όπως **palabras gordas*.

B) *Fijación externa* (Εξωτερική παγίωση)

α) *La fijación situacional* (Παγίωση κατά περίπτωση). Ο συνδυασμός συγκεκριμένων γλωσσολογικών μονάδων σε συγκεκριμένες κοινωνικές καταστάσεις.

- *encantado de conocerle* = χαίρομαι / χάρηκα για τη γνωριμία

β) *La fijación analítica* (Αναλυτική παγίωση). Πιο συχνά, το συγκεκριμένο είδος παγίωσης το συναντάμε στις παροιμίες.

- *dime con quien andas y te diré quién eres* = δείξε μου το φίλο σου και θα σου πω ποιος είσαι.

γ) «*La fijación pasemática*»³⁸

Πρόκειται για εκείνο το είδος παγίωσης που σχετίζεται με τη χρήση των γλωσσολογικών μονάδων σύμφωνα με το ρόλο του ομιλητή κατά την επικοινωνιακή πράξη. Συγκεκριμένες ΦΜ δεν εμφανίζονται σε όλα τα πρόσωπα παρά μόνο σε κάποια συγκεκριμένα. Σύμφωνα με τον Thun (1978, αναφορά σε Zuluaga Gómez («*Locuciones, dichos y refranes*», 253), τέτοια είναι η περίπτωση των εθιμοτυπικών επιτελεστικών γλωσσικών πράξεων κατά τις οποίες κάθε πρόσωπο που συμμετέχει

³⁸ Ο όρος θα παραμείνει χωρίς απόδοση στην ελληνική γλώσσα.

έχει προκαθορισμένο ρόλο στην εκφώνηση συγκεκριμένων γλωσσικών τύπων. Ένα παράδειγμα θα ήταν η διαδικασία που έχει καθιερωθεί κατά την έναρξη συνεδρίας συλλογικών οργάνων, στην οποία ο τύπος *declaro abierta la sesión* πρέπει να διατυπωθεί από τον υπάλληλο που προεδρεύει του οργάνου - δήμαρχος, περιφερειάρχης ή άλλος - για να είναι έγκυρη η πράξη.

δ) *La fijación posicional* (Παγίωση εντοπισμού θέσης).

Η εν λόγω παγίωση αναφέρεται στην προτίμηση χρήσης συγκεκριμένων γλωσσολογικών μονάδων σε συγκεκριμένες θέσεις κατά τον σχηματισμό κειμένων, π.χ. στην εκφώνηση ή την αποφώνηση προσώπων κατά τη συγγραφή γραμμάτων.

- *Estimado señor, Les saluda atentamente.*

Με τη θεωρία της εσωτερικής και εξωτερικής παγίωσης τάσσονται και οι M. Gross (1986, 1988, 1990) και G. Gross (1985), οι οποίοι πιστεύουν πως η παγίωση αφορά είτε σε εσωτερικά στοιχεία μιας πρότασης (ρήμα, ουσιαστικό, επίθετο, επίρρημα) είτε σε μια ολόκληρη πρόταση.

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά που διέπουν το φαινόμενο της παγίωσης και αποτελούν χρήσιμο εργαλείο στις αντιπαραβολικές μελέτες είναι η έννοια της αντιστοιχίας / ισοδυναμίας. Η Corpas Pastor (*Diez años de investigación* 217-218) διακρίνει τέσσερις βαθμούς φρασεολογικής ισοδυναμίας (*grados de equivalencia*):

- α) την απόλυτη / πλήρη ισοδυναμία (*la equivalencia total o plena o exacta*),
- β) τη μερική ισοδυναμία (*la equivalencia parcial*)
- γ) την εσφαλμένη ισοδυναμία (*la equivalencia errónea - los falsos amigos*) και
- δ) τη μηδενική ισοδυναμία (*equivalencia nula*).

Η απόλυτη ισοδυναμία προκύπτει όταν η ΦΜ τόσο της γλώσσας πηγή (στο εξής ΓΠ) όσο και της γλώσσας στόχου (στο εξής ΓΣ) παρουσιάζει το ίδιο νόημα, χρησιμοποιώντας το ίδιο λεξιλόγιο, την ίδια σύνταξη και την ίδια εικόνα.

ESP	<i>Más vale tarde que nunca.</i>
GR	<i>Καλύτερα (κάλλιο) αργά παρά ποτέ.</i>
FR	<i>Mieux vaut tard que jamais.</i>

Ωστόσο, αυτό το είδος ισοδυναμίας είναι σπάνιο και εντοπίζεται κυρίως σε: α) ευρωπαϊσμούς (*el talón de Aquiles = η Αχιλλείος πτέρνα*), β) μεταφραστικά δάνεια (*Dos son compañía, tres son multitud = Two is company, three is a crowd*) και γ) ΦΜ ορολογίας (*parque temático = θεματικό πάρκο*). Ο Zuluaga («Traductología y fraseología», 539) υποστηρίζει την ίδια γνώμη σχετικά με την απόλυτη ισοδυναμία και χαρακτηριστικά αναφέρει: «Ninguna traducción puede igualar al original en todos los sentidos y la invariante total, absoluta, es un ideal inalcanzable que vale como orientación permanente para que los traductores puedan crear textos lo más equivalentes que sea posible al original».

Με τον Zuluaga τάσσεται και η Corpas Pastor (*Diez años de investigación* 254), η οποία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ακόμη και οι διεθνισμοί (*los universalismos o los internacionalismos*) που θεωρούνται οι καταλληλότεροι υποψήφιοι απόλυτης ισοδυναμίας, τείνουν να μετατραπούν σε υποψήφιους μερικής ισοδυναμίας: «Incluso los supuestos casos de UFs totalmente equivalentes tienden a convertirse en equivalentes parciales, una vez examinadas sus condiciones de uso, frecuencia, contenido semántico, conotaciones e implicaturas, etc.». Παράδειγμα διεθνισμού με απόλυτη ισοδυναμία αποτελεί η παροιμιώδης φράση:

ESP	<i>Todos los caminos llevan a Roma.</i>
GR	<i>Όλοι οι δρόμοι οδηγούν στην Ρώμη.</i>
FR	<i>Tous les chemins mènent à Rome.</i>
IT	<i>Tutte le strade portano a Roma.</i>

ING	<i>All roads lead to Rome.</i>
AL	<i>Alle Wege führen nach Rom.</i>

Συνηγορούν υπέρ των απόψεων αυτών και οι Dobrovol'ski και Piirainen (*Figurative language: cross-cultural* 62) υποστηρίζοντας ότι: «the analysis of idiom functioning in different languages shows that there are very few really full equivalents». Σύμφωνα με τους ερευνητές αυτούς για να υπάρχει απόλυτη ισοδυναμία ανάμεσα στις ΦΜ διαφορετικών γλωσσών πρέπει να πληρούνται τα εξής κριτήρια (αναφορά σε Crida Álvarez, «Terminología y metodología», 45):

- Idéntico significado (πανομοιότυπη έννοια)
- Idénticas estructuras sintáctica y léxica (πανομοιότυπες συντακτικές και λεξιλογικές δομές)
- Idéntica imaginería (πανομοιότυπη εικονοποίηση)
- Idéntica frecuencia de uso (πανομοιότυπη συχνότητα χρήσης)
- Idénticas posibilidades de modificar su estructura según el contexto (Πανομοιότυπες δυνατότητες τροποποίησης της δομής ανάλογα με το συγκείμενο)
- Idéntico registro (πανομοιότυπη ποικιλία ύφους)
- Idénticas categorías de tipología textual (Πανομοιότυπες κατηγορίες κειμενικής τυπολογίας).

Η μερική ισοδυναμία προκύπτει όταν το νόημα ανάμεσα στις δύο γλώσσες είναι όμοιο ή σχεδόν όμοιο, αλλά τα συστατικά στοιχεία των ΦΜ δεν παρουσιάζουν ολική αντιστοιχία και εμφανίζουν διαφορές στη λεξιλογική και συντακτική δομή ή στους περιορισμούς χρήσης.

- ESP: *Dios los cría y ellos se juntan.* ≈ ING: *Birds of a feather flock together.*

Μια ξεχωριστή περίπτωση αποτελούν οι «ψευδόφιλες λέξεις» (los falsos amigos) που ανήκουν στην επονομαζόμενη εικονική ισοδυναμία. Σε αυτή την περίπτωση, η ΦΜ στη ΓΠ και η ΦΜ στη ΓΣ εμφανίζουν εικονική ομοιότητα όσον αφορά τα συστατικά στοιχεία τους, ωστόσο παρουσιάζουν σημασιολογικές διαφορές.

ING	<i>to resume a lesson</i>
ESP	<i>retomar una lección ≠ resumir una lección</i>

Τέλος, η μηδενική ισοδυναμία προκύπτει όταν δεν υπάρχει εννοιολογικό ισοδύναμο στη ΓΣ. Σ'αυτήν την περίπτωση, πρόκειται για πολιτισμικές διαστάσεις της κοινότητας της ΓΠ που δεν εντοπίζονται στην κοινότητα της ΓΣ. Για παράδειγμα, οι ΦΜ που σχετίζονται με το λεξιλόγιο της ταυρομαχίας, στερούνται συνώνυμων στην ελληνική γλώσσα.

- *ver los toros desde la barrera*

- *a toro pasado*

Σύμφωνα με τη Mellado Blanco («Parámetros específicos de equivalencia», 157-158), υπάρχουν ορισμένες παράμετροι που καθορίζουν εάν η διαγλωσσική ισοδυναμία σε συστημικό επίπεδο είναι απόλυτη, μερική ή μηδενική. Η συγγραφέας προτείνει τρεις ομάδες παραμέτρων:

- Σημασιολογική παράμετρος: σχετίζεται με τη φρασεολογική σημασία, την εικόνα των ΦΜ και τα λεξιλογικά συστατικά.

- Μορφοσυντακτική παράμετρος: σχετίζεται με τη συντακτική ισχύ, τη συντακτική λειτουργία καθώς και με τους μορφοσυντακτικούς μετασχηματισμούς που μπορεί να συμβούν.

- Πραγματολογική παράμετρος: σχετίζεται με τα πολιτισμικά στοιχεία, τους διασυστημικούς περιορισμούς, τη συχνότητα χρήσης, τις προτιμήσεις του κειμενικού είδους, τις τροποποιήσεις και τα υπόρρητα νοήματα του ομιλητή.

Αν και οι ΠΜ θα παρουσιαστούν σε επόμενο κεφάλαιο, σε αυτό το σημείο θα αναφερθούμε και στις αντιστοιχίες / ισοδυναμίες (correspondencias / equivalencias) των παροιμιών που προτείνουν οι Julia Sevilla Muñoz και Manuel Sevilla Muñoz (370) ανάμεσα σε διαφορετικές γλώσσες:

a) la correspondencia literal (κυριολεκτική αντιστοιχία)

FR	<i>Un bon renard ne mange jamais les poules de son voisin.</i>
ESP	<i>Buena zorra no come las gallinas de la vecina.</i> (ίδιο νόημα και δομή)

b) la correspondencia conceptual (εννοιολογική αντιστοιχία)

FR	<i>Un bon renard ne mange jamais les poules de son voisin</i>
ESP	<i>Cuando un lobo va a hurtar, lejos de su casa va a cazar.</i> (μόνο ίδιο νόημα)

Τέλος, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Crida Álvarez («Las paremias: propuesta de clasificación», 61) σχετικά με τις παροιμιολογικές αντιστοιχίες: «En el establecimiento de correspondencias paremiológicas entre dos o más lenguas hay que tener en cuenta no solo el significado estándar de una paremia, el cual es recogido en los diccionarios paremiológicos, sino también el contexto, la situación en que se da y la intención del hablante».

1.5.3 Ποικιλότητα (Variación)

Κάθε γλώσσα διαθέτει τους δικούς της φρασεολογισμούς, οι οποίοι χάρη στη διαφορετική πολιτισμική υποδομή και κουλτούρα κάθε λαού διαφέρουν από τη μια χώρα στην άλλη. Ακόμη και εντός της ίδιας κουλτούρας, όπως για παράδειγμα η ισπανόφωνη κουλτούρα, παρατηρείται πως οι ΦΜ δεν είναι ίδιες και εντοπίζονται παραλλαγές (variantes). Οι παραλλαγές αυτές μπορεί να παρουσιάζουν λεξιλογικές ή δομικές αλλαγές (αλλαγή άρθρου, γένους, αριθμού, χρόνου, πρόθεσης, σειράς των συστατικών μερών).

Ενδεικτικό παράδειγμα λεξιλογικής ποικιλότητας είναι το ακόλουθο:

España	<i>Al mejor cazador, se le va la liebre.</i>
Variantes	
Venezuela	<i>Al mejor cazador se le va la cacería.</i>
Bolivia	<i>Al mejor cazador se le va la perdiz.</i>
Cuba	<i>Al mejor cazador se le escapa un tiro.</i>
Colombia	<i>Al buen tirador se le va la guagua.</i>
Chile	<i>Al mejor tirador se le va la liebre.</i>
Colombia	<i>Al mejor tirador se le va la pava.</i>
Argentina, Perú	<i>Al mejor escribano se le va la pluma.</i>

Παράδειγμα δομικής ποικιλότητας αποτελεί το ακόλουθο παράδειγμα:

- Juan fue por lana y salió trasquilado.
- Elena ha ido por lana y ha salido trasquilada.

- Puede que vayas por lana y salgas trasquilado.

Οι λόγοι που οδηγούν στη λεξιλογική ποικιλότητα των ΦΜ και των ΠΜ μπορεί να είναι η αναζήτηση μεγαλύτερης εκφραστικότητας της ΦΜ ή της ΠΜ, η οικονομία του λόγου, η έμφαση, η χρήση λεκτικών στοιχείων με σκοπό την πιο εύκολη απομνημόνευση, οι τοπικές επιρροές κ.ά. Θα μπορούσαμε να πούμε πως οι διάφορες παραλλαγές οφείλονται στο γεγονός ότι ο λόγος επιδέχεται πιο εύκολα τέτοιου είδους μετατροπές. Στην περίπτωση των ΠΜ, σύμφωνα με την Τσακνάκη (68), «οι ΠΜ δεν ανήκουν στη λόγια αλλά στην προφορική λογοτεχνία, δημιουργούνται και διαδίδονται με προφορικό τρόπο».

Ο Zuluaga, σε μια προσπάθεια να ορίσει την έννοια της ποικιλότητας, κατονομάζει ως «variantes» (παραλλαγές) τις εναλλακτικές μορφές των ΦΜ. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Dobrovól'skj (1988, αναφορά σε Corpas Pastor, *Manual de fraseología* 28), «la variación fraseológica constituye un universal lingüístico, a partir del cual se puede medir el grado de regularidad de un sistema fraseológico dado: cuantas más variaciones, transformaciones y modificaciones presenten los fraseologismos de una lengua, más regular es su sistema fraseológico»³⁹.

Σύμφωνα με τον Zuluaga (*Introducción al estudio de las expresiones fijas* 109), για να θεωρείται μια ΦΜ παραλλαγή μιας άλλης είναι απαραίτητο να πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις:

- deben darse dentro de una misma lengua funcional, p.ej. *tomar las de Villadiego, coger las de Villadiego* son iguales en España, pero no en Argentina (πρέπει και οι δυο ΦΜ να ανήκουν στην ίδια γλώσσα)

³⁹ «Η φρασεολογική ποικιλότητα αποτελεί ένα γλωσσικό καθολικό, που επιτρέπει να μετρηθεί ο βαθμός κανονικότητας ενός δεδομένου φρασεολογικού συστήματος: όσο περισσότερες παραλλαγές, μετασχηματισμοί και τροποποιήσεις παρουσιάζουν οι φρασεολογισμοί μιας γλώσσας, τόσο πιο κανονικό είναι το φρασεολογικό της σύστημα».

- no pueden presentar diferencias de sentido (δεν μπορούν να παρουσιάζουν σημασιολογικές διαφορές)
- son libres, es decir, son independientes de los contextos (να είναι ελεύθερες και ανεξάρτητες από το συγκείμενο στο οποίο απαντώνται)
- son parcialmente idénticas en su estructura y en sus componentes (να μοιάζουν μερικώς στη δομή και στα στοιχεία που τις απαρτίζουν)
- son fijas, ya que los elementos sustituyente y sustituido están fijados previamente. Así, *tomar las de Villadiego, coger las de Villadiego* son variantes porque sólo cambia una unidad (είναι σταθερές, αφού τα στοιχεία υποκατάστασης είναι προκαθορισμένα)

Μια ακόμη διαπίστωση σχετικά με τις παραλλαγές των ΦΜ είναι το γεγονός ότι μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης παρουσιάζουν εκείνες οι παραλλαγές κατά τις οποίες ένα λεξικό στοιχείο αντικαθίσταται με ένα άλλο:

- *Irse a esparragar / irse a freír espárragos, irse a pasear / irse en hora mala / irse enhoramala / irse en noramala.*
- *Me importa un pimiento / comino / pepino / rábano.*
- *Delgado como un espárrago / fideo / palillo / silbido.*

1.6 Ιστορική διάσταση των φρασεολογικών μονάδων

Οι φρασεολογισμοί αποτελούν γλωσσικούς σχηματισμούς στους οποίους αντανακλώνται ιστορικά και κοινωνικά στοιχεία μιας γλώσσας και εν γένει ενός πολιτισμού. Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι, όπως υποστηρίζει ο Roos (231), υπάρχουν πολύ λίγες φράσεις (idioms) που παρουσιάζουν καθολική αντιστοιχία τόσο σε δομή όσο και σε νόημα σε μια άλλη γλώσσα. Σύμφωνα με τον Chrissou (91), «επειδή οι φρασεολογισμοί αποτελούν προϊόν του κάθε πολιτισμού, της ιστορίας και των γεωγραφικών-κλιματικών συνθηκών κάθε χώρας, αντικατοπτρίζουν τη

συλλογική και ατομική φαντασία του λαού και αντανακλούν έτσι τη δημιουργική του σκέψη»⁴⁰. Στο πέρασμα των ετών, οι επιρροές από άλλους λαούς, καθώς επίσης και οι γλωσσικοί δανεισμοί είναι πολυάριθμοι.

Ανάμεσα στους τομείς από τους οποίους ο άνθρωπος έχει αντλήσει μεγάλο αριθμό φρασεολογισμών είναι: η Αρχαία Ελλάδα (μεταξύ Σκύλλας και Χάρυβδης, η δαμόκλειος σπάθη), η Ρώμη (*ad hoc, tabula rasa*), η Βίβλος (ο πύργος της Βαβέλ, Σόδομα και Γόμορα). Επίσης, γλώσσες περιοχής όπως η γαλλική (*comme il faut, enfant gâté, à propos*) και η αγγλική (*last not least, είμαι down, στέλνω S.O.S.*) έχουν κληροδοτήσει αυτούσιους φρασεολογισμούς σε άλλες γλώσσες ως γλωσσικά δάνεια (Συμεωνίδης 53-54).

Η προέλευση των φρασεολογισμών και η πηγή άντλησής τους μας δίνει πληροφορίες σχετικά με το ποια φαινόμενα απασχολούν τον άνθρωπο, καθώς επίσης και ποιες εμπειρίες και παραστάσεις της ζωής επικαλείται για να εκφραστεί λεκτικά. Ωστόσο, η ανίχνευση της πορείας των φρασεολογικών δανείων προϋποθέτει γνώση της ιστορίας των γλωσσών σε επαφή, διότι «προκειμένου να μιλήσουμε για σχέση μεταξύ δύο φρασεολογισμών, πρέπει να προηγηθεί προσεκτική μελέτη της ιστορίας των συγκεκριμένων φρασεολογισμών στις δύο γλώσσες. Πρέπει να αναζητηθούν οι πηγές, να ελεγχθούν οι διαφορετικές μορφές που τυχόν υπάρχουν, να εξεταστεί αν απαντούν ή όχι σε διαλέκτους κ.τ.λ. (Χιώτη 185)».

Αναφορικά με την προέλευση των ΦΜ της ελληνικής γλώσσας, σύμφωνα με τη Χιώτη (168-179), οι μονάδες αυτές «προέρχονται από διάφορες περιόδους της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας και αρκετές από την εκκλησιαστική, λογοτεχνική

⁴⁰ «Da Phraseologismen ein Produkt der jeweiligen Kultur, Geschichte und der geographisch-klimatischen Bedingungen eines Landes sind, spiegeln sie die kollektive und individuelle Phantasie des Volkes wider und reflektieren somit sein schöpferisches Denken» (Ακριβές απόσπασμα στη γερμανική, του οποίου η μετάφραση είναι δική μας).

και άλλες γραμματειακές γλώσσες». Ειδικότερα, κατά την ίδια συγγραφέα οι τομείς προέλευσης συνοψίζονται ως ακολούθως:

1. Από τα αρχαία ελληνικά (ομηρικά έπη, τραγωδίες, ιστορικά και φιλοσοφικά συγγράμματα, αρχαία κείμενα)
2. Από τα λατινικά (είτε στη λατινική τους μορφή, είτε στα νέα ελληνικά)
3. Από τα βυζαντινά κείμενα (του Χρυσοστόμου, του Πορφυρογέννητου, του Ευσταθίου της Θεσσαλονίκης)
4. Από τη γλώσσα της εκκλησίας (φράσεις της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης, εκκλησιαστική υμνογραφία, τα δώδεκα Ευαγγέλια και τα τροπάρια της Μ. Εβδομάδας, προφορικός λόγος των ιεροκηρύκων)
5. Από την καθαρεύουσα και τη λόγια γλωσσική παράδοση
6. Από τα τουρκικά
7. Από την αγγλική και γαλλική γλώσσα⁴¹

Πέρα όμως από τους διάφορους τομείς προέλευσης, ο Συμεωνίδης (55) παραθέτει «μια επιλογή των λέξεων που συνήθως εμφανίζονται με βαρύνουσα σημασία ως στοιχεία των συστατικών των παγιωμένων εκφράσεων». Κατά σημασιολογικές περιοχές προκύπτει η εξής εικόνα:

1. Μέλη / όργανα του σώματος (χέρι, πόδι, μάτι, αυτί, καρδιά κτλ.)
2. Περιβάλλον (γη, ουρανός, φως, φωτιά, κόσμος, νερό κτλ.)
3. Κοινωνική ζωή (χρήματα, εμπόριο, όπλα, παιχνίδια κτλ.)
4. Βίος / Χρόνος (ζωή, άνθρωπος, παιδί, θάνατος, μέρα, νύχτα κτλ.)
5. Θρησκευτικές έννοιες (άγγελος, θεός, διάβολος, Χριστός κτλ.)
6. Ήθη, έθιμα, συναισθήματα (δίκαιος, άδικος, καλός, κακός, χαρά, λύπη κτλ.)
7. Βασικές δραστηριότητες (έχω, είμαι, κάνω, έρχομαι, πηγαίνω κτλ.)

⁴¹ Άλλες γλώσσες από τις οποίες προέρχεται το ισπανικό λεξιλόγιο είναι η αραβική, η εβραϊκή, η ιταλική και ιθαγενείς γλώσσες της Ν.Αμερικής.

Σύμφωνα με τον ίδιο, τα μέλη και τα όργανα του ανθρωπίνου σώματος είναι εκείνα που καταλαμβάνουν πρωταρχική θέση στους φρασεολογισμούς των περισσότερων γλωσσών. Εν συνεχεία, ακολουθούν τα ζώα, τα πουλιά, τα δέντρα και τα φυτά.

Όλοι οι φρασεολογισμοί των φυσικών γλωσσών αποτελούν αυτούσια δημιουργήματα κάθε λαού και γεννιούνται και πεθαίνουν συνεχώς στο πέρασμα του χρόνου. Όπως υποστηρίζουν και οι Peramos Soler και Batista Rodríguez (472-477), «οι ΦΜ έχουν στιγμές δημιουργίας και θνησιμότητας». Γι' αυτό πολλές ΦΜ αποσύρονται από την καθημερινή χρήση και σε λίγα χρόνια παύουν να χρησιμοποιούνται. Σύμφωνα με τους ίδιους, για παράδειγμα, «μια πολύ δημοφιλής φράση προ 30 ετών, όπως η *estar como Mateo con la guitarra*, σήμερα σχεδόν δεν ακούγεται, ενώ φράσεις όπως *charlar más que una azuda y una aceña* ή *hablar como un hético / tísico* δεν χρησιμοποιούνται πια, καθώς δεν υφίστανται ούτε ο «νερόμυλος» ούτε η «φυματίωση» και έτσι, προτιμάμε την *hablar por los codos*».

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί πως η έλλειψη γνώσης των τυπικών φρασεολογισμών μιας γλώσσας από την πλευρά του ομιλητή, όπως επίσης και των αντίστοιχων παροιμιών, γνωμικών κ.τ.λ. αποτελεί την πιο συχνή αιτία έλλειψης «διαπολιτισμικής κατανόησης», μια που μπορεί να παρεμποδίσει την κοινωνικοπολιτισμική κατανόηση ή ακόμη και να βλάψει την επικοινωνιακή ικανότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ταξινόμηση των φρασεολογικών μονάδων

2.1 Ταξινόμηση των φρασεολογικών μονάδων στην ισπανική γλώσσα

Οι υπάρχουσες ταξινομήσεις των ΦΜ έχουν προκύψει ως μια προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι λεξικογράφοι σχετικά με το ποιες μονάδες πληρούσαν τα κριτήρια συμπερίληψής τους στην συγγραφή ενός γενικού ή φρασεολογικού λεξικού αντίστοιχα. Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρει ο Seco et al. (XI), γίνεται σαφής διάκριση ανάμεσα στα γενικά και φρασεολογικά λεξικά σε σχέση με το περιεχόμενό τους:

Un diccionario usual versa básicamente sobre las unidades léxicas de la lengua, constituidas formalmente por combinaciones de una serie limitada de elementos, de fonemas, [...]. Un diccionario fraseológico versa sobre unidades fraseológicas, cuyos componentes no son fonemas (limitados), sino palabras (ilimitadas), lo cual facilita la posibilidad de una incesante creación de variantes, motivadas unas veces por flaquezas o por trampas de la memoria, otras veces por iniciativa caprichosa o humorística del hablante⁴².

Στο φρασεολογικό λεξικό των Varela & Kubarth (VIII), οι συγγραφείς κάνουν μια προσπάθεια να αιτιολογήσουν την ύπαρξη λεξικών φρασεολογίας και να εξηγήσουν το λόγο για τον οποίο τα γενικά λεξικά δεν συμπεριλαμβάνουν ΦΜ ή δεν δίνουν αρκετή βαρύτητα. Καταλήγουν, λοιπόν, στα εξής συμπεράσματα: α) τα λεξικά γενικής χρήσης εστιάζουν περισσότερο σε αυτό που μπορεί να λεχθεί επίσημα, β) τα γενικά λεξικά βασίζονται στους «κανόνες της ευπρέπειας» και κατ'επέκταση αυτό δυσκολεύει την ενσωμάτωση ΦΜ σε αυτά όπως *ir de picos pardos* και γ) υπάρχει μια σειρά αντικειμενικών προβλημάτων των οποίων η λύση δεν είναι κοινά αποδεκτή, όπως για παράδειγμα, εάν οι ΦΜ που έχουν δημιουργηθεί πρόσφατα από τη

⁴² «Ένα χρηστικό λεξικό ασχολείται βασικά με τις λεξιλογικές μονάδες της γλώσσας, που αποτελούνται από πλευράς μορφής από συνδυασμούς μιας περιορισμένης σειράς στοιχείων, φωνημάτων, [...]. Ένα φρασεολογικό λεξικό ασχολείται με τις φρασεολογικές μονάδες, των οποίων τα συστατικά δεν είναι φωνήματα (περιορισμένα), αλλά λέξεις (απεριόριστες), πράγμα που διευκολύνει τη δυνατότητα αδιάκοπης δημιουργίας παραλλαγών, άλλοτε υποκινούμενες από αδυναμίες ή παγίδες μνήμης, άλλοτε από ιδιότροπη ή χιουμοριστική πρωτοβουλία του ομιλητή».

γλωσσική κοινότητα μπορούν να «επιβιώσουν» μέχρι τη στιγμή της δημιουργίας και εκτύπωσης ενός λεξικού.

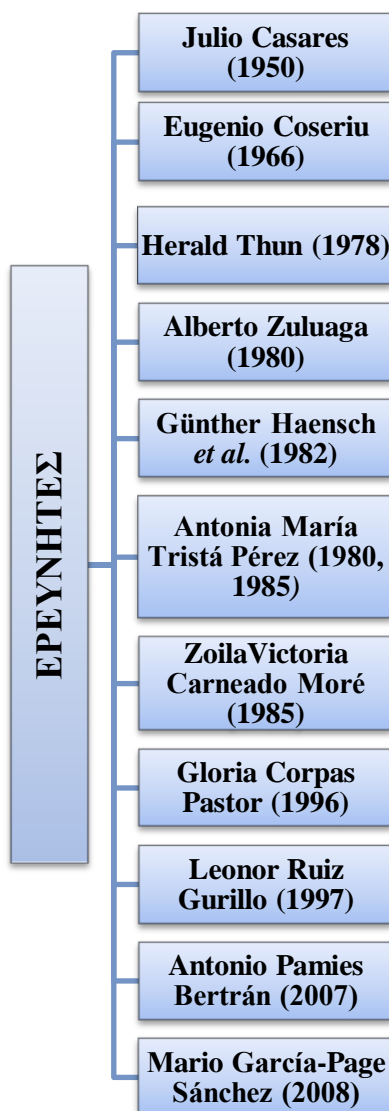
Ένας άλλος λόγος για την αναγκαιότητα ύπαρξης ταξινόμησης των ΦΜ είναι η χρησιμότητά τους ως μηχανισμός μάθησης κατά τη διδασκαλία τους. Το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη διδακτική της φρασεολογίας κατά τις τελευταίες δεκαετίες, οδήγησε και στη γέννηση του όρου *fraseodidáctica* (González Rey 2012, αναφορά σε Buendía Castro 15), η οποία ενθαρρύνει τη διδασκαλία μιας γλώσσας μέσω της φρασεολογίας της.

Μια πρόταση ταξινόμησης από διδακτικό πρίσμα κάνουν οι Leontaridi *et ali.* (188), υποστηρίζοντας ότι μέσω της δομής και των κοινών στοιχείων που παρουσιάζουν οι ΦΜ, επιτρέπουν την καλύτερη εκμάθησή τους με πιο οργανωμένο τρόπο για τους μαθητές. Η διδακτική πρόταση που κάνουν διαρθρώνεται ως ακολούθως: α) Campos semánticos (σημασιολογικά πεδία), β) Relaciones de entradas léxicas (σχέσεις λεξιλογικών λημμάτων), γ) Comparaciones estereotipadas (στερεοτυπικές συγκρίσεις) και δ) Expresión de sentimientos (έκφραση συναισθημάτων).

Στην Ισπανία, λόγω της έντονης ενασχόλησης με το αντικείμενο της φρασεολογίας ως αυτόνομης επιστήμης, πολλοί ερευνητές έχουν προτείνει ποικίλες ταξινομήσεις. Όπως ήδη έχει αναφερθεί, δεν παρατηρείται ομοφωνία απόψεων, όχι μόνο στην Ισπανία αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, σχετικά με τον ορισμό των ΦΜ και με τα χαρακτηριστικά που τις διέπουν. Ερώτημα αποτελεί επίσης, και ποια είναι εκείνα τα κριτήρια που καθορίζουν ποιες μονάδες περιλαμβάνονται στις ΦΜ. Απόρροια της παραπάνω διαφωνίας αποτελεί και η πρόταση διαφόρων ταξινομήσεων. Σύμφωνα με τη Schapira (4), «τα κριτήρια καθορισμού προΐστανται της ταξινόμησης, η οποία με τη σειρά της καθορίζει την ορολογία».

Οι ερευνητές που ασχολήθηκαν με τις διάφορες ταξινομήσεις των ΦΜ που εντοπίζονται στην ισπανική βιβλιογραφία παρουσιάζονται με χρονολογική σειρά στον Πίνακα 5 και στη συνέχεια αναλύονται οι σημαντικότερες από αυτές τις ταξινομήσεις.

Πίνακας 5-Χρονολογική παρουσίαση των ερευνητών που ασχολήθηκαν με την ταξινόμηση των ΦΜ

2.1.1 Julio Casares

Ο Casares (1950) υπήρξε ο ερευνητής που έθεσε τα θεμέλια για την ταξινόμηση των ΦΜ και λειτούργησε ως σημείο αναφοράς για μελέτες που ακολούθησαν όπως εκείνες των Zuluaga (1980) και Tristán Pérez (1985). Ο Casares (1970), βασιζόμενος σε σημασιολογικά, μορφολογικά και λειτουργικά κριτήρια, κάνει διάκριση ανάμεσα σε:

α) ιδιωματικές φράσεις (*locuciones*), τις οποίες θεωρεί ως: «una combinación estable de dos o más términos, que funciona como elemento oracional y cuyo sentido unitario consabido no se justifica, sin más, como una suma del significado normal de los componentes» και

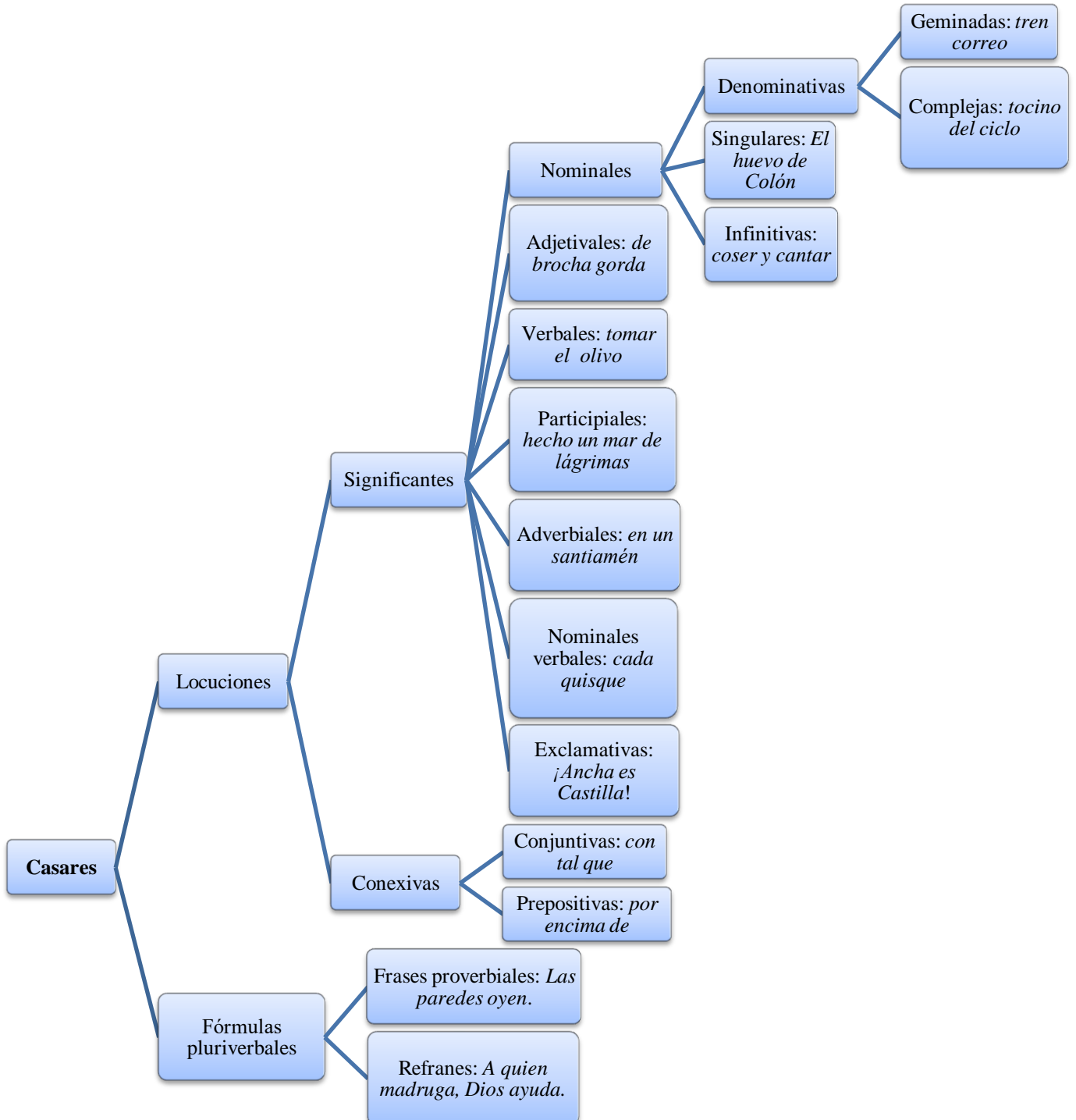
β) τους φραστικούς τύπους (*fórmulas rutinarias*) στους οποίους περιλαμβάνει τις παροιμίες (*refranes*) και τις παροιμιώδεις φράσεις (*frases proverbiales*).

Υπό το πρίσμα της λεξικογραφικής εφαρμογής αυτών των μονάδων, ο Casares θεωρεί ότι μόνο οι ιδιωματικές (*locuciones*) και παροιμιώδεις φράσεις (*frases proverbiales*) και όχι οι παροιμίες (*refranes*) πρέπει να συμπεριλαμβάνονται σε ένα λεξικό. Στηρίζει, δε, την άποψη αυτή ως εξής: «el refrán no es un hecho expresivo reducible a una equivalencia conceptual unitaria; y en segundo lugar en que tampoco es una combinación verbal cuyos términos hayan adquirido significación especial al fundirse en un bloque (Casares 198)».

Η ταξινόμηση που προτείνει είναι η ακόλουθη και παρουσιάζεται στον

Πίνακα 6:

Πίνακας 6-Ταξινόμηση των ΦΜ κατά τον Casares (1950)

Πηγή: Corpas Pastor, Manual de fraseología española, p.34.

2.1.2 Eugenio Coseriu

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, ο Coseriu, στην εργασία του με θέμα *Structure lexicale et enseignement du vocabulaire*, κάνει τη διάκριση ανάμεσα στην «ελεύθερη τεχνική του λόγου» (*técnica libre del discurso*) και στον «επαναλαμβανόμενο λόγο» (*discurso repetido*). Η ελεύθερη τεχνική του λόγου, σύμφωνα με τον ίδιο: «abarca las unidades léxicas y gramaticales (lexemas, catogoremas, morfemas) y las reglas para su modificación y combinación en la oración, es decir, las palabras y los instrumentos y procedimientos léxicos y gramaticales»⁴³, ενώ στον επαναλαμβανόμενο λόγο εντάσσει αυτό που «tradicionalmente está fijado como "expresión", "giro", "modismo", "frase" o "locución" y cuyos elementos constitutivos no son reemplazables o re-combinables según las reglas actuales de la lengua»⁴⁴ (Coseriu, *Lecciones de lingüística general* 297-302).

Έτσι, χωρίζει τον «επαναλαμβανόμενο λόγο» σε τρεις κατηγορίες ως ακολούθως (Corpas Pastor, *Manual de fraseología* 36):

- «Unidades equivalentes a oraciones, son intercambiables en el plano textual y oracional»⁴⁵ (p.ej. refranes, frases proverbiales, dichos, sentencias, citas, incluso, fragmentos literarios, poemas y oraciones religiosas)». Για αυτήν την κατηγορία προτείνει τον όρο «locuciones» ή «textemas» ή «frasemas».
- «Unidades equivalentes de sintagmas, son combinables en la oración y conmutan con sintagmas»⁴⁶. Αυτές τις μονάδες τις ονομάζει «sintagmas

⁴³ «καλύπτει τις λεξιλογικές και γραμματικές ενότητες (λεξήματα, κατηγορήματα, μορφήματα) και τους κανόνες τροποποίησης και συνδυασμού τους στην πρόταση, δηλαδή τις λέξεις και τα λεξιλογικά και γραμματικά όργανα και διαδικασίες».

⁴⁴ «παραδοσιακά καθορίζεται ως "έκφραση", "στροφή", "ιδίωμα", "φράση" ή "λόγος" και των οποίων τα συστατικά στοιχεία δεν μπορούν να αντικατασταθούν ή να επανασυνδυαστούν σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες της γλώσσας».

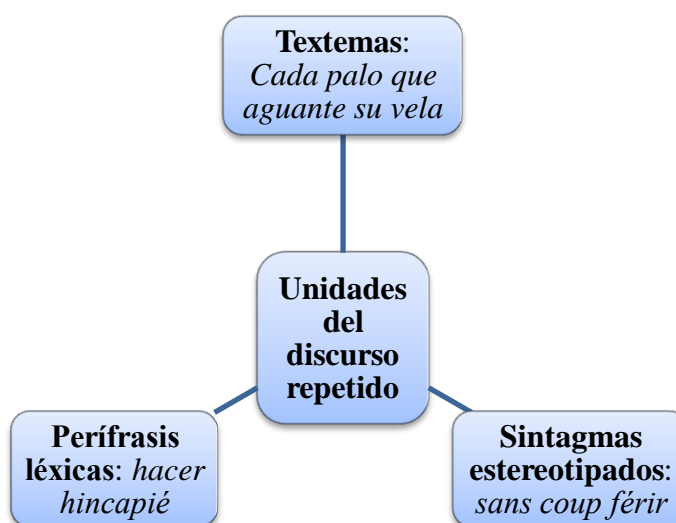
⁴⁵ Μονάδες που ισοδυναμούν με πρόταση, μπορούν να εναλλάσσονται στο κειμενικό και στο προτασιακό επίπεδο.

⁴⁶ Μονάδες που ισοδυναμούν με συντάγματα, μπορούν να συνδυαστούν στην πρόταση και αντικαθίστανται με συντάγματα.

estereotipados». Σύμφωνα με τον ίδιο, οι μονάδες αυτές δεν εντάσσονται στο πεδίο της λεξικολογίας, αλλά αφορούν την συνταγματική διάσταση του λεξιλογίου.

- «Unidades equivalentes de palabras, se combinan dentro de la oración y son conmutables con palabras simples»⁴⁷. Για αυτές τις μονάδες προτείνει τον όρο «perífrasis léxicas». Η μελέτη αυτών των μονάδων επαναλαμβανόμενου λόγου εμπίπτει στον τομέα της λεξικολογίας. Η παραπάνω κατηγοριοποίηση σχηματοποιείται όπως φαίνεται στη συνέχεια στον Πίνακα 7:

Πίνακας 7-Ταξινόμηση των ΦΜ κατά τον Coseriu (1966)

Πηγή: Corpas Pastor, Manual de fraseología española, p.37

⁴⁷ Μονάδες που ισοδυναμούν με λέξεις, συνδυάζονται μέσα στην πρόταση και μπορούν να αντικατασταθούν με απλές λέξεις.

2.1.3 Alberto Zuluaga

Όπως υποστηρίζει η Corpas Pastor (*Manual de fraseología* 41), ο Zuluaga μελετά τις ΦΜ θέτοντας ως κοινό παρανομαστή τον όρο *expresiones fijas* ή *unidades fraseológicas*, δίχως να δίνει ιδιαίτερη σημασία στον διαχωρισμό του όρου με βάση το περιεχόμενο. Στο έργο του *Introducción al estudio de las expresiones fijas* εξετάζει, λοιπόν, ΦΜ που μπορεί να αποτελούνται από απλούς συνδυασμούς δυο λέξεων μέχρι συνδυασμούς που περιλαμβάνουν ολόκληρες προτάσεις, των οποίων τα συστατικά στοιχεία βρίσκονται σε συντακτική σχέση μεταξύ τους. Αυτές οι μονάδες, σύμφωνα με τον Zuluaga, χαρακτηρίζονται από σταθερότητα-παγίωση καθώς και από ιδιωματικότητα. Επιπλέον, ο Zuluaga, όπως και ο Casares (1992 [1950]), δεν θεωρεί ότι οι λεξιλογικές συνάψεις (*colocaciones*) αποτελούν αντικείμενο μελέτης της φρασεολογίας. Έτσι, κάνει μια διπλή ταξινόμηση των ΦΜ: α) με βάση την εσωτερική δομή των φρασεολογισμών και β) με βάση τη λειτουργία τους στο λόγο.

Στην πρώτη ταξινόμηση ανήκουν τα φρασεολογικά εκφωνήματα (*enunciados fraseológicos*), δηλαδή εκείνες οι παγιωμένες εκφράσεις που από μόνες τους αποτελούν αυτοδύναμα εκφωνήματα λόγου με συντακτική αυτονομία (*enunciados completos*):

- *Más vale tarde que nunca* = *Κάλλιο αργά παρά ποτέ*
- *¡Buen día!* = *Καλημέρα!*

Τα φρασεολογικά εκφωνήματα με βάση το επίπεδο της γραμματικής τους δομής μπορούν να διακριθούν στις εξής κατηγορίες:

- una sola palabra: *salud*
- un sintagma: *muchas gracias*
- una oración simple, nominal o verbal: *En casa de herrero*
- una oración compuesta: *Haz bien y no mires a quien.*

- wellerismo: *Habló el buey y dijo mí.*
- dialogismos, constituidos por una interrogación retórica seguida de una respuesta: *¿Quién es tu enemigo?: El de tu oficio.*

Στη δεύτερη ταξινόμηση ανήκουν οι ιδιωματικές φράσεις (locuciones), δηλαδή οι παγιωμένες εκφράσεις οι οποίες δεν αποτελούν ολοκληρωμένα εκφωνήματα λόγου (no constituyen enunciados completos) και πρέπει να συνδυαστούν με άλλα στοιχεία στο εσωτερικό μιας φράσης για να μπορούν να σχηματίζουν άρτια εκφωνήματα⁴⁸.

- *írsele la olla* = χάνω τον έλεγχο
- *coger el toro por los cuernos* = πιάνω τον ταύρο από τα κέρατα

Στους Πίνακες 8, 9 και 10 παρουσιάζονται τα δυο είδη ταξινομήσεων που προαναφέρθηκαν:

⁴⁸ «*Enunciado* es una unidad de comunicación mínima, producto de un acto de habla, que corresponde generalmente a una oración simple o compuesta, pero que también puede constar de un sintagma o una palabra (Zuluaga 191)».

**A) Clasificación según los rasgos de la estructura interna de las UFs
(Ταξινόμηση σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της εσωτερικής δομής των ΦΜ)**

Πίνακας 8-Ταξινόμηση σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της εσωτερικής δομής των ΦΜ κατά τον Zuluaga (1980)

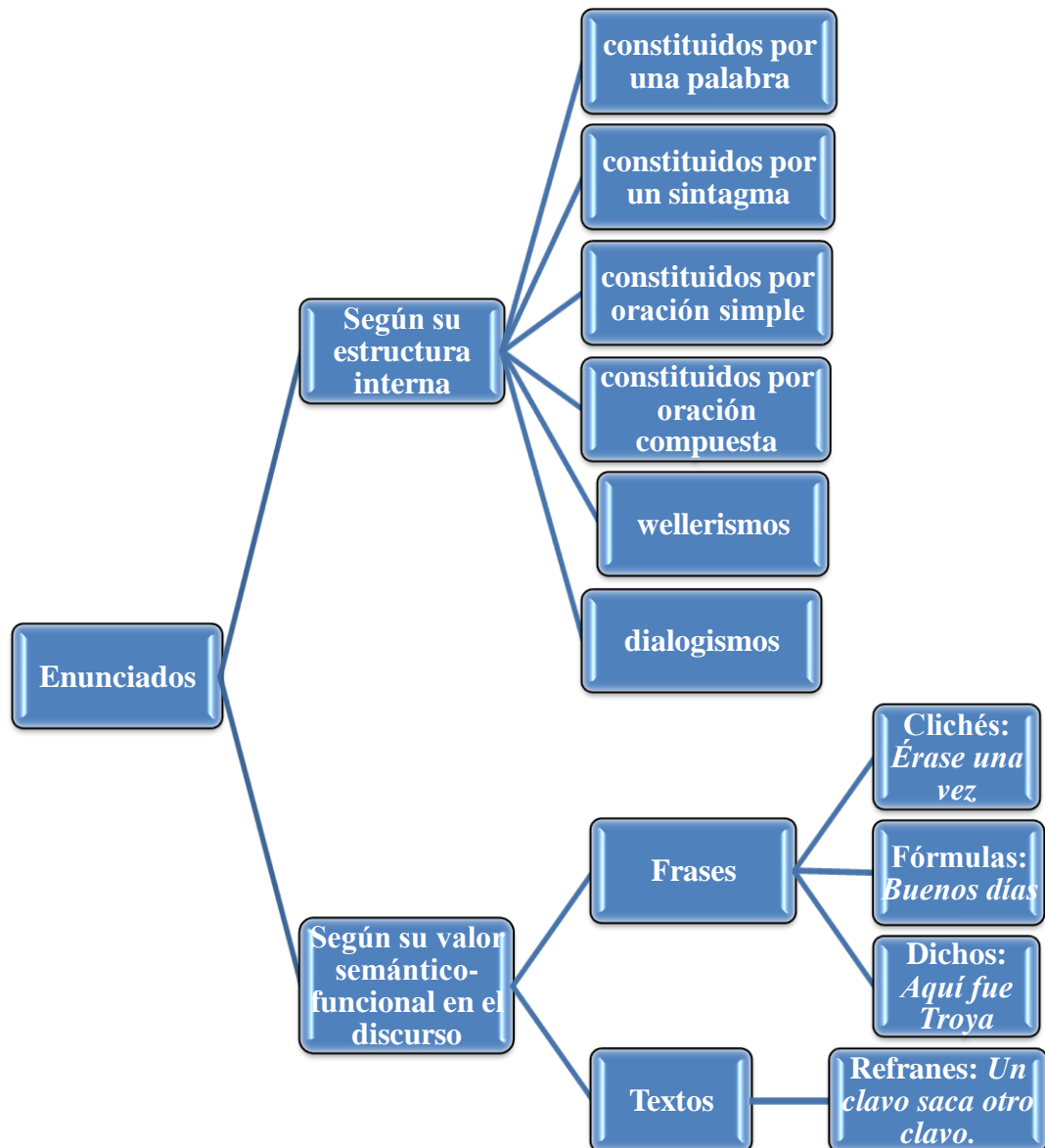
**B) Clasificación según el valor semántico-funcional de las UFs
(Ταξινόμηση σύμφωνα με τη σημασιολογική-λειτουργική αξία των ΦΜ)**

Πίνακας 9-Ταξινόμηση σύμφωνα με τη σημασιολογική-λειτουργική αξία των ΦΜ κατά τον Zuluaga (1980) (I)

Πηγή: Corpas Pastor, Manual de fraseología española, p.42

Πίνακας 10-Ταξινόμηση σύμφωνα με τη σημασιολογική-λειτουργική αξία των ΦΜ κατά τον Zuluaga (1980) (II)

Πηγή: Corpas Pastor, Manual de fraseología española, p.42

2.1.4 Zoila Victoria Carneado Moré και Antonia María Tristá Pérez

Οι φρασεολογικές μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί στην Κούβα έχουν αποδειχθεί πολύ εποικοδομητικές σχετικά με τη γλωσσολογική έρευνα σ' αυτόν τον τομέα. Οι Carneado Moré και Tristá Pérez θεωρούνται ίσως από τις πιο αντιπροσωπευτικές φυσιογνωμίες της φρασεολογικής σχολής της Κούβας.

Η Carneado Moré, όπως αναφέρει η Corpas Pastor (*Manual de fraseología* 47), αφότου μελέτησε τους φρασεολογισμούς σε λεξικά της Κούβας, προέβη στη διαπίστωση ότι στερούνταν συστηματικών κριτηρίων ταξινόμησης των φρασεολογισμών και έτσι η ερευνήτρια οδηγήθηκε στην ανάλυση αυτών των ελλείψεων (πολυσημία, συνωνυμία, φρασεολογικές παραλλαγές των ΦΜ). Η δική της πρόταση για την ταξινόμηση των ΦΜ, στηρίζεται στα ρωσικά φρασεολογικά μοντέλα, όπως εκείνο του Vinogradov (1947) και του Shanski (1963), ακολουθώντας πάντα το μοντέλο του Casares. Διακρίνει τα εξής είδη φρασεολογισμών:

a) adherencias, unidades completamente inmotivadas con función oracional (*perder la chaveta* = volverse loco).

b) unidades, con carácter relativamente motivado (*buscar la boca* = provocar, buscar pelea).

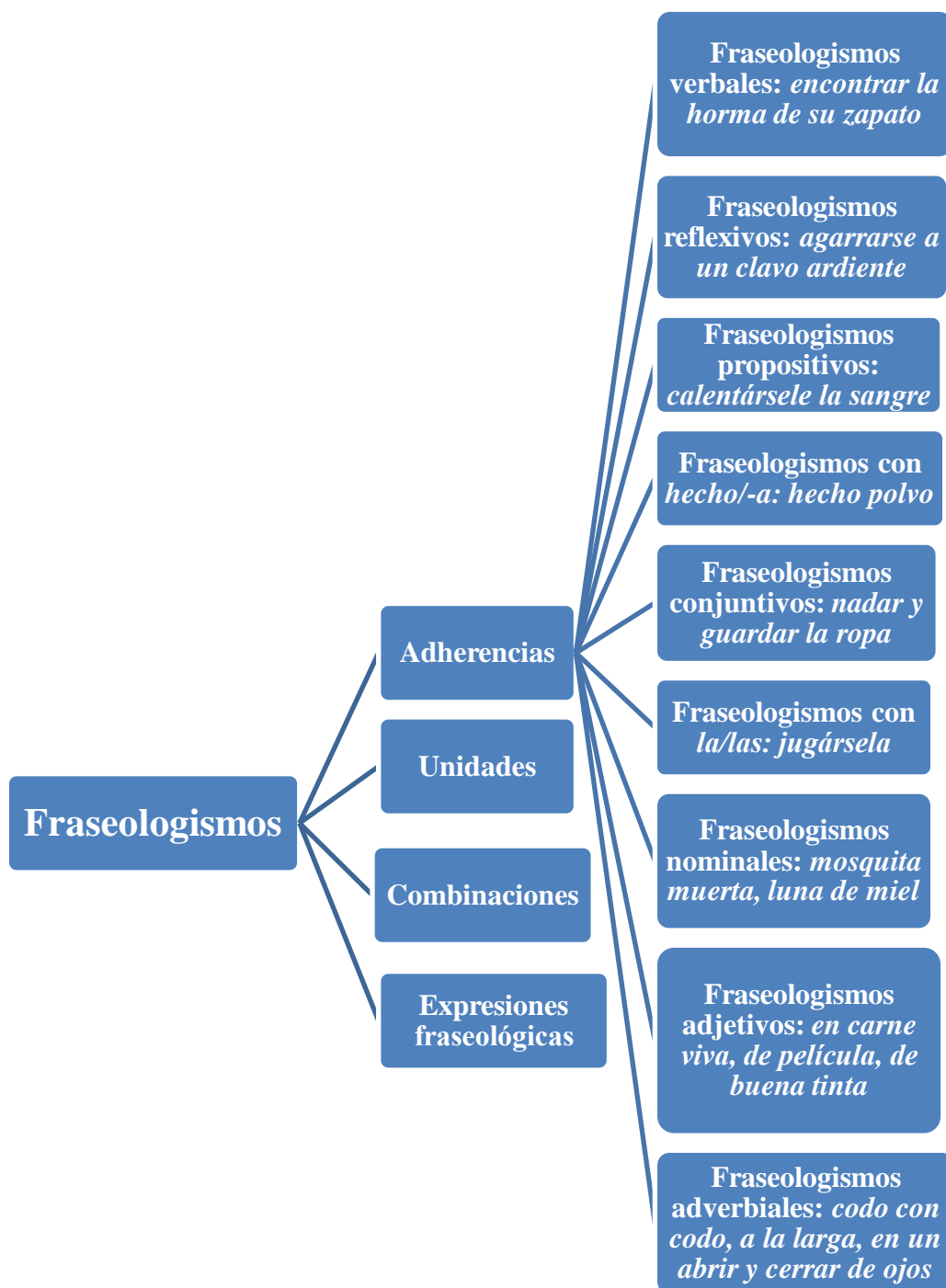
c) combinaciones, formadas por varias palabras entre las cuales figura una que actualiza una acepción especial en virtud de su relación con las demás (*reinar el silencio*).

d) expresiones fraseológicas, que se refieren a los refranes, proverbios, clichés, etc. (*Chivo que rompe tambor con su pellejo paga.* = Cada uno debe ser responsable de sus actos y obrar en consecuencia.)

Η ερευνήτρια επικεντρώνεται κυρίως στα δύο πρώτα είδη (adherencias y unidades) και οδηγείται σε μια υποκατηγοριοποίηση αυτών.

Η ταξινόμηση που προτείνει στη μελέτη της με τίτλο «*Algunas consideraciones sobre el caudal fraseológico del español hablado en Cuba*» απεικονίζεται σχηματικά ως ακολούθως στον Πίνακα 11:

Πίνακας 11-Ταξινόμηση των ΦΜ κατά την Carneado Moré (1985)

Πηγή: Corpas Pastor, Manual de fraseología española, p.48.

Η Tristán Pérez (1979-1980, 1985b, 1985c, 1988, αναφορά σε Corpas Pastor, *Manual de fraseología* 49), ακολουθεί και εκείνη τον Casares και υιοθετεί την ταξινόμησή του (locuciones, frases proverbiales, refranes), αλλά διευρύνει το πεδίο που σχετίζεται με τις ιδιωματικές εκφράσεις (locuciones). Διακρίνει δύο είδη φρασεολογισμών με βάση την εσωτερική δομή τους:

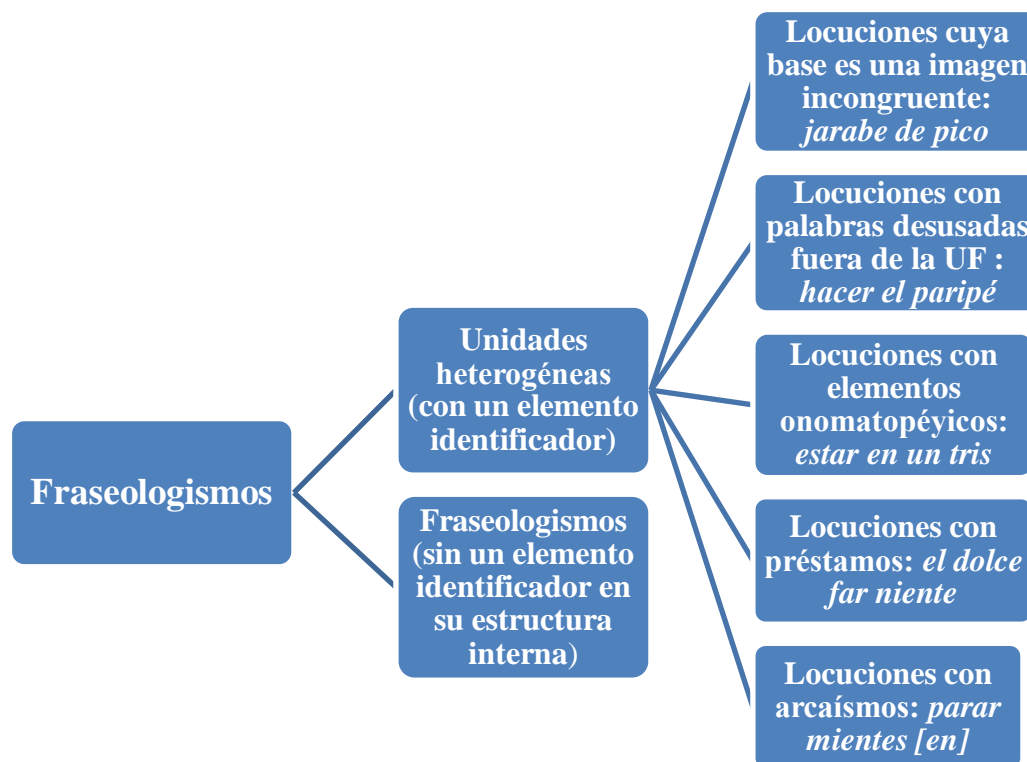
a) «Fraseologismos en cuya estructura interna se encuentra un «indicador mínimo» o «elemento identificador» que indica su condición de unidad fraseológica. Este indicador fraseológico puede ser de carácter semántico o léxico. En el primer caso están aquellas unidades que toman como base una imagen incongruente, como en *jarabe de pico* (=palabrería) y [*querer*] *comerse el mundo* (=alardear, aparentar, jactarse). Al segundo caso pertenecen aquellas unidades que contienen entre sus componentes palabras desusadas fuera de la UF: *hacer el paripé* (=simular, fingir); elementos onomatopéyicos: *estar en un tris* (=estar a punto de); préstamos: *el dulce far niente* (=dulce ociosidad); y arcaísmos: *parar mientes [en]* (=fijarse en una cosa) (Tristán Pérez 1979-1980, 1985b, 1985c, 1988, αναφορά σε Corpas Pastor, *Manual de fraseología* 49)». Πρόκειται, δηλαδή, για φρασεολογισμούς των οποίων η εσωτερική δομή περιέχει έναν «ελάχιστο δείκτη» ή «αναγνωριστικό στοιχείο» που υποδηλώνει την κατάστασή του ως ΦΜ. Αυτός ο φρασεολογικός δείκτης μπορεί να είναι σημασιολογικός ή λεξιλογικός.

b) «Fraseologismos en cuya estructura interna no se encuentra el elemento identificador. En estos casos, la UF tiene una secuencia literal homónima, de la cual se diferencia, precisamente, por la estabilidad y metafóricidad de la primera (*tender la mano* = ofrecer ayuda) (Tristán Pérez 1979-1980, 1985b, 1985c, 1988, αναφορά σε Corpas Pastor, *Manual de fraseología* 49)». Σε αυτήν την περίπτωση, αναφερόμαστε

σε φρασεολογισμούς των οποίων η εσωτερική δομή δεν περιέχει το αναγνωριστικό στοιχείο.

Η ταξινόμησή της σχηματοποιείται ως εξής στον Πίνακα 12:

Πίνακας 12-Ταξινόμηση των ΦΜ κατά την Tristán Pérez (1985)

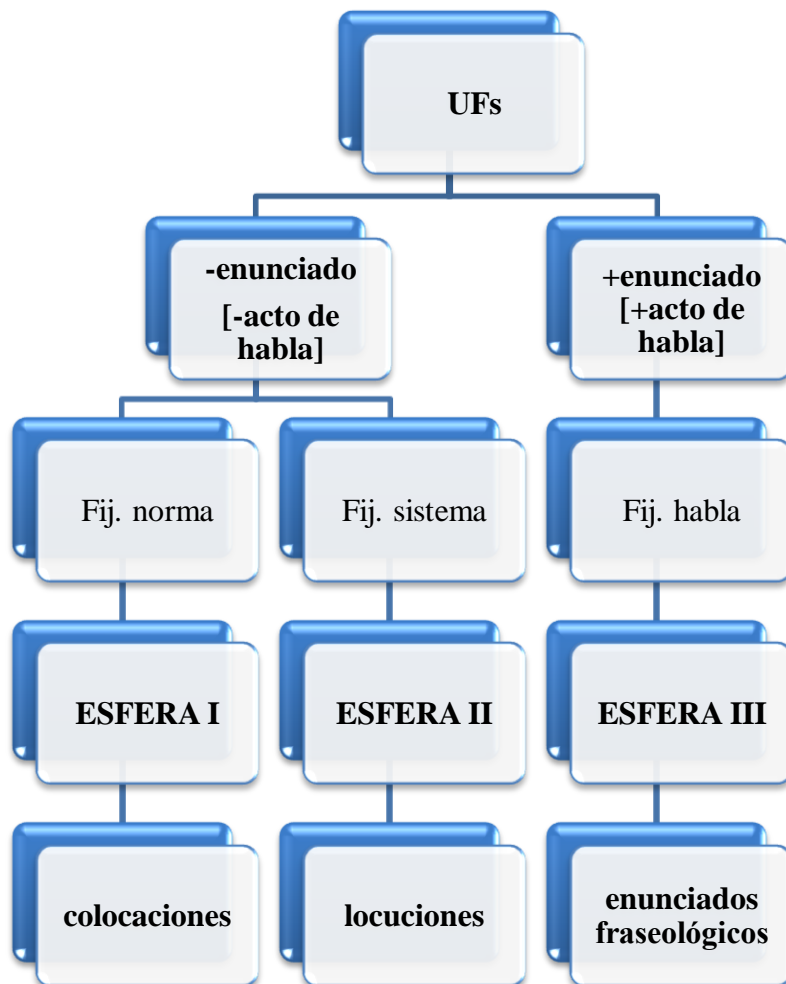
Πηγή: Corpas Pastor, Manual de fraseología española, p.49.

2.1.5 Gloria Corpas Pastor

Η Corpas Pastor παρουσιάζει μια νέα πρόταση σχετικά με την ταξινόμηση των ΦΜ καθώς, όπως η ίδια υποστηρίζει, οι μέχρι τότε υπάρχουσες ταξινομήσεις δεν είναι ολοκληρωμένες. Ακολουθώντας τον Coseriu, σύμφωνα με τον οποίο η γλώσσα μπορεί να οργανωθεί σε τρία επίπεδα: sistema, norma, habla, η Corpas Pastor (*Manual de fraseología* 50) συνδυάζει στην πρότασή της το κριτήριο του εκφωνήματος (*critério de enunciado*) με εκείνο της παγίωσης (*critério de fijación*)

προκειμένου να αποτελέσουν τη βάση της ταξινόμησης των ΦΜ σε τρεις σφαίρες όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 13:

Πίνακας 13-Ταξινόμηση των ΦΜ κατά την *Corpas Pastor* (1996)

Πηγή: *Corpas Pastor: Manual de fraseología española* p.52.

➤ **ESFERA I: Las colocaciones**

Η *Corpas Pastor* (*Manual de fraseología* 53) ορίζει ως λεξιλογικές συνάψεις (colocaciones):

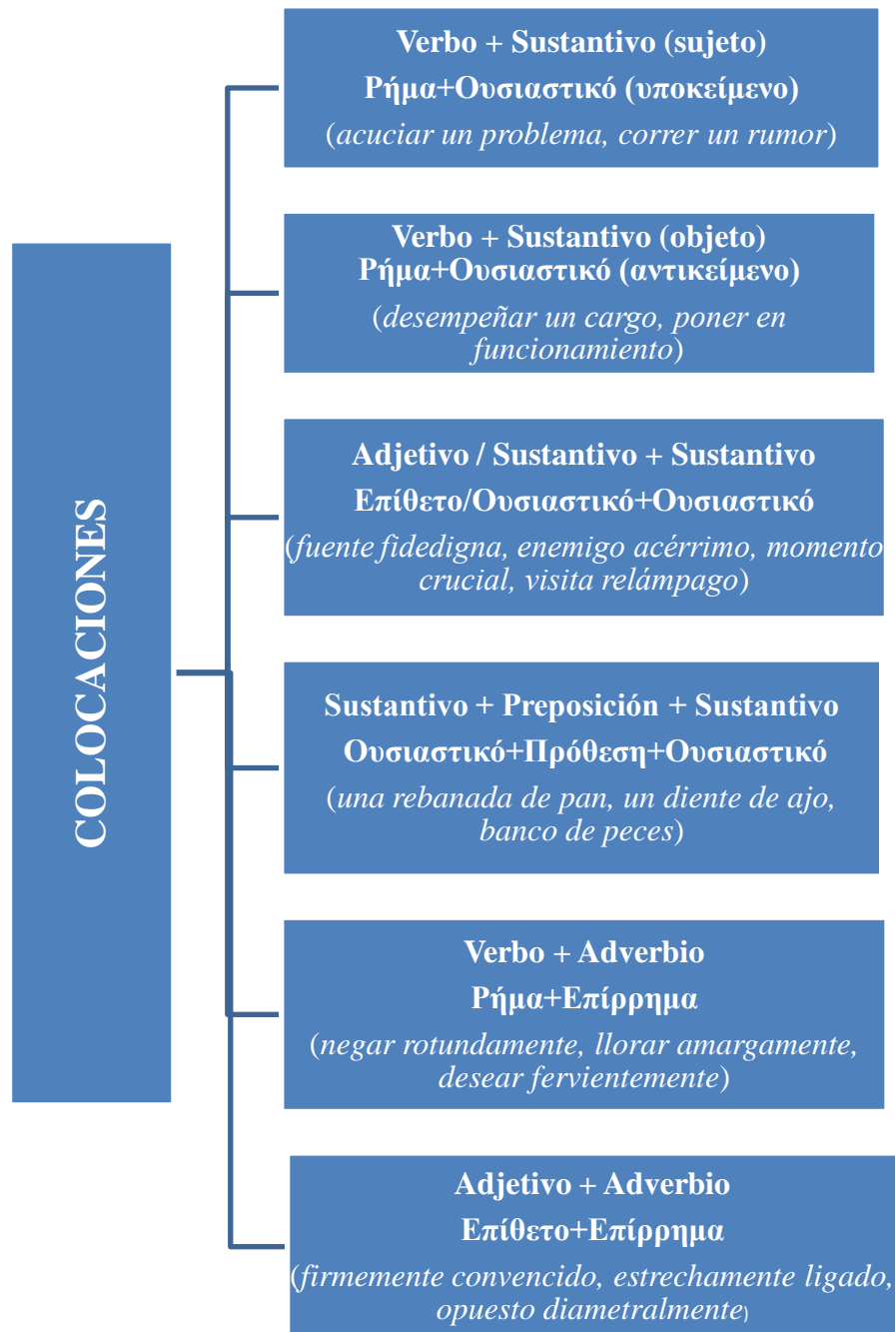
Ufs que, desde el punto de vista del sistema de la lengua, son sintagmas completamente libres, generados a partir de reglas, pero que, al mismo tiempo, presentan cierto grado de restricción combinatoria determinada por el uso (cierta fijación interna). Este rasgo esencial distingue las colocaciones de las combinaciones libres de palabras⁴⁹.

⁴⁹ «ΦΜ που, από την άποψη του γλωσσικού συστήματος, είναι εντελώς ελεύθερες φράσεις, που δημιουργούνται από κανόνες, αλλά οι οποίες, ταυτόχρονα, παρουσιάζουν έναν ορισμένο βαθμό

Επιπλέον, οι λεξιλογικές συνάψεις (colocaciones), σύμφωνα με την ίδια, είναι συνδυασμοί που αποτελούνται από τουλάχιστον δυο λεξιλογικές μονάδες συντακτικά συσχετισμένες μεταξύ τους. Όπως υποστηρίζει ο Rundell (2010, αναφορά σε Buendía Castro 21), οι λεξιλογικές συνάψεις (colocaciones) είναι τόσο σημαντικές όσο και η γραμματική και αποτελούν εκείνα τα στοιχεία που προσδίδουν ευχέρεια και φυσικότητα στο λόγο μας. Στον Πίνακα 14 που ακολουθεί απεικονίζονται τα είδη των λεξιλογικών συνάψεων (colocaciones) σύμφωνα με την Corpas Pastor:

συνδυαστικού περιορισμού που καθορίζεται από τη χρήση (μια ορισμένη εσωτερική παγίωση). Αυτό το βασικό χαρακτηριστικό διακρίνει τις συνάψεις από τους ελεύθερους συνδυασμούς λέξεων».

Πίνακας 14-Esfera I: Las colocaciones

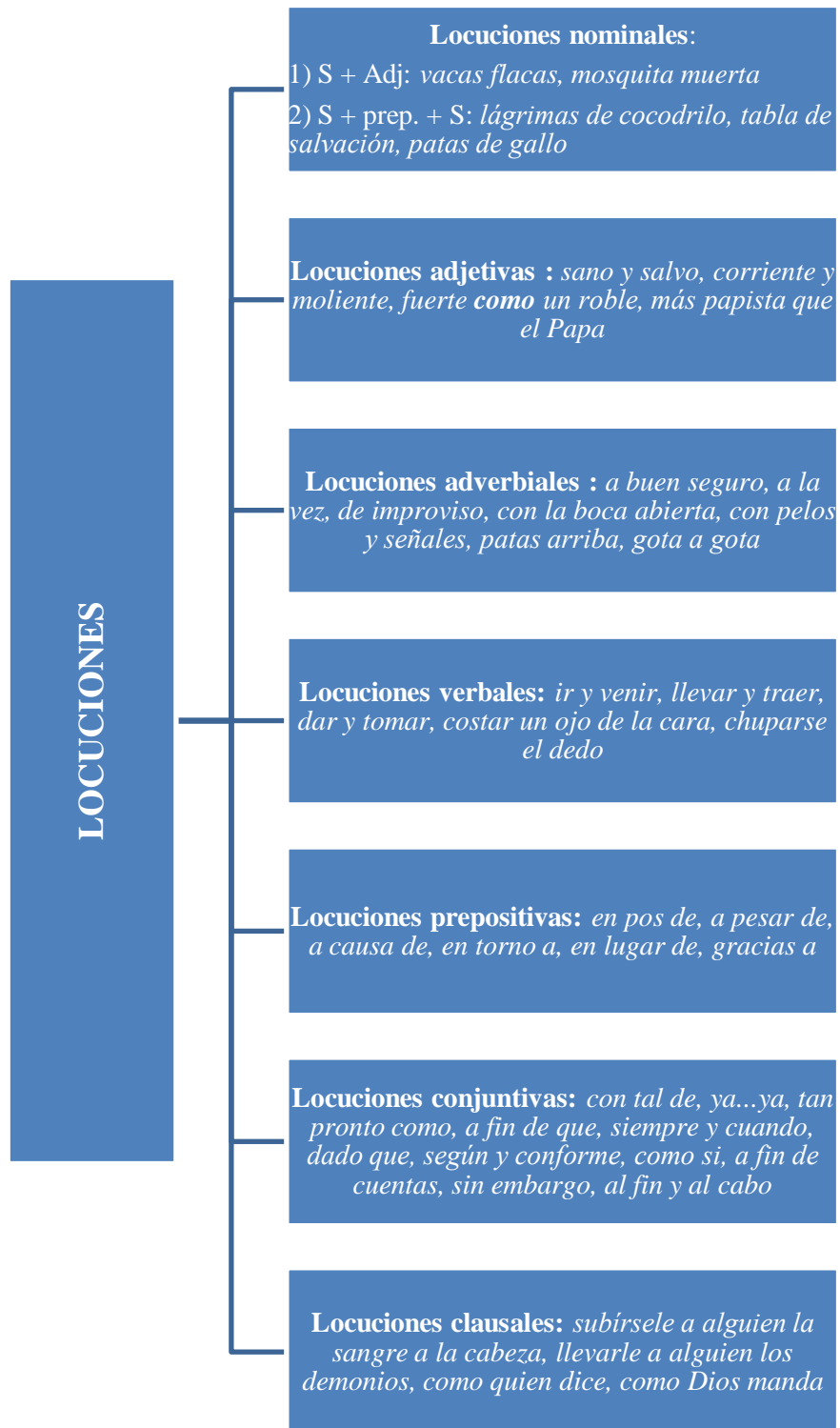
Πηγή: Corpas Pastor, Manual de fraseología española, p.270.

➤ **ESFERA II : Las locuciones**

Σύμφωνα με την *Corpas Pastor (Manual de fraseología 88)*, οι ιδιωματικές φράσεις (*locuciones*) ορίζονται ως «*las unidades fraseológicas del sistema de la lengua con los siguientes rasgos distintivos: fijación interna, unidad de significado y fijación externa pasemática. Estas unidades no constituyen enunciados completos, y, generalmente, funcionan como elementos oracionales*»⁵⁰. Επιπλέον, κατά τον Langacker (2008, αναφορά σε Buendía Castro 25), οι ιδιωματικές φράσεις (*locuciones*) είναι «*expresiones fijas cuyo significado no es predecible por las partes que componen la unidad*». Η *Corpas Pastor* τις κατηγοριοποιεί ως ακολούθως στον Πίνακα 15:

⁵⁰ «Οι ΦΜ του γλωσσικού συστήματος με τα ακόλουθα διακριτικά γνωρίσματα: εσωτερική παγίωση, ενότητα νοήματος και “*fijación externa pasemática*”. Αυτές οι μονάδες δεν αποτελούν ολοκληρωμένα εκφωνήματα και γενικά λειτουργούν ως προτασιακά στοιχεία».

Πίνακας 15-Esfera II: Las locuciones

Πηγή: Corpas Pastor, Manual de fraseología española, p.270.

Σε μια προσπάθεια διάκρισης ανάμεσα στις λεξιλογικές συνάψεις (colocaciones) και στις ιδιωματικές φράσεις (locuciones), η Buendía Castro (25)

αναφέρει ότι «las colocaciones pueden diferenciarse de las locuciones por su transparencia semántica, que contrasta con la opacidad semántica de las locuciones»⁵¹.

➤ **ESFERA III: Los enunciados fraseológicos (Paremiás y Fórmulas rutinarias)**

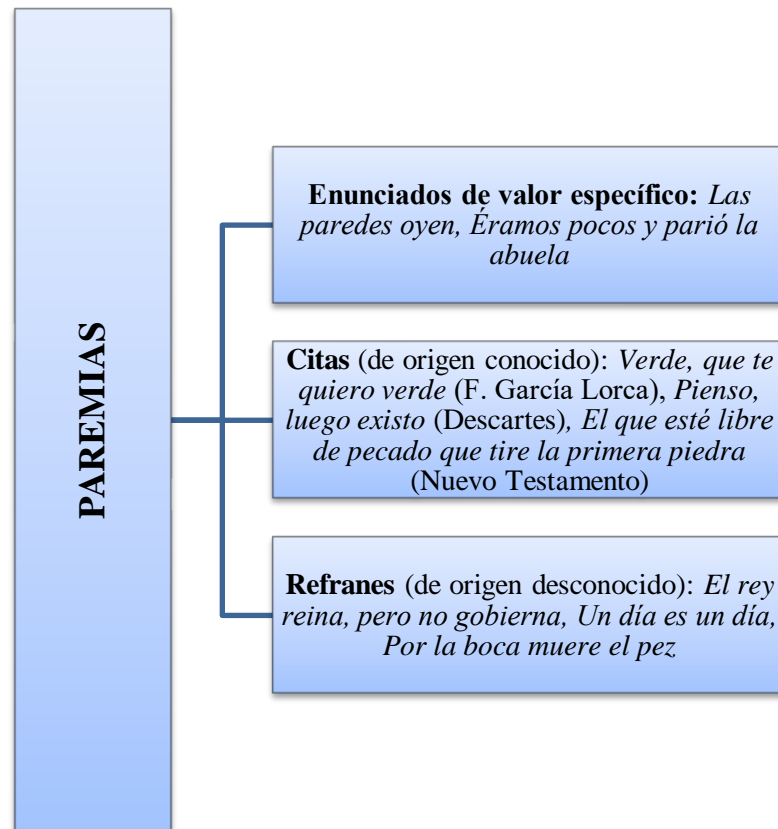
Η Corpas Pastor (*Manual de fraseología* 32) ορίζει τα φρασεολογικά εκφωνήματα (enunciados fraseológicos) ως εξής: «Son enunciados completos en sí mismos y se caracterizan por constituir actos de habla y por presentar fijación interna y externa»⁵². Σ'αυτήν την κατηγορία εντάσσει τις παροιμίες (paremias) και τους φραστικούς τύπους (fórmulas rutinarias).

Στους Πίνακες 16, 17 και 18 που ακολούθουν παρουσιάζονται οι ταξινομήσεις που έχουν περιγραφεί προηγουμένως σύμφωνα με την Corpas Pastor:

⁵¹ «Οι λεξιλογικές συνάψεις μπορούν να διαφοροποιηθούν από τις ιδιωματικές φράσεις λόγω της σημασιολογικής τους διαφάνειας, η οποία έρχεται σε αντίθεση με τη σημασιολογική αδιαφάνεια των ιδιωματικών φράσεων».

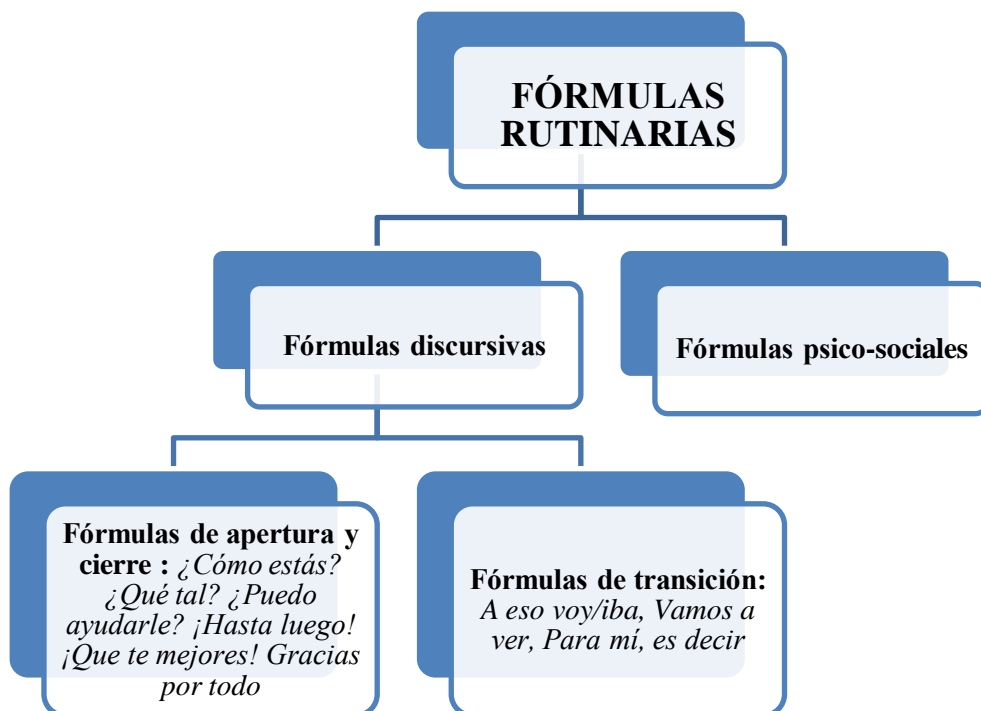
⁵² «Αποτελούν από μόνα τους ολοκληρωμένα εκφωνήματα και χαρακτηρίζονται από το γεγονός ότι αποτελούν λεκτικές πράξεις και παρουσιάζουν εσωτερική και εξωτερική παγίωση».

Πίνακας 16-Esfera III: Las paremias

Πηγή: Corpas Pastor, Manual de fraseología española, p.270.

Πίνακας 17-Esfera III: Las fórmulas rutinarias

Πηγή: Corpas Pastor, Manual de fraseología española, p.271.

΢όρμυλας ΢΢icosociales

- **΢όρμυλας expresivas**
 - de disculpa: *Lo siento*
 - de consentimiento: *A ver, Ya lo creo*
 - de recusación: *De ninguna manera, Ni hablar, ¡Nada de eso!*
 - de agradecimiento: *Muchas gracias, [Que] Dios te (le, etc.) bendiga*
 - de réplica: *De nada, No faltaba/faltaría más*
 - de deseo de suerte: *Feliz Navidad, Felices Pascuas, Feliz cumpleaños*
 - de solidaridad: *¡Qué mala suerte!, ¡Qué se le va a hacer!*
 - de insolidaridad: *¡A mí, plin!*
- **΢όρμυλας comisivas**
 - de promesa y amenaza: *Te/le doy mi palabra, ¡Palabra de honor!*
- **΢όρμυλας directivas**
 - de exhortación: *[ir] al grano, Largo de aquí*
 - de información: *Con su permiso, ¿Me permite?, ¿Qué pasa?*
 - de ánimo: *No es para tanto, No te pongas así*
- **΢όρμυλας asertivas**
 - de aseveración: *Que venga Dios y lo vea, Por mis muertos*
 - de emoción: *Lo que son las cosas, Parece mentira, No me digas*
- **΢όρμυλας rituales**
 - de saludo: *Buenos días, Mucho gusto, ¿Qué es de tu vida?*
 - de despedida: *Le saluda atentamente*
- **Miscelánea:** *Pelillos a la mar, ¡Más claro, agua!*

Πηγή: Corpas Pastor, Manual de fraseología española, p.271.

Τέλος, σε μια προσπάθειά της να διακρίνει τις ιδιοματικές φράσεις (locuciones) από τις παροιμίες (paremias), η Corpas Pastor (*Manual de fraseología* 134) αναφέρει τις εξής διαφορές:

α) οι παροιμίες (paremias) είναι αρκετά γενικευμένες, ενώ οι ιδιοματικές φράσεις (locuciones) αναφέρονται σε συγκεκριμένες καταστάσεις,

β) οι παροιμίες (paremias) εισάγονται στον λόγο ακριβώς όπως είναι, δίχως να υπόκεινται σε αλλαγές των επιμέρους συστατικών τους, ενώ οι ιδιοματικές φράσεις (locuciones) κάποιες φορές επιδέχονται μετατροπές ή εισαγωγή άλλων στοιχείων και

γ) οι παροιμίες (paremias) είναι λεκτικές μονάδες (*unidades del habla*) και συνιστούν φαινόμενο περισσότερο πολιτισμικό μιας γλώσσας από ότι γλωσσολογικό με την αυστηρή έννοια του όρου, ενώ οι ιδιωματικές φράσεις (*locuciones*) ανήκουν στο γλωσσικό σύστημα (*sistema de la lengua*).

2.1.6 Leonor Ruiz Gurillo

Η Ruiz Gurillo, έχοντας ως βάση τη φρασεολογία υπό στενή έννοια, προτείνει μια ταξινόμηση των ΦΜ στην οποία περιλαμβάνονται μόνο εκείνες οι μονάδες που ισοδυναμούν με μια λέξη (*palabra*) ή ένα σύνταγμα (*sintagma*) με βάση το μοντέλο του κέντρου και της περιφέρειας της Σχολής της Πράγας. Σύμφωνα με την ίδια, η ταξινόμηση αυτή επιτρέπει μια πιο σαφή διάκριση των εσωτερικών διαφορών που χαρακτηρίζουν τις ΦΜ. Ωστόσο, συνοψίζοντας, αναφέρει ότι: «*se trata de una progresión que va de la irregularidad hasta la regularidad, de la improductividad a la productividad, de la fraseología a la sintaxis, pero, ante todo, constituye una diferenciación que responde a un continuum de difícil segmentación*» (Ruiz Gurillo, *Aspectos de fraseología* 120). Δηλαδή, η ταξινόμησή της μετακινείται από το κέντρο στην περιφέρεια, από εκείνες τις ΦΜ που χαρακτηρίζονται από παγίωση και ιδιοτισμικότητα (*a ojos vistas*) προς την περιφέρεια όπου ανήκουν ΦΜ με μεγαλύτερη ευελιξία στο βαθμό παγίωσης και ιδιοτισμικότητας (*recién casado / nacido / llegado*). Στη συνέχεια ακολουθεί σχηματική απεικόνιση της ταξινόμησης της Ruiz Gurillo (*Aspectos de fraseología teórica española* 90):

➤ **Los sintagmas nominales fraseológicos**

- a) Locuciones totalmente fijas e idiomáticas con palabras diacríticas y/o anomalías estructurales: *agua de borrajas*
- b) Locuciones idiomáticas en diversos grados: *caballo de batalla*
- c) Locuciones mixtas: *dinero negro*

d) Colocaciones: *agua de colonia*

➤ **Los sintagmas verbales fraseológicos**

a) Locuciones con palabras diacríticas y/o anomalías estructurales con un grado alto de fijación e idiomaticidad: *tomar las de villadiego*

b) Locuciones totalmente fijas e idiomáticas: *dorar la pildora*

c) Locuciones semiidiomáticas: *echar raíces*

d) Locuciones escasamente idiomáticas: *perder el tiempo*

e) Locuciones mixtas: *vivir del cuento*

f) Locuciones meramente fijas: *correr mundo*

g) Locuciones con variantes: *no importar un pimiento / un bledo*

h) Otras colocaciones: *guiñar un ojo*

i) Unidades sintagmáticas verbales: *hacer uso, tomar un baño*

➤ **Los sintagmas prepositivos fraseológicos**

a) Locuciones totalmente fijas e idiomáticas con palabras diacríticas y/o anomalías estructurales: *a la virulé*

b) Locuciones totalmente fijas e idiomáticas: *a menudo*

c) Locuciones parcialmente fijas e idiomáticas, en diversos grados: *a mano*

d) Locuciones meramente fijas: *en público*

e) Locuciones con variantes: *de (muy) buen grado*

f) Locuciones con casillas vacías: *a mi (tu, su, etc.) juicio*

g) Creaciones locucionales analógicas: *a gritos, a golpes*

h) Esquemas fraseológicos: *cara a cara*

2.1.7 Antonio Pamies Bertrán

Στις πρόσφατες ταξινομήσεις των ΦΜ ανήκει και εκείνη του Pamies Bertrán («De la Idiomaticidad», 193-194), ο οποίος τις χωρίζει σε τρεις κατηγορίες ως εξής: α) los enunciados (son micro-textos) (τα εκφωνήματα) β) los sintagmas (son combinaciones regladas de varias unidades mínimas significativas) (τα συντάγματα) και γ) los sintemas (los pseudo-sintagmas) (son unidades lingüísticas multilexemáticas que funcionan como un lexema⁵³ único) (τα ψευδο-συντάγματα). Υιοθετεί τον όρο «sintema» (fr: synthème) από τον Γάλλο γλωσσολόγο André Martinet (1908-1999) για να ορίσει «aquellas UFs multilexemáticas que funcionan como un lexema único, por lo que son pseudo-sintagmas».

Ο Pamies Bertrán («De la Idiomaticidad», 195) ορίζει τις ΦΜ ως: «unidades multi-lexemáticas más o menos fijas o potencialmente idiomáticas». Τα κριτήρια που χρησιμοποιεί ως αφετηρία για να ορίσει τις ΦΜ και να παρουσιάσει τη δική του πρόταση είναι:

- multi-lexematicidad en lo formal (πολύ-λεξηματικότητα στον επίσημο λόγο)
- gradualidad de fijación (de más o menos) (διαβάθμιση της παγίωσης)
- gradualidad de la idiomatidad (del interior al exterior del círculo) (διαβάθμιση της ιδιωτισμικότητας)

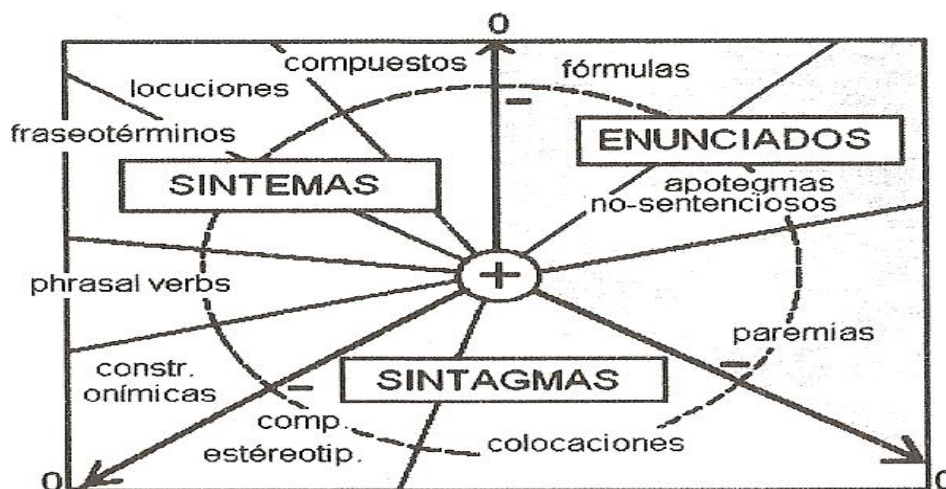
Στον Πίνακα 19 που ακολουθεί απεικονίζεται η ταξινόμησή του για την οποία ο ίδιος αναφέρει:

El esquema que proponemos refleja al mismo tiempo la opcionalidad de la idiomatidad (interior vs. exterior del círculo), la gradualidad tanto de la idiomatidad como de la fijación (+/- centralidad), y el carácter discreto de las categorías (líneas divisorias continuas) ya que difieren en rasgos morfosintácticos y/o

⁵³ Lexema es la unidad autónoma mínima con significado léxico.

pragmáticos, oponiendo enunciados, sintagmas y sintemas (pseudo-sintagmas). (Pamies Bertrán, «De la Idiomatidad y sus Paradojas», 196)

Πίνακας 19-Ταξινόμηση των ΦΜ κατά τον Pamies Bertrán (2007)

Πηγή: Pamies Bertrán, «De la Idiomatidad y sus Paradojas», p.196.

Στον Πίνακα 20 που ακολουθεί παραθέτουμε τις υποκατηγορίες της ταξινόμησης του Pamies Bertrán με αντίστοιχα παραδείγματα:

Πίνακας 20-Υποκατηγορίες της ταξινόμησης του Pamies Bertrán

Unidades multilexemáticas fijas		No idiomáticas	Idiomáticas
SINTEMA	compuesto léxico	Sacacorchos	Matasuegras
	compuesto sintagmático	máquina de escribir	luna de miel
	locución nominal	apretón de manos	cero a la izquierda
	locución adjetival	en blanco y negro	de medio pelo
	locución verbal	poner en remojo	tomar el pelo
	locución adverbial	sin dudarle un instante	a toda leche
	locución conjuntiva	con la condición de que	a pesar de que
	locución prepositiva	encima de	en nombre de

	“phrasal verb”	to run after (“perseguir”)	to mess around (“tontear”)
	construcción onímica	República italiana	América Latina
	Fraseotérmino	fonética experimental	células asesinas
SINTAGMA	comparación esterotipada	negro como el carbon	más chupado que la pipa de un indio
	coloc. N+Adj	enfermedad grave	enemigo mortal
	coloc. V+Adv	enfermar gravemente	despreciar olímpicamente
	coloc. V+N	pedir permiso	entablar Amistad
	coloc. N+Prep+N	rebaño de ovejas	banco de peces
ENUNCIADO	Fórmula	¡Cumpleaños feliz!	¡Que te den morcilla!
	apoteagma no sentencioso	No mandé mis naves a combatir los elementos	Le maté porque era mía
	Paremia	No dejes para mañana lo que puedes hacer hoy	Quien siembra vientos recoge tempestades

Πηγή: Pamiés Bertrán, «De la Idiomaticidad y sus Paradojas», p.197.

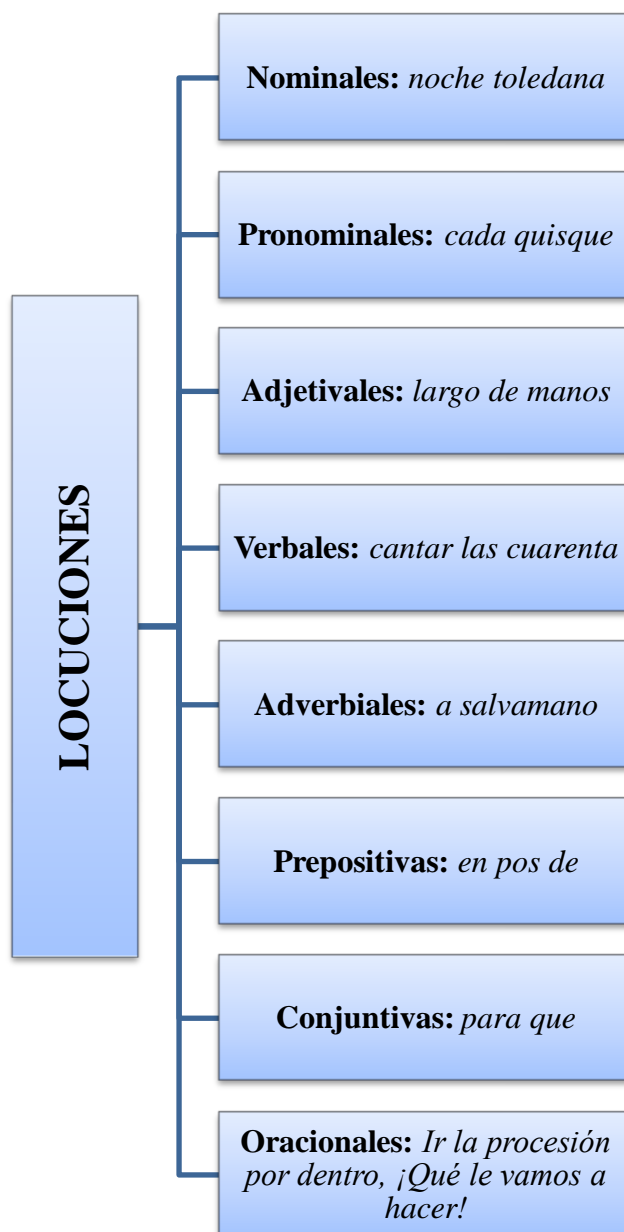
2.1.8 Mario García-Page Sánchez

Η ταξινόμηση του García-Page Sánchez (2008) είναι η πιο σύγχρονη που συναντάμε στην ισπανική βιβλιογραφία σχετικά με τους φρασεολογισμούς. Η πρότασή του αφορά μόνο τις ιδιοματικές φράσεις (locuciones), μιας που ο ίδιος είναι υποστηρικτής της φρασεολογίας υπό στενή έννοια και για αυτόν τον λόγο η φρασεολογία για τον ίδιο επικεντρώνεται σε αυτές τις μονάδες. Ο ίδιος παραδέχεται

πως η ταξινόμηση των ιδιωματικών φράσεων (locuciones) σύμφωνα με την Corpas Pastor έθεσε τα θεμέλια για τις μετέπειτα έρευνες γύρω από τους φρασεολογισμούς.

Επιπλέον, ο García-Page Sánchez εστιάζει στις προτασιακές φράσεις (locuciones oracionales) και το δικαιολογεί καθώς, όπως εξηγεί, ο όρος «oracional» εμπεριέχει και τις «ημιπροτασιακές φράσεις» (locuciones semioracionales) (*írse(le) el santo al cielo*) και τις ιδιωματικές φράσεις (locuciones) με αυτόνομη γραμματική δομή (*La procesión va por dentro*), όπως επίσης και τις επιφωνηματικές φράσεις (locuciones interjectivas) και τους πραγματολογικούς τύπους (fórmulas pragmáticas) (*¡Quién me lo iba a decir!*). Η ταξινόμησή του για τις ιδιωματικές φράσεις (locuciones) σχηματοποιείται ως ακολούθως στον Πίνακα 21:

Πίνακας 21-Ταξινόμηση των locuciones κατά τον García-Page Sánchez (2008)

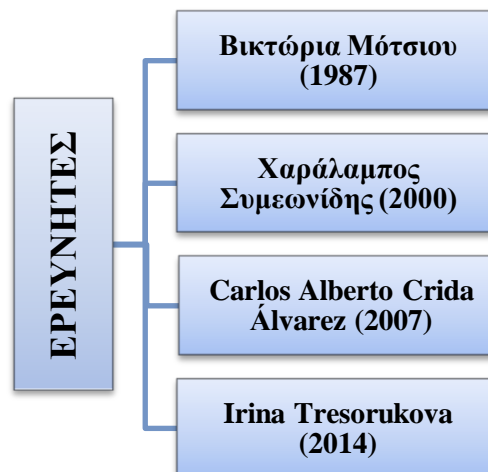
Πηγή: García-Page Sánchez, Introducción a la fraseología española – Estudio de las locuciones, p.92.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό πως η μελέτη της ισπανικής φρασεολογίας αποτελεί έναν τομέα που έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τους ερευνητές. Αυτό προκύπτει αν λάβουμε υπόψη τις ποικίλες ταξινομήσεις και κατηγοριοποιήσεις των ΦΜ που αναφέρθηκαν. Ωστόσο, λόγω αυτής της ποικιλίας συμπεραίνει κανείς πως ακόμη δεν έχει επικρατήσει μια ενιαία ταξινόμηση καθώς τα κριτήρια και οι παράμετροι που τίθενται κάθε φορά διαφέρουν για κάθε μελετητή. Παρόλ'αυτά, θα

μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι στην πλειονότητα των ταξινομήσεων αναφέρονται ως υποκατηγορία μελέτης οι ιδιωματικές φράσεις (locuciones) και εν συνεχεία οι λεξιλογικές συνάψεις (colocaciones), ενώ η συμπερίληψη των παροιμιών (paremias) στις διάφορες ταξινομήσεις διαφέρει από ερευνητή σε ερευνητή ανάλογα με τα κριτήρια επιλογής.

2.2 Ταξινόμηση των φρασεολογικών μονάδων στην ελληνική γλώσσα

Στον ελλαδικό χώρο τα τελευταία χρόνια παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον στον τομέα της φρασεολογίας και μελέτης των ΦΜ. Οι ταξινομήσεις των ΦΜ που έχουν προταθεί από ερευνητές στην ελληνική γλώσσα παρατίθενται στη συνέχεια με χρονολογική σειρά.

2.2.1 Βικτώρια Μότσιου

Η ταξινόμηση της Μότσιου (1987) προέκυψε ως μια προσπάθεια της ερευνήτριας να καθορίσει το βαθμό ελευθερίας και δέσμευσης ή «ανελευθερίας» στη γλώσσα και συγκεκριμένα στην περίπτωση των ιδιωτισμών. Στην πρόταση που κάνει ορίζει αυτά τα δύο κριτήρια ως βασικούς πυλώνες για την ταξινόμηση των

φρασεολογισμών. Πιο συγκεκριμένα, η Μότσιου κατηγοριοποιεί τις ΦΜ ως ακολούθως:

Στην πρώτη κατηγορία εντάσσει τα **ανελεύθερα [βασικά] αναιτιολόγητα λεξικά συντάγματα** στην οποία ανήκουν:

α) «Φρασεολογισμοί που απαρτίζονται – αποκλειστικά ή μερικώς – από «λέξεις» (πιο σωστά μορφές) οι οποίες στερούνται λεξικής σημασίας και δεν απαντούν σαν αυτοτελή λεξήματα (τουλάχιστον στο «ενεργό» λεξιλόγιο ενός κοινού ομιλητή), παρά μόνο ως συστατικά ορισμένων στερεότυπων συνταγμάτων, π.χ. *λάου λάου, μάνι μάνι, φύρδην-μύγδην, τα κακάρωσε, στα κουτουρού, άρον άρον, άκρον άωτον* κλπ. Τα στοιχεία αυτά, εφόσον στερούνται λεξικής σημασίας (δεν είναι παρά «άδεια» σημαίνοντα), δεν αναπτύσσουν παραδειγματικές σχέσεις με άλλες λέξεις, δηλ. χαρακτηρίζονται από έλλειψη σημασιολογικού παραδείγματος».

β) «Φρασεολογικές ενότητες, που τα συστατικά τους είναι μεν «άρτιες» λέξεις, δηλαδή με δική τους λεξική σημασία, αλλά που όμως είναι τελείως άσχετη με τη σημασία του όλου συντάγματος, π.χ. *πράσινα άλογα, κολοκύθια με τη ρίγανη, με το νι και με το σίγμα, πάει κι έρχεται* κλπ. Όπως και στο α), οι λέξεις-συστατικά αποκτούν την αναφορά στην πραγματικότητα (τη λεξική σημασία) και εντάσσονται στο σύστημα (παραδειγματικές σχέσεις) μόνο με την προϋπόθεση της αναπαραγωγής τους ως συστατικών αυτών των συγκεκριμένων συνταγμάτων, δηλαδή μέσα στο καθορισμένο και αναμενόμενο γλωσσικό περιβάλλον».

γ) «ΦΜ που συμπεριλαμβάνουν ανάμεσα στα συστατικά τους «κανονικά» λεξήματα, τα οποία διατηρούν τη σημασία τους, αλλά το σημασιολογικό αποτέλεσμα του όλου συνδυασμού συχνά παραμένει αναιτιολόγητο και δυσπρόβλεπτο, π.χ. *γίνομαι τούρκος/μπαρούτι/βαπόρι, δουλειές με φούντες, λόγια της καρβάνας, ντυμένος στην τρίχα, χρυσή τομή, παιδική χαρά,* κλπ. Το απρόβλεπτο σημασιολογικό

αποτέλεσμα οφείλεται στο γεγονός, ότι στα συντάγματα περιέχονται μερικές λέξεις (τούρκος, караβάνα, τρίχα, χαρά) με ιδιαίτερη, «ανελεύθερη» σημασία, που διαφέρει από την συνηθισμένη συστημική σημασία του λεξήματος και που εκδηλώνεται μόνο σε ορισμένα συμφραζόμενα, στο προκαθορισμένο (αναμενόμενο) και περιορισμένο - μέχρι και μοναδικό - γλωσσικό περιβάλλον» («Ελευθερία και δέσμευση», 245-246).

Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσει τα **ανελεύθερα, αλλά αιτιολογημένα λεξικά συντάγματα** στην οποία ανήκουν:

α) «Συντάγματα, όπου σαν παράγοντας της ανελευθερίας (της περιορισμένης συνδυαστικότητας) εμφανίζεται η μορφή που δεν χρησιμεύει – τουλάχιστον στο καθημερινό λεξιλόγιο – ως σημαίνον κανενός «επίσημα» αναγνωρισμένου λεξήματος, π.χ. *μήτε φανιά μήτε λαλιά, τα χρόνια φέρνουν τη φρόνια, τύπος και υπογραμμός, νέτα-σκέτα, του κλώτσου και του μπάτσου*, κλπ. Μολαταύτα, επειδή τέτοια «ψευδο-σημαίνοντα» δεν στερούνται παντελώς της αναφοράς, αλλά μας παραπέμπουν συνειρμικά (πάνω σε ετυμολογική βάση) σε μια ορισμένη έννοια, - η σημασία του όλου συνδυασμού είναι συχνά προβλέψιμη».

β) «Στερεότυπες φράσεις και προτάσεις που η λειτουργία τους στο σύνολό τους, δηλαδή όλου του συντάγματος (και όχι ενός μόνο συστατικού) βασίζεται στη μεταφορά, π.χ. *πιάνω πουλιά στον αέρα, δένω το γάιδαρό μου, βγάζω το φίδι από την τρύπα, ρίχνω λάδι στη φωτιά, κάνω τον ψόφιο κοριό, ψήνω το ψάρι στα χείλη*, κλπ. Εδώ ανήκουν παροιμίες, γνωμικά και αποφθέγματα, φράσεις λογοτεχνικές και ιστορικές».

γ) «Τέλος, μία ιδιόμορφη κατηγορία συνταγμάτων που συνιστά κάπως αμφιλεγόμενη περίπτωση. Από τη μία πλευρά, όλα τα συστατικά χρησιμοποιούνται σύμφωνα με τη σημασία τους –και υπάρχει πλήρης αιτιολόγηση και προβλεψιμότητα ως προς το σημασιολογικό αποτέλεσμα. Έτσι, δεν πρόκειται για ενιαία λεξιλογική

μονάδα, αλλά για έναν σχεδόν ελεύθερο συνδυασμό. Πλην όμως διαπιστώνουμε περιορισμούς συνεμφάνισης που οφείλονται στα γλωσσικά συμφραζόμενα. Εδώ διακρίνονται ορισμένες επιμέρους κατηγορίες:

- 1) Συντάγματα που απαρτίζονται από λέξεις *μονόσημες* ή με πολύ ειδικευμένη σημασία, π.χ. *ξανθά μαλλιά, καστανά μαλλιά/μάτια, μπαγιατίκο ψωμί, κλούβια αυγά/μυαλά, διαμετρικά αντίθετος*, κλπ.
- 2) Ειδικευμένες και συχνά μεταφορικές *επιμέρους σημασίες πολύσημων λέξεων*, π.χ. *γαϊδουρινή υπομονή, νεκρική σιγή*, κλπ.
- 3) Ρηματικές φράσεις του τύπου *παίρνω απόφαση, δίνω όρκο / υπόσχεση / διαταγή*, κλπ. Αποτελούν σύνθετες κατονομασίες που είναι συνώνυμες με μονολεκτικά ρήματα, *αποφασίζω, ορκίζομαι, υπόσχομαι, διατάζω, δηλώνω* κλπ.» («Ελευθερία και δέσμευση», 246-248).

2.2.2 Χαράλαμπος Συμεωνίδης

Ο Συμεωνίδης (88) προτείνει δύο ταξινομήσεις των ΦΜ: α) τη μικτή ταξινόμηση και β) την ταξινόμηση σύμφωνα με μορφοσυντακτικά κριτήρια. Και οι δύο κατηγοριοποιήσεις βασίζονται σε γερμανικά μοντέλα, τα οποία ο Συμεωνίδης ακολουθεί και με βάση αυτά προτείνει την ταξινόμηση των ΦΜ της ελληνικής παραθέτοντας ελληνικά παραδείγματα.

1) Η μικτή ταξινόμηση

- α) Παραθέματα («έπεα πτερόεντα»), π.χ. *εις οiwνός άριστος*, κ.ά.
- β) Παροιμίες και παροιμιακές φράσεις, π.χ. *ή νωρίς νωρίς παντρέψου ή νωρίς καλογερέψου*, κ.ά.
- γ) (Γενικές) εκφράσεις, π.χ. *κουνώ το κεφάλι*, κ.ά.
- δ) Κοινοί τόποι, π.χ. *όλοι οι άνθρωποι πεθαίνουν*

ε) (Σταθεροί) δίδυμοι τύποι, π.χ. *συν γυναιζί και τέκνοις*, κ.ά. και στερεότυπες συγκρίσεις.

στ) Σταθεροί συνδυασμοί, π.χ. *υποπίπτω σε σφάλμα*, κ.ά.

II) Η ταξινόμηση σύμφωνα με μορφοσυντακτικά κριτήρια

1. ΦΜ που δεν μπορούν να αποτελέσουν ανεξάρτητο μέλος της πρότασης

1.1. ΦΜ με συμπλεκτικούς και υποτακτικούς συνδέσμους

α) παρατακτικοί σύνδεσμοι, π.χ. *τόσο...όσο*

β) σύνδεσμοι που εισάγουν μέρος της πρότασης, π.χ. *τόσο*

γ) τελικοί σύνδεσμοι, π.χ. *για να*

δ) υποτακτικοί σύνδεσμοι μέρους της πρότασης, π.χ. *χωρίς να*

1.2. ΦΜ με προθέσεις

α) τόπος, π.χ. *εκ μέρους*

β) χρόνος, π.χ. *από τη στιγμή που*

γ) τρόπος, π.χ. *σε σχέση με*

δ) αιτία, π.χ. *για το όνομα (του Θεού)*

2. ΦΜ με επίθετα και μετοχές

α) ζευγάρια λέξεων, π.χ. *μέγας και τρανός*

β) μετοχή (με επίρρημα), π.χ. *στενά δεμένος*

γ) μετοχή (με προθετική φράση), π.χ. *καταδικασμένος σε θάνατο*

δ) σύγκριση / παρομοίωση (με επίθετα), π.χ. *άσπρος σαν το γάλα*

3. ΦΜ με επιρρήματα / επιρρηματικούς προσδιορισμούς

3.1 ΦΜ αιτίας, π.χ. *για το λόγο ότι*

3.2 ΦΜ τόπου, π.χ. *παντού και πουθενά*

3.3 ΦΜ τρόπου, π.χ. *αργά αλλά σταθερά*

3.4 ΦΜ χρόνου:

- α) δήλωση χρονικής στιγμής, π.χ. *μιαν άλλη φορά*
- β) δήλωση χρονικής διάρκειας, π.χ. *μέρα και νύχτα*
- γ) δήλωση χρονικής συχνότητας, π.χ. *κάθε λίγο και λιγάκι*
- δ) δήλωση χρονικής περιόδου, π.χ. *από τότε που*

4. Ονοματικές ΦΜ

- α) με κατηγορικό προσδιορισμό, π.χ. *άνθρωπος του υπόκοσμου*
- β) φρασεώνυμο, π.χ. *ότι δε φτάνει η αλεπού*
- γ) ζευγάρι λέξεων, π.χ. *το Α και το Ω*

5. Ρηματικές ΦΜ

- α) μόνον με ρήμα, π.χ. *πάω να αγοράσω (sic.)*
- β) με επίθετο, π.χ. *φαίνομαι αγαθός*
- γ) με επίρρημα, π.χ. *δεν το βάζω κάτω*
- δ) με ονοματική φράση, π.χ. *τραβώ βάσανα*
- ε) με ονοματική και προθετική φράση, π.χ. *βάζω τα μεγάλα μέσα σε δράση*
- στ) με επιρρηματικό συμπλήρωμα, π.χ. *έχω τα μάτια μου παντού*
- ζ) με προθετικό συμπλήρωμα, π.χ. *έρχομαι στην εξουσία*
- η) με σύγκριση / παρομοίωση, π.χ. *φέρομαι σα στο σπίτι μου*
- θ) με αναφορική πρόταση / πλάγια ερώτηση, π.χ. *δεν ξέρει πού πάνε τα τέσσερα!*
- ι) ΦΜ με το συνδετικό είμαι, π.χ. *είμαι εξαρτημένος*

2.2.3 Carlos Alberto Crida Álvarez

Το 2007, ο Crida Álvarez προτείνει για τους φρασεολογισμούς της ελληνικής έναν συνδυασμό ταξινόμησης που αποτελείται από τα δυο τρίτα της ταξινόμησης της *Corpas Pastor* και για την τρίτη κατηγορία προτείνει την ταξινόμηση της *Sevilla Muñoz*. Πιο συγκεκριμένα, ακολουθεί την *Esfera I* και *II* της *Corpas Pastor*, ενώ για την *Esfera III* που αφορά τα *enunciados fraseológicos*, εφαρμόζει την πρόταση της *Sevilla Muñoz* για τις παροιμίες, καθώς υποστηρίζει πως είναι πολύ πιο ολοκληρωμένη από εκείνη της *Corpas Pastor*. Ακολουθεί σχηματικά η πρόταση του ερευνητή:

Esfera I: Las colocaciones (Λεξικές συνάψεις ή συμφράσεις)⁵⁴

1. V + S (sujeto): *εκδηλώνεται πυρκαγιά (declararse un incendio)*
2. V + (Prep. +) S (objeto): *βάζω μπρος (poner en funcionamiento)*
3. Adj./S + S: *αξιόπιστη πηγή (fuente fidedigna)*
4. S + Prep. + S: *κοπάδι ψαριών (banco de peces)*
5. V + Adv.: *αρνούμαι κατηγορηματικά (negarse rotundamente)*
6. Adj. + Adv. [Adv. + Adj.]: *κάθετα αντίθετος (diametralmente opuesto)*

Esfera II: Las locuciones (Στερεότυπες εκφράσεις)

1. Locuciones nominales (ονοματικές εκφράσεις): *σιγανό ποτάμι (mosquita muerta)*
2. Locuciones adjetivas (επιθετικές εκφράσεις): *βασιλικότερος του βασιλέως (más papista que el Papa)*
3. Locuciones adverbiales (επιρρηματικές εκφράσεις): *σιγά-σιγά (poco a poco)*

⁵⁴ Η απόδοση των όρων που ακολουθούν στην παρένθεση ανήκουν στον Crida Álvarez.

4. Locuciones verbales (ρηματικές εκφράσεις): *βγάζω στο φως (sacar a (la) luz)*, *κινώ γη και ουρανό (mover (el) cielo y (la) tierra)*

5. Locuciones prepositivas (προθετικές εκφράσεις): *δια βοής (por aclamación)*, *άνευ όρων (sin condiciones)*

6. Locuciones conjuntivas (συνδετικές εκφράσεις): *σαν να (como si)*, *έτσι που (así como)*

7. Locuciones clausales (προτασιακές εκφράσεις): *βγάζω τα κάστανα από τη φωτιά (sacar las castañas del fuego)*, *πέρα βρέχει (como quien oye llover)*

Esfera III. Enunciados fraseológicos

A. Paremias (ακολουθεί αναλυτική σχηματοποίηση στην υποενότητα 3.6.5)

B. Fórmulas rutinarias

a. Fórmulas discursivas

1. Fórmulas de apertura y cierre: π.χ. *Τι γίνεται;*

2. Fórmulas de transición: π.χ. *Εκεί ήθελα να φτάσω.*

b. Fórmulas psico-sociales

1. Fórmulas expresivas

- de disculpa: π.χ. *Δεν το ήθελα.*

- de consentimiento: π.χ. *Το πιστεύω.*

- de recusación: π.χ. *Ούτε να τ'ακούω.*

- de agradecimiento: π.χ. *Να είσαι καλά.*

- de desear suerte: π.χ. *Καλή επιτυχία!*

- de solidaridad: π.χ. *Τι να κάνουμε.*

- de insolidaridad: π.χ. *Δεν με νοιάζει.*

2. Fórmulas comisivas: (de promesa y amenaza): π.χ. *Θα (μου) το πληρώσεις.*

3. Fórmulas directivas:

- de exhortación: π.χ. *Έξω απ'εδώ!*
- de información: π.χ. *Πείτε μου.*
- de ánimo: π.χ. *Μικρό το κακό.*

4. Fórmulas asertivas:

- de aseveración: π.χ. *Στην ψυχή της μάνας μου/των παιδιών μου.*
- emocionales: π.χ. *Δεν το πιστεύω!*

5. Fórmulas rituales:

- de saludo: π.χ. *Τι κάνεις;*
- de despedida: π.χ. *Ο Θεός μαζί σου!*

6. Miscelánea: π.χ. *Περασμένα ξεχασμένα!*

2.2.4 Irina Tresorukova

Η εν λόγω ερευνήτρια κάνει τη δική της πρόταση σχετικά με την ταξινόμηση των ΦΜ βασιζόμενη στη ρωσική θεωρία της φρασεολογίας. Η ταξινόμησή της περιέχει:

α) **Παγιωμένες εκφράσεις:** Πρόκειται για τη μεγαλύτερη ομάδα των ΦΜ της ελληνικής, όπως η ίδια υποστηρίζει, και χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό παγίωσης. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν εκφράσεις όπως: *διαβόλου κάλτσα, τενεκές ξεγάνωτος, τα αρπάζω γερά* κλπ. Στην ίδια κατηγορία συμπεριλαμβάνει και άλλους συντακτικούς τύπους (ρόλος της ΦΜ μέσα στην πρόταση, π.χ. κατηγορούμενο, αντικείμενο), λεκτικές κατηγορίες (ονοματικές (*ζωντανή εγκυκλοπαίδεια*), ρηματικές (*παίρνω πολύ αέρα*), προθετικές (*ούτε κατά διάνοια*). Επιπλέον, σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν οι λεγόμενες

σημασιολογικές ομάδες παγιωμένων εκφράσεων, οι οποίες διακρίνονται σε λειτουργικές τάξεις παγιωμένων εκφράσεων-όρων (*Μεγάλη Άρκτος*) και παγιωμένων εκφράσεων - κύριων ονομάτων (*Άπω Ανατολή*). Επίσης, συμπεριλαμβάνει και λεκτικούς τύπους που μοιάζουν με λεκτικές φόρμουλες (*Δόξα σοι ο Θεός*), καθώς επίσης και παγιωμένες εκφράσεις-σχόλια τύπου: *πες το ψέματα, μαθημένα τα βουνά στα χιόνια*, και, τέλος, παγιωμένες εκφράσεις-φόρμουλες απάντησης/ερώτησης (*Πώς πάει;-Εδώ.*)

β) **Στερεότυπες εκφράσεις (collocations)**⁵⁵: Η βασική τους διαφοροποίηση από τις παγιωμένες εκφράσεις έγκειται στο ότι οι στερεότυπες εκφράσεις χαρακτηρίζονται από μικρότερο βαθμό παγίωσης, δηλαδή μία από τις λέξεις της έκφρασης διατηρεί την κυριολεκτική της έννοια και η άλλη έχει χάσει, πλήρως ή εν μέρει, την έννοιά της (*«βρέχει καρεκλοπόδαρα», «ήλιος με δόντια»*).

γ) **Παροιμίες και παροιμιακά είδη**: Σ' αυτήν την κατηγορία η ερευνήτρια, ακολουθώντας τη ρωσική θεωρία, θεωρεί ότι παροιμίες είναι ΦΜ με σύνθεση πρότασης και περιέχουν την ιδέα της καθολικότητας, τη συμβουλή ή τη σύσταση και χαρακτηρίζονται από μια σχετική ανεξαρτησία στα συμφραζόμενα.

δ) **Γραμματικοί φρασολογισμοί**: Πρόκειται για μια ξεχωριστή ομάδα των ΦΜ που περιέχουν δύο και περισσότερες λέξεις και χαρακτηρίζονται: α) από παγίωση της έννοιας από σημασιολογική άποψη (δηλαδή το περιεχόμενό τους και η μορφή τους δεν εξηγούνται με κανόνες (*λες και*) β) από γραμματική άποψη σχετίζονται με ασυνήθιστη χρήση γραμματικών κανόνων (*άκου λέει*) γ) είναι συνδυασμός διαφόρων βοηθητικών μερών του λόγου (*και λοιπόν*) δ)

⁵⁵ Η απόδοση του όρου στην αγγλική γλώσσα ανήκει στην Irina Tresorukova.

μερικές γραμματικές ΦΜ χρησιμοποιούνται ως παραδειγματοποιητές (*φερ'ειπείν, ας πούμε*). Σε αυτή την κατηγορία, διακρίνει τις εξής υπομάδες: i) φρασεολογικοί σύνδεσμοι τύπου «*ούτε...ούτε*», ii) φρασεολογικές προθέσεις τύπου «*με βάση*», iii) επιρρηματικές και επιθετικές προθετικές εκφράσεις τύπου «*εντάζει, εν γένει*».

ε) **Γλωσσικοί τύποι (Φόρμουλες):** Οι ΦΜ που χρησιμοποιούνται σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις και συνήθως εκφράζουν κάποια αντίδραση ή διαφωνία του συνομιλητή στα λεγόμενα (*Πώς και έτσι;, Ε και;*). Σε αυτήν την κατηγορία εντάσσονται οι εξής υπομάδες: α) τύποι-σχολιασμοί (*Πού ακούστηκε αυτό;*) β) τύποι-ευχές, όρκοι (*Να σας ζήσει!, Φτου-σου!*) γ) τύποι-παράγοντες συναισθηματικής φόρτισης (*Άι στο διάολο!*) δ) φόρμουλες απάντησης (*Μερσί!-Η μύτη σου τουρσί.*) και ε) φόρμουλες ερώτησης (*Τι μύγα τον τσίμπησε;*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η παροιμιολογία ως επιστημονικός κλάδος

Αποτελεί γεγονός πως η παροιμιολογία ως ανεξάρτητος κλάδος είναι χρονικά αρχαιότερη από εκείνον της φρασεολογίας. Ωστόσο, η παροιμία μέχρι πρόσφατα δεν αποτελούσε αντικείμενο επιστημονικής έρευνας και αντιμετωπιζόταν αποκλειστικά από τη σκοπιά της λαογραφίας. Επιπλέον, όπως υποστηρίζει η Παρασκευά (157) στη διδακτορική της διατριβή, «si bien hay antecedentes de especulación teórica sobre la naturaleza y el uso de las paremias, tanto en la época clásica como en la medieval y la renacentista, la paremiología se considera una disciplina científica joven». Η χρονική στιγμή κατά την οποία η παροιμιολογία διέκρινε τα όριά της από το πεδίο της φρασεολογίας -στο οποίο μέχρι τότε συμπεριλαμβανόταν- ήταν μετά το έργο των Bally και Vinogradov. Από εκεί και έπειτα, οι παροιμίες και τα συγγενικά τους είδη αποσπάστηκαν από τις ΦΜ που εξετάζει η φρασεολογία και έτσι «γεννήθηκε» η παροιμιολογία ως ξεχωριστό επιστημονικό αντικείμενο. Λίγο αργότερα, βέβαια, η υιοθέτηση αυτής της στάσης αίρεται, καθώς εξακολουθούν να αποτελούν αντικείμενο διχογνωμίας μεταξύ των επιστημόνων ορισμένα ζητήματα όπως τα χαρακτηριστικά των φρασεολογισμών, ο ορισμός αυτού του συνδυασμού λέξεων και κατ'έκταση και ενός ορισμού που να αφορά την ίδια την παροιμία και τα είδη που ανήκουν στην κατηγορία αυτή.

Σήμερα, ωστόσο, οι παροιμίες υπό μια ευρεία έννοια μπορούν να θεωρηθούν φρασεολογισμοί, αφού οι περισσότεροι ερευνητές (Casares, Coseriu, Zuluaga, Corpas Pastor, Wotjak, Zamora Muñoz) θεωρούν ότι εμπίπτει στη σφαίρα που περιλαμβάνει τον φρασεολογικό πλούτο. Άλλωστε, σύμφωνα με τον Συμεωνίδη (19), με βάση τα κριτήρια της σταθερής δομής, της προτασιακής αξίας και της ιδιωτισμικότητας εν μέρει θεωρούνται φρασεολογισμοί υπό την ευρεία έννοια και οι παροιμίες.

Η παροιμιολογία ως επιστημονικό αντικείμενο αναπτύχθηκε σε διεθνές επίπεδο μέσα από τα έργα του Άγγλου και γερμανολόγου γλωσσολόγου Archer Taylor, ο οποίος ασχολήθηκε ενδελεχώς με την παροιμία στο έργο του *The Proverb* και το οποίο θεωρείται μέχρι σήμερα έργο αναφοράς στον κλάδο της παροιμιολογίας.

Παραμένοντας στον διεθνή χώρο, ο Φινλανδός λαογράφος και παραμιοιολόγος Matti Kuusi υπήρξε ο πρώτος διευθυντής έκδοσης του διεθνούς περιοδικού με την ονομασία *Proverbium: Bulletin d'Information sur les Recherches Parémiologiques* (από το 1965 έως το 1975) από την Society for Finnish Literature στο Ελσίνκι.

Ακολούθως, ο γλωσσολόγος Wolfgang Meider, συνεχίζοντας το έργο των Taylor και Kuusi, ανέλαβε τη διεύθυνση και συνέχιση του εν λόγω παροιμιολογικού περιοδικού, το οποίο μετονομάστηκε σε *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship* (Πανεπιστήμιο του Βερμόντ).

Εξέλιξη του περιοδικού *Proverbium* ήταν και η έκδοση του ισπανικού περιοδικού *Paremia* υπό τη διεύθυνση της Julia Sevilla Muñoz στο Πανεπιστήμιο της Μαδρίτης, όπως έχει ήδη αναφερθεί.

Αναζητώντας τον όρο *paremiología* στα λεξικά της ισπανικής γλώσσας, προκύπτουν τα ακόλουθα αποτελέσματα:

- «(de paremiólogo) f. Tratado de refranes». (DLE 1682)
- «(de paremiólogo) f. Tratado de [los] refranes». (DUE 2188)
- «s.f. Estudio de los refranes. ETIMOL. Del griego *paroimía* (proverbio) y *-logía* (estudio)». (CDUEA 1455)

3.1 Ιστορικό πανόραμα της παροιμιολογίας στην Ισπανία

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα παρουσιάσουμε μια σύντομη ιστορική αναδρομή του κλάδου της παροιμιολογίας, από τις πρώτες καταγραφές ΠΙΜ που εντοπίστηκαν στην Ισπανία, περίπου στα τέλη του Μεσαίωνα, μέχρι τον 20^ο αιώνα. Η αναδρομή

αυτή βασίστηκε στο έργο της Sevilla Muñoz, *Sobre la paremiología española*, και στη διδακτορική διατριβή του Nagy Taleb Mohamed.

Όπως όλες οι γλώσσες, έτσι και η ισπανική γλώσσα διαθέτει έναν τεράστιο παροιμιολογικό πλούτο, η καταγραφή του οποίου και στη συνέχεια η μελέτη του, άρχισε να έρχεται στο προσκήνιο ήδη από την εποχή του Μεσαίωνα, δεδομένου ότι οι παροιμίες συγκέντρωσαν το ενδιαφέρον πολλών προσωπικοτήτων και ασχολήθηκαν εκτενώς με την καταγραφή τους.

Έτσι, η πρώτη συλλογή από παροιμίες εμφανίζεται τον 14^ο αιώνα, ονομάζεται *Romancea Proverbiorum* και αποτελείται από 150 παροιμίες (refranes), ανώνυμου συγγραφέα.

Τον 15^ο αιώνα χρονολογείται μια άλλη χειρόγραφη καταγραφή από παροιμίες (refranes) με την ονομασία *Seniloquium*, η οποία περιλαμβάνει 494 παροιμίες (refranes) και είναι ανώνυμου συγγραφέα.

Στις αρχές του 16^{ου} αιώνα εμφανίζεται το έργο του Iñigo López de Mendoza y de la Vega με τίτλο *Los refranes que dicen las viejas tras el fuego*. Πρόκειται για μια συλλογή από τις πιο ευρέως χρησιμοποιούμενες παροιμίες εκείνης της εποχής, η οποία συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στο να αποκτήσει ο όρος *refrán* τη σημασία που έχει στις μέρες μας. Τον ίδιο αιώνα, το 1549, χρονολογείται μια άλλη συλλογή από παροιμίες (refranes) στην ισπανική γλώσσα, το *Libro de refranes copilado por el orden del abc en el qual se contienen quatro mil y trezientos refranes* του Pedro Vallés. Ο εν λόγω συγγραφέας υπήρξε πρωτοπόρος στον τομέα των παροιμιολογικών ερευνών και ήταν από τους πρώτους που προσπάθησε να διαφοροποιήσει τον όρο *refrán* από τα υπόλοιπα είδη που υπάγονται στην κατηγορία των παροιμιών (paremias). Σύμφωνα με τη Sevilla Muñoz («Sobre la paremiología española», 642), ο Hernán Núñez de Toledo y Guzmán, γνωστός με το ψευδώνυμο Comendador Griego,

εκδίδει το 1555, τη συλλογή *Refranes e proverbios en romance* που περιλαμβάνει 8331 παροιμίες (paremias) της Γαλικίας, της Αστούριας, της Βαλένθιας, της Πορτογαλίας, της Ιταλίας και της Γαλλίας, οι οποίες συνοδεύονταν από τις αντίστοιχες παροιμίες στην ισπανική γλώσσα. Τέλος, το 1568, εμφανίζεται το έργο του Juan de Mal Lara με τίτλο *La Filosofía vulgar*, στο οποίο ο συγγραφέας προσπαθεί να ολοκληρώσει το έργο του δασκάλου του, Hernán Núñez.

Στις αρχές του 17^{ου} αιώνα παρατηρείται αύξηση του ενδιαφέροντος και για άλλα είδη που ανήκουν στο πεδίο των παροιμιών, όπως οι παροιμιώδεις φράσεις (frases proverbiales) ή οι παροιμίες αποφθεγματικού χαρακτήρα (sentencias). Αυτό είχε ως αντίκτυπο την εμφάνισή τους σε: α) γενικά λεξικά, όπως το *Tesoro de la lengua Española*, του Sebastián de Covarrubias (1611), το οποίο αποτελεί το πρώτο γενικό μονόγλωσσο λεξικό της ισπανικής γλώσσας, β) γραμματικές, όπως το *Espexo general de la gramática en Diálogos*, του Ambrosio Salazar (1614). Επίσης, την ίδια περίοδο, περίπου το 1615, εμφανίστηκαν εξειδικευμένες συλλογές όπως το *Medicina Española contenida en proverbios vulgares de nuestra lengua. Muy provechosa para todo genero de estados, para Philosophos y Médicos, para Theologos y Juristas, para el buen regimiento de la salud, y más larga vida*, έργο που αποδίδεται στον γιατρό Juan Sorapán de Rieros. Η εν λόγω συλλογή ήταν και η πρώτη που παρουσίαζε παροιμίες οι οποίες ανήκαν σε συγκεκριμένο θεματικό πεδίο.

Μία άλλη εμβληματική φυσιογνωμία του 17^{ου} αιώνα που συνέβαλε καθοριστικά στην παροιμιολογία, υπήρξε ο Gonzalo Correas Íñigo, με το έργο του *Vokabulario de Refranes i Frases Proverbiales i otras Formulas komunes en la lengua Kastellana* (1627). Πρόκειται για μια από τις πιο πλούσιες σε περιεχόμενο συλλογές, δεδομένου ότι περιλαμβάνει 25000 λαϊκές εκδηλώσεις [παροιμίες

(refranes), παροιμιώδεις φράσεις, ανιγμάτα, τραγούδια, διηγήματα, ευφηολογήματα], συνοδευόμενες συχνά από χρήσιμες επεξηγήσεις.

Τον ίδιο αιώνα, το 1675, συναντάμε και το έργο *Refranes y modo de hablar castellanos con latinos* του Jerónimo Martín Caro y Cejudo. Στη συγκεκριμένη συλλογή, ο συγγραφέας κατηγοριοποιεί περίπου 6000 ισπανικές και λατινικές παροιμίες (refranes). Παραθέτει τις παροιμίες (refranes) στην ισπανική γλώσσα και συμπεριλαμβάνει τις αντιστοιχίες τους στα λατινικά, τις παραλλαγές τους, το περιεχόμενό τους και πολλές φορές και την ιστορική τους προέλευση. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών των παροιμιών (refranes) προέρχονται από την περιοχή της Ανδαλουσίας.

Ωστόσο, ανάμεσα στα τέλη του 17^{ου} αιώνα και αρχές του 18^{ου}, παρατηρείται μια κριτική στάση απέναντι στις καταγεγραμμένες συλλογές από παροιμίες (refranes) που είχαν κυκλοφορήσει μέχρι τότε. Πιο συγκεκριμένα, τον 17^ο αιώνα, ο Baltasar Gracián και εν συνέχεια τον 18^ο αιώνα, ο Fray Benito Jerónimo Feijoo y Montenegro εκφράζουν την αντίθεσή τους σχετικά με την ενασχόληση μελετητών με το πεδίο των παροιμιών (refranes), καθώς όπως υποστηρίζουν, στερείται επιστημονικού χαρακτήρα. Κατηγορούν σθεναρά τον Hernán Núñez, εξαιτίας του γεγονότος ότι στη συλλογή του περιλαμβάνονταν παροιμίες (refranes) αντικληρικού χαρακτήρα.

Κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα παρατηρείται ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τις παροιμίες (refranes). Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την εμφάνιση του πιο σημαντικού μελετητή στο χώρο των παροιμιών μέχρι τότε, του José María Sbarbi y Osuna, ο οποίος, σύμφωνα με τη Sevilla Muñoz («Sobre la paremiología española», 645), θεωρείται ο πατέρας της παροιμιολογίας στην ισπανική γλώσσα. Ο εν λόγω συγγραφέας δημοσίευσε μια σειρά από έργα που έθεσαν τους θεμέλιους λίθους και καθιέρωσαν την παροιμιολογία ως επιστημονικό αντικείμενο.

Ανάμεσα στα πιο σημαντικά του έργα συγκαταλέγεται το *Monografía sobre los refranes, adagios y proverbios castellanos y las obras ó fragmentos que expresamente tratan de ellos en nuestra lengua*, το οποίο δημοσιεύτηκε το 1891, ενώ είχε βραβευτεί ωρύτερα σε διαγωνισμό που διοργάνωσε η Εθνική Βιβλιοθήκη της Μαδρίτης, το 1871. Στο έργο αυτό, ο José María Sbarbi y Osuna προσπάθησε να μελετήσει προβλήματα που ανέκυπταν ως τότε, σχετικά με τον ορισμό των παροιμιών (refranes), την προέλευσή τους, τη λειτουργία αλλά και τα γλωσσολογικά χαρακτηριστικά που τις διέπουν. Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή η εξέχουσα προσωπικότητα δεν κατάφερε να αναδείξει το έργο του εν ζωή, αλλά αναγνωρίστηκε μετά θάνατον. Για το λόγο αυτό, αξίζει να αναφερθούν μερικά ακόμη σημαντικά έργα αυτού του μελετητή: α) *El libro de los refranes* (1872), β) *Florilegio o ramillete alfabético de refranes y modismos comparativos y ponderativos de la lengua castellana, definidos razonadamente y en estilo ameno* (1873), γ) *Gran diccionario de refranes de la lengua española* (εκδόθηκε στη Μαδρίτη το 1922 μετά θάνατον).

Στα τέλη του ίδιου αιώνα, κάνουν την εμφάνισή τους ορισμένοι Εβραίο-ισπανοί που επηρέασαν και αυτοί με τη σειρά τους τις συλλογές που θα καταγραφούν τον επόμενο αιώνα. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν ο Meyer Kayserling με το έργο του *Proverbes judéo-espagnols* (1890) και ο René Foulché-Delbosc με το έργο *Proverbes judéo-espagnols* (1895).

Κατά τον ίδιο αιώνα, την έντονη ενασχολήσή του με τη λαϊκή γλώσσα και ιδιαίτερα με τις παροιμίες (refranes), εκδήλωσε και ο Francisco Rodríguez Marín. Ξεκίνησε την καταγραφή των παροιμιών (refranes) που σχετίζονταν με τη γεωργία και τη μετεωρολογία, βασιζόμενος στον προφορικό λόγο αγροτών από τη Σεβίλλη. Συνολικά κατέγραψε περίπου 30000 παροιμίες (refranes). Το έργο του αυτό δημοσιεύτηκε αργότερα στα εξής βιβλία: α) *Cien refranes andaluces de*

meteorología, cronología, agricultura y economía rural (1883), β) *Los refranes del almanaque recogidos, explicados y concordados con los de varios países románicos* (1896), γ) *Mil trescientas comparaciones populares andaluzas, recogidas de la tradición oral, concordadas con las de algunos países románicos y anotadas* (1899).

Τέλος, άλλος ένας ερευνητής υπήρξε ο Emilio Cotarelo y Mori, ο οποίος στο έργο του με τίτλο *Iriarte y su época* (1897) προσεγγίζει τη χρήση του όρου *refrán*. Και οι μετέπειτα μελέτες του, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα θα επηρεάσουν τους παροιμιολόγους αυτού του αιώνα, μιας που ο Cotarelo y Mori προσπάθησε να αναλύσει διαχρονικά τον όρο *refrán* και άλλους συγγενείς όρους.

Κατά τον 20^ο αιώνα, ο Fermín Sacristán εισάγει έναν διαφορετικό τρόπο συστηματοποίησης των παροιμιών (*refranes*). Έτσι, στο έργο του *Doctrinal de Juan del Pueblo* (1907, 1911, 2 τόμοι) κατηγοριοποιεί τις παροιμίες (*refranes*) κατά αλφαβητική σειρά, αλλά δυστυχώς, το έργο του έμεινε ανολοκλήρωτο και η καταγραφή σταμάτησε στο γράμμα C. Παρ'όλα αυτά, αποτελεί μια πολύ αξιόλογη προσπάθεια, δεδομένων των πληροφοριών που συνόδευαν τις παροιμίες (*refranes*) (σημασία, παραλλαγές αυτών στην αυθεντική μορφή τους από διαλέκτους και γλώσσες της ιβηρικής χερσονήσου, εννοιολογικό παράρτημα, παράρτημα με όλες τις παροιμίες (*refranes*) ταξινομημένες ανά λέξη-κλειδί).

Το 1918, ο Manuel Saralegui y Medina καταγράφει παροιμίες (*refranes*) ανά θεματικά πεδία (άστρα, πουλιά, ψάρια, σύννεφα, άνεμοι κ.τ.λ.) στο έργο *Refranero español náutico y meteorológico*.

Την ίδια χρονιά, ο Melchor García Moreno δημοσιεύει το έργο με τίτλο *Catálogo paremiólogo*, στο οποίο δεν περιλαμβάνονται μόνο παροιμίες (*refranes*), αλλά και αφορισμοί (*aforismos*), αποφθέγματα (*apotejmas / máximas*), παροιμίες αποφθεγματικού χαρακτήρα (*sentencias*) κ.τ.λ. Αυτός ο κατάλογος περιλαμβάνει τρία

μέρη: α) 352 κείμενα στην ισπανική και πορτογαλική γλώσσα, αυθεντικά ή μεταφρασμένα, β) 13 χειρόγραφα, κυρίως με ισπανικές παροιμίες (*refranes*) και γ) ένα παράρτημα με 115 βιβλία στα λατινικά και σε άλλες γλώσσες (ιταλικά, γαλλικά και αγγλικά). Συνολικά, επρόκειτο για 480 έγγραφα, τα οποία καταχώρισε με αλφαβητική σειρά (όσα εξ αυτών ήταν επώνυμων συγγραφέων) και σε περίπτωση ανωνυμίας η καταχώριση πραγματοποιήθηκε με βάση τον τίτλο τους.

Το 1923, ο Gabriel Marín Vergara Martín δημοσιεύει το έργο *Diccionario geográfico popular de cantares, refranes, adagios, proverbios, locuciones proverbiales y modismos españoles* βασισμένο στη λαϊκή σοφία και το οποίο επανεκδίδεται σε μια πιο διευρυμένη μορφή το 1936, υπό τον τίτλο *Refranero geográfico español*. Η τελευταία αυτή έκδοση περιλαμβάνει παροιμίες (*refranes*), ιδιωματικές φράσεις (*locuciones*) και παροιμιώδεις φράσεις (*frases proverbiales*) της Καστίλης, της Γαλικίας, της Αστουρίας, της χώρας των Βάσκων, της Αραγονίας, της Βαλένθιας, της Καταλονίας κ.τ.λ.

Πολλοί ερευνητές, ακόμη, είναι εκείνοι που ασχολήθηκαν με τον τομέα της παροιμιολογίας κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα στην Ισπανία. Όπως αναφέρει η (Sevilla Muñoz, «Sobre la paremiología española», 648-659), ανάμεσά τους ξεχωρίζουν οι Julio Cejador y Frauca, Federico Sánchez y Escribano, José María Gutiérrez Ballesteros, Antonio Castillo de Lucas, José Gella Iturriaga, José Bergua, Luis Martínez Kleiser, Julio Casares, Pedro Arnal Caverro, Julio Caro Baroja, Nieves de Hoyos Sancho, José María Iribarren, Joaquín Serra Fábregas, Enrique Saporta y Beja, Emilio García Gómez, Juana Campos, Ana Barella, Fernando Lázaro Carreter, Joaquín Calvo-Sotelo, Alberto Zuluaga, Jesús Cantera, Eugenio de Vicente, Julio Fernández-Sevilla, Mario García-Page, Esther Forgas, María Ángeles Calero, José de Jaime Gómez, José María de Jaime Lorén, Ana María Vígara Tauste.

Εκτός Ισπανίας, ξεχωρίζουν η Margit Frenk στο Μεξικό, ο Temistocle Franceschi στην Ιταλία, η Shirley Arora και ο Wolfgang Mieder στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο Grigorij L'novic Permjakov στη Ρωσία, ο Louis Combet στη Γαλλία, ο Károly Morvay στην Ουγγαρία, η Elisabeth Schulze-Busacker στον Καναδά. Στον Πίνακα 22 που ακολουθεί παρουσιάζονται συνοπτικά αυτοί οι ερευνητές:

Πίνακας 22-Ερευνητές που ασχολήθηκαν με τον τομέα της παροιμιολογίας κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα

1.	Julio Cejador y Frauca	Στο έργο του <i>Fraseología o estilística castellana</i> (1921-24) παρουσιάζει μια από τις πρώτες αναλύσεις για τις <i>frases hechas</i> και τις διακρίνει από τις παροιμίες (refranes).
2.	Federico Sánchez y Escribano	Ο ερευνητής προσπαθεί στο έργο του να ορίσει και να αναλύσει 158 <i>Dialogismos paremiológicos castellanos</i> (1936).
3.	José María Gutiérrez Ballesteros	Στο έργο του <i>Sal y sol de Andalucía</i> (1935) συλλέγει παροιμίες (refranes) και τραγούδια (cantares) τα οποία ομαδοποιεί σύμφωνα με το στυλ και την παραλλαγή στην οποία ανήκουν.
4.	Antonio Castillo de Lucas	Ο γιατρός Antonio Castillo de Lucas άφησε ένα τεράστιο αριθμό εργασιών σχετικά με τις παροιμίες (refranes) και τους συλλέκτες αυτών των παροιμιών. Ανάμεσα στα έργα που ξεχωρίζουν ανήκουν: <i>Refranerillo médico</i> (1944), <i>Paremiología de los bovinos</i> , <i>Refranes animalísticos de aplicación humana</i> (1959), <i>Historias y tradiciones de Guadalajara y su provincia</i> (1970).
5.	José Gella Iturriaga	Έγινε γνωστός μέσα από το έργο του <i>Refranero del Mar</i> (1944), στο οποίο καταγράφονται 10045 παροιμίες (refranes).
6.	José Bergua	Το 1944 δημοσίευσε μια συλλογή 8000 παροιμιών (refranes) της Καστίλλης, οι οποίες παρουσιάζονταν με αλφαβητική σειρά και ο σύντομος τρόπος με τον οποίο περιγράφονταν έκανε πολύ εύκολη την κατανόησή τους. Γι'αυτό το λόγο το έργο διαδόθηκε ευρέως στην Ισπανία.
7.	Luis Martínez Kleiser	Υπήρξε γνωστός μέσα από τη συλλογή <i>Refranero general ideológico español</i> (1953), θεμελιώδες έργο για την παροιμιολογία της Καστίλλης.
8.	Julio Casares	Ο συγκεκριμένος ερευνητής, αν και ασχολήθηκε περισσότερο με τις ΦΜ, στο έργο του <i>Introducción a la lexicología moderna</i> (1950), αφιερώνει ένα

		κεφάλαιο στους όρους <i>frase proverbial</i> και <i>refrán</i> , προσπαθώντας να ξεδιαλύνει ασάφειες και ερωτήματα γύρω από τη διαφορά τους, αλλά και να δώσει πιθανούς ορισμούς και εν τέλει να τους διαφοροποιήσει μεταξύ τους.
9.	Pedro Arnal Caveró	Προσπάθησε να κρατήσει ζωντανές στο πέρασμα του χρόνου εκφράσεις της Αραγονίας που μεταδίδονταν προφορικά. Το 1953 τις δημοσίευσε στο έργο <i>Refranes, Dichos, Mazadas...en el Somontano y montaña oscense</i> .
10.	Julio Caro Baroja	Το πιο σημαντικό έργο του υπήρξε το <i>El socientismo de los pueblos españoles</i> (1954).
11.	Nieves de Hoyos Sancho	Το 1954 δημοσιεύει το <i>Refranero agrícola español</i> , το οποίο ξεχώρισε ιδιαίτερα ανάμεσα σε άλλα εγχειρήματα που είχαν προηγηθεί, επειδή προσπάθησε να κατηγοριοποιήσει και να σχολιάσει τις ισπανικές παροιμίες (<i>refranes</i>) που σχετίζονταν με τον τομέα της γεωργίας.
12.	José María Iribarren	Ξεχωρίζει το πασίγνωστο έργο του <i>El porqué de los dichos</i> (1955). Πρόκειται για μια εργώδη καταγραφή ιδιωματισμών (<i>modismos, frases hechas</i>) και παροιμιών (<i>refranes</i>) της Καστίλλης, οι οποίες συνοδεύονται από τη σημασία και την προέλευσή τους.
13.	Joaquín Serra Fábregas	Το βραβευμένο έργο του <i>Refranero agrícola</i> (1955) περιλαμβάνει περισσότερες από 1000 παροιμίες (<i>refranes</i>) σχετιζόμενες με τον τομέα της μελισσοκομίας και ομαδοποιημένες με αλφαβητική σειρά.
14.	Enrique Saporta y Beja	Το 1957 κάνει την εμφάνισή του με το έργο <i>Refranero Sefardí</i> , το οποίο αποτελεί συλλογή με αλφαβητική σειρά των παροιμιών (<i>refranes</i>) και ιδιωματικών φράσεων (<i>locuciones</i>) των Εβραίων Σεφαρδιτών της Θεσσαλονίκης και άλλων τόπων της Ανατολής.
15.	Emilio García Gómez	Το 1970 ξεκινά να ασχολείται με τη μετάφραση κειμένων που του επιτρέπουν να διαπιστώσει τη σχέση ανάμεσα στις αραβο-ανδαλουσιανές παροιμίες (<i>refranes</i>) και σε εκείνες της Καστίλλης. Στα πιο γνωστά του άρθρα ανήκουν το «Tres notas sobre el refranero español» (1975) και το «Una prueba de que el refranero árabe fue incorporado en traducción al refranero español» (1977).
16.	Juana Campos και Ana Barella	Η Juana Campos και η Ana Barella ολοκλήρωσαν το 1971 το <i>Diccionario de refranes</i> . Το εν λόγω λεξικό αποτελεί μια συλλογή 3042 παροιμιών (<i>refranes</i>), ομαδοποιημένες με αλφαβητική σειρά των λέξεων-

		κλειδιά. Στη συλλογή αναφέρεται η προέλευση των παροιμιών αυτών, εξηγείται η σημασία τους και παρουσιάζονται και άλλες παραλλαγές τους αν υπάρχουν.
17.	Fernando Lázaro Carreter	Στο έργο του <i>Estudios de Lingüística</i> (1980) συγκεντρώνει μια σειρά από άρθρα που είχαν γραφτεί την προηγούμενη δεκαετία και σχετίζονταν με τα προβλήματα που παρουσίαζαν η απλή γλώσσα (<i>lengua estándar</i>) και η λογοτεχνική γλώσσα (<i>lengua literaria</i>).
18.	Joaquín Calvo-Sotelo	Στη δεκαετία του '70 παρουσιάζει τηλεοπτικό πρόγραμμα « <i>La bolsa de los refranes</i> » και μέρος αυτού του τηλεοπτικού υλικού αποτυπώθηκε το 1992 σε βιβλίο του, στο οποίο ομαδοποιεί τις παροιμίες (<i>refranes</i>) θεματολογικά.
19.	Alberto Zuluaga	Εξέχουσα προσωπικότητα στον τομέα της φρασεολογίας. Ξεχωρίζει μέσα από την ενδιαφέρουσα μελέτη του για τις παγιωμένες εκφράσεις (<i>expresiones fijas</i>) το 1980, στην οποία καταπιάνεται με την έννοια της ιδιωτισμικότητας (<i>idiomaticidad</i>).
20.	Jesús Cantera και Eugenio de Vicente	Ο Jesús Cantera και ο Eugenio de Vicente είναι οι συγγραφείς μιας από τις λίγες δίγλωσσες συλλογές παροιμιολογίας ανάμεσα στη γαλλική και την ισπανική γλώσσα. Κατέγραψαν 4346 παροιμίες (<i>refranes</i>) και παροιμιώδεις φράσεις (<i>frases proverbiales</i>).
21.	Julio Fernández-Sevilla	Αξίζει να αναφερθεί ότι ασχολήθηκε α) με τη λειτουργία και τις παραλλαγές των παροιμιών (<i>refranes</i>) στο έργο <i>La Celestina</i> (1983), β) με τον ορισμό των όρων <i>refrán</i> και <i>proverbio</i> (1984, 1985b), γ) με την επεξεργασία του όρου <i>refrán</i> στα λεξικά (1985a), όπως επίσης και δ) με τη σημασία της συγκριτικής παροιμιολογίας (1985b).
22.	Mario García-Page	Σημαντικό το έργο του μέσα από ένα πλήθος εργασιών στις οποίες μελετά τη γλώσσα και το είδος των παροιμιών.
23.	Esther Forgas και María Ángeles Calero	Και οι δυο προσέγγισαν τις παροιμίες υπό ένα πρίσμα εθνογλωσσολογικό με σκοπό να εκπονήσουν τις διδακτορικές διατριβές τους.
24.	José de Jaime Gómez και José María de Jaime Lorén	Ανάμεσα στα έργα τους που ξεχωρίζουν, ανήκει το <i>Catálogo de bibliografía española</i> (1993), το οποίο περιλαμβάνει 1615 παροιμίες (<i>refranes</i>) και το <i>Refranero geográfico turolense</i> (1995).
25.	Ana María Vigara	Ασχολήθηκε με μια πλευρά της παροιμίας (<i>refrán</i>) που μέχρι τότε (1993) λίγοι είχαν καταπιαστεί: εκείνη της

	Tauste	διάρκειας ζωής της παροιμίας και των μορφοσυντακτικών της αλλαγών.
26.	Margit Frenk	Αξιοσημείωτα υπήρξαν τα εξής έργα αυτής της ισπανίστριας: <i>Refranes cantados y cantares proverbializados</i> (1961), <i>Lírica española de tipo popular</i> (1966) και <i>Estudios sobre lírica antigua</i> (1978).
27.	Temistocle Franceschi	Ιταλός διαλεκτολόγος που ασχολήθηκε με τις παροιμίες διαφόρων ιταλικών διαλέκτων (1965, 1978, 1985, 1994).
28.	Shirley Arora	Στις πολυάριθμες εργασίες της ασχολήθηκε με τις παραλλαγές, τη χρήση και τη διάρκεια ζωής των παροιμιών (refranes) στον ισπανόφωνο κόσμο.
29.	Wolfgang Mieder	Ο Wolfgang Mieder είναι ο πιο σημαντικός και γνωστός παροιμιολόγος. Στο εκτενές έργο του προσέγγισε όλα τα προβλήματα και υπό όλα τα πρίσματα την παροιμία (refrán).
30.	Grigorij L'ovic Permjakov	Ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τη μέθοδο ταξινόμησης των παροιμιών (paremias populares). Βασιζόμενος σε περίπου 7000 παραδείγματα ρωσικά, αφρικανικά ή ασιατικά προσπάθησε να τις συστηματοποιήσει σε επίπεδο δομής και σημασίας.
31.	Louis Combet	Θεωρείται από τους μεγαλύτερους ισπανιστές παροιμιολόγους. Δημοσίευσε το έργο <i>Español idiomático. Refranes españoles</i> (1967), μια συλλογή παροιμιών που έχει ταξινομηθεί με βάση λέξεις-κλειδιά, συνοδευόμενες από σχόλια στη γαλλική γλώσσα και τις γαλλικές αντιστοιχίες τους.
32.	Károly Morvay	Ούγγρος φρασεολόγος που ασχολήθηκε με τις παγιωμένες εκφράσεις (expresiones fijas) στην καταλανική, πολωνική, ουγγρική και ισπανική γλώσσα (1978), και ιδιαίτερα την ισπανική του Μεξικού (1986). Στην Ισπανία είναι ευρέως γνωστός για τις εργασίες του πάνω στην καταλανική γλώσσα.
33.	Elisabeth Schulze-Busacker	Καναδή μεσαιωνολόγος που ασχολήθηκε με τις παροιμίες στη μεσαιωνική γαλλική λογοτεχνία (1985). Προσπάθησε να ορίσει, επίσης, τον όρο <i>proverbe</i> (1984).

3.2 Ιστορικό πανόραμα της παροιμιολογίας στην Ελλάδα

Κατά την αρχαιότητα, ο Έλληνας φιλόσοφος Αριστοτέλης (384-322 π.Χ.) υπήρξε ο πρώτος που ασχολήθηκε με τη συλλογή και ταξινόμηση των παροιμιών. Θεωρούσε τις παροιμίες επιβιώσεις της παλαιότερης σοφίας: «Παροιμιαί παλαιάς εισίν φιλοσοφίας» (Τσακνάκη 15).

Άλλοι αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς που ασχολήθηκαν με τις παροιμίες από φιλοσοφική άποψη, χωρίς ωστόσο να προβαίνουν σε κάποιον ορισμό, ήταν ο Θεόφραστος, ο Κλέαρχος ο Σολεύς, ο Χρύσιππος, ο Συνέσιος, ο Δήμων, ο Αριστοφάνης ο Βυζάντιος, ο Ερμογένης. Από τη μεριά του ο Πλάτωνας χρησιμοποιούσε τον παροιμιακό λόγο στα έργα του με σκοπό να προσδώσει σε αυτά μεγαλύτερη αυθεντικότητα (Τσακνάκη 15).

Κατά τον 3^ο αιώνα μ.Χ. ο Διογένης ο Λαέρτιος, ιστοριογράφος της φιλοσοφίας, είχε γράψει σύγγραμμα με τίτλο *Περί παροιμιών*, το οποίο όμως δεν σώθηκε. Άλλος παροιμιογράφος κατά τα χρόνια της αρχαιότητας υπήρξε ο Δήμων, ιστοριογράφος της Αττικής, για τον οποίο λέγεται ότι γύρω στα τέλη του 4ου π.Χ. αιώνα ολοκλήρωσε μια συλλογή με τίτλο *Περί παροιμιών*, αποτελούμενη από 40 βιβλία.

Το πρώτο δημοσιευμένο έργο τοποθετείται στον 19^ο αιώνα, από τον δικηγόρο Ιωάννη Βενιζέλο, με τίτλο *Παροιμιαί δημώδεις. Συλλεγείσαι και ερμηνευθείσαι υπό Ι. Βενιζέλου*. Το εν λόγω παροιμιολογικό έργο δημοσιεύεται για πρώτη φορά στην Αθήνα, το 1846, και στη συνέχεια επανεκδίδεται, το 1867, στην Ερμούπολη της Σύρου.

Το 1863, δημοσιεύεται στα Ιωάννινα το παροιμιολογικό έργο του Παναγιώτη Αραβαντινού, με τίτλο *Παροιμιαστήριον ή Συλλογή Παροιμιών*.

Το 1899, δημοσιεύεται στην Αθήνα ο πρώτος τόμος του ανολοκλήρωτου έργου του Νικολάου Πολίτη με τίτλο *Μελέται περί του βίου και της γλώσσης του Ελληνικού λαού: Παροιμιαί*. Ο τέταρτος τόμος της ίδιας συλλογής δημοσιεύεται το 1902 και περιλαμβάνει μέχρι και τις παροιμίες που ξεκινούν με το γράμμα Ε. Πρόκειται για μια μνημειώδη συλλογή, που δυστυχώς παραμένει μη δημοσιευμένη εδώ και πάρα πολλά χρόνια στο μεγαλύτερο μέρος της.

Ο Μανώλης Τριανταφυλλίδης, το 1947, δημοσιεύει το έργο του με τίτλο *Παροιμιακές φράσεις, από την Ιστορία και τη λογοτεχνία. Για τις ανώτερες τάξεις της Μέσης Παιδείας. Βιβλίο του δασκάλου* σε συνεργασία με τη Φωτεινή Τζωρτζάκη.

Αξιοσημείωτο υπήρξε το έργο του Δημητρίου Λουκάτου, ο οποίος στα πλαίσια της λαογραφικής του έρευνας ασχολήθηκε ενδελεχώς με τις παροιμίες και εν γένει με τον παροιμιακό λόγο. Εκπόνησε αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή στο Πανεπιστήμιο της Σορβόνης με θέμα *La Bible dans le parler proverbial du peuple grec* (1950).

Κατά τη σύγχρονη περίοδο, αξίζει να αναφερθούμε στον Γιώργο Μητσόπουλο, ο οποίος δημοσιεύει το 1999 το *Λεξικό του παροιμιακού λόγου* εμπνευσμένο από την ιστορία, τη μυθολογία και τη λογοτεχνία, την αρχαία ελληνική, ρωμαϊκή, βυζαντινή, νέα ελληνική και ξένη.

Το 2002, ο Ηλίας Πετρόπουλος παρουσιάζει τις *Παροιμίες του υποκόσμου* και δύο χρόνια αργότερα η Σαπφώ Τλούπα ολοκληρώνει τη συλλογή με τίτλο *Παροιμίες, γνωμικά και παροιμιώδεις φράσεις*.

Ο Γιώργος Δαρδιάτης δημοσιεύει το έργο *Redeamus ad fontes. 33 παροιμιακές φράσεις και ένας μύθος* (2006) και στην εισαγωγή του βιβλίου ο συγγραφέας αναφέρει ότι πρόκειται για γνώμες και σχόλια που διατυπώθηκαν από ιστορικά πρόσωπα κατά τη διάρκεια της ζωής τους.

Ένα χρόνο μετά, οι Ένα Αναγνωστοπούλου και Λία Μπουσούνη-Γκέσουρα εκδίδουν τη συλλογή *1864 παροιμίες και γνωμικά. Ξέρουμε τι σημαίνουν;* (2007).

Το 2008, οι Γιάννης Σμυρνιωτάκης και Γιάννης Σηφάκης δημοσιεύουν ένα έργο-σημείο αναφοράς του λαϊκού πολιτισμού της χώρας μας με τίτλο *17000 ελληνικές παροιμίες ταξινομημένες θεματικά*.

Η επόμενη συλλογή που παρουσιάζεται φέρει την επιμέλεια της Μαρίας Μιχαήλ-Δέδε, το 2010, με τίτλο *2500 ελληνικές παροιμίες*.

Ο Τάκης Νατσούλης, το 2011, προβαίνει σε έναν θαυμαστό πνευματικό άθλο, όπως ο ίδιος ομολογεί, με τη συλλογή *3000 λέξεις και φράσεις παροιμιώδεις*.

Η Καλομοίρα Γκρέκα-Τσιλάλη παρουσιάζει το έργο *Παροιμίες και γνωμικά από όλη την Ελλάδα* (2012).

Οι συλλογές που αναφέρθηκαν είναι πιθανόν να μην αντιστοιχούν στο σύνολο των πραγματοποιηθεισών και κατ'επέκταση η έρευνα που τις αφορά να μην είναι εξαντλητική. Ωστόσο, αξίζει να αναφέρουμε πως πολλές από αυτές που ήδη έχουν παρουσιαστεί, αποτελούν το βασικό πυλώνα στον οποίο στηριχθήκαμε για να προβούμε στην αποδελτίωση, την καταγραφή της βάσης δεδομένων της παρούσας εργασίας, αλλά και στην εννοιολογική οριοθέτηση της παροιμίας.

3.3 Η παροιμία

Ο όρος *paremia* στην ισπανική βιβλιογραφία εμφανίζεται τον 20^ο αιώνα (μέχρι εκείνη την περίοδο χρησιμοποιούσαν τον όρο *refrán*), περίπου στη δεκαετία του '80, και χρησιμοποιείται ως *archilexema* (Sevilla Muñoz 231) ή ως *υπερώνυμο* (*hiperónimo*) (Corpas Pastor, *Manual de fraseología* 135) εκείνων των γλωσσολογικών μονάδων που συνθέτουν τον παροιμιακό λόγο.

Στην ισπανική βιβλιογραφία οι ορισμοί που εντοπίζουμε είναι περιορισμένοι.

Η Sevilla Muñoz (*Hacia una aproximación* 218) υποστηρίζει ότι ως *παροιμία* (*paremia*) ορίζεται: «aquella unidad funcional memorizada en competencia y que se caracteriza por los rasgos siguientes: brevedad, carácter sentencioso, antigüedad, unidad cerrada, engastamiento».

Οι Tristán Pérez και Sevilla Muñoz (12) ορίζουν ως *παροιμία* (*paremia*): «el archilexema que engloba los refranes y los términos afines, unidades del lenguaje literal. Es un enunciado memorizado en competencia que se caracteriza por la brevedad, la función utilitaria y didáctica (proporcionar una enseñanza) y el engastamiento en el discurso».

Επιπλέον, η García Yelo (86), βασισόμενη στη Sevilla Muñoz προτείνει τον ακόλουθο ορισμό της *παροιμίας* (*paremia*): «El archilexema del universo proverbial, una unidad funcional memorizada en competencia que se caracteriza por la brevedad, el carácter sentencioso y consabido, que aparece engastado en el discurso, con forma fija y rasgos lingüísticos propios». Επίσης, η ίδια ερευνήτρια, υποστηρίζει ότι οι παροιμίες αποτελούν υποσύνολο των ΦΜ και πρέπει να αντιμετωπίζονται ως φρασεολογισμοί.

Αρκετά χρόνια αργότερα, σε μια άλλη μελέτη, οι Crida Álvarez και Sevilla Muñoz (106) δίνουν τον ακόλουθο ορισμό του όρου *παροιμία* (*paremia*): «una

paremia es una unidad fraseológica constituida por un enunciado breve y sentencioso, que corresponde a una oración simple o compuesta, que se ha fijado en el habla y que forma parte del acervo socio-cultural de una comunidad hablante».

Από τα παραπάνω, καταλήγουμε ότι θα ορίζουμε ως *παροιμία* εκείνη την μονάδα που αποτελείται από ένα σύντομο εκφώνημα, γνωστού και αποφθεγματικού χαρακτήρα, το οποίο έχει ενσωματωθεί και καθιερωθεί στον λόγο με σταθερό τρόπο και συγκεκριμένα γλωσσολογικά χαρακτηριστικά. Είναι η μονάδα που αντιστοιχεί σε απλή ή σύνθετη πρόταση και αποτελεί μέρος του κοινωνικο-πολιτισμικού υποβάθρου μιας γλωσσικής κοινότητας.

Αντίστοιχα, στην ελληνική γλώσσα, ο όρος *παροιμία* εντοπίζεται για πρώτη φορά κατά την αρχαιότητα και ετυμολογείται σύμφωνα με το ΛΝΕΓ (1359) από τις λέξεις *παρά+οίμος* «οδός», από τα ρητά που γράφονταν πάνω στους οδοδείκτες στην Αρχαία Αττική, για να διαβάζονται από τους οδοιπόρους. Σύμφωνα με το ίδιο λεξικό, η *παροιμία* ορίζεται ως ένα «σύντομο λαϊκό απόφθεγμα (έμμετρο ή πεζό), που εκφράζει αλληγορικά ή σκωπτικά μια αλήθεια και που αποτελεί προϊόν μακρόχρονης πείρας και λέγεται για να παραδειγματίσει, να διδάξει ή για να σχολιάσει μια κατάσταση (1359)».

Στο ΝΕΛΣΕΔΓ (1070), η *παροιμία* ορίζεται ως «λαϊκή φράση που εκφράζει με συντομία και με μεταφορικό, αλληγορικό ή σκωπτικό τρόπο μια σημαντική αλήθεια, λ.χ. *ο καλός караβοκύρης στη φουρτούνα φαίνεται*».

Στο ΧΛΝΓ (1242), *παροιμία* είναι η «σύντομη λαϊκή ρήση κυρίως με διδακτικό, παραδειγματικό χαρακτήρα, μέσα από την οποία διατυπώνονται αλήθειες για τη ζωή, συνήθως με αλληγορικό ή μεταφορικό τρόπο».

Σύμφωνα με το ΜΛΕΓ (972), η *παροιμία* είναι «λαϊκό απόφθεγμα που αλληγορικά ή ειρωνικά εκφράζει μιαν εμπειρικά βεβαιωμένη αλήθεια».

Ο Λουκάτος (123), ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες παροιμιολόγους, ορίζει την παροιμία ως εξής: «*Παροιμία είναι ο μικρός έμμετρος ή πεζός λόγος που διατυπώνει παραστατικά και συχνότατα αλληγορικά μια σοφή γνώμη, μια διαπίστωση, μια συμβουλή, και που επαναλαμβάνεται στον καθημερινό λόγο, σαν επιχείρημα ή παράδειγμα, π.χ. Της αδικίας το γέννημα σε ποντισμένο μύλο, Το Μάρτη ξύλα φύλαγε, μην κάμεις τα παλούκια*».

Σύμφωνα με τους Μερακλή (31) και Δουλαβέρα (69), οι παροιμίες «είναι από τα πιο δυναμικά και τα πιο ζωντανά στοιχεία της λαϊκής μας παράδοσης, που επιβιώνουν και λειτουργούν αποτελεσματικά και σήμερα, με μια αξιοθαύμαστη προσαρμοστικότητα σε νέες καταστάσεις».

Όπως αναφέρει ο Δουλαβέρας («*Η λειτουργικότητα των παροιμιών*», 170-188), η λειτουργικότητα των παροιμιών στην εποχή μας εντοπίζεται στους εξής τομείς: στον καθημερινό μας λόγο, στο διαδίκτυο, από τους δημοσιογράφους-αρθρογράφους σε τίτλους άρθρων ή μέσα στα κείμενά τους, σε συνθήματα τοίχων, στη διαφήμιση, σε σταυρόλεξα, στον πολιτικό λόγο, σε τηλεοπτικά παιχνίδια, σε λογοτεχνικά κείμενα, σε γελοιογραφίες και comics, σε τίτλους θεατρικών-κινηματογραφικών έργων και επιθεωρήσεων, σε τίτλους τηλεοπτικών εκπομπών, σε λαϊκά τραγούδια. Γίνεται, λοιπόν, εύκολα αντιληπτό, πως ο παροιμιακός λόγος καλύπτει ένα ευρύ γλωσσικό φάσμα .

Ο Taylor (1931, αναφορά σε Τσακνάκη 16) χαρακτηριστικά αναφέρει πως δεν αντιμετωπίζει με αισιοδοξία την προσπάθεια ορισμένων ερευνητών να ορίσουν την παροιμία, αφού υποστηρίζει ότι: «Ο ορισμός της παροιμίας είναι πολύ δύσκολο καθήκον για να αξίζει τον κόπο να ασχοληθεί κανείς. Ακόμη και αν κατορθώναμε να έχουμε την τύχη να συγκεντρώσουμε σε έναν και μόνο ορισμό όλα τα απαραίτητα στοιχεία και να προσδώσουμε στο καθένα τη σημασία που του αρμόζει, δεν θα

διαθέταμε ούτε και τότε τη λυδία λίθο. Μια ανεξήγητη ιδιότητα μας αποκαλύπτει, μεταξύ δύο φράσεων, ποια αποτελεί παροιμία και ποια όχι».

Η Τσακνάκη (15-17) στη διδακτορική της διατριβή συνοψίζει ορισμένους ορισμούς της παροιμίας ή κάποια κοινά γνωρίσματα που τις χαρακτηρίζουν σύμφωνα με διάφορους ερευνητές που ακολουθούν στη συνέχεια.

Ο Φινλανδός παροιμιολόγος Kuusi (1966, αναφορά σε Τσακνάκη 16) προτείνει τα βασικά κριτήρια για την ανάλυση της δομής της παροιμίας και διακρίνει τρία στοιχεία που χωρίζουν μια παροιμία σε τρία επίπεδα: α) την ιδέα, β) τη δομή και γ) τον πυρήνα. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι:

-Οι παροιμίες που είναι εννοιολογικά ταυτόσημες, έχουν δηλαδή την ίδια ιδέα, και έχουν κοινό πυρήνα αποτελούν παραλλαγές της ίδιας παροιμίας.

-Όσες είναι εννοιολογικά ταυτόσημες με ομοιόμορφη αρχιτεκτονική, δηλαδή με κοινή δομή, αλλά διαφέρουν ως προς τον πυρήνα είναι συνώνυμες ίσης δομής.

-Όταν δύο παροιμίες διαφέρουν εννοιολογικά αλλά συμπίπτουν στη δομή και στον πυρήνα, τότε ονομάζονται συμπίπτουσες.

-Οι σύνθετες παροιμίες είναι αποτέλεσμα της συγχώνευσης δύο ή περισσότερων παροιμιών όπου η παρουσία της μιας δεν απαιτεί την παρουσία της άλλης, είναι δηλαδή αυτοτελείς (Kuusi 1996, αναφορά σε Τσακνάκη 16).

Ο Lyons (1968, αναφορά σε Τσακνάκη 17) αναφέρει ότι «οι παροιμίες συγκαταλέγονται στην κατηγορία εκείνων των εκφωνημάτων τα οποία ο Saussure αποκαλεί «προκατασκευασμένα». Τα εκφωνήματα αυτά αποτελούν «εκφράσεις που μαθαίνονται ως μη αναλύσιμα σύνολα και χρησιμοποιούνται σε ιδιαίτερες περιστάσεις από τους φυσικούς ομιλητές».

Τέλος, ο Milner (1969, αναφορά σε Τσακνάκη 17) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «όσο εύκολο είναι να αναγνωρίσει κανείς τις παροιμίες, τόσο δύσκολο είναι να τις

ορίσει και ως εκ τούτου ο ίδιος βασίστηκε στη δομή τους για να αποδείξει ότι ένα εκφώνημα αποτελεί παροιμία».

Είναι κοινώς αποδεκτό στον χώρο που μελετά τις ΠΜ ότι η ποικιλία των ορισμών δεν διευκολύνει τη μελέτη και την ανάλυσή τους, δεδομένου ότι κάθε φορά εξετάζονται υπό διαφορετικό πρίσμα και με διαφορετικά κριτήρια, γεγονός στο οποίο συνηγορεί και ο Acevedo (5): «la diversidad de definiciones aportadas para *paremia* no ayuda a esclarecer la realidad a la que se refieren estas unidades heterogéneas».

Συμπερασματικά, λοιπόν, θα λέγαμε ότι παροιμία είναι εκείνο το υπερώνυμο που περιλαμβάνει τις παροιμιώδεις φράσεις, τις ρήσεις, τα γνωμικά, τα αποφθέγματα ενός λαού. Πρόκειται για λαϊκή φράση που εκφράζεται με συντομία, έχει χαρακτήρα διδακτικό και παραδειγματικό, απομνημονεύεται από τον χρήστη με τρόπο αυθόρμητο και «μιμητικό» και μεταδίδεται από γενιά σε γενιά.

3.3.1 Συγγενικά είδη παροιμιακού λόγου

Όπως παρατηρήθηκε και προηγουμένως με τις ΦΜ, έτσι και εδώ εντοπίζεται μια ανομοιογένεια και ποικιλομορφία σχετικά με τα συγγενικά είδη του παροιμιακού λόγου. Η επιστημονική κοινότητα που ασχολείται με αυτόν εξακολουθεί να αντιμετωπίζει δυσκολία σχετικά με την ταξινόμηση των ειδών, τον επικρατέστερο όρο προς χρήση αλλά και τον ορισμό τους και συνεπώς οι απόψεις δεν είναι συγκλίνουσες.

Κατα συνέπεια όλων των παραπάνω, παρόλο που στην ελληνική γλώσσα εντοπίζουμε τους όρους *παροιμία*, *παροιμιακή φράση*, *έκφραση*, *γνωμικό*, *γνώμη*, *ρητό*, *νομικό απόφθεγμα*, *απόφθεγμα*, *ιδιωτισμός*, *στοχασμός*, *παιδαριώδης αλήθεια*, *λαπαλισμός*, *σλόγκαν*, *σύνθημα*, *κοινοτυπία*, δεν υπάρχουν ερευνητές που να έχουν

ασχοληθεί με τον ορισμό όλων αυτών των όρων αλλά και τη σαφή διάκριση μεταξύ τους.

Στην ισπανική βιβλιογραφία παρατηρούμε τους όρους *paremia*, *proverbio*, *aforismo*, *máxima*, *sentencia*, *adagio*, *apotegma*, *refrán*, *frase proverbial*, *locución proverbial*, *dialogismo*.

Στην αγγλική βιβλιογραφία εντοπίζουμε τους όρους *proverb*, *proverbial phrase*, *adage*, *maxime*, *apforism*, *Wellerism*, στη γαλλική βιβλιογραφία τους όρους *proverbe*, *locution proverbiale*, *adage*, *maxime*, *aphorisme*, *précepte*, *sentence*, *dicton*, *parole*, *idiotisme* και στη γερμανική τους όρους *Spruchwort*, *sprichwörtliche Redensart*, *Spruch*, *Zitat*.

Σε μια προσπάθεια ταξινόμησης των παροιμιών και των συγγενικών τους ειδών, οι Sevilla Muñoz και Crida Álvarez (108) βασίζουν την έρευνά τους στο γεγονός ότι ο όρος *παροιμία* (*paremia*) αποτελεί το αρχιλέξιμα⁵⁶ (*archilexema*) κάτω από την ομπρέλα του οποίου εντοπίζονται όλα τα υπόλοιπα είδη, τα οποία αναλύονται στη συνέχεια. Κατόπιν τούτου, διαχωρίζουν τις παροιμίες με βάση: 1) την προέλευση (γνωστή ή άγνωστη) (*origen conocido o desconocido*) και 2) τη χρήση (λόγια ή καθημερινή) (*uso actual culto o popular*). Οι συνδυασμοί, δε, που μπορούν να διέπουν μια παροιμία είναι πολλοί, δηλαδή μια παροιμία μπορεί να είναι γνωστής προέλευσης, αλλά η προέλευση αυτή να αγνοείται από την πλειοψηφία των ομιλητών, ωστόσο να χρησιμοποιείται ευρέως και έτσι να είναι αρκετά δημοφιλής. Τέτοια είναι η περίπτωση των αφορισμών. Ομοίως, μια παροιμία μπορεί να είναι άγνωστης προέλευσης αλλά καθημερινής χρήσης και έπειτα χάρη σε αυτή τη συχνότητα χρήσης να έχει συμπεριληφθεί στη γλώσσα. Τέτοιο παράδειγμα αποτελούν οι παροιμίες (*refranes*) από το έργο *El Quijote* του Miguel de Cervantes.

⁵⁶ Σύμφωνα με τον Coseriu, ένα αρχιλέξιμα είναι ένα «*lexema cuyo contenido es idéntico al de todo un campo léxico*» (Lewandowski, *Diccionario de lingüística* 28).

Κατά συνέπεια όλων των παραπάνω, οι εν λόγω ερευνητές προτείνουν την εξής ταξινόμηση και τους ακόλουθους ορισμούς:

A) Paremias de origen conocido: *el proverbio y el aforismo*. Ορίζουν αυτές τις παροιμίες ως ακολούθως: «Paremia de origen conocido el enunciado sentencioso extraído de un texto o de un hecho, el cual participa de las características generales de las paremias y cuyo uso actual puede ser culto o popular» και υποστηρίζουν ότι οι παροιμίες (paremias) μπορεί να έχουν πολλές πηγές προέλευσης όπως: η Βίβλος, ο ελληνορωμαϊκός κόσμος, η εθνική και διεθνής λογοτεχνία, η ιστορία, η πολιτική ή εμπορική προπαγάνδα κτλ. (Sevilla Muñoz και Crida Álvarez 108). Σύμφωνα με την *Corpas Pastor (Manual de fraseología 143)*, αυτές οι παροιμίες άγνωστης προέλευσης ταυτίζονται με τον όρο *citas* και ορίζονται ως «enunciados extraídos de textos escritos o de fragmentos hablados puestos en boca de un personaje, real o ficticio». Οι Sevilla Muñoz και Crida Álvarez (109) δίνουν τους ακόλουθους ορισμούς:

«El proverbio es un enunciado sentencioso de origen conocido, cuyas características son la procedencia culta, la antigüedad, el tono grave, la gradación idiomática, la potencial variación y el uso preferentemente culto».

Υποκατηγορίες του όρου *proverbio* αποτελούν:

- el proverbio bíblico: *Dios creó al hombre a su imagen y semejanza*. (ΑΤ, Génesis 1,27)
- el proverbio grecolatino: *Constantia fundamentum est omnium virtutum*. (proverbio latino)
- proverbios de otras procedencias. (Γενικά, εισάγονται με τη μορφή: «como dice el proverbio chino / árabe / ...»)

«El aforismo es un enunciado sentencioso de origen conocido, cuyas características son la procedencia culta, el potencial conocimiento del autor, el tono

grave, el alto grado de fijación interna, la gradación idiomática, la escasa variación y el uso preferentemente culto. Los aforismos, en un gran número, fueron dichos por o son atribuidos a personajes famosos, ya sean reales o ficticios, de todos los tiempos, como filósofos, generales, políticos, literatos, etc».

Υποκατηγορίες του όρου *aforismo* αποτελούν:

- el aforismo ético: *Solo sé que no sé nada*. (Σόκρατες según Platón)
- el aforismo político: *Vini, vidi, vici*. (Julio César)
- el aforismo de origen científico o profesional: *Los polos opuestos se atraen*. (ley de la física)
- el aforismo de contenido vario: *La suerte está echada*. (Julio César)

Επιπλέον, θεωρούν ότι οι όροι *máxima*, *sentencia*, *adagio*, *apoteigma* αποτελούν συνώνυμους των όρων *proverbio*⁵⁷ και *aforismo*, των οποίων η χρήση οφείλεται σε διαχρονικά κριτήρια και δεν αναλύονται περαιτέρω προς αποφυγή ανούσιων παγιδεύσεων (Sevilla Muñoz και Crida Álvarez 109). Σύμφωνα με τους ίδιους (109), «la maxima, el apoteigma, y la sentencia son de procedencia y uso culto. La *máxima* contiene una norma de conducta moral o una reflexión filosófica. El *apoteigma* es la paremia que nace porque la ha proferido un personaje o recuerda un hecho famoso. La *sentencia* destaca por su carácter moralizador y grave».

B) Paremias de origen anónimo: *el refrán, la frase proverbial, la locución proverbial, el dialogismo*. (Επιπλέον, θεωρούν ότι οι όροι *wellerismo* και *paremia geocosmológica* αποτελούν συνώνυμους αυτών). Ορίζουν αυτές τις παροιμίες ως ακολούθως: «Paremia de origen anónimo el enunciado sentencioso, por lo general de uso popular, el cual participa de las características generales de las paremias, pero

⁵⁷ Σε άλλες ρομανικές γλώσσες, όπως η γαλλική ή η ιταλική, δεν υπάρχει η διάκριση μεταξύ των όρων *refrán* και *proverbio*, παρά μόνο το λήμμα *proverbio* (Sevilla Muñoz y Crida Álvarez 109).

cuyo origen nos es desconocido» (Sevilla Muñoz και Crida Álvarez 108). Οι ίδιοι (111-112) δίνουν τους ακόλουθους ορισμούς:

«El refrán es una paremia de origen anónimo y uso popular, cuya estructura es generalmente bímembre, con presencia de elementos mnemotécnicos, con potencial presencia de elementos jocosos, basado en la experiencia y con valor de verdad universal, en su gran mayoría. Los refranes constituyen el grupo más numeroso de paremias de origen anónimo y de uso popular. Con respecto al anonimato de los refranes, algunas paremias de origen conocido entran en el grupo de los refranes cuando la mayoría de los usuarios las emplea ignorando su procedencia».

Υποκατηγορίες του όρου *refrán* αποτελούν:

A. Refranes de alcance general:

- refranes morales: *Hombre precavido vale por dos. / En boca cerrada no entran moscas. / Perro ladrador, poco mordedor. / No dejes para mañana lo que puedes hacer hoy. / Ojos que no ven, corazón que no siente.*
- refranes médicos: *Una manzana al día, mantiene alejado al médico / de médico te ahorraría.*
- refranes económicos: *Quien guarda, halla.*

B. Refranes de alcance reducido:

- Refranes temporales y meteorológicos: *Abril, aguas mil. / Cuando el gato se lava la cara, lluvia cercana. / Marzo ventoso y abril lluvioso hacen a mayo florido y hermoso.*
- Refranes supersticiosos: *Gallina que canta como gallo, o anuncia su muerte o la de su amo. / Año bisiesto, año siniestro. / A quien destruye un hormiguero, le vendrá duelo. / Martes, no te cases ni te embarques*

ni de tu familia te apartes. / Entra con pie derecho si quieres hacer tu hecho.

- Refranes geográficos: *Quien no ha visto Sevilla, no ha visto maravilla. / En Salamanca, estudiantes; en Medina, plateros, y en Ávila, caballeros.*

«La frase proverbial es una paremia de origen anónimo –en su inmensa mayoría– y de uso popular, cuya estructura es generalmente unimembre, sin elementos mnemotécnicos, con potencial presencia de elementos jocosos, basado en la experiencia y con valor de verdad universal. Por lo tanto, la diferencia entre frase proverbial y refrán radica en la estructura oracional y en la presencia o ausencia de elementos mnemotécnicos». (*Las paredes oyen. / La avaricia rompe el saco. / El amor es ciego. / Nunca las desgracias vienen solas. / La vida da muchas vueltas. / Solo se vive una vez. / Un día es un día.*)

Δηλαδή, η βασική διαφορά ανάμεσα στον όρο *refrán* και στον όρο *frase proverbial* έγκειται στη προτασιακή δομή (μονομερής, διμερής) και στην παρουσία ή όχι μνημονικών στοιχείων. Σύμφωνα με τον Crida Álvarez («Las paremias: propuesta de clasificación», 51), στοιχεία που ευνοούν την απομνημόνευση μιας παροιμίας είναι τα εξής:

- la estructura bimembre: *A falta de pan, buenas son tortas.*
- la rima: *El hombre propone y Dios dispone.*
- la epanalepsis: *El hombre es un lobo para el hombre.*
- la anáfora: *Hijo mimado, hijo mal criado.*
- la geminación: *Al pan, pan, y al vino, vino.*
- el paralelismo sintáctico o isocolon: *Casa reñida, casa regida.*
- el quiasmo: *Comer para vivir, no vivir para comer.*

«La locución proverbial es considerada una paremia en tanto en cuanto posee carácter de enunciado sentencioso. De origen anónimo y uso popular, presenta una estructura oracional, «cuyo núcleo verbal es conjugable en cuanto a tiempo, persona, modo y aspecto» (Corpas Pastor, *Manual de fraseología* 140). Puede presentar elementos jocosos. Se basa en la experiencia y tiene valor de verdad universal». (*Ir por lana y volver/salir trasquilado. / Juntarse el hambre con las ganas de comer. / Salir de Guatemala y meterse en Guatepeor*).

«El dialogismo es una paremia de origen anónimo y uso popular, de estructura oracional bimembre o trimembre, el cual se presenta como microtexto narrativo, en el que el discurso dialogado es fundamental. Puede presentar elementos nemotécnicos, mientras que el efecto jocoso es muy común. Se basa en la experiencia y no posee valor de verdad universal».

Υποκατηγορίες του όρου dialogismo αποτελούν:

- Διμερής δομή Dijo X a Z: «...». Lo dicho es una oración simple en estilo directo, generalmente seguida de un apelativo descalificador. (*Dijo el asno al mulo: «Anda (para) allá/ arrea acá, orejudo»*).
- Τριμερής δομή «...», dijo X. Y... En la primera parte aparece lo dicho, que consiste en una oración simple en estilo directo. En la segunda se identifica al hablante, pudiendo ser omitida esta parte. La tercera parte, que puede estar omitida, es una oración consecutiva o ilativa introducida por la conjunción copulativa coordinante «y». La omisión de las partes dos y tres no es simultánea. (« *No fue nada lo del ojo*», dijo una vieja, y tenía el ojo en la mano).
- El diálogo constituido por una pregunta y una respuesta sin que una voz narrativa haga alusión a los interlocutores. (—¿A dónde vas? —A los

*oros. / —¿De dónde vienes? —De los toros. / —¿Qué haces, viejo?
—Hijos huérfanos).*

3.4 Χαρακτηριστικά των παροιμιολογικών μονάδων

Ο Arnaud (8-16) προτείνει μια μέθοδο ταυτοποίησης της παροιμίας βασισμένη σε μια σειρά από κριτήρια και κατά συνέπεια ορίζει ως παροιμία εκείνο το εκφώνημα που διέπεται από τα εξής χαρακτηριστικά:

- a) *Lexicalité* (λεξικοποιημένο εκφώνημα, με κωδικοποιημένο χαρακτήρα και ευρέως γνωστό στους χρήστες)
- b) *Autonomie syntaxique* (εκφώνημα με συντακτική αυτονομία)
- c) *Autonomie textuelle* (κειμενική αυτονομία, δηλαδή η παρουσία του στον λόγο δεν εξαρτάται από άλλα στοιχεία)
- d) *Valeur de vérité générale* (εκφώνημα που εκφράζει μια γενική αλήθεια)
- e) *Anonymat* (ανώνυμο εκφώνημα, συνήθως άγνωστης προέλευσης)

Η Μυτούλα (*H νεοελληνική παροιμία 102-111*) συνοψίζει τα γνωρίσματα της παροιμίας ως ακολούθως:

- α) έχει παγιωμένη μορφή που δεν επιτρέπει τον σχηματισμό παραφραστικών παραλλαγών
- β) παρουσιάζει αυτονομία σε συντακτικό και σημασιολογικό επίπεδο.

Στο συντακτικό επίπεδο:

- είναι πρόταση κλειστού τύπου και αυτόνομη. Επιπλέον, δεν ισοδυναμεί με μέρος του λόγου όπως οι διάφοροι φρασεολογισμοί που είναι μικρότεροι από πρόταση και έχουν ονοματική λειτουργία (ουσιαστικά, ρήματα, επίθετα κ.τ.λ.)
- δεν περιέχει «κενές» θέσεις που πρέπει να συμπληρώθουν με την ένταξη στο συγκεκριμένο για να αποτελέσουν αυτοτελή πρόταση

- παρουσιάζει (σχετική) αυτονομία ως προς τη θέση που θα καταλάβει μέσα στον λόγο στον οποίο εμφανίζεται
- είναι συνήθως μικρότερη από υπερπροτασιακές μονάδες, όπως ο μύθος, το ανέκδοτο, το αίνιγμα, το δημοτικό τραγούδι

Στο σημασιολογικό επίπεδο:

- είναι γενική με την έννοια ότι η σημασία της βασίζεται στην αντιπροσώπευση ή περιγραφή μιας γενικής οντότητας και είναι μονάδα που αναφέρεται σε καταστάσεις γενικού χαρακτήρα
- η σημασία της δεν έχει να κάνει με αντικείμενα, αλλά με σχέσεις ανάμεσα σε αντικείμενα, αφού οι παροιμίες αναφέρονται σε καταστάσεις και επομένως η τυπική ερμηνεία τους δεν μπορεί να αντιστοιχεί σε μία έννοια

γ) είναι παραδοσιακή

δ) δεν είναι αρχαϊκή με την έννοια ότι δεν περιέχει αρχαϊκά γλωσσικά στοιχεία (μορφοσυντακτικά)

ε) δεν έχει συγκεκριμένη πηγή με την έννοια ότι δεν αποδίδεται σε συγκεκριμένο συγγραφέα

ζ) είναι συνομιλιακή με την έννοια ότι δεν διακόπτει τη ροή της συνομιλίας, αλλά εντάσσεται ομαλά σε αυτήν σε αντίθεση προς άλλα παραδοσιακά είδη όπως το αίνιγμα, το ανέκδοτο κ.τ.λ. που διακόπτουν τη ροή της συνομιλίας

Σύμφωνα με την Corpas Pastor (1996, αναφορά σε Crida Álvarez, «Las paremias: propuesta de clasificación», 7), οι ΠΜ διέπονται από ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:

- a) frecuencia de uso (συχνότητα χρήσης), η οποία μεταβαίνει σταδιακά από το επίπεδο «υψηλής χρήσης» σε εκείνο της αχρησίας.

- b) alto grado de fijación interna (υψηλός βαθμός εσωτερικής παγίωσης)
- c) fijación externa analítica (αναλυτική εξωτερική παγίωση)⁵⁸, δεδομένου ότι εκφράζουν μια συγκεκριμένη θέαση του κόσμου
- d) contenido sentencioso (αποφθεγματικό περιέχομενο)
- e) potencial idiomática (εν δυνάμει ιδιωματοκότητα), μια που δεν παρουσιάζουν όλες οι παροιμίες μεταφορική έννοια
- f) potencial existencia de variantes (πιθανή ύπαρξη παραλλαγών της ίδιας παροιμίας)
- g) potencial «pragmaticidad» (πιθανά πραγματολογικά στοιχεία που προσαρμόζονται σύμφωνα με την επικοινωνιακή συνθήκη στην οποία βρίσκεται ο χρήστης)

Τέλος, η Sevilla Muñoz («Las proverbs españolas: Clasificación», 15)

συνοψίζει τα κοινά χαρακτηριστικά των παροιμιών ως ακολούθως:

- a) enunciado breve (σύντομο εκφώνημα)
- b) sentencioso (αποφθεγματικού χαρακτήρα)
- c) consabido (ευρέως γνωστή)
- d) de forma fija (σταθερής δομής)
- e) con características lingüísticas propias (με δικά τους γλωσσολογικά χαρακτηριστικά)

3.5 Διμερής-Πολυμερής δομή της παροιμιακής πρότασης

Όσον αφορά τη διμερή δομή των παροιμιών «πρόκειται για γνωστό καθολικό τους γνώρισμα που δεν αφορά μόνο τις ελληνικές παροιμίες», όπως υποστηρίζει η Μυτούλα στη διδακτορική της διατριβή (*Η νεοελληνική παροιμία* 152). Σύμφωνα με

⁵⁸ Por «fijación externa analítica» se entiende «aquella que se da como consecuencia del uso de determinadas unidades lingüísticas para el análisis ya establecido del mundo, frente a otras unidades igualmente posibles teóricamente» (Corpas Pastor, *Manual de fraseología* 24).

την ίδια, «πρακτικά όλες σχεδόν οι παροιμίες μπορούν να χωριστούν σε δύο μέρη που παρουσιάζουν ισορροπία μεταξύ τους σε μορφοσυντακτικό ή/και σε σημασιολογικό επίπεδο (Μυτούλα, *Η νεοελληνική παροιμία* 153)». Όπως αναφέρει ο Crida Álvarez («Las paremias: propuesta de clasificación», 48), η διμερής δομή μιας παροιμίας ευνοεί την κατανόηση και την απομνημόνευσή της. Το πρώτο μέρος της είναι περιγραφικό, ενώ το δεύτερο αναφέρεται στις συνέπειες που προκύπτουν από το πρώτο μέρος ή δίνει κάποια συμβουλή. Παραδείγματα διμερών ΠΜ αποτελούν οι εξής:

-Igual que te fuiste, viniste.

-Γιάννης πήγες, Γιάννης ήρθες.

Σχετικά με την τριμερή δομή των παροιμιών, «τα τρία μέρη που αποτελούν την παροιμία μπορεί να συνιστούν προτάσεις με σχετική μεταξύ τους ανεξαρτησία, οπότε έχουμε τρεις προτάσεις που συνδέονται μεταξύ τους με συνδέσμους παράταξης ή υπόταξης (συντακτικό επίπεδο) και παρουσιάζουν στη μεταξύ τους σχέση ποικίλες σημασιολογικές σχέσεις (Μυτούλα, *Η νεοελληνική παροιμία* 158)». Επιπλέον, «συχνά οι παροιμίες με αυτή τη δομή είναι έμμετρες και παρουσιάζουν τη δομή δημοτικού τραγουδιού (Μυτούλα, *Η νεοελληνική παροιμία* 159)». Παραδείγμα τριμερούς ΠΜ αποτελεί η εξής:

- Γ' άσπρα μιλούν, τ' άσπρα λαλούν, τ' άσπρα είν' που κουβεντιάζουν.

Η διμερής δομή των παροιμιών είναι εκείνη που απαντάται πιο συχνά και πολύ πιο σπάνια η τριμερής.

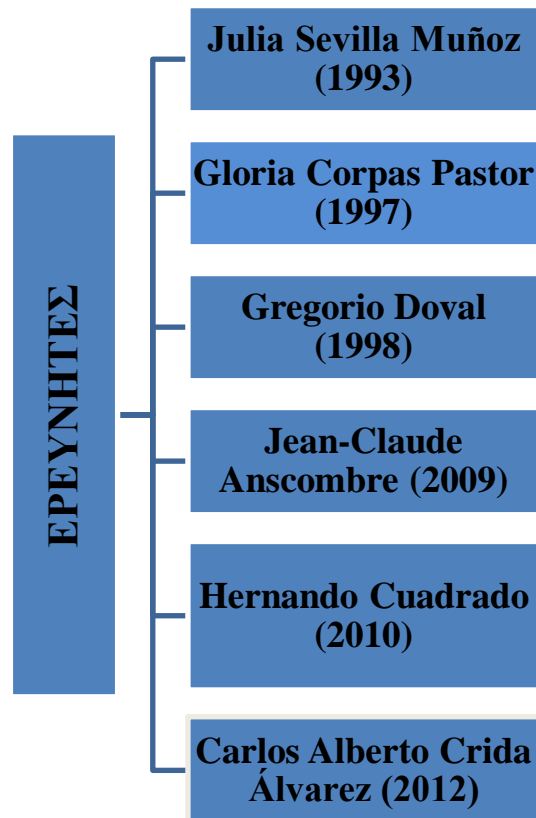
Αξίζει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με τον Milner (αναφορά σε Τσακνάκη 18), «οι παροιμίες κατατάσσονται σε τέσσερις βασικές τάξεις ανάλογα με τη δομή τους: α) σε εκείνες που έχουν μια θετική κεφαλή και μια θετική απόληξη, β) σε εκείνες που έχουν μια αρνητική κεφαλή και μια θετική απόληξη, γ) σε εκείνες που έχουν μια

μέρους των ερευνητών, δυσκολία που πηγάζει από τα ποικίλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι τελευταίοι σχετικά με την οριοθέτηση των κατηγοριών που εμπίπτουν στο αντικείμενο μελέτης των παροιμιών. Οι Sevilla Muñoz και Crida Álvarez (105) συνοψίζουν τη γνώμη τους ως ακολούθως: «[...] la definición y clasificación de las paremias sigue planteando problemas, por su compleja naturaleza, por el uso incorrecto que con frecuencia se hace del término «paremia» y por la ausencia de una terminología aceptada de forma unánime por la comunidad lingüística».

Επιπλέον, αξίζει να αναφερθεί πως η Sevilla Muñoz (15) αναφερόμενη στο θέμα της ταξινόμησης των παροιμιών αναφέρει ότι «uno de los grandes escollos con el que se enfrenta todo aquel que se adentra en el mundo paremiológico es la maraña conceptual que reina por doquier». Συμπεραίνουμε, λοιπόν, πως η ενασχόληση με το πεδίο της παροιμιολογίας παρουσιάζει εννοιολογικά εμπόδια που δυσκολεύει τους ερευνητές ακόμη και σήμερα.

Οι διάφορες ταξινομήσεις των ΠΙΜ που έχουν προταθεί από πολλούς ερευνητές παρουσιάζονται με χρονολογική σειρά στον Πίνακα 23 και κάθε μια από αυτές θα αναλυθεί στα υποκεφάλαια που ακολουθούν:

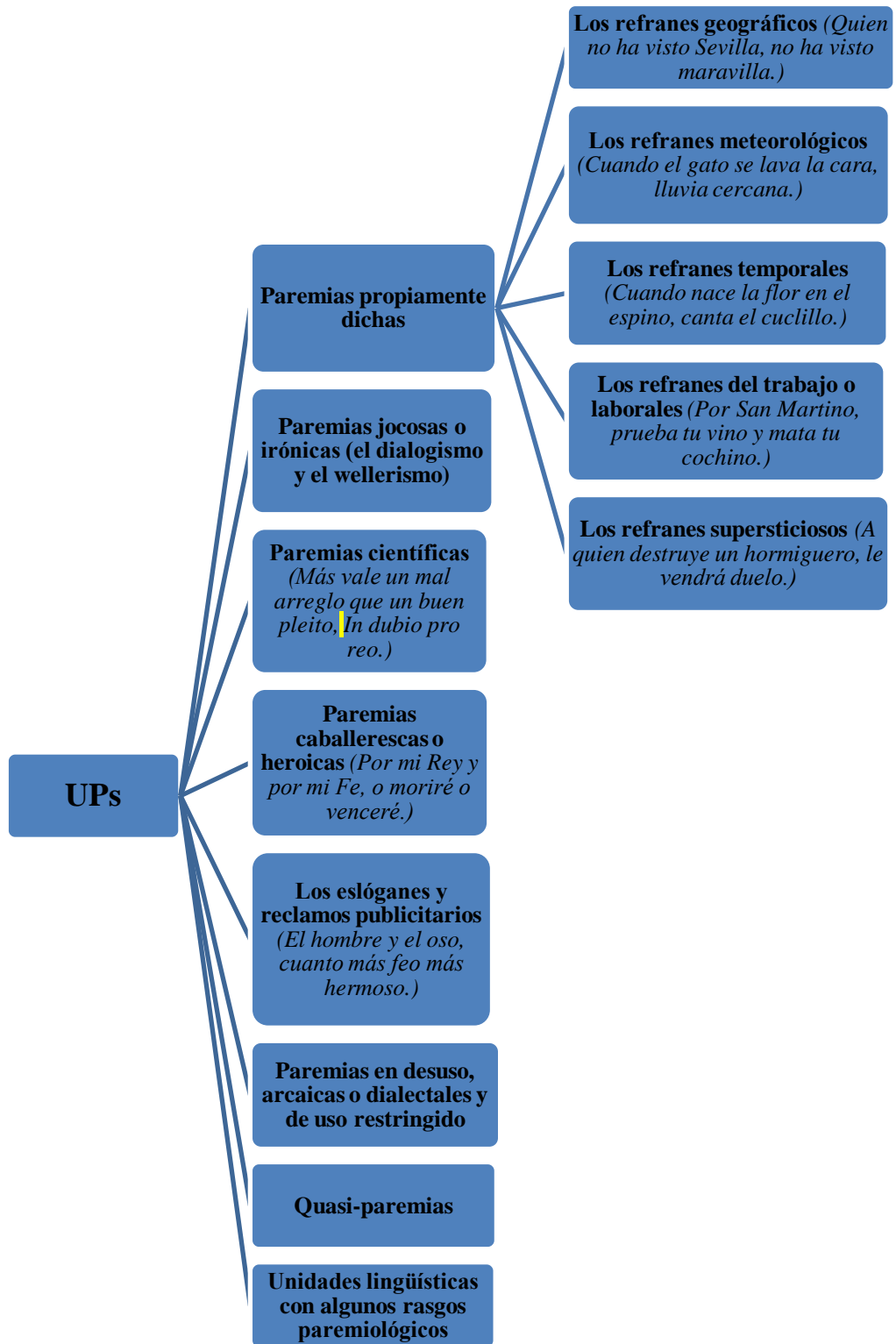
Πίνακας 23-Χρονολογική παρουσίαση των ερευνητών που ασχολήθηκαν με την ταξινόμηση των ΠΜ

3.6.1 Julia Sevilla Muñoz

Η Sevilla Muñoz υπήρξε από τις πρωτοπόρους που επιχείρησε να ασχοληθεί με την ταξινόμηση των ΠΜ. Η προσπάθειά της ξεκίνησε τη δεκαετία του '80 και ολοκληρώθηκε μια δεκαετία μετά. Η ταξινόμησή της παρουσιάζεται διαγραμματικά ως ακολούθως στον Πίνακα 24 («Las paremias españolas: Clasificación», 15-19):

Πίνακας 24-Ταξινόμηση των ΠΜ κατά την Sevilla Muñoz (1993)

Πηγή: Sevilla Muñoz, «Las paremiyas españolas: clasificación, definición y correspondencia francesa», pp.17-19.

Η ερευνήτρια, όπως προκύπτει από την ταξινόμησή της, έχει υιοθετήσει ως επί το πλείστον κριτήρια θεματολογικά, γεγονός που δυσκολεύει πολλές φορές την κατηγοριοποίηση μιας παροιμίας σε μια συγκεκριμένη υποκατηγορία, καθώς μπορεί να ανήκει σε περισσότερες από μία υποκατηγορίες. Όπως αναφέρει η ίδια η συγγραφέας, η παροιμία *Por San Blas, la cigüeña verás, y si no la vieres, año de nieves* είναι δυνατόν να εντάσσεται τόσο στη θεματική *refranes meteorológicos* όσο και στη θεματική *refranes temporales*.

3.6.2 Gloria Corpas Pastor

Η παροιμιολογική ταξινόμηση της Corpas Pastor έχει ήδη παρουσιαστεί στην υποενότητα 2.1.5. και απεικονίζεται σχηματικά στον Πίνακα 16. Σε αυτήν την υποενότητα η Corpas Pastor ορίζει τα φρασεολογικά εκφωνήματα (*enunciados fraseológicos*) και σε αυτά εντάσσει τις παροιμίες (*paremias*) και τους φραστικούς τύπους (*fórmulas rutinarias*).

3.6.3 Jean-Claude Anscombe

Ο Γάλλος ερευνητής Jean-Claude Anscombe («*La gnomicidad/genericidad de las paremias*», 575-577) βασιζόμενος στις ομοιότητες που παρουσιάζουν η γαλλική με την ισπανική γλώσσα ορίζει τις αυτόνομες φράσεις (*frases autónomas*) ως εξής: «*La denominación frase autónoma es una comodidad terminológica para frase cuya ocurrencia da lugar a un enunciado autónomo*»⁶⁰ (Jean-Claude Anscombe, «*La gnomicidad/genericidad de las paremias*», 576) και τις κατηγοριοποιεί ως ακολούθως: α) *frases sentenciosas (como dice x...)* και β) *frases no sentenciosas*.

⁶⁰ «Η ονομασία *αυτόνομη φράση* είναι μια ορολογική ευκολία για μια φράση της οποίας η εμφάνιση οδηγεί σε ένα αυτόνομο εκφώνημα».

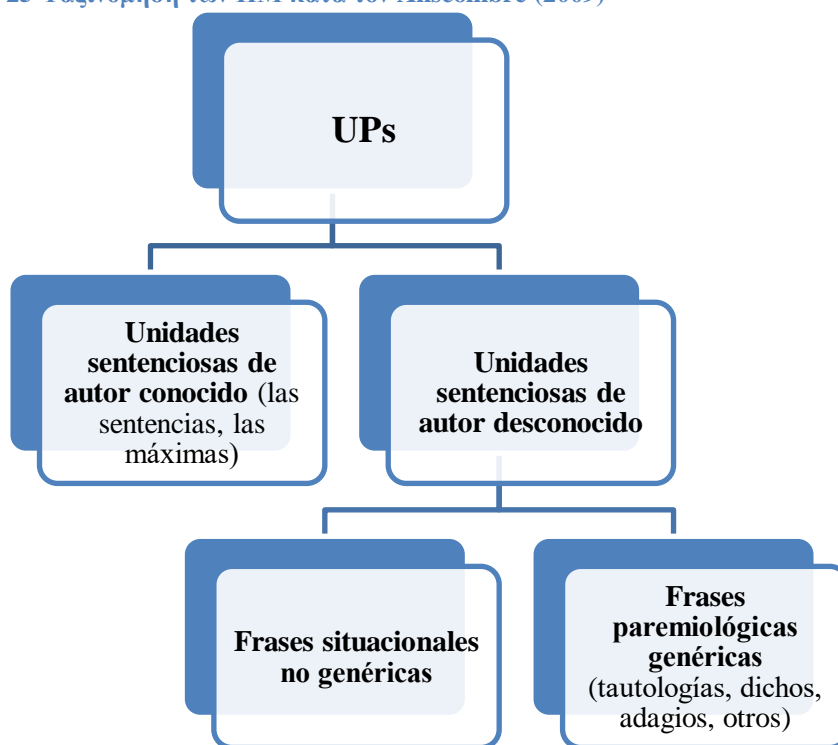
Επειδή οι φράσεις μη αποφθεγματικού χαρακτήρα δεν αποτελούν αντικείμενο της παρούσας μελέτης, θα αναφερθούμε μόνο στην πρώτη κατηγορία. Σύμφωνα με τον ίδιο, οι φράσεις αποφθεγματικού χαρακτήρα χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

α) Fuente específica→ unidades sentenciosas de autor conocido (las sentencias y las máximas)

β) Fuente indeterminada→ unidades sentenciosas de autor desconocido.

Με τη σειρά τους οι φράσεις αποφθεγματικού χαρακτήρα αγνώστου συγγραφέα, χωρίζονται στις εξής υποκατηγορίες: α) frases situacionales no genéricas και β) frases parémicas (généricas) (tautologías, dichos, adagios, otros), όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 25:

Πίνακας 25-Ταξινόμηση των ΠΜ κατά τον Anscombe (2009)

Πηγή: Jean-Claude Anscombe, «La gnomicidad/genericidad de las paremias desde el punto de vista del tiempo y del aspecto», p.p. 575-577.

3.6.4 Gregorio Doval και Luis Alberto Hernando Cuadrado

Ο Hernando Cuadrado παρουσίασε το 2010 μια παροιμιολογική ταξινόμηση, η οποία θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί μια μετεξέλιξη της κατηγοριοποίησης του Doval (1998), όπως υποστηρίζει και ο ίδιος ο Hernando Cuadrado. Ο Doval ολοκλήρωσε το έργο του *Refranero temático del español* χωρίζοντας τις παροιμίες στις εξής θεματικές ενότητες:

1. Condición humana
2. Desgracia y felicidad
3. Razón y sinrazón humanas
4. El hombre en acción
5. Poder del dinero
6. El hombre en relación
7. Amor, matrimonio y familia
8. Organización social
9. Salud, higiene y alimentación
10. Miscelánea de temas

Η διαφοροποίηση του Hernando Cuadrado από εκείνη του Doval έγκειται στο γεγονός ότι ο πρώτος εμπλούτισε τις παραπάνω κατηγορίες με υποκατηγορίες, προσπαθώντας με αυτόν τον τρόπο να συμπεριλάβει όσες περισσότερες περιπτώσεις παροιμιών ήταν δυνατόν. Έτσι, η ταξινόμηση του Hernando Cuadrado (133-144) προκύπτει ως εξής:

1. Condición humana	<ul style="list-style-type: none">- Naturaleza humana: <i>Genio y figura, hasta la sepultura.</i>- Normas de conducta: <i>Haz bien y no mires a quien.</i>- Actitud ante la vida: <i>Ir contra la corriente no es de</i>
---------------------	--

	<p><i>hombre prudente.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Edades del ser humano: <i>El viejo que se cura diez años dura.</i>
2. Desgracia y felicidad	<ul style="list-style-type: none"> - Fortuna y destino: <i>La rueda de la fortuna nunca es una.</i> - Felicidad y dicha: <i>La alegría es flor de un día.</i> - Desgracia: <i>En las grandes desgracias faltan las lágrimas.</i> - Esperanza: <i>Quien espera desespera.</i> - El tiempo: <i>El tiempo es el mejor maestro.</i> - La muerte: <i>Al cabo de un año, más come el muerto que el sano.</i>
3. Razón y sinrazón humana	<ul style="list-style-type: none"> - Inteligencia y sabiduría: <i>Quien más sabe más duda.</i> - Ignorancia y necedad: <i>Tan necio es preguntar sabiendo como responder ignorando.</i> - Locura: <i>La locura no tiene cura, y, si la tiene muy poco dura.</i> - Error: <i>Errando, errando, se va acertando.</i> - Uso y abuso de la palabra: <i>Unos dicen lo que saben y otros saben lo que dicen.</i> - Sinceridad y verdad: <i>Por decirse las verdades se pierden las amistades.</i> - Hipocresía y mentira: <i>Quien no sabe mentir no sabe vivir.</i>

4. El hombre en acción	<ul style="list-style-type: none"> - Actividad: <i>La demasiada diligencia causa sospecha.</i> - El factor tiempo: <i>No por mucho madrugar amanece más temprano.</i> - Inactividad: <i>La pereza es llave de la pobreza.</i> - Experiencia: <i>La experiencia es la madre de la ciencia.</i> - Actitud ante el peligro: <i>En el peligro no hay cosa como poner pies en polvorosa.</i>
5. Poder del dinero	<ul style="list-style-type: none"> - Poder e influencia del dinero: <i>Cuando el dinero habla, todos callan.</i> - Ricos y pobres: <i>A quien mucho tiene más le viene.</i> - Afán materialista: <i>En casa del mezquino, cuando hay para pan no hay para vino.</i> - Generosidad: <i>Cuando puedo dar, todos se empeñan en me obsequiar.</i> - Ahorro y economía: <i>No hay mejor lotería que el trabajo y la economía.</i> - Dudas: <i>Del deber al pagar hay mucho que andar.</i> - Valor y precio: <i>Por eso el oro es caro: porque es raro.</i>
6. El hombre en relación	<ul style="list-style-type: none"> - Egoísmo: <i>Antes son mis dientes que mis parientes.</i> - Actitud con los demás: <i>Buenos modales juntan caudales y abren puertas principales.</i> - Imagen pública del ser humano: <i>Por las obras, y no</i>

	<p><i>por el vestido, es el hombre conocido.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Amistad: <i>Más vale un amigo que pariente ni primo.</i> - Enemistad: <i>Perdona a tu enemigo una vez, pero no dos ni tres.</i>
7. Amor, matrimonio y familia	<ul style="list-style-type: none"> - Amor: <i>Donde hay amor, hay dolor.</i> - Matrimonio: <i>Antes que te cases, mira lo que haces.</i> - Celos e infidelidad: <i>Marido celoso no tiene reposo.</i> - Sexualidad: <i>Venus duerme si Marte vela.</i> - La mujer vista por el refranero: <i>Cuando de las mujeres hables, acuérdate de tu madre.</i> - Familia: <i>En los tiempos que andan los hijos mandan.</i>
8. Organización social	<ul style="list-style-type: none"> - Educación y enseñanza: <i>Del leer sale el saber.</i> - Arte y literatura: <i>El poeta nace, no se hace.</i> - Religiosidad: <i>La fe mueve montañas.</i> - Derecho y justicia: <i>Un testigo que vio vale por dos, y, si vio y no oyó por ciento dos.</i> - Política: <i>Cargos son cargas.</i> - Mundo laboral: <i>Nadie goza en su oficio si no lo toma por vicio.</i> - Negocios: <i>Quien tiene tienda que atienda.</i> - Reglas del comercio: <i>Cuando vendan, compra; cuando compren, vende.</i>
9. Salud, higiene y	<ul style="list-style-type: none"> - Salud e higiene: <i>Tres estornudos, resfriado seguro.</i> - Rasgos físicos: <i>La nariz y la frente hasta la muerte</i>

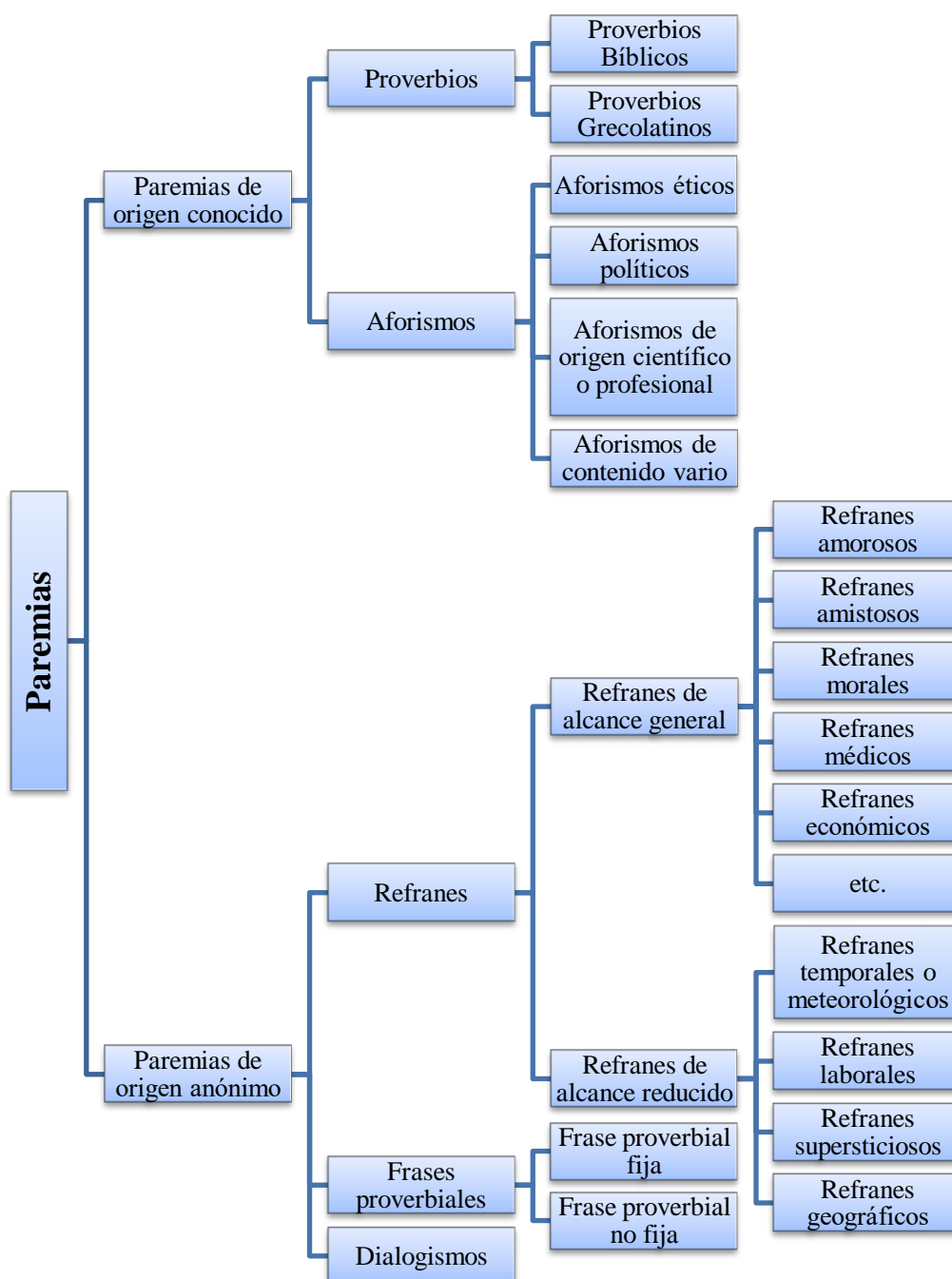
alimentación	<p><i>siempre crece.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Belleza: <i>Belleza es riqueza, por ella empieza.</i> - Dormir: <i>A buen sueño no hay cama dura.</i> - Comer y beber: <i>Quien come ensalada come poco más que nada.</i> - Otros placeres y vivios: <i>Deja el vicio por un mes y él te dejará por tres.</i>
10. Miscelánea de temas	<ul style="list-style-type: none"> - Clima y meteorología: <i>Años de nieves, años de bienes.</i> - Calendario: <i>El domingo de Ramos, quien no estrena no tiene manos.</i> - Juego: <i>Bien juega el que no juega.</i> - España y los españoles: <i>En España hay dos Españas, una que cobra y otra que paga.</i> - Supersticiones: <i>Año bisiesto, año siniestro.</i> - Otros refranes: <i>Un día de obra, un mes de escoba.</i> - Refranes sobre los refranes: <i>Saber refranes poco cuesta y mucho vale.)</i>

3.6.5 Carlos Alberto Crida Álvarez

Η παροιμιολογική ταξινόμηση του Crida Álvarez έχει ήδη παρουσιαστεί στην υποενότητα 2.2.3. Ωστόσο, σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί πως ο Crida Álvarez στηρίζει την ταξινόμησή του σε κριτήρια γενετικά/καταγωγής, πραγματολογικά, μορφολογικά και σημασιολογικά και πρόκειται για ταξινόμηση η

οποία βρίσκεται ακόμη υπό έρευνα σύμφωνα με τον ίδιο («Las paremias: propuesta de clasificación», 11). Στη συνέχεια παρουσιάζουμε τη σχηματοποίηση των παροιμιών κατά τον ίδιο στον Πίνακα 26:

Πίνακας 26-Ταξινόμηση των ΠΜ κατά τον Crida Álvarez

Πηγή: Crida Álvarez, «Las paremias: propuesta de clasificación y definición de los tipos de paremias», 2012a, pp. 45-47.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, εντοπίσαμε πέντε προτάσεις παροιμιολογικής ταξινόμησης στην ισπανική γλώσσα μέχρι σήμερα. Ανάμεσα στα κριτήρια που επιλέγουν οι ερευνητές για να προβούν στην ταξινόμησή τους είναι το κοινό στοιχείο της θεματολογικής ταξινόμησης, γεγονός που εξυπηρετεί αρκετά τόσο στην αναζήτησή τους όσο και στην εύρεση των αντιστοιχιών τους σε άλλη γλώσσα, των συνωνύμων ή των διαφόρων παραλλαγών τους αν υπάρχουν.

3.7 Ορολογία παροιμιολογικής αντιστοιχίας

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Crida Álvarez («Terminología y metodología», 38), δεν υπάρχει ομοφωνία όσον αφορά την ορολογία και τους βαθμούς ή τα επίπεδα φρασεολογικής και παροιμιολογικής αντιστοιχίας / ισοδυναμίας μεταξύ των γλωσσών, δεδομένου ότι πολλές φορές οι όροι *αντιστοιχία* και *ισοδυναμία* χρησιμοποιούνται ως συνώνυμοι (*equivalencia / correspondencia / concordancia*). Ως εκ τούτου, δυσχεραίνεται τόσο η αναζήτηση όσο και η ανάλυση των μονάδων αυτών. Για το λόγο αυτό, η Sevilla Muñoz (αναφορά σε Crida Álvarez, «Terminología y metodología», 65) προτείνει την ακόλουθη χρήση όρων:

- ο όρος *correspondencia* να χρησιμοποιείται όταν αναφερόμαστε σε παροιμίες διαφορετικών γλωσσών. Σε αυτήν την περίπτωση μπορεί να είναι *κυριολεκτική αντιστοιχία* (*correspondencia literal* - ίδιο νόημα και μορφή) ή *εννοιολογική αντιστοιχία* (*correspondencia conceptual* – ίδιο νόημα)
- ο όρος *equivalencia* να χρησιμοποιείται όταν αναφερόμαστε σε παροιμίες διαφορετικών γλωσσών. Σε αυτήν την περίπτωση μια ΠΜ θα μπορεί να είναι πλήρως ισοδύναμη (*equivalencia total*), όταν θα υπάρχει το ίδιο νόημα και η ίδια μορφή (δηλαδή θα είναι το ίδιο με την *correspondencia literal*) ή θα μπορεί να είναι μερικώς ισοδύναμη (*equivalencia parcial*),

όταν θα υπάρχει μόνο το ίδιο νόημα (δηλαδή θα είναι συνώνυμο με τον όρο *correspondencia conceptual*) και

- ο όρος *concordancia* να χρησιμοποιείται όταν αναφερόμαστε σε παροιμίες της ίδιας γλώσσας, δηλαδή όταν θεωρούνται συνώνυμες.

Τέλος, όπως επισημαίνει η Sevilla Muñoz («Les proverbes et phrases proverbiales», 104): «Trouver une équivalence parémiologique ne consiste pas à traduire mot à mot un proverbe, un dicton ou une phrase proverbiale d'une langue vers une autre langue, il s'agit de chercher dans l'autre langue l'unité de sens qui coïncide le plus possible avec la parémie de la langue de départ».

Από όσα έχουν αναφερθεί στην υποενότητα 1.5.2 και σε συνδυασμό με την παρούσα υποενότητα, συμπεραίνουμε πως υπό ένα ευρύτερο πρίσμα οι όροι *equivalencia* και *correspondencia* μπορούν να θεωρηθούν συνώνυμοι. Ωστόσο, ο όρος *equivalencia* είναι διφορούμενος, καθώς από τη μία είναι αρκετά γενικός και από την άλλη ανακριβής, αφού χρειάζεται να διασαφηνίσει κανείς σε τι ακριβώς θα ήταν ισοδύναμες δύο παροιμίες. Δεδομένου ότι η εργασία μας αποτελεί αντιπαραβολική μελέτη ανάμεσα σε δύο διαφορετικές γλώσσες, ο όρος *correspondencia* θεωρείται πιο κατάλληλος επειδή αυτό που μας ενδιαφέρει είναι πρωτίστως οι δομικές διαφορές στο γλωσσικό σύστημα και για το λόγο αυτό στην παρούσα εργασία επιλέγουμε να χρησιμοποιούμε τον όρο *correspondencia* για την ισπανική γλώσσα και τον όρο *αντιστοιχία* για την ελληνική.

Επιπλέον, να αναφέρουμε ότι στην εργασία μας θα προβούμε στη διάκριση ανάμεσα στην κυριολεκτική και εννοιολογική αντιστοιχία.

Η Julia Sevilla Muñoz και ο Manuel Sevilla Muñoz (373-375) έχουν ορίσει ορισμένες τεχνικές που εξυπηρετούν την αναζήτηση παροιμιολογικών αντιστοιχιών.

Αυτές οι τεχνικές είναι οι εξής:

- la técnica actancial (τεχνική βασισμένη στον πρωταγωνιστή)
- la técnica temática (τεχνική βασισμένη στο θέμα)
- la técnica sinonímica (τεχνική βασισμένη στις συνώνυμες αντιστοιχίες)
- la técnica hiperonímica (τεχνική βασισμένη στο υπερώνυμο)

Η *técnica actancial* βασίζει την αναζήτηση στον ίδιο «πρωταγωνιστή» (actante)⁶¹ και στις δύο γλώσσες κατά τη διαδικασία αναζήτησης, π.χ. στη ΓΠ ο πρωταγωνιστής μπορεί να είναι ένας από τους όρους: *el zorro, la raposa, la vulpeja*, που στη ΓΣ αποδίδεται ως *αλεπού*. Επιπλέον, μέσω αυτής της τεχνικής μπορούμε να εντοπίσουμε όχι μόνο κυριολεκτικές αντιστοιχίες, αλλά και εννοιολογικές. Σ'αυτήν την περίπτωση ναι μεν δεν θα προκύπτουν δομικές αντιστοιχίες μεταξύ των ΠΜ, αλλά θα ταυτίζονται σε επίπεδο νοήματος, δεδομένου ότι οι «πρωταγωνιστές» δεν θα είναι ακριβώς η ίδια λέξη. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με τους ίδιους, από τη γαλλική παροιμία: *Renard qui dort la matinée, n'a pas la langue emplumée* μπορούν να προκύψουν οι ακόλουθες εννοιολογικές αντιστοιχίες στην ισπανική γλώσσα: *A la raposa dormida, no le cae en la boca la comida. A raposo/Al zorro durmiente, no le amanece la gallina en el vientre.*

Η *técnica temática* στηρίζεται στην αναζήτηση παροιμιολογικών αντιστοιχιών μέσω της κεντρικής ιδέας (idea clave). Παράδειγμα της τεχνικής αυτής σύμφωνα με τους Julia Sevilla Muñoz και Manuel Sevilla Muñoz (αναφορά σε Crida Álvarez, «Terminología y metodología», 61):

Idea clave: «apreciación»:

ESP: *Cree / Piensa el ladrón que todos son de su condición.*

FR: *Il est avis au renard que chacun mange poule comme lui.*

ING: *Knives imagine nothing can be done without knavery.*

⁶¹ El actante presenta una amplia variedad en las paremias: fenómenos atmosféricos, edades de la vida, estados del alma, mujer, varón, profesiones, objetos, meses, festividades, etc. (Sevilla Muñoz και Sevilla Muñoz 371).

Η *técnica sinonímica* συνίσταται στην αναζήτηση αντιστοιχιών λαμβάνοντας υπόψη τον βαθμό ισοδυναμίας (*grado de equivalencia*) σε επίπεδο νοήματος των ΠΜ και συμβάλλει, σε συνδυασμό με τις προηγούμενες τεχνικές, στην τελειοποίηση της σειράς προτεραιότητας των αντιστοιχιών, ιδίως των εννοιολογικών, καθώς επίσης και στην προσπάθεια εύρεσης όσο το δυνατόν μιας πιο εξατομικευμένης παροιμιολογικής αντιστοιχίας. Μέσω της τεχνικής αυτής μπορούμε να εντοπίσουμε τις εξής αντιστοιχίες: α) κυριολεκτικές ή/και εννοιολογικές αντιστοιχίες (*correspondencias literales y/o conceptuales*), στην περίπτωση που η αναζήτηση γίνεται μεταξύ διαφορετικών γλωσσών και β) εννοιολογικές αντιστοιχίες (*correspondencias conceptuales*) στην περίπτωση που αναζητούνται ΠΜ συνώνυμες της ίδιας γλώσσας. Παράδειγμα της τεχνικής αυτής:

A) Για την περίπτωση που η αναζήτηση ΠΜ γίνεται ανάμεσα σε διαφορετικές γλώσσες:

FR: *Á goupil (αλεπού) endormi, ne choit rien dans la gueule.*

ESP: α) Κυριολεκτική αντιστοιχία: *A la raposa dormida, no le cae en la boca la comida.*

β) Εννοιολογικές αντιστοιχίες: *A raposo/Al zorro durmiente, no le amaneca la gallina en el vientre. / Al pájaro durmiente, tarde le entra el cebo en el vientre. / Gato dormilón, no pilla ratón. / Halcón dormidor, hambriento volador. / Quien duerme, no coge liebre.*

B) Για την περίπτωση που η αναζήτηση ΠΜ αφορά συνώνυμες της ίδιας γλώσσας:

ESP: *Al pájaro durmiente, tarde le entra el cebo en el vientre.*

A raposo / Al zorro durmiente, no le amaneca la gallina en el vientre.

Gato dormilón, no pilla ratón.

Halcón dormidor, hambriento volador.

Quien duerme, no coge liebre.

Η *técnica hiperonímica* χρησιμοποιείται στην αναζήτηση μιας ΠΜ που είναι υπερόνυμο, όταν δεν είναι δυνατό να εντοπιστεί στη ΓΣ μια συγκεκριμένη ΠΜ. Παράδειγμα της τεχνικής αυτής σύμφωνα με τη Julia Sevilla Muñoz (αναφορά σε Crida Álvarez, «Terminología y metodología», 64):

Idea clave: «la perseverancia»:

FR: *Goutte à goutte l'eau creuse la pierre.*

ESP: *Dando la gotera, hace señal en la piedra.*

ESP: *La peña es dura y el agua menuda, mas cayendo de continuo, hace cavadura.*

3.8 Φρασεολογία VS Παροιμιολογία

Σύμφωνα με την Παρασκευά (172), «En lo referente a la consideración de la fraseología y la paremiología como disciplinas autónomas, a pesar del alto grado de interrelación existente entre las dos, esto depende del punto de vista de cada especialista. Así que, tanto los fraseólogos como los paremiólogos defienden la existencia de su respectiva disciplina».

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το ενδιαφέρον για την παροιμιολογία προέκυψε πολύ νωρίτερα από την εμφάνιση και ανάπτυξη της φρασεολογίας ως επιστημονικό αντικείμενο. Πολλοί ήταν εκείνοι που ασχολήθηκαν με τη συλλογή και καταγραφή των παροιμιών ήδη από τα χρόνια της αρχαιότητας.

Ωστόσο, μετά την εμφάνιση της φρασεολογίας, το ενδιαφέρον για την παροιμιολογία μειώθηκε αισθητά και οι ΠΜ δεν αποτελούσαν πόλο έλξης για τους μελετητές στον ίδιο βαθμό με τις ΦΜ.

Ο Mohamed Lemine Taleb Mohamed στη διδακτορική του διατριβή (159), προσπαθώντας να συνοψίσει τις βασικές διαφορές ανάμεσα στις μονάδες που

εξετάζει καθένας από τους δύο αυτούς τομείς, στηριζόμενος στην Corpas Pastor (1997) και τη Sevilla Muñoz (2010), αναφέρει τα ακόλουθα:

α) Οι παροιμίες αποτελούν ΦΜ ανεξάρτητες συντακτικά και σημασιολογικά από την υπόλοιπη πρόταση και ταυτόχρονα παρουσιάζουν προτασιακή δομή. Αντίθετα, οι ΦΜ εξαρτώνται τόσο συντακτικά όσο και σημασιολογικά από την υπόλοιπη πρόταση.

β) Οι παροιμίες είναι ένα σύντομο εκφώνημα λόγου, ενώ οι ΦΜ είναι εκφράσεις που αποτελούνται από δύο ή περισσότερες λέξεις.

γ) Οι παροιμίες εισέρχονται στον λόγο, ενώ αντίθετα, οι ΦΜ αποτελούν στοιχείο της πρότασης, γι' αυτό και παρουσιάζουν συγκεκριμένο βαθμό εξάρτησης από την υπόλοιπη πρόταση.

δ) Οι ΦΜ είναι προτασιακό απόσπασμα, ενώ οι παροιμίες «μικρό κείμενο» και τέλος,

ε) Οι ΦΜ στερούνται αποφθεγματικού χαρακτήρα μέσα στην πρόταση, σε αντίθεση με τις παροιμίες που αντιπροσωπεύουν ακριβώς αυτό το χαρακτήρα.

Συμπερασματικά, σε σχέση με τις ταξινομήσεις των ΦΜ και ΠΜ στην Ισπανία και την Ελλάδα, διαπιστώνουμε ότι στην ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε οχτώ ταξινομήσεις των ΦΜ, ενώ για την ελληνική γλώσσα τέσσερις συνολικά. Όσον αφορά την ταξινόμηση των ΠΜ, στην ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε πέντε προτάσεις ταξινόμησης και ορισμού των υποκατηγοριών των ΠΜ από ερευνητές, ενώ αντίθετα στην Ελλάδα δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε καμία πρόταση ταξινόμησης μέχρι σήμερα.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί, ότι τόσο η φρασεολογία όσο και η παροιμιολογία είναι ανεξάρτητοι κλάδοι της γλωσσολογίας, αλλά και ανεξάρτητοι μεταξύ τους, παρά τη στενή σχέση που φαίνεται να έχουν τα αντικείμενα που πραγματεύονται. Η

εγγύτητα των αντικειμένων τους είναι και ένας λόγος που κάποιοι ερευνητές αντιμετωπίζουν υπό κοινό πρίσμα τόσο τις ΦΜ όσο και τις ΠΜ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Συλλογή δεδομένων και μεθοδολογία

Απώτερος σκοπός της παρούσας μελέτης, όπως έχει ήδη αναφερθεί, είναι ο εντοπισμός παροιμιολογικών αντιστοιχιών ανάμεσα στις δύο γλώσσες.

Η επιλογή του ζεύγους ρημάτων *ir/venir* (*πηγαίνω/έρχομαι*) ως βασικός πυρήνας των υπό μελέτη ΠΜ, υπήρξε απόρροια της διδακτικής μας εμπειρίας. Πιο συγκεκριμένα, κατά την ενασχόλησή μας με τη διδασκαλία της ισπανικής ως ξένης γλώσσας, παρατηρήσαμε ότι το συγκεκριμένο ζεύγος ρημάτων αποτελεί ένα από τα βασικά ρήματα στη διδασκαλία της γλώσσας, με αποτέλεσμα τα ρήματα αυτά να εντοπίζονται σε μια σειρά από ΦΜ και ΠΜ στα διδακτικά εγχειρίδια. Το γεγονός αυτό εγείρει πάντα το ενδιαφέρον των μαθητών από συγκριτική οπτική σε σχέση με τη μητρική τους γλώσσα και για αυτόν τον λόγο επιλέξαμε να μελετήσουμε τις εν λόγω ΠΜ στην παρούσα εργασία.

Στην παρούσα εργασία καλούμαστε να απαντήσουμε στα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

- 1) Εντοπίζονται στην ισπανική και ελληνική γλώσσα ΠΜ που εμπεριέχουν τα ρήματα κίνησης *ir* και *venir* (*πηγαίνω* και *έρχομαι* αντίστοιχα) και πόσες;
- 2) Σε πόσες ΠΜ και σε πόσες όχι εντοπίζονται τα πέδια του παροιμιολογικού δελτίου, του οποίου τη διαμόρφωση θα παρουσιάσουμε στη συνέχεια (οι παραλλαγές (*variantes*) των ΠΜ, το θέμα (*tema*) στο οποίο ανήκουν, ο χαρακτηρισμός του είδους της ΠΜ (*tipo de UP*), η σημασία (*sentido*) της κάθε ΠΜ, το συγκείμενο (*contexto*) μέσα στο οποίο εντοπίζονται, οι συνώνυμες (*sinónimos*) ΠΜ, η χρήση (*uso*) της κάθε ΠΜ).
- 3) Παρατηρείται παροιμιολογική αντιστοιχία ανάμεσα στις δύο γλώσσες; Σε τι ποσοστό; Ποιες από τις ΠΜ παρουσιάζουν κυριολεκτική αντιστοιχία και σε τι

ποσοστό; Ποιες από τις ΠΜ παρουσιάζουν εννοιολογική αντιστοιχία και σε τι ποσοστό; Ποια από τις δύο κατηγορίες είναι πιο πολυπληθής;

- 4) Πόσες και ποιες ΠΜ εντοπίζονται με μεγαλύτερη συχνότητα στα λεξικά που αποδελτιώθηκαν;

Η συλλογή των δεδομένων μας προκειμένου να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα στηρίχτηκε κατά βάση στην αποδελτίωση λεξικών. Η παρούσα εργασία βασίζεται σε ένα σώμα 405 ΠΜ που συνελέγησαν ύστερα από την αποδελτίωση 18 μονόγλωσσων και δίγλωσσων λεξικών της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας. Επιλέξαμε να χρησιμοποιήσουμε λεξικά γενικής χρήσης αλλά και εξειδικευμένα λεξικά (λεξικά φρασεολογισμών, λεξικά με παροιμίες και γνωμικά, θεματολογικά λεξικά), έντυπης μορφής καθώς και 1 ηλεκτρονικό λεξικό της ισπανικής. Τα μονόγλωσσα λεξικά προσέφεραν χρήσιμες πληροφορίες στο επίπεδο χρήσης των ΠΜ, ενώ τα δίγλωσσα λεξικά συνέβαλαν στον εντοπισμό πιθανών αντιστοιχιών ανάμεσα στις δύο γλώσσες που ερευνώνται στην παρούσα εργασία. Πιο συγκεκριμένα:

I) Μονόγλωσσα λεξικά:

A. Για την ισπανική γλώσσα:

- 1) 2 εξειδικευμένα λεξικά (GLR, DRDP)
- 2) 1 ηλεκτρονικό λεξικό (RM) (δημοσιευμένο στην επίσημη ηλεκτρονική ιστοσελίδα του Centro Virtual Cervantes)
- 3) 2 μονόγλωσσα λεξικά (DUE, DLE)

B. Για την ελληνική γλώσσα:

- 1) 4 εξειδικευμένα λεξικά (ΕΠ, ΠΓ, ΛΦΠ, ΛΑ)
- 2) 4 μονόγλωσσα λεξικά (ΝΕΛΣΕΔΓ, ΧΑΝΓ, ΑΝΕΓ, ΜΛΕΓ)

II) Δίγλωσσα λεξικά που χρησιμοποιήθηκαν:

A) 2 δίγλωσσα εξειδικευμένα λεξικά (AR, RE)

B) 3 δίγλωσσα μη εξειδικευμένα λεξικά (DCUEA, NDEG, NEIA)

Στον Πίνακα 27 που ακολουθεί παραθέτουμε αναλυτικά τα στοιχεία των λεξικών που χρησιμοποιήσαμε:

Πίνακας 27-Λεξικά που χρησιμοποιήθηκαν

ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ		
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	ΤΙΤΛΟΣ ΛΕΞΙΚΟΥ	ΕΚΔΟΣΗ
Crida Álvarez, Carlos Alberto	<i>Ανθολογία ισπανικών παροιμιών και παροιμιωδών φράσεων με αντιστοιχίες στα ελληνικά και αντίστροφα. Antología de refranes del griego moderno y frases hechas con correspondencias en español y viceversa (AR)</i>	Αθήνα: Κώδικας, 1999
Almarza Acedo, Nieves (coord.)	<i>Diccionario clave de uso del español actual (DCUEA)</i>	Ατenas: Patakis, 2007
Real Academia Española	<i>Diccionario de la lengua española (DLE)</i>	Real Academia Española, Madrid: Espasa, 2001
Buitrago Jiménez, Alberto	<i>Diccionario de dichos y frases hechas (DRDP)</i>	Madrid: Espasa-Calpe, 1996
Moliner, María	<i>Diccionario de uso del español (DUE)</i>	Madrid: Gredos, 2007
Merino, Ana (ed.)	<i>El gran libro de los refranes (GLR)</i>	Madrid: Libsa, 2006
Bréhier, Odile,	<i>El nuevo diccionario español-griego [To</i>	Αθήνα: Texto,

Yannis Skoufis (dir.)	νέο ισπανο-ελληνικό λεξικό] (NDEG)	2014.
Urbina, Jesús Cantera Ortiz de, Julia Sevilla Muñoz	<i>1001 refranes españoles con su correspondencia en ocho lenguas (alemán, árabe, francés, italiano, polaco, provenzal y ruso)</i> (RE)	Madrid: Ediciones Internacionales Universitarias, 2008
Sevilla Muñoz, Julia (coord.)	<i>Refranero multilingüe</i> (RM), https://cvc.cervantes.es/lengua/refranero/	Madrid: Instituto Cervantes (Centro Virtual Cervantes)
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ		
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	ΤΙΤΛΟΣ ΛΕΞΙΚΟΥ	ΕΚΔΟΣΗ
Μιχαήλ-Δέδε, Μαρία	<i>2500 Ελληνικές Παροιμίες</i> (ΕΠ)	Αθήνα: Φιλότυπον, 2010
Σαραντάκος, Νίκος	<i>Λόγια του Αέρα</i> (ΛΑ)	Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2013
Μπαμπινιώτης, Γεώργιος	<i>Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας</i> (ΛΝΕΓ)	Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, 2002
Νατσούλης, Τάκης	<i>3000 Λέξεις και φράσεις παροιμιώδεις</i> (ΛΦΠ)	Αθήνα: Σμυρνιωτάκη, 2011
Συντακτική ομάδα Φυτράκη	<i>Μείζον Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας</i> (ΜΛΕΓ)	Αθήνα: Φυτράκης, 2011
Κριαράς, Εμμανουήλ	<i>Νέο Ελληνικό Λεξικό-Λεξικό της Σύγχρονης Ελληνικής Δημοτικής Γλώσσας</i> (ΝΕΛΣΕΔΓ)	Αθήνα : Εκδοτική Αθηνών, 2007

Αναγνωστοπούλου, Ίνα, Λία Μπουσούνη-Γκέσουρα	<i>1864 Παροιμίες και γνωμικά. Ξέρουμε τι σημαίνουν;</i> (ΠΓ)	Αθήνα: Μεταίχμιο, 2014
Χαραλαμπίδης, Χριστόφορος	<i>Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας</i> (ΧΛΝΓ)	Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 2014

Η επιλογή των λεξικών αυτών στηρίχθηκε κατά κύριο λόγο στον χρόνο έκδοσής τους, δηλαδή επιλέξαμε λεξικά που η συγγραφή τους θεωρείται σχετικά πρόσφατη (περίπου κατά την τελευταία εικοσαετία), επομένως, εξ ορισμού, είναι και πιο επικαιροποιημένα. Πιο συγκεκριμένα, το αρχαιότερο χρονολογικά είναι το *Diccionario de dichos y frases hechas* του Alberto Buitrago Jiménez με χρονολογία έκδοσης το 1996 και πιο πρόσφατα με χρονολογία έκδοσης το 2014 τα εξής τρία: *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας* της Ακαδημίας Αθηνών, *1864 Παροιμίες και γνωμικά. Ξέρουμε τι σημαίνουν;* των Ίνα Αναγνωστοπούλου και Λία Μπουσούνη-Γκέσουρα και *El nuevo diccionario español-griego [Το νέο ισπανο-ελληνικό λεξικό]* των Odile Bréhier και Yannis Skoufis.

Αρχικά, αποδελτιώσαμε τα παραπάνω 18 μονόγλωσσα και δίγλωσσα λεξικά της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας και εντοπίσαμε τις ΠΜ σε καθένα από αυτά τα λεξικά για κάθε γλώσσα ξεχωριστά, αναζητώντας τις μονάδες αυτές στα λήμματα *ir-venir* και *πηγαίνω-έρχομαι* αντίστοιχα. Κατά τη διάρκεια της παράλληλης αναζήτησης των μονάδων αυτών στις δύο γλώσσες, παρατηρήσαμε ότι, πραγματοποιώντας την αναζήτηση και έχοντας ως κριτήριο τα εν λόγω ρήματα, πολλές από τις ΠΜ εντοπίζονταν μόνο στη μία από τις δύο γλώσσες. Για αυτόν τον λόγο, αποφασίσαμε να διευρύνουμε την αναζήτησή μας στηριζόμενοι σε άλλες λέξεις

κλειδιά που εμπεριέχονταν στις ΠΜ με σκοπό τον εκτενέστερο εντοπισμό αντιστοιχιών ΠΜ μεταξύ των δύο γλωσσών.

Στη συνέχεια, καταγράψαμε τις εν λόγω μονάδες σε ένα διαφορετικό υπολογιστικό φύλλο Excel για κάθε ρήμα (*ir, venir, πηγαίνω, έρχομαι*). Κάθε φύλλο εργασίας αποτελείται από την πρώτη στήλη στην οποία καταγράψαμε αλφαβητικά τις ΠΜ και στις επόμενες στήλες απαριθμούνται τα λεξικά που χρησιμοποιήσαμε για τον εντοπισμό τους. Στις στήλες των λεξικών συμπληρώσαμε τις πληροφορίες για κάθε ΠΜ έτσι ακριβώς όπως αυτές εντοπίστηκαν σε κάθε λεξικό (ορισμός, παράδειγμα, είδος ΠΜ, θεματική κατηγορία, συχνότητα χρήσης, συνώνυμες ΠΜ, παραλλαγές). Αυτά τα υπολογιστικά φύλλα αποτελούν το παράρτημα της παρούσας εργασίας.

Αξίζει να αναφερθεί ότι το κριτήριο επιλογής των υπό μελέτη ΠΜ ήταν η εμφάνιση των ρημάτων *ir/venir* και *πηγαίνω/έρχομαι* σε όλες τις ΠΜ που εντοπίσαμε, σε οποιοδήποτε ρηματικό τύπο και σε όλες του τις έννοιες και ανεξάρτητα από το εάν αυτά τα ρήματα αποτελούν ή όχι τον πυρήνα της ΠΜ.

Ακολουθώντας, προκειμένου να οδηγηθούμε στην εξαγωγή συμπερασμάτων, στο δεύτερο μέρος της εργασίας ενοποιήσαμε τα δεδομένα των φύλλων εργασίας σε μια κοινή βάση δεδομένων. Αυτή η ενοποίηση των δεδομένων έχει ως απώτερο σκοπό την αναλυτικότερη καταγραφή των δεδομένων μας για κάθε ΠΜ και τον εντοπισμό των πιθανών παροιμιολογικών αντιστοιχιών. Για την παρουσίαση αυτής της ενοποίησης βασιστήκαμε στη μελέτη των Julia Sevilla Muñoz και Manuel Sevilla Muñoz όπως παρουσιάστηκε στην ενότητα 3.7. Οι Julia Sevilla Muñoz και Manuel Sevilla Muñoz δημιούργησαν ένα παροιμιολογικό δελτίο (*ficha paremiológica*) στο οποίο συγκεντρώνονται όλα τα πεδία που χρησιμεύουν στην καταγραφή της βάσης δεδομένων των ΠΜ. Παράδειγμα του εν λόγω δελτίου είναι αυτό που παρουσιάζεται στη συνέχεια (Sevilla Muñoz και Sevilla Muñoz 371) και σε αυτό οι ερευνητές

ασχολούνται με παροιμιολογικές αντιστοιχίες μεταξύ της γαλλικής (ΓΠ) και ισπανικής γλώσσας (ΓΣ). Στον Πίνακα 28 που ακολουθεί, παρουσιάζεται αυτό το δελτίο, στο οποίο βασίζεται και η παρουσίαση των ΠΜ της δικής μας εργασίας. Πιο συγκεκριμένα περιλαμβάνει:

Αρχικά, την **παρουσίαση της ΠΜ** η οποία εντοπίστηκε από την αποδελτίωση της βάσης δεδομένων (στη δική μας περίπτωση θα παρουσιάζεται ΠΜ ισπανικής ή ελληνικής γλώσσας).

Το επόμενο πεδίο σχετίζεται με τις **λεξιλογικές παραλλαγές** της υπό εξέτασης ΠΜ. Οι παραλλαγές αυτές εντοπίζονται σε διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές όπου σε κάποιες ΠΜ χρησιμοποιούνται διαφορετικές λέξεις για να αναφερθούν σε ένα αντικείμενο (π.χ. *el zorro*, *la raposa*, *la vulpeja*).

Στη συνέχεια, αναφέρεται το **θέμα** ή αλλιώς η ευρύτερη κατηγορία ταξινόμησης της κάθε ΠΜ σύμφωνα με το εκάστοτε λεξικό.

Το επόμενο πεδίο σχετίζεται με την **σημασία** της ΠΜ όπως αποδίδεται σε κάθε λεξικό.

Ακολουθεί το πεδίο με τις **συνώνυμες ΠΜ** και τα πεδία με την **κυριολεκτική και εννοιολογική αντιστοιχία** των ΠΜ. Στο πεδίο με την **κυριολεκτική αντιστοιχία** καταγράφονται οι ΠΜ, των οποίων οι λέξεις που τις απαρτίζουν χρησιμοποιούνται μέσα στον λόγο με τέτοιο τρόπο ώστε να αποδίδουν ακριβώς τη σημασία και το περιεχόμενο της έννοιας που δηλώνουν. Στο πεδίο με την **εννοιολογική αντιστοιχία** καταγράφονται οι ΠΜ, των οποίων το άθροισμα των σημασιών των λέξεων που τις απαρτίζουν αντιστοιχεί σε μια έννοια και όχι κατ'ανάγκη στη σημασία της κάθε λέξης χωριστά.

Παρενθετικά σε όλα τα πεδία αναφέρονται όλες οι βιβλιογραφικές αναφορές, δηλαδή τα λεξικά στα οποία τις εντοπίσαμε.

Πίνακας 28-Ficha paremiológica según Julia Sevilla Muñoz y Manuel Sevilla Muñoz

Un bon renard ne mange jamais les poules de son voisin (Referencias bibliográficas).

Variantes léxicas: *Bon renard ne mange jamais les poules de son voisin* (Referencias bibliográficas).

Tema: Territorialidad.

Sentido: El hombre hábil evita mostrarse como es ante sus conocidos.

Sinónimos: ---

Correspondencia literal: *Buena zorra no come las gallinas de la vecina* (Referencias bibliográficas).

Correspondencia conceptual: *Cuando un lobo va a hurtar, lejos de su casa va a cazar* (Referencias bibliográficas).

Πηγή: Sevilla Muñoz, Julia, Manuel Sevilla Muñoz, «Técnicas de la traducción paremiológica (francés-español)», p.p. 369-386.

Στην παρούσα εργασία, προσθέσαμε στο εν λόγω δελτίο τα πεδία «contexto»⁶² (συγκείμενο), «tipo de UP» (είδος ΠΜ) και «uso» (χρήση). Επιλέξαμε να προσθέσουμε αυτά τα πεδία διότι κατά την αποδελτίωση των ΠΜ στα λεξικά, παρατηρήσαμε ότι αποτελούσαν πεδία που εμπεριέχονταν αρκετά συχνά στις πληροφορίες λημματοποίησης, κυρίως στις ΠΜ της ισπανικής γλώσσας, και συνεπώς για τις εν λόγω ΠΜ αντλήσαμε επιπλέον πληροφορίες. Αυτό, ωστόσο, δε σημαίνει ότι κατέστη δυνατή πάντα η συμπλήρωση αυτών των πεδίων για όλες τις ΠΜ.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, το δικό μας δελτίο για τις ΠΜ της ισπανικής και της ελληνικής αντίστοιχα, διαμορφώθηκε ως ακολούθως:

⁶² Ο όρος *contexto* έχει υιοθετηθεί από το Refranero multilingüe.

UP / ΠΜ**Variantes léxicas / Λεξιλογικές παραλλαγές:****Tema / Θέμα:****Tipo de UP / Είδος ΠΜ:****Sentido / Σημασία:****Contexto / Συγκείμενο:****Sinónimos / Συνώνυμες:****Correspondencia literal / Κυριολεκτική αντιστοιχία:****Correspondencia conceptual / Εννοιολογική αντιστοιχία:****Uso / Χρήση:**

Στο σημείο αυτό θα αναφέρουμε ότι στις ΠΜ που δεν εντοπίσαμε καμία αντιστοιχία κατά την αποδελτίωση, προσπαθήσαμε να παραθέσουμε τη δική μας πρόταση όπου αυτό ήταν δυνατό. Δεδομένων των διαφορετικών στοιχείων πολιτισμού ανάμεσα στις γλώσσες, η προσπάθεια εντοπισμού παροιμιολογικής αντιστοιχίας μπορεί να μην απεφέρει αποτελέσματα. Οι δικές μας προτάσεις στις αντιστοιχίες αναφέρονται με το αρχικό γράμμα **Π** (πρόταση) παρενθετικά.

Επιπλέον, παραθέσαμε τη δική μας πρόταση (Π) και στο πεδίο με τη συνώνυμη ΠΜ, όπου αυτό κατέστη εφικτό και εφόσον κατά την αναζήτηση δεν προέκυψε κάποια αντίστοιχη συνώνυμη ΠΜ από τα λεξικά.

Τέλος, συμπεραίνουμε ότι η κυριολεκτική και εννοιολογική αντιστοιχία (που θα εξετάσουμε βασιζόμενοι στο δελτίο των Julia Sevilla Muñoz y Manuel Sevilla Muñoz), ταυτίζεται με τη μορφοσυντακτική και σημασιολογική παράμετρο όπως διατυπώνει στη θεωρία της η Mellado Blanco (υποενότητα 1.5.2). Ωστόσο, η Mellado Blanco στην εν λόγω θεωρία αναφέρεται και στην πραγματολογική παράμετρο, την οποία εν προκειμένω δεν είμαστε σε θέση να αξιοποιήσουμε, επειδή σύμφωνα με τις

θεωρητικές πηγές μας οι πρώτες καταγραφές ΠΙΜ χρονολογούνται από τα τέλη του Μεσαίωνα και στα λεξικά που αποδελτιώσαμε δεν αντλήσαμε πληροφορίες σχετικές με τη χρονολογία εμφάνισής τους. Επομένως, δεν υπάρχει επαρκής γνώση του πολιτισμικού υποβάθρου των υπό μελέτη ΠΙΜ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Παρουσίαση των παροιμιολογικών μονάδων

Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε όλες τις ΠΜ που έχουμε συλλέξει από την αποδελτίωση των λεξικών με αλφαβητική σειρά. Επειδή, όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο σκοπός της εργασίας μας είναι η απόδοση των αντιστοιχιών των ΠΜ ανάμεσα στην ισπανική και την ελληνική, αρχικά θα παρουσιαστούν οι ισπανικές ΠΜ με τις αντίστοιχες ελληνικές και κατόπιν θα ακολουθήσουν οι ελληνικές ΠΜ με τις αντίστοιχες ισπανικές και η αρίθμησή τους θα είναι συνεχής.

5.1 Παρουσίαση των παροιμιολογικών μονάδων της ισπανικής γλώσσας

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα παρουσιάσουμε τις ΠΜ της ισπανικής γλώσσας ακολουθώντας το παροιμιολογικό δελτίο στο οποίο έχουμε ήδη αναφερθεί. Για κάθε ΠΜ θα εμφανίζονται μόνο τα πεδία για τα οποία διαθέτουμε πληροφορίες κατά την αποδελτίωση και στο πεδίο της αντιστοιχίας και της συνώνυμης ΠΜ θα παρουσιάζεται η δική μας πρόταση, όπου αυτό ήταν εφικτό, εφόσον δεν υπάρχει κάποια καταγεγραμμένη αντιστοιχία στα λεξικά που χρησιμοποιήσαμε. Η δική μας πρόταση είναι αποτέλεσμα προφορικών πηγών και δεν βασίζεται σε βιβλιογραφικές πηγές.

5.1.1 Παροιμιολογικές μονάδες που περιέχουν το ρήμα *ir*

Στην παρούσα υποενότητα παρουσιάζονται οι ΠΜ της ισπανικής γλώσσας που εμπεριέχουν το ρήμα *ir*.

1. *[Allí] donde fueres, haz lo que vieres* [AR (44), GLR (88), RE (116), DRDP (200), RM].

Variantes léxicas: *Ve do vas: como vieres así haz. / Donde fueres haz como vieres. / Allí donde fueres, haz como vieres. / Allí donde fueres, haz lo que vieres. / Dondequiera que fueres, haz lo que vieres. / Por donde fueres, haz como vieres. / Cuando a Roma fueres, haz como vieres. / Cuando a Roma fueres, haz lo que vieres. / Do fueres, harás como vieres. / Donde quiera que fueres, haz como vieres. / En la tierra donde vinieres, haz lo que vieres. / Al lugar que fueres, haz lo que vieres (Costa Rica). / En el país que/en que/donde estuvieres haz lo que vieres (Bolivia). / Adonde fueres haz como vieres (Fuente oral). / Allá donde fueres haz lo que vieres (Fuente oral). (RM)*

Tema: Prudencia (GLR,88), Pueblos, ciudades y países (DRDP, 200), Adaptabilidad (RM).

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Aconseja seguir los usos y costumbres del lugar en el que nos establecemos. Su significado se amplía hasta advertir de la necesidad de no sobresalir entre extraños, porque se puede ser objeto de burlas, envidias o murmuraciones (GLR, 88). / Aconseja acomodarse a los usos y costumbres del lugar donde se esté. Si bien no tan extremadamente como lo hizo aquel aldeanete que al dictado no tanto del refrán como de las machaconas advertencias del que le llevaba consigo a un teatro de la corte, apenas vio, allá en la embocadura del patio de butacas, que un grupo de amigos se saludaba con efusión, rompió él a decir, cabeceando ceremoniosamente a diestra y siniestra: "¡Buenas noches, buenas noches, buenas noches...!" (DRDP, 200). / Recomienda, por educación, acomodarse a las costumbres y usos del país en el que uno se encuentra, al tiempo que aconseja no singularizarse saliendo de los modos y usos establecidos en cada lugar para evitar conflictos (RM).

Contexto: «Y no lo extrañe nadie, ni lo censure nadie, ni quiera apartarse de ello nadie; porque hay un refrán que es todo un tratado de filosofía, y hay que repetírselo á los altos y á los bajos, pero á los altos sobretudo: **¡A donde fueres, haz lo que vieres!**» (Eusebio Blasco, Páginas íntimas. Madrid: Librería de Leopoldo Martínez, 1885-1901=1905, pp. 133-134) (RM).

Sinónimos: *Cuando fueres a Roma, vive como en Roma. / En cada tierra, su uso (RM). / En Roma, como los romanos (NDEG, 1328).*

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Κατά τον τόπο όπου πας, έτσι και να περνάς (AR,44). / Όχι όπως ήξερες, αλλά όπως βρήκες (NDEG, 879).*

Uso: Uso actual (RM)

2. [El] Criminal va a caballo; y la justicia, en carreta (DRDP, 142).

Variantes léxicas: -

Tema: Vicios y malos hábitos (DRDP, 142)

Tipo de UP: -

Sentido: Denuncia los numerosos delitos que quedan impunes por la lentitud con que actúa la justicia (DRDP, 142).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

3. [El] Perro de Escoriza, que se iba del pueblo la víspera de carnaval, y no volvía hasta el miércoles de ceniza (DRDP, 448).

Variantes léxicas: -

Tema: Animales (DRDP, 448)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 448)

Sentido: Perro avisado éste, sin duda, pues sabedor, por experiencia, de que durante aquellos días de Don Carnal los pollastres del pueblo gustaban de amarrar al rabo de los canes vagabundos mil objetos sonoros, justo el lunes de Antruejo ponía tierra por medio y ya no volvía hasta el miércoles de ceniza, en que con la Cuaresma tornaba también la cordura a la chavalería. El refrán tiene, pues, un claro sentido precautorio, y así se utiliza (DRDP, 448).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

4. *[El] Dar va con el tomar* (DRDP, 166).

Variantes léxicas: -

Tema: Virtudes (DRDP, 166)

Tipo de UP: -

Sentido: Así lo recoge Gracián en *El criticón*, dando a entender que las personas deben mostrarse agradecidas y corresponder siempre a los favores recibidos (DRDP, 166).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: Δοῦναι και λαβεῖν. (II)

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

5. *[El] Ir mucho a la corte hace que la bolsa acorte* (DRDP, 298).

Variantes léxicas: -

Tema: Dinero y economía (DRDP, 298)

Tipo de UP: -

Sentido: Porque la corte en el pasado era el centro de la vida política, y en ella rivalizaban los poderosos en boato y opulencia, con el consiguiente derroche (DRDP, 298).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

6. *[El] Mejor racimo no va al lagar* (DRDP, 354).

Variantes léxicas: -

Tema: Comida (DRDP, 354)

Tipo de UP: -

Sentido: Porque el viñador se lo come en el pago, o de camino, el transportista (DRDP, 354).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

7. *[El] Que a la tienda va y viene, dos casas mantiene* (DRDP, 479).

Variantes léxicas: -

Tema: Dinero y Economía (DRDP, 479)

Tipo de UP: -

Sentido: Desaconseja, por antieconómico, comprar asiduamente en las tiendas (DRDP, 479).

Contexto: -

Sinónimos: *Quien no compra en la plaza, sino en la tienda, más que a su casa, la del tendero sustenta* (DRDP, 479).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

8. *[El] Que va a Santa Coloma, en un año va y en otro torna* (DRDP, 487).

Variantes léxicas: -

Tema: Santos - Pueblos, ciudades y países (DRDP, 487)

Tipo de UP: -

Sentido: Así se dice porque la festividad de Santa Coloma se celebra el 31 de diciembre, y a poco que durase la fiesta, se regresaba de ella al año siguiente (DRDP, 487).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

9. *[La] Campana no va a misa, pero avisa* (DRDP, 109).

Variantes léxicas: -

Tema: Religión (DRDP, 109)

Tipo de UP: -

Sentido: Así dice figuradamente en alabanza de las incontables misiones de alerta y pregón que este instrumento ha prestado siempre. Por extensión, alude a los que alertan de alguna situación peligrosa, pero huyen de ella. (DRDP, 109)

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

10. [La] Cera que va delante es la que alumbra (DRDP, 118).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Aconseja adelantarse en hacer las buenas obras y no confiar en que los que nos sucedan las hagan por nosotros (DRDP, 118).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

11. [La] Compañía del ahorcado: ir con él y dejarlo colgado (DRDP, 130).

Variantes léxicas: -

Tema: Vicios y malos hábitos (DRDP, 130)

Tipo de UP: -

Sentido: En su sentido lineal expresa que los acompañantes que asisten al reo le abandonan no bien es ejecutado; en sentido general, denuncia con reproche a los que, en lugar de prestar el auxilio debido, escurren el bulto a la primera de cambio (DRDP, 130).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

12. *[Los] Dineros del sacristán, cantando se vienen y cantando se van* [RE (183), DRDP (195), RM].

Variantes léxicas: *Los dineros del sacristán, cantando vienen, cantando van* (RM).

Tema: Dinero y economía - Religión (DRDP, 195), Bienes (RM)

Tipo de UP: -

Sentido: Muchas veces lo que se adquiere con facilidad, también se va sin apenas darse uno cuenta (RE, 183). / Reprende la facilidad con que se gastan aquellas cosas que no ha costado esfuerzo conseguir (DRDP, 195). / Lo que se ha conseguido o lo que ha llegado de un modo concreto se va del mismo modo o de forma similar (RM).

Contexto: «[...] la inmensidad que se gastaron en alegrías, teniendo detrás de la puerta la crisis y la resaca y Europa y las deudas de los afectados por la colza, pongo por caso, o todavía de los damnificados de Valencia. Se nos ha atragantado el hueso de su despilfarro. Cierto que **los dineros del sacristán cantando vienen y cantando se van**. Pero éstos no eran del sacristán, sino nuestros, y ganados con mucho sudor. ... Eso a ellos no les importa. Ellos nos hacen ser solidarios pagando con nuestro dinero sus facturas [...]» (Antonio Gala, *Proas y troneras*. Madrid: AKAL, 1993, p. 501) (RM).

Sinónimos: *Lo que el agua trae, el agua lleva* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: Poco usado (RM)

13. *¡Viva Fernando y vamos robando!* [GLR (486), DRDP (632)].

Variantes léxicas: -

Tema: Monarquía (DRDP, 632)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 632)

Sentido: Frase que se aplica para reprender conductas inmorales bajo el amparo de los poderosos. Se utiliza también para describir una situación de impunidad o de prepotencia (GLR, 486). / Refrán acuñado en tiempos de Fernando VII, expresa festivamente el caos sociopolítico que reinaba en aquella época. Actualmente se dice en alusión a toda circunstancia donde cada cual actúa fuera de las normas (DRDP, 632).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

14. ¿A do [dónde] irá el buey que no are, [sino al matadero/pues arar sabe]?
[GLR (379), RE (35), DRDP (7), RM]

Variantes léxicas: *¿A dó irá el buey que no are? / ¿Adónde irá el buey que no are ni la mula que no cargue? / ¿Adónde irá el buey que no are, sino al matadero? / ¿A dó irá el buey que no are, pues que arar sabe? / ¿A dó irá el buey que no ara? -A la carnicería / ¿Adónde irá el buey que no are, ni la burra que no cargue? (Colombia) / ¿Adónde irá buey que no are y burro/mula que no cargue? (Colombia) / ¿Dónde yrá el buey que no are? / ¿A dónde va el buey que are? (Colombia, fuente oral) (RM).*

Tema: Trabajo (GLR, 379), Animales - Pobreza (DRDP, 7), Esfuerzo - Desgracia - Vejez – Laboriosidad (RM)

Tipo de UP: -

Sentido: Enseña la conveniencia de tener un trabajo, y también el trabajo para el que se es preparado (GLR, 379). / Siguiendo el ejemplo del buey, cuya condición es la de trabajar en el campo como animal de tiro, sobre todo en las labores de labranza, cada cual debe aceptar la tarea que le corresponda. En general, señala que en cualquier oficio hay trabajos que soportar, por lo que está equivocado quien piensa que cambiando de oficio o de lugar trabajará menos. También se aplica al pobre que, vaya donde vaya, tendrá que trabajar (RE, 35). / Dice figuradamente que el pobre, vaya donde vaya, salvo al cementerio, está condenado a trabajar (DRDP, 7). / Tomando como referente el buey, animal cuya ocupación principal era la de ser animal de tiro, en especial, en las labores de labranza, esta paremia afirma que, en cualquier ocupación, hay trabajos y dificultades que soportar, de modo que no cabe eludirlos cambiando de oficio o de lugar. Se aplica también a quien se ve obligado a trabajar adonde quiera que vaya o a quien en vano huye en este mundo de problemas porque los encuentra en cualquier parte. En esta línea, se encuentra el sentido de la adivinanza, cuya respuesta es - A la carnicería o al matadero, y que encierra la reflexión amarga de que sólo le espera la muerte a quien ya no puede trabajar (RM).

Contexto: «¡Ay, cuytada de mí, en qué lazo me he metido! que por me mostrar solícita y esforçada pongo mi persona al tablero. ¿Qué haré, cuytada, mezquina de mí, que ni el salir afuera es provechoso, ni la perseverancia carece de peligro? Pues ¿yré, o tornarme he? ¡Oh dubdosa y dura perplexidad! No sé cuál escoja por más sano. ¡En el osar, manifiesto peligro, en la covardía, denostada pérdida! **¿Adónde irá el buey que no are?**. Cada camino descubre sus dañosos y hondos barrancos» (Fernando de Rojas, La Celestina. Madrid: Cátedra, 1507 = 1989, p. 149) (RM).

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

15. ¿A dó vas bien? A do más se tien (DRDP, 7).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Da a entender que los que son semejantes en pareceres, complacencias o genio tienden a buscarse unos a otros, por lo regular con un fin malicioso. Análogamente, pero con sentido inverso, afirma aquel otro tan conocido: *Dinero llama dinero*. (DRDP, 7).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

16. ¿A dó vas mal? Donde hay más (DRDP, 8).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Indica que las desgracias, por lo común, nunca llegan solas (DRDP, 8).

Contexto: -

Sinónimos: *Si te quitan la mula y te dejan el ronzal, menos mal* (a modo de consuelo) (DRDP, 8).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Ήταν στραβό το κλήμα, το`φαγε κι ο γάιδαρος. (II) / Όλα του γάμου δύσκολα κι η νύφη γκαστρωμένη. (II)*

Uso: -

17. *¿Adónde va la lengua? Adonde duelen las muelas* [RE (52), RM].

Variantes léxicas: *Allá va la lengua, do/donde duele la muela* (RM).

Tema: Beneficio-Perjuicio (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Instintivamente, cuando duele una muela, la lengua se va a ella como para tratar de aliviarla. Cada uno conoce mejor que nadie lo que le conviene y lo que le perjudica, así como sus penas y alegrías (RE). / Igual que de modo instintivo la lengua va a la muela que duele para aliviarla, cada uno sabe mejor que nadie lo que le perjudica o lo que le conviene (RM).

Contexto: «[...] el ser Cristiano, y enemigo de los Dioses inmortales, que seria la corona de vuestra eloquente invectiva. Es vulgar adagio, pero mas que vulgarmente expresivo, que **allí va la lengua, donde duele la muela**, y como á Tamyris no le picava el que San Pablo fuesse Christiano ni el menoscabo del culto de sus Dioses, sino el frustrársele su casamiento, à ese blanco enderezava la batería de sus razones, ni hubiera reparado en otro, à no intervenir la malicia de los dos Iudas, que se le sugirieron» (Jaume Vilar, *El Triunfo milagroso de la omnipotencia en la vida, martyrios y milagros de [...] Santa Tecla*. Barcelona: Imprenta Rafael Figuerola, 1697, p. 41) (RM).

Sinónimos: *Cada uno se rasca donde le pica. / Cada uno sabe dónde le aprieta el zapato.* (RM)

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

18. ¿Dónde va Vicente? -Donde va la gente [NDEG (1531), RE (118), RM].

Variantes léxicas: *¿Adónde va Vicente? Adonde va la gente. / ¿Dónde va Vicente? Al ruido de la gente. / A donde va Vicente, va toda la gente* (Colombia, fuente oral) (RM).

Tema: Opinión - Gregarismo

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Ακολουθώ το παράδειγμα των άλλων, κάνω ό,τι κάνουν όλοι οι άλλοι (NDEG, 1531). / Se emplea para comentar, generalmente con cierta ironía, el comportamiento de quienes se exceden en la imitación de los demás (RE). / Se critica a las personas carentes de criterio personal que imitan el comportamiento de otros (RM).

Contexto: «← Buenas noches, mi señora doña Baltasara. ¿También usarced viene esta noche a la misa del Gallo? Por mi parte, tenía hecha intención de irla a oír a la parroquia; pero, lo que sucede... **¿Dónde va Vicente? Donde va la gente.** Y eso que, si he de decir la verdad, desde que murió maese Pérez parece que me echan una losa sobre el corazón cuando entro en Santa Inés... ¡Pobrecito!» (Gustavo Adolfo Bécquer, Maese Pérez el organista [Leyendas], 1861=1993. Barcelona: Crítica. p.142) (RM).

Sinónimos: *Donde una cabra va, allá quieren ir todas* [RE (118), RM].

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: Uso actual (RM)

19. *¿Para qué va al baño la negra, si negra se queda?* (AR, 75).

Variantes léxicas: *¿Para qué va la negra al baño, si blanca no puede ser?* (AR, 75).

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Ρητορική ερώτηση που αναφέρεται στις άκαρπες προσπάθειες (AR, 75).

Contexto: -

Sinónimos: *Quien nace lechón, muere cochino. (II) / La cabra siempre tira al monte. (II) / Muda el lobo los dientes, mas no las mientes. (II) / Toda criatura torna a su natura. (II) / El hijo de la gata, ratones mata. (II) / Genio y figura hasta la sepultura. (II) / La mona vestida de seda, mona se queda. (II)*

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Τον αράπη και αν τον πλένεις, το σαπούνι σου χαλάς (AR, 75). / Ο λύκος κι αν εγέρασε κι άσπρισε το μαλλί του, μήτε τη γνώμη άλλαζε, μήτε την κεφαλή του. (II) / Ο λαγός κι αν κρύβεται, τ' αυτιά του φαίνονται. (II)*

Uso: -

20. *¿Por qué no te casas, Juan? Porque va muy caro el pan* (DRDP, 471).

Variantes léxicas: -

Tema: Matrimonio (DRDP, 471)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que el hombre juicioso jamás se enreda en empeños que razonablemente no pueda satisfacer. Máxime si piensa, como el otro, que el matrimonio o es un dúo o es un duelo (DRDP, 471).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

21. *¿Por qué va la vieja a la casa de la moneda? Por lo que se le pega* (DRDP, 471).

Variantes léxicas: -

Tema: Dinero y Economía -Vejez (DRDP, 471)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que la frecuencia con que una persona visita a otra no siempre viene determinada por el cariño y la amistad, sino por la mira de obtener alguna ganancia o utilidad (DRDP, 471).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

22. A boda ni bautizo [bautizado], no vayas sin ser llamado [GLR (85), DRDP (2), RM].

Variantes léxicas: *A boda ni bautizado, no vayas sin ser llamado. / A boda ni bautizo, no vayas sin ser invitado* (Colombia, fuente oral) (RM).

Tema: Prudencia (GLR, 85), Matrimonio (DRDP, 2), Intromisión (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Actos pretendidamente públicos, pero que son en realidad privados, sirven de ejemplo como ámbitos ajenos en los que uno no ha de entrometerse. El refranero insiste en una norma esencial de prudencia: no acudir a donde uno no ha sido llamado (GLR, 85). / Poco se les daba de este refrán a cierto par de estudiantes, bien parecidos y corteses ellos, que un día sí y otro también acudían, de punta en blanco, al banquete más concurrido de que tuviesen noticia. Derramaban ceremoniosamente los saludos, obsequiaban a todo el mundo con la mejor de las sonrisas y cuando, ahitos ya, se disponían a ahuecar el ala, nunca lo hacían sin llevarse de matute alguna gabardina, gabán u objeto de provecho (DRDP, 2). / Se recrimina a los entrometidos, especialmente cuando hay alegría y abundancia, como sucede en los banquetes. Alude también a la cordura con la que debe vivir quien se precia de ser honrado (RM).

Contexto: «Pues vamos a que cuando la princesa vio al caballero tan bien jateado y con tanto boato lo reconoció y le dijo a su padre que era su salvador y que lo que quería era casarse con él, lo que sucedió; y yo fui y vine y no me dieron nada, bien que no me echaron de ver; porque me escurrí, teniendo presente aquello de: "**A boda ni bautizado no vayas sin ser llamado**". Pues, señor, sabrá su merced cómo después de comerse el pan de la boda se llevaban la princesa y el caballero como perro y gato, porque como la mujer había estado tanto tiempo en poder de Lucifer, tenía un genio bragado y pintado por el lomo que sólo el demonio la podía aguantar» (Fernán Caballero [seudónimo de Cecilia Böhl de Faber y Larrea, quien recopiló cuentos populares, como La suegra del diablo], La suegra del diablo y otros cuentos. Madrid: Torremozas, 2004, p. 37) (RM).

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: Poco usado (RM)

23. *A caballo y deprisa viene el mal, y a pie y cojeando se va* (GLR, 506).

Variantes léxicas: -

Tema: Fortuna (GLR, 506)

Tipo de UP: Refrán (GLR, 506)

Sentido: Este refrán advierte de que las desgracias se ciernen sobre las personas con mucha facilidad y luego cuesta mucho desprenderse de ellas (GLR, 506).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

24. *A casa de tu hermano no irás cada serano* [RE (34), DRDP (5), RM].

Variantes léxicas: *A casa de tu tía, mas no cada día* (RM).

Tema: Familia [DRDP (5), RM], Confianza - Exceso (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Recomienda no ser pesados ni abusar de la hospitalidad o de la confianza de quien nos quiere. Bien está hacer visitas, pero conviene saber cuándo, cómo, con qué frecuencia y con qué duración (RE, 34). / Advierte que no se debe abusar de la hospitalidad de nadie, ni siquiera de los que más nos quieren (DRDP, 5). / No es conveniente excederse en la frecuencia ni en la duración de las visitas a parientes y amigos para no cansarlos (RM).

Contexto: -

Sinónimos: *Adonde te quieren mucho no vayas a menudo.* (II)

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Εκεί που σε πολυαγαπών να μην πολυπηγαίνεις, μην τύχει και σε βαρεθούν κι έπειτα τί θα γένεις;* (II) / *Αγάλι αγάλι το φιλί για να 'χει νοστιμάδα.* (II)

Uso: Poco usado (RM)

25. *A fuego y a boda, va la aldea toda* (DRDP, 9).

Variantes léxicas: -

Tema: Matrimonio (DRDP, 9)

Tipo de UP: -

Sentido: A lo primero, por puro impulso de solidaridad ciudadana; a lo segundo, porque, según dicen, *Boda saca boda*, y por si acaso, *Allá vayamos do más valgamos*. Actualmente se puede decir también con referencia al gusto de la gente por acudir a aquellos lugares donde se congregan multitudes (DRDP, 9).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

26. *A la cama no te irás sin saber una cosa más* [GLR (119), DRDP (11), RM].

Variantes léxicas: *Nunca te acostarás sin saber una cosa más.* / *No te acostarás sin saber una cosa más* (Fuente oral) (RM).

Tema: Sabiduría (GLR, 119), Sabiduría y conocimiento (DRDP, 11), Aprendizaje (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Refrán positivo donde los haya, que, por un lado, expresa que la acción de la experiencia es tal que siempre acabamos el día sabiendo algo que no sabíamos al principio del mismo. Por otra parte, y en otro sentido nos consuela de la monotonía de la vida, y nos hace concebir esperanzas de obtener cosas nuevas cada día. Finalmente, conviene apuntar un sentido reciente de este refrán, que es la sorpresa por un descubrimiento reciente, por nimio que sea (GLR, 119). / En sentido recto, aconseja aprender todos los días algo nuevo. Hoy se emplea, asimismo, como expresión de sorpresa cuando alguien nos enseña o demuestra algo que desconocíamos (DRDP, 11). / Cada día se aprende algo nuevo, por poco que sea (RM).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: Uso actual (RM)

27. A la tercera va la vencida [DRDP (16), RM].

Variantes léxicas: *A la tercera va la vencida, que es buena y valedera. / A la tercera, que Dios me la prometa. / A la tercera, que es buena y valedera.* [NDEG (1443), RM]

Tema: Esfuerzo (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Da a entender que después de dos tentativas infructuosas, si se persevera en el esfuerzo con energía, a la tercera se suele conseguir. Así lo usa Lucrecia en la Celestina para animar a Calisto en sus intentos de obtener el amor de Melibea (DRDP, 16). / Se emplea esta frase cuando no se consigue al primer intento el fin que pretendemos, sino tras repetirlos con mayor ahinco. Se dice tanto después del segundo intento como del tercero: en el primer caso, para expresar el deseo de que se haga realidad aquello que se está intentando; en el segundo caso, para constatar que se ha conseguido el fin deseado al tercer intento. Puede significar también que es prudente desistir de hacerlo después de tres tentativas infructuosas (RM).

Contexto: «LUCRECIA. (Ya me duele a mí la cabeza de escuchar, y no a ellos de hablar ni los brazos de retozar ni las bocas de besar. ¡Andar, ya callan! **A tres me parece que va la vencida**)» (Fernando de Rojas, La Celestina. Tragicomedia de Calisto y Melibea, 1499-1502=2000. Barcelona: Crítica, p. 322) (RM).

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Τρίτη και φαρμακερή* (NDEG, 1443). / *Λέγε λέγε το κοπέλι, κάνει τη γριά και θέλει.* (II)

Uso: Muy usado (RM)

28. *A muertos y a idos, no hay amigos* [RE (44), DRDP (20), RM].

Variantes léxicas: *A muertos y a idos, pocos amigos. / A muertos e idos, no hay amigos. / A muertos y a idos, no hay más amigos* (RM).

Tema: Amistad - Muerte (DRDP, 20), Amistad – Ingratitud – Muerte - Olvido (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: La ausencia o el fallecimiento de alguien puede provocar el pronto enfriamiento de la amistad que se siente por él (RE, 44). / Porque la distancia y el olvido acaban, como inevitablemente hace la muerte, con la amistad y el amor (DRDP, 20). / La muerte o la ausencia de una persona pueden enfriar la amistad, hasta el punto de olvidar lo que su vínculo obligaba (RM).

Contexto: «Ponme a los pies de Dª Luisa, la qual Luisa ya no hace caso de mí: **a muertos y a idos, ya no hay amigos**. Yo de mí te sé decir que conservo la memoria de una docena de personas de las que están ahí, y las restantes de tal manera se me van olvidando que llegará el caso de no poderme acordar ni de sus caras ni de sus nombres» (Leandro Fernández de Moratín, Cartas de 1822 [Epistolario], 1822=1973. Madrid: Castalia, p. 488) (RM).

Sinónimos: *A espaldas vueltas, memorias muertas. / El muerto, más de olvido que de tierra está cubierto. / Muertos y ausentes se van pronto de las mientes. / Ni ausente sin culpa, ni presente sin disculpa. / Nunca los ausentes se hallaron justos* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

29. *A quien va al palangre, no le faltará hambre* (DRDP, 25).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Enfatiza el hecho de que, por lo común, las tareas más duras son las peor recompensadas, como sucede con esta modalidad de pesca (DRDP, 25).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

30. *A Roma se va por todo, pero por narices no* (DRDP, 26).

Variantes léxicas: -

Tema: Pueblos, ciudades y países (DRDP, 26)

Tipo de UP: -

Sentido: La expresión ir a Roma por todo es antiquísima y viene fundada en el hecho de que la sede papal era fuente dispensadora de casi todo, desde mercedes hasta perdones. El refrán advierte, pues, que no hay que pedir las cosas por la tremenda, sino con comedimiento y medida (DRDP, 26).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

31. *A tierra de hayas, nunca vayas* (DRDP, 28).

Variantes léxicas: -

Tema: Campo (DRDP, 28)

Tipo de UP: -

Sentido: Porque-se entiende- este árbol es propio de tierras frías, lo cual pugna no poco con lo que afirma Covarrubias: "Produce la haya cierto género de bellotas, de las cuales se mantenían los hombres antes de que hallasen el uso del pan y de la carne" (DRDP, 28).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

32. *Acudid al cuero con el albayalde, que al cabo los años no se van en balde* (DRDP, 35).

Variantes léxicas: -

Tema: Vejez (DRDP, 35)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 35)

Sentido: Satiriza el refrán a las mujeres maduras que procuran disimular su edad encubriendo con maquillaje las arrugas del rostro (DRDP, 35).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

33. *Adiós, Blas, y no vuelvas, ya que te vas* (DRDP, 35).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Se dice festivamente como expresión de complacencia cuando alguno, sobremanera cargante y fastidioso, anuncia que se va (DRDP, 35).

Contexto: -

Sinónimos: *Bien vayas donde mal no hagas* (DRDP, 35).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

34. *Al bosque no vaya quien de las hojas miedo haya* [RE (274), RM].

Variantes léxicas: -

Tema: Miedo-Peligro (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: 1) Aconseja evitar las situaciones violentas o que puedan causar temor. 2) Alude a los muchos peligros del mar y, en general, aconseja no exponerse a situaciones por las que se pueda sentir miedo (RE, 274). / Se recomienda huir de las situaciones que pueden causar temor o perjuicio (RM).

Contexto: «En un contexto profesional, un hombre le señala a su interlocutor, compañero de trabajo, que se arrepiente de haber llevado a cabo cierta acción que le está acarreando problemas, a lo que su compañero le responde con el refrán *Al bosque no vaya quien de las hojas miedo haya* y añade: “Quizá debías haberlo pensado antes”» (Contexto recreado) (RM).

Sinónimos: *Quien teme el peligro, no vaya a la mar* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

35. Al mejor cazador, se le va la liebre [RE (57), DRDP (48), RM].

Variantes léxicas: *Al buen tirador se le va la guagua [paca, roedor]* (Colombia). / *Al mejor cazador se le escapa un tiro* (Cuba). / *Al mejor cazador se le va la cacería* (Venezuela). / *Al mejor cazador se le va la perdiz* (Bolivia). / *Al mejor tirador se le va la liebre* (Chile). / *Al mejor tirador se le va la pava* (Colombia) (RM).

Tema: Animales – Oficios - Trabajos (DRDP, 48), Oficios – Error - Experiencia (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Por muy hábil y diestro que uno sea, en alguna ocasión puede fallar (RE, 57). / Se utiliza para expresar que incluso los más hábiles y expertos en cualquier campo, materia, actividad, profesión, etc., se equivocan y fallan a menudo (DRDP, 48). / Todos pueden tener algún descuido, incluso los más expertos en la materia en cuestión (RM).

Contexto: Dos mujeres están hablando de un tremendo error que ha cometido el esposo de una de ellas, al invertir cierto dinero en actividades que al final han hecho que la pareja lo pierda. La amiga, para consolarla, después de intentar animarla diciéndole que errar es de humanos y que de todo se aprende, acaba sentenciando con dos refranes, **al mejor cazador se le va la liebre** y al mejor escribano le sale un borrón, para acabar diciendo que es normal, por muy experto que él sea en finanzas, que se equivoque en ciertos momentos y que quizá la necesite ahora más que nunca (Contexto recreado) (RM).

Sinónimos: *Al mejor galgo se le escapa una liebre.* / *El mejor escribano echa un boron.* / *El mejor nadador es el que se ahoga.* / *No hay caballo, por bueno que sea, que no tropiece.* / *Un tropezón, cualquiera da en la vida* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Ο αναμάρτητος πρώτος τον λίθον βαλέτω. (II)*

Uso: En desuso (RM)

36. *Al que va a la bodega, por vez se le cuenta, beba o no beba* (DRDP, 50).

Variantes léxicas: *[El] Que va a la bodega, por vez se le cuenta, beba o no beba* (DRDP, 487).

Tema: Bebida (DRDP, 50, 487)

Tipo de UP: -

Sentido: Recomienda no frecuentar lugares de dudosa reputación, aunque a ellos se acuda con buenas intenciones (DRDP, 50).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

37. *Algo va de Pedro a Pedro* [GLR (466), DRDP (54), RM].

Variantes léxicas: -

Tema: Conducta (GLR, 466), Diferencia (RM)

Tipo de UP: Frase proverbial (RM)

Sentido: Señala la diferencia entre dos objetos o dos personas que parecen semejantes, cuando se comprende que, a pesar de su aspecto similar, tienen notables desigualdades. [Pedro es un nombre popular que el refranero utiliza para designar a alguien cualquiera] (GLR, 466). / Da a entender la diferencia que hay entre una persona y otra, aun cuando por su aspecto parezcan iguales (DRDP, 54). / Señala la diferencia que hay de un sujeto a otro (RM).

Contexto: «Vuestra merced mire cómo habla, señor barbero, que no es todo hacer barbas y **algo va de Pedro a Pedro**. Dígolo porque todos nos conocemos, y a mí no se me ha de echar dado falso. Y en esto del encanto de mi amo, Dios sabe la verdad, y quédese aquí, porque es peor meneallo» (Miguel de Cervantes Saavedra, *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha*, 1605=1998 I 47. Barcelona: Instituto Cervantes-Crítica) (RM).

Sinónimos: *Mucho va de Pedro a Pedro. / Mucho va de Pedro a Pedro, porque el uno es malo y el otro es bueno. / Yo Pedro, y tú Pedro, mucho va de Pedro a Pedro* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

38. *Allá va la lengua do duele la muela* (DRDP, 55).

Variantes léxicas: -

Tema: Vicios y malos hábitos (DRDP, 55)

Tipo de UP: -

Sentido: Que nadie habla sino de aquello que le interesa, viene a decir, si bien es verdad que no faltan tampoco, como afirmaba La Rochefoucauld, los que prefieren hablar mal de sí mismos que no hablar (DRDP, 55).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

39. *Allá va Sancho con su rocino* [DRDP (55), RM].

Variantes léxicas: *Hallado ha Sanch[o] su roçin. / Hallado ha Sancha su haca. / Allá va Sancho con su rocín* (RM).

Tema: Animales (DRDP, 55), Amistad - Semejanza (RM)

Tipo de UP: Frase proverbial (RM)

Sentido: Se dice para zaherir a dos personas que de ordinario se muestran inseparables (DRDP, 55). / Alude a la amistad que existe entre quienes están constantemente juntos. Se emplea irónicamente para referirse a dos personas inseparables, generalmente amigos, que van siempre juntos (RM).

Contexto: «[...] Mire vuesa merced la lástima destas pobretas; y si un hombre honrado como vuesa merced llegara a ella, se hiciera de los godos y no se contentara con muchos ducados: y un pícaro como aquél y otros de su trato gozan del mejor entretenimiento." Yo dije entre mí: '**Topado ha Sancho con su rocino**'» (Agustín de Rojas Villadrando, *El viaje entretenido*, 1603=1977. Madrid: Espasa-Calpe, I p. 222) (RM).

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

40. *Allá van leyes, do quieren reyes* [DRDP (55), RM].

Variantes léxicas: *Allá van leyes, do quieren reyes.* / *Do quieren reyes, allá van leyes* (RM).

Tema: Monarquía (DRDP, 55), Exceso - Injusticia (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Reprende el autoritarismo de los poderosos. Se acuñó este refrán en el siglo XII, cuando Alfonso VI, arbitrariamente, hizo prevalecer el código del rito romano sobre el mozárabe, pese a resultar este último indemne en la prueba de fuego a la que el monarca lo había sometido (DRDP, 55). / En ocasiones, los poderosos acomodan e interpretan las leyes a su conveniencia, con el consiguiente quebranto (RM).

Contexto: «– Dueñas tiene mi señora la duquesa en su servicio que pudieran ser condesas si la fortuna quisiera, pero **allá van leyes do quieren reyes**, y nadie diga mal de las dueñas, y más de las antiguas y doncellas, que aunque yo no lo soy, bien se me alcanza y se me trasluce la ventaja que hace una dueña doncella a una dueña viuda [...]» (Miguel de Cervantes Saavedra, *Segunda parte del ingenioso caballero don Quijote de la Mancha*. Barcelona: Instituto Cervantes-Crítica, 1615 = 1998 II 37) (RM).

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Νόμος είναι το δίκαιο του ισχυρότερου* (NDEG, 927). / *Το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό.* (II)

Uso: En desuso (RM)

41. *Allá vaya el mal do comen el huevo sin sal* (DRDP, 55).

Variantes léxicas: -

Tema: Comida -Vicios y malos hábitos (DRDP, 55)

Tipo de UP: -

Sentido: Dando por sentado que no debe comerse el huevo sin sal, indica que tampoco se debe desear el mal a nadie (DRDP, 55).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

42. *Año de siete, deja España y vete* (DRDP,66).

Variantes léxicas: -

Tema: Calendario - Pueblos, ciudades y países (DRDP, 66)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 66)

Sentido: Este refrán debe su origen a la superstición maléfica en torno al número siete, antiquísima en todas partes (DRDP, 66).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

43. *Apareja, mozo, tu nido; que pronto el verano será ido* (AR, 25).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Συμβουλεύει να παντρευτεί κανείς νωρίς (AR, 25).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Η μικρός μικρός παντρέψου ή μικρός καλογερέψου* (AR, 25).

Uso: -

44. *Aquél va más sano, que anda por lo llano* (DRDP, 68).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos (DRDP, 68)

Tipo de UP: -

Sentido: Así en la Celestina, para aconsejar que se opte en todo por la vía sencilla y a cubierto de innecesarios sobresaltos (DRDP, 68).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

45. *Asna con pollino, no va derecha al molino* (DRDP, 75).

Variantes léxicas: -

Tema: Animales (DRDP, 75)

Tipo de UP: -

Sentido: Así lo recoge el marqués de Santillana, dando a entender que no puede actuar con rectitud quien está arrebatado por alguna pasión (DRDP, 75).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

46. *Bestia buena, se vende sin ir a la feria* (RE, 69).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Cuando la mercancía es de buena calidad, no suele necesitar mucha propaganda, ya que su buena calidad se la hace por sí misma (RE, 69).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

47. *Buena es la guerra para el que no va a ella* (DRDP, 95).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Porque, como dice aquel otro, *No hay provecho sin daño, ni daño sin provecho*, y las guerras suelen ser ocasión de gran provecho para los logreros (DRDP, 95).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

48. Burla burlando, vase el lobo al asno [DRDP (97), RM].

Variantes léxicas: *Burla burlando, se va el lobo al asno* (RM).

Tema: Animales – Salud (DRDP, 97), Beneficio (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Dice que cada cual, rodeando lo que sea, busca siempre aquello que más le atrae o le conviene (DRDP, 97). / Como quien no quiere la cosa cada cual se acerca a lo que le gusta o necesita. Se emplea con frecuencia para referirse a quien actúa de forma disimulada, malintencionada o maliciosa, cuando lo único que busca es su interés (RM).

Contexto: «Un soneto me manda hacer Violante / que en mi vida me he visto en tanto aprieto / catorce versos dicen que es soneto / **burla burlando** van los tres delante» (Lope de Vega, Poesía. Antología. Ed. Miguel García-Posada. Madrid: Espasa-Calpe, 1992, p. 326) (RM).

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

49. Cada uno habla de la feria como le va en ella [NDEG (711), GLR (41), RE (80), DRDP (103), RM].

Variantes léxicas: *Cada cual habla de la fiesta según le va en ella.*

Tema: Experiencia (GLR), Apreciación-Opinión (RM)

Tipo de UP: Frase proverbial (RM)

Sentido: Ο καθένας βλέπει τα πράγματα από τη σκοπιά του, ο καθένας κοιτάει μόνο την πάρτη του (NDEG, 711). / El refrán sugiere, de alguna manera, una forma de desentendimiento de la opinión ajena. Pero, en otro sentido, es una enseñanza sobre la experiencia particular de cada uno sobre la cual adopta una perspectiva en función de lo obtenido a través de los años (GLR, 41). / Suele decirse de quien formula juicios de algo no de manera plenamente objetiva sino de acuerdo con el beneficio o el perjuicio que personalmente le ha recaído (RE, 80). / Según el provecho o daño -quiere decir- que se saca de las cosas, cualesquiera que sean. Aparece ya recogido en el Refranero del marqués de Santillana de esta manera: *Cada uno dice de la feria como le va en ella.* Otro famoso refrán dialogado, animoso de entrada, desmayado en la salida, expresa así la misma idea: *-¿Adónde vas?- ¡A la fiesta! - ¿De dónde vienes? -De la fiesta* (DRDP, 103). / Por lo general, hablamos de las cosas según el daño o el provecho que hemos obtenido de ellas (RM).

Contexto: «Sin duda que me han hecho algún conjuro, / que no puedo salir desta materia, / por más que a tratar de otras me apresuro. / *Cada cual dizen que habla de la feria* / como en ella le ha ido; por ventura / ésta la causa fué de mi miseria» (Lupercio Leonardo de Argensola, *Rimas*. Zaragoza. CSIC, c 1579 - a 1613=1950, p. 93) (RM).

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: Poco usado (RM)

50. Cada uno va a su avío, y yo, al mío [GLR (25), DRDP (104)].

Variantes léxicas: -

Tema: Egoísmo (GLR, 25), Vicios y malos hábitos (104)

Tipo de UP: -

Sentido: Expresa la realidad del egoísmo de cada uno ante sus propios asuntos. El refranero, en más de una ocasión, más allá de la prudencia de no descuidar lo propio, reprocha la actitud egoísta (GLR, 25). / Expresión de egoísmo, sirve de broche a un viejo cuento en el que un avisnado pícaro promete, por un cuarto, decir al oído de un infelizote la gran verdad de la vida (DRDP, 104).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: Καθένας για την πάρτη του και εγώ για τη δική μου. (II)

Uso: -

51. Como los novios de Hornachuelos, que él lloraba por no llevársela [llevarla], y ella por no ir con él [GLR (387), DRDP (127)].

Variantes léxicas: -

Tema: Trabajo (GLR, 387), Amor - Pueblos, ciudades y países (DRDP, 127)

Tipo de UP: -

Sentido: Se dice de las relaciones que se rompen en el último instante, antes de procederse al acuerdo. Se aplica a las anulaciones de bodas y, más comúnmente, a las relaciones de negocios cuyo contrato está cercano y al fin se deshace por desavenencias personales (GLR, 387). / Se aplica para resaltar la desarmonía de una pareja o para dar testimonio de cualquier incompatibilidad radical. Tiene su origen en un matrimonio que se concertó a espaldas de los interesados en aquel pueblo cordobés... y así salió ello (DRDP, 127).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

52. *Contigo va tu enemigo* (DRDP, 137).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Porque el peor enemigo del hombre es uno mismo, personificado en el cúmulo de pasiones, vicios y flaquezas inseparables de la condición humana (DRDP, 137).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

53. *Cuando a un enfermo dos médicos van, toca a muerto el sacristan* (GLR, 195).

Variantes léxicas: -

Tema: Salud (GLR, 195)

Tipo de UP: -

Sentido: Parte de la antigua desconfianza hacia los galenos, de los que se comentaba que alargaban las dolencias para cobrar más. El refrán alude a la idea de ignorancia de los médicos de tal forma que, cuando se juntaban dos, eran incapaces de ponerse de acuerdo en el diagnóstico y, por tanto, dejaban morir al enfermo (GLR, 195).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

54. Cuando el doliente va a las boticas, una casa pobre y dos ricas (DRDP, 146).

Variantes léxicas: -

Tema: Salud-Pobreza-Riqueza (DRDP, 146, 521)

Tipo de UP: -

Sentido: Denosta por igual, como casi siempre, a médicos y farmacéuticos, tachándoles de rapaces e inmisericordes con la suerte del enfermo (DRDP, 146).

Contexto: -

Sinónimos: *¿Quiénes van a la botica? Por cada persona pobre, tres ricas* (DRDP, 521).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

55. Cuando el río no hace ruido, o no lleva agua, o va muy crecido (GLR, 33).

Variantes léxicas: -

Tema: Envidia (GLR, 33)

Tipo de UP: -

Sentido: Los chismosos siempre encuentran un motivo para criticar la vida de los demás. De manera que el otro o lleva una vida insulsa o, de lo contrario, cargada de vicios (GLR, 33).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

56. Cuando fueres a casa ajena, llama de fuera (DRDP, 147).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos (DRDP, 147)

Tipo de UP: -

Sentido: Reprueba la mala crianza de quienes, por costumbre, entran dondequiera como Pedro por su casa. De éstos, en solfa, suele decirse: Como soy paleta, aquí me meto (DRDP, 147).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

57. Cuando fueres a la boda, deja puesta tu olla (DRDP, 147).

Variantes léxicas: -

Tema: Comida - Consejos - Matrimonio (DRDP, 147)

Tipo de UP: -

Sentido: Por sí, como ocurre tantas veces, sales del banquete con más hambre de la que tenías (DRDP, 147).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

58. Cuando fueres a Valdestillas, por merced de Dios que te hagan, no la recibas (DRDP, 147).

Variantes léxicas: -

Tema: Pueblos, ciudades y países (DRDP, 147)

Tipo de UP: -

Sentido: Cuenta Correas que, llegado un vizcaíno a esa villa vallisoletana, preguntó si había qué comer y como le respondiesen que al menos "la merced de Dios", esto es, huevos con torreznos, no le faltaría, comió, en efecto, a satisfacción, pero a tan abusivo precio que de ahí nació el refrán (DRDP, 147).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

59. Cuando fueres por camino, no digas mal de tu enemigo (DRDP, 147).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos - Prudencia y discreción (DRDP, 147)

Tipo de UP: -

Sentido: Aconseja discreción a la hora de hablar del prójimo en sitios públicos, donde hay gente desconocida...que a lo mejor no lo es tanto (DRDP, 147).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

60. Cuando guían los ciegos, ¡guay de los que van tras ellos! (DRDP, 147).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Pone de manifiesto las nefastas consecuencias que toda mala dirección suele causar en la vida (DRDP, 147).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Τυφλός τυφλόν οδηγάγε κι οι δυο σε λάκκο πέσανε. (II)*

Uso: -

61. Cuando los curas van a peces ¿qué harán los feligreses? (GLR, 442).

Variantes léxicas: -

Tema: Conducta (GLR, 442)

Tipo de UP: -

Sentido: Reconviene contra el mal ejemplo que da la persona con autoridad respecto de los subordinados a quienes deben servir de modelo de actitud y comportamiento (GLR, 442).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

62. Cuando mi padre de usted me llama, o me va a zurrar, o cerca le anda (DRDP, 149).

Variantes léxicas: -

Tema: Familia (DRDP, 149)

Tipo de UP: -

Sentido: El "usted", con su severidad, tiende a marcar las distancias, y antaño, en efecto, solía ser prólogo de tunda o regañina (DRDP, 149).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

63. Cuando segares, no vayas sin dedos (DRDP, 150).

Variantes léxicas: -

Tema: Campo - Consejos (DRDP, 150)

Tipo de UP: -

Sentido: Recomienda que, en previsión de cualquier accidente, se tomen siempre todas las precauciones necesarias, como debe hacer el campesino cuidadoso al manejar la hoz (DRDP, 150).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

64. *Cuando tú vas, yo ya estoy de vuelta* (AR, 36).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Λέγεται σε άτομα που προσπαθούν να μας ξεγελάσουν (AR, 36).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: Όταν πήγαινες, εγώ γύριζα (AR, 36).

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

65. *Cuando vayas al mercado, todo pagado* (GLR, 312).

Variantes léxicas: -

Tema: Dinero (GLR, 312)

Tipo de UP: -

Sentido: No dejar deudas (GLR, 312).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

66. *Cuando vos ibais ayer, ya venía yo de moler* (DRDP, 151).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Dícese, con ironía, como expresión de hallarse anticipadamente avisado respecto a algo de lo que otro viene a hacer enfática confidencia (DRDP, 151).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

67. *Dando y dando, la gotera va haradando* (DRDP, 159).

Variantes léxicas: -

Tema: Virtudes (DRDP, 159)

Tipo de UP: -

Sentido: Pondera alegóricamente el decisivo valor que la perseverancia tiene en todo empeño. Ya lo decía, en su tiempo, Publio Ovidio Nasón: "La gota horada la piedra y el uso adelgaza el anillo" (DRDP, 159).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

68. *De airado a loco va muy poco* (GLR, 172).

Variantes léxicas: -

Tema: Violencia (GLR, 172)

Tipo de UP: -

Sentido: Al igual que ciertos hervores se enfrían enseguida, como nos recordaba el refranero, también ciertos accesos de ira conducen a la sinrazón, que puede causar daños irreparable (GLR, 172).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

69. *De bien a mal se va muy mal; de mal a bien se va muy bien* (DRDP, 169).

Variantes léxicas: -

Tema: Dinero y Economía (DRDP, 169)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que mientras el camino de la decadencia es duro y doloroso, el de la prosperidad, en cambio, es suave y placentero (DRDP, 169).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

70. *De cras en cras vasa el triste a Satanás* (DRDP, 170).

Variantes léxicas: -

Tema: Religión (DRDP, 170)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que el que descuida por pereza la penitencia y satisfacción de sus pecados puede acabar en el infierno (DRDP, 170).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

71. *De enamorado a loco va muy poco* (RM).

Variantes léxicas:

Tema: Amor (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: En ocasiones el amor puede convertirse en una obsesión y rozar la locura (RM).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

72. De legaña a moco, va muy poco (DRDP, 175).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Que entre dos cosas despreciables-dice-es excusada la opción. Sin embargo, tanto en el Corbacho como en la Celestina, para resaltar que no siempre la razón informa el gusto, dice así otro refrán: *Ojos hay que de legaña se pagan* (DRDP, 175).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

73. Del bayo dicen vaya (DRDP, 185).

Variantes léxicas: -

Tema: Animales (DRDP, 185)

Tipo de UP: -

Sentido: "Porque no son para mucho trabajo los cavallos vayos-explica Covarrubias-, aunque para ruar con ellos son hermanos y vistosos". Y añade: "Este proverbio se aplica cuando de un mesmo hecho ay dos pareceres diversos" (DRDP, 185).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

74. *Del dicho al hecho va mucho trecho* (DRDP, 186).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos (DRDP, 186)

Tipo de UP: -

Sentido: Enseña que entre lo que se dice y lo que se hace, por lo regular media mucha distancia, y que no se debe, pues, confiar en las promesas. Así se lo recomienda don Quijote a Sancho cuando éste decide dedicarse a la ociosidad (DRDP, 186).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Άλλο το να το λέει κανείς και άλλο να το κάνει* (NDEG, 546)

Uso: -

75. *Do las peñas, iréme a ellas* (DRDP, 197).

Variantes léxicas: -

Tema: Virtudes (DRDP, 197)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que el ánimo esforzado nunca rehúye-antes al contrario-las dificultades, por arduas que sean. De ese temple era sin duda el mariscal Turena, quien, para aguijarse ante el riesgo, solía decir: "Tiemblas, esqueleto; pero más temblarías si supieras adónde he de llevarte" (DRDP, 197).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

76. *Donde fuiste paje, no seas escudero* (DRDP, 200).

Variantes léxicas: -

Tema: Amos y criados (DRDP, 200)

Tipo de UP: -

Sentido: Aconseja no suscitar la envidia entre antiguos compañeros cuando se ha ascendido de categoría (DRDP, 200).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

77. *Donde hay camino real, no te vayas por el matorral* (RM).

Variantes léxicas: -

Tema: Esfuerzo (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Recomienda elegir el medio más directo y seguro para conseguir algo y evitar así posibles problemas (RM).

Contexto: -

Sinónimos: *Aquel va más sano, que anda por lo llano* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

78. *Donde no hay pan, vase hasta el can* (DRDP, 201).

Variantes léxicas: -

Tema: Pobreza (DRDP, 201)

Tipo de UP: -

Sentido: Porque, como decía Seneca, "el vientre no oye preceptos: pide, grita", y cuando el hambre muerde, incluso las lealtades más acendradas se cuarteán y acaban por quebrar (DRDP, 201).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

79. *Donde una cabra va, allá quieren ir todas* [RE (118), RM].

Variantes léxicas: -

Tema: Compañías (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Se emplea para comentar, generalmente con cierta ironía, el comportamiento de quienes se exceden en la imitación de los demás. Sinónimo: *¿Dónde va Vicente? -Donde va la gente* (RE, 118). / Se emplea con un sentido irónico para afirmar que las personas a veces siguen a otras por mimetismo, no por decisión y convencimiento propios (RM).

Contexto: -

Sinónimos: *¿Dónde va Vicente? -Donde va la gente. / Ovejas bobas, por donde va una van todas* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

80. *Donde va más hondo el río, hace menos ruido* (RM).

Variantes léxicas: *Do va más hondo el río, haze menor ruido* (RM).

Tema: Discreción – Inteligencia (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Alude a la persona talentosa, cuanto más inteligente es menos busca la ostentación (RM).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

81. *Donde van ellas, van ellos* (DRDP, 201).

Variantes léxicas: -

Tema: Mujer (DRDP, 201)

Tipo de UP: -

Sentido: Aquí, "ellas" y "ellos" suplen, respectivamente, a semillas y a granos, pero la metonimia, ocioso es decirlo, tanto vale para señalar el hecho agrario como el amoroso (DRDP, 201).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

82. El conejo ido, el consejo venido [RE (125), DRDP (135), RM].

Variantes léxicas: *El conejo ido y el consejo venido. / Después de ido el conejo, tomo el consejo* (RM).

Tema: Consejos (DRDP, 135), Inutilidad – Oportunidad (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Ocurre a veces que, cuando ya se ha perdido la ocasión y cuando las cosas no tienen remedio, aparece alguien dando explicaciones de cómo habría sido conveniente actuar (RE, 125). / Contra los que, consumado el revés, gustan de aportar especiosas soluciones. A éstos suele decirse también: *Cuando viene la mecha, no aprovecha* (DRDP, 135). / Una vez que la ocasión ha pasado, resulta vano solicitar a alguien cuál sería la solución más adecuada (RM).

Contexto: «Con la de Vm. son siete cartas las que de esa ysla me han venido, cuyos sobrescritos me hazen del Consejo de Su Magestad en essa Real Audiencia, y soy tan malo de aconsejar, que aunque el consejo es tan bueno, y se me da, no vna, sino siete vezes, me quedo tan sin consejo como antes, que no se dirá por mí: **el conejo ido y el consejo venido**; antes se podrá dezir que se me fue el conejo, sin me quedar el pellejo, y nunca llega el consejo» (Eugenio de Salazar, *Cartas*. Madrid: Sucesores de Rivadeneyra, 1570=1902, p. 262) (RM).

Sinónimos: *A buenas horas, mangas verdes. / A burro muerto, la cebada al rabo. / A casas viejas, puertas nuevas. / A lo pasado no hay consejo ninguno. / Castigar al perro cuando tiene el rabo tieso. / Cuando vino el orinal, muerto era Juan Pascual. / Después de vendimias, cuévanos. / El llanto, sobre el difunto. / Ida la liebre, palos en la cama. / La casa quemada, acudir con el agua. / Perdido el rebaño, cerrar el redil. / A hija casada, los yernos a la puerta* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Τώρα στα γεράματα, μάθε γέρο γράμματα. (II) / Χαίρω πολύ Χαιρόπουλος! (II) / Φέξε μου και γλίστρησα. (II) / Στερνή μου γνώση να σ'είχα πρώτα. (II) / Πήγε για μαμμή και ήρθε στα βαφτίσια. (II)*

Uso: En desuso (RM)

83. *El descuidado va por lumbre, el cuidadoso él se la cubre* (GLR, 95).

Variantes léxicas: -

Tema: Prudencia (GLR, 95)

Tipo de UP: -

Sentido: La prudencia y el cuidado evitan los disgustos. Por otra parte, la persona cuidadosa vela por su lumbre para que no le falte (GLR, 95).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

84. *El dinero del avaro, dos veces va al mercado* [RE (127), RM].

Variantes léxicas: *El dinero del mezquino, dos veces anda el camino. / Dinero de avaro, dos veces va al mercado. / Dineros del avaro dos veces van al mercado* (RM).

Tema: Avaricia (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: A veces por ahorrar se compra lo que cuesta poco y, al ser por lo general de peor calidad o menor duración, se rompe o se gasta enseguida y debe ser repuesto al cabo de poco tiempo. Recomienda adquirir cosas de buena calidad (lo bueno, nunca es caro), aunque otra paremia específica que lo barato es caro cuando no es necesario (RE, 127). / Recrimina a quien escatima por avaricia al adquirir género de mala calidad y, por tanto, de escasa duración, lo que le obligará a volver a comprar. De este modo, en vez de ahorrar, gastará más, pues comprará dos veces en lugar de una (RM).

Contexto: -

Sinónimos: *Al miserable y al pobre, todo les cuesta el doble* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Η φτήνια τρώει τον παρά. (II)*

Uso: -

85. *El dinero va al dinero, y el holgar al caballero* [GLR (22), RE (127), RM].

Variantes léxicas: *Vase el bien al bien y el mal para quien lo tién* (RM).

Tema: Bondad (GLR, 22), Felicidad - Negocios (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: De alguna manera, explica el sentido de la recompensa. La bondad produce bienes. Nuevamente, como en otros muchos casos, el refranero encuentra en la naturaleza un símil simbólico con el que enseñarnos: en este caso, las abejas que acuden a la miel (GLR, 22). / Se dice cuando a alguien le va todo magníficamente y se le acumulan las dichas (RE, 127). / Se aplica a quien es feliz y tiene una situación económica muy desahogada, a quien tiene medios y puede enriquecerse aún más, y también a quien tiene riqueza y le favorece la suerte (RM).

Contexto: -

Sinónimos: *Vase el bien al bien, y las abejas a la miel. / Las aguas van a la mar. / Vase el oro al tesoro. / Dinero llama dinero* (RM).

Correspondencia literal: *Τα λεφτά πάνε στα λεφτά. (II)*

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

86. *El nordeste y el galán, por la noche mansos van* (DRDP, 417).

Variantes léxicas: -

Tema: Meteorología - Amor (DRDP, 417)

Tipo de UP: -

Sentido: Aquél porque con el crepúsculo, en efecto, deja de soplar; y éste porque, a su avío, busca el propicio celestinaje de las sombras (DRDP, 417).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

87. *El pobre y el cardenal, todos van por igual* [GLR (43), RE (137, 289), DRDP (12, 580), RM].

Variantes léxicas: -

Tema: Experiencia (GLR, 43), Vejez – Juventud - Animales (DRDP, 12, 580), Muerte (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Este refrán tiene una doble lectura: de una parte, puede expresar que los corderos son más precavidos, más prudentes; por otro lado, puede indicar cierta cobardía (GLR, 43). / La muerte llega a todos, sin distinción de edad ni categoría (RE, 137, 289). / Dice que el gusto por el acto de comprar es inherente a todas las mujeres, cualquiera que sea su edad y condición (*A la loza, tan presto va la vieja como la moza*, DRDP, 12). / Dice que la guadaña de la muerte siega con la misma indiferencia a jóvenes que a viejos, a ricos que a pobres, a enfermos que a sanos. Quizá por eso, allá en tierras de Bolivia es de uso, según cuentan, esta fórmula mortuoria: "Fulanito de Tal y Tal pasó a la indiferencia" (*Tan presto se va el cordero como el carnero*, DRDP, 580). / Todos los seres vivos han de morir sin distinción alguna (*El pobre y el cardenal, todos van por igual*, RM). / La muerte puede aparecer en cualquier momento, tanto en la mocedad como en la vejez (*Tan presto se va el cordero como el carnero*, RM).

Contexto: -

Sinónimos: *A la losa, tan presto va la vieja como la moza. / A la muerte no hay cosa fuerte. / El mozo puede morir, y el viejo no puede vivir. / El papa y el zapatero, ambos van por un rasero. / La muerte mide a todos con el mismo rasero. / La muerte todo lo barre, todo lo iguala y todo lo ataja. / Muérese el rey, y el papa y el que no tiene capa. / Ricos y pobres, flacos y gordos, todos muerden el polvo. / Tan presto se va el cordero como el carnero* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso: *El pobre y el cardenal, todos van por igual, Tan presto se va el cordero como el carnero.*

88. *El que a mi casa no va, de la suya me echa* (GLR, 492).

Variantes léxicas: -

Tema: Conflictos humanos (GLR, 492)

Tipo de UP: Refrán (GLR, 492)

Sentido: Refrán que señala que las visitas se deben realizar de forma recíproca. Quien no busca nuestra compañía está demostrando, según la máxima, cierto despego (GLR, 492).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

89. *El que está en la aceña muele, y no el que va y viene* (GLR, 76).

Variantes léxicas: -

Tema: Pereza (GLR, 76)

Tipo de UP: Refrán (GLR, 76)

Sentido: Un grupo de personajes contra el que se ceba el refranero es el de aquellos que miran el trabajo de los demás. Este refrán es una variante. Enseña que el hombre que permanece en su lugar de trabajo halla provecho y satisfacción a su esfuerzo, mientras que el que va de un lado para otro, ni trabaja ni deja trabajar ni consigue nada con sus andanzas. Por otra parte, señalamos que las aceñas son molinos, pero no aprovechan la fuerza del viento, como los molinos de La Mancha, sino el impulso de las aguas en los ríos y en los arroyos (GLR, 76).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

90. *El que las sabe las atañe; el que no, síbalas y vase* (GLR, 126).

Variantes léxicas: -

Tema: Sabiduría (GLR, 126)

Tipo de UP: Refrán (GLR, 126)

Sentido: Quien domina algún asunto habla de él porque puede. El que no, sólo se acerca a ello. El refrán hace una ingeniosa utilización del verbo silbar en su acepción relacionada con el viento, es decir lo que se va, lo que no permanece (GLR, 126).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

91. *El que no quiera polvo, que no vaya a la era* (RM).

Variantes léxicas: -

Tema: Inconveniente (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Recrimina a quienes protestan o se quejan ante los inconvenientes que produce alguna tarea (RM).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

92. *El que va para martillo, del cielo le caen clavos* (RM).

Variantes léxicas: -

Tema: Providencia – Destino (RM)

Tipo de UP: -

Sentido: Alude a la fuerza del destino. Cuando el destino nos proporciona una suerte, Dios velará porque se cumpla (RM).

Contexto: -

Sinónimos: *Caballo que ha de ir a la guerra, ni le come el lobo, ni le aborta la yegua* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

93. *En diciembre, siete galgos y una liebre, y ella vase por donde quiere* (DRDP, 216).

Variantes léxicas: -

Tema: Animales – Calendario (DRDP, 216)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que en este mes, por ser uno de los más fríos del año, todas las cosas se hacen de prisa y corriendo, a fin de acogerse cuanto antes al calor del hogar (DRDP, 216).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

94. *En lo que no te va ni te viene, ni salgas ni entres* (RM).

Variantes léxicas: -

Tema: Intromisión (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Recomienda no ser entrometido en los asuntos ajenos (RM).

Contexto: -

Sinónimos: *¿Dónde no te llaman, qué te querrán? En lo que no te toca, punto en boca. / En lo que no te va nada, no metas tu cucharada. / Pena ajena, a nadie pena (sinónimo parcial)* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

95. *Esta ganga que no se nos vaya, que ella pagará la posada* (DRDP, 236).

Variantes léxicas: -

Tema: Vicios y malos hábitos (DRDP, 236)

Tipo de UP: -

Sentido: Reprende irónicamente a truhanes y aprovechones, por alusión al esquilmo que unos y otros suelen hacer del pagano que cae en sus manos (DRDP, 236).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

96. *Este mundo es golfo redondo; quien no sabe nadar vase al hondo* (DRDP, 248).

Variantes léxicas: -

Tema: Sabiduría y Conocimiento (DRDP, 248)

Tipo de UP: -

Sentido: Dando a "golfo" el significado de mar, previene de las muchas adversidades que hay que afrontar en la vida, por lo que a menudo toda la destreza y habilidad son pocas-dice-para sobrevivir (DRDP, 248).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

97. *Fuime a palacio, fui bestia y vine asno* (DRDP, 256).

Variantes léxicas: -

Tema: Sabiduría y Conocimiento (DRDP, 256)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 256)

Sentido: Advierte el refrán que es necio intentar dar educación a quien no tiene interés en adquirirla o es incapaz de asimilarla (DRDP, 256).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

98. *Hombre de dos caras, arredro vaya* (DRDP, 289).

Variantes léxicas: -

Tema: Hombre (DRDP, 289)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 289)

Sentido: La doblez suele representarse por dos caras, y el refrán previene contra aquellos que actúan de ese modo. Lo dicen a la par otros dos: *Con hombre de dos caras, ni dos palabras*, y *Cara de dos haces, es de hombres falaces*. Un día, cierta dama acusó a Abraham Lincoln, todavía simple abogado, de tener dos caras, y éste, que era consciente de su fealdad, le replicó con buen humor: "¿De veras cree usted, señora, que si yo tuviese dos caras iba a usar ésta?" (DRDP, 289).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

99. *Ida y venida por casa de mi tía* (DRDP, 295).

Variantes léxicas: -

Tema: Familia (DRDP, 295)

Tipo de UP: -

Sentido: Es expresión burlona contra los que acostumbran a visitar repetidas veces el lugar donde esperan obtener un beneficio. También es de aplicación a los que dan falsas excusas para justificar su presencia en algún lugar que les es ajeno (DRDP, 295).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

100. *Ir a la guerra y casar, no se han de aconsejar* (GLR, 246).

Variantes léxicas: -

Tema: Amor (GLR, 246)

Tipo de UP: -

Sentido: Equipara la guerra y el matrimonio para incidir en una línea antimatrimonial (GLR, 246).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

101. *Ir contra corriente no es de hombre prudente* (GLR, 100).

Variantes léxicas: -

Tema: Prudencia (GLR, 100)

Tipo de UP: -

Sentido: El refranero aconseja no enfrentarse a las costumbres de la comunidad. El refrán simboliza la vida colectiva como una corriente que fluye en una dirección (GLR, 100).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

102. Ir por lana y volver trasquilado [AR (56), GLR (510), DRDP (298), RM].

Variantes léxicas: *Fue por lana y vino trasquilado. / Fuese por lana y volvió trasquilada. / Ir por lana y salir trasquilado. / Venir por lana y volver trasquilado. / Venir por lana y salir trasquilado. / El carnero encantado, que fue por lana y volvió trasquilado.* (RM)

Tema: Fortuna (GLR, 510), Perjuicio – Contrariedad (RM)

Tipo de UP: Locución proverbial (RM)

Sentido: Αναφέρεται σε περιπτώσεις που χάνουμε, ενώ περιμέναμε να έχουμε κέρδη (AR, 56). / Se dice cuando se pretende conseguir algo y se pierde todo en el intento, o se sale del negocio escarmentado (GLR, 510). / Se dice cuando alguien sufre una pérdida en aquello que esperaba conseguir provecho. Es expresión muy antigua, que ya aparece en el Poema de Fernán González y en la Celestina. Según José María Iribarren, su origen data del Fuero Juzgo (Concilio IV de Toledo), donde se prescribía: "esquilar laidamente" a los blasfemos y judíos, esto es, pelándoles a cruces, como a las ovejas (DRDP, 298). / Alude a quien fue a ofender y volvió ofendido, a quien busca más de lo que tiene y se queda sin lo que poseía. Se aplica también a quien ha sufrido una pérdida o un perjuicio en lo que creía ganar o encontrar beneficio (RM).

Contexto: «**IR POR LANA Y SALIR TRASQUILADO:** El presidente del Consejo de Estado ha conseguido superar en popularidad a los delanteros del Madrid y a las estrellas de rock. La causa... reside en una iniciativa terminológica. [...]» (Álvaro Delgado-Gal, «Ir por lana y salir trasquilado», ABC, 13/03/2009, p. 16) (RM).

Sinónimos: *A las veces do cazar pensamos, cazados quedamos. / Donde las dan, las toman. / Tal para la manganilla que se cae en ella de golilla. / El cazador cazado* (Fuentes orales) (RM).

Correspondencia literal: *Πήγε για μαλλί και βγήκε κουρεμένος* (AR, 56). / *Πάω για μαλλί και βγαίνω κουρεμένος* (NDEG, 1479).

Correspondencia conceptual: -

Uso: Muy usado (RM)

103. *Iráse lo amado, y quedará lo descolorado* (DRDP, 299).

Variantes léxicas: -

Tema: Amor (DRDP, 299)

Tipo de UP: -

Sentido: Pone de manifiesto que una vez extinguida la causa deleitosa de cualquier situación desordenada, no queda sino el desplacer, cuando no la vergüenza o el amargo sabor de la infamia (DRDP, 299).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

104. *La procesión va por dentro* [RE (173), DRDP (476), RM].

Variantes léxicas: *La procesión se lleva por dentro* (Fuente oral) (RM).

Tema: Tristeza – Enfado (DRDP, 476), Sufrimiento (RM)

Tipo de UP: Frase proverbial (RM)

Sentido: Se dice esta frase cuando se disimulan los males o los problemas ante los demás (RE). / "Sentir pena, cólera, inquietud, dolor, etc., aparentando serenidad o sin darlo a conocer". Así define el diccionario esta frase figurada. Y así, más o menos, debía llevar el ánimo, por excepción, el siempre alegre maestro Arbós, cuando una vez, allá por los anticlericales días de la Segunda República española, topó en la calle con Rafael "el Gallo", el afamado matador. "¡Cuánto celebros-le dijo el diestro-que sigas, amigo, con ese buen humor!" "Bueno; no creas-repuso Arbós-. La procesión va por dentro". A lo que a escape, adujo el torero: "¡Ah, claro! Se comprende. Como ahora no dejan que vaya por la calle..." (DRDP, 476). / Se aplica a la persona que se encuentra en una situación difícil pero disimula o no exterioriza el sufrimiento que está padeciendo (RM).

Contexto: «[...] Siempre hay un momento de esplendor y transformación que engrandece al ser humano, incluso al más siniestro, y esa epifanía suele coincidir con el llanto. Ahora bien, en política la mejor lágrima es la becqueriana, la que no asoma a nublar la pupila aunque **la procesión vaya por dentro**. [...]» (José María Romera, «Lágrimas tecnócratas», El Correo, 09/12/2011, p. 27) (RM). / No da muestras de nada, pero la procesión va por dentro. [Δε δείχνει τίποτα, αλλά υποφέρει σιωπηλά] (NDEG, 1223).

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: Uso actual (RM)

105. Labrador con mucha astronomía, en eso se le va el día (DRDP, 307).

Variantes léxicas: -

Tema: Campo – Meteorología (DRDP, 307)

Tipo de UP: -

Sentido: Reprueba el afán de pesquición meteorológica propio de algunos agricultores, por cuanto menoscaba el rendimiento de su labor. En otras palabras, así lo expresa también el Eclesiastés (XI, 4): "El que al viento mira, no sembrará; y el que mira a las nubes, no segará" (DRDP, 307).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

106. Las cosas de palacio, van despacio [GLR (68), DRDP (139), RM].

Variantes léxicas: -

Tema: Paciencia (GLR, 68), Negocios (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Aunque modernamente este refrán se usa para criticar la lentitud con que funciona la Administración y señala la ineficacia burocrática, también da cuenta de la prudencia y precaución que hay que utilizar en los asuntos delicados (GLR, 68). / Los asuntos delicados-señala enfáticamente-, en especial si conciernen al poder público, nunca se evacuan con diligencia (DRDP, 139). / Denota la lentitud con que se realiza algo, en especial los trámites burocráticos de la Administración (RM).

Contexto: «[...] La luna sigue siendo la moneda única de la noche para los poetas y en verano continúan las tres modalidades de calor, el que fríe, el que tuesta y el que cuece. Ya se sabe que **las cosas del espacio van despacio**» (Manuel Alcántara, «Esto o lo otro», El Correo, 25/07/2012) (RM).

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Αγάλι-αγάλι γίνεται η αγουρίδα μέλι. / Το καλό πράγμα αργεί να γίνει* (NDEG, 1104).

Uso: Uso actual (RM)

107. *Las enfermedades llegan a galope y se van al paso* (RE, 177).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Las desgracias o las enfermedades muchas veces se presentan de repente o casi de repente, pero luego tardan en desaparecer (RE, 177).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

108. *Lo que no se va en llantos, se va en suspiros* [AR (83), DRDP (323), RM].

Variantes léxicas: *Quien no va con lágrimas, va con suspiros. / Lo que no va en vino, va en lágrimas y suspiros* (RM).

Tema: Proporción - Pérdida (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Παροτρύνει να μη στεναχωριόμαστε για πράγματα που δεν μπορούμε να αποφύγουμε (AR, 83). / Baltasar Gracián incluye en *El criticón* este refrán, también a modo de falso consuelo, para indicar que lo que no se pierde por un lado, se va por otro (DRDP, 323). / Denota que unas cosas se compensa con otras. También puede significar que lo que se ahorra por un concepto se gasta por otro, por lo que viene a ser lo mismo (RM).

Contexto: «**Lo que no va en lágrimas, va en suspiros**; al que no tiene, el rey le hace libre; por consiguiente, manga ancha y trampa adelante. ¿Se puede cortar por lo sano?... Nequaquam. Eso sería quedarse á la luna de Valencia, y para no llevar las cosas á punta de lanza, bueno está San Pedro en Roma» (José Selgas y Carrasco, *Hechos y dichos*. Madrid: Imprenta de A. Pérez Dubrull, 1879 = 1889, p. 320) (RM).

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Μην κλαις πάνω σε χυμένο γάλα* (AR, 83).

Uso: Uso actual (RM)

109. *Los dineros del sacristán, cantando [se] vienen, cantando [se] van* [RE (183), RM].

Variantes léxicas: *Los dineros del sacristán, cantando vienen, cantando van* (RM).

Tema: Bienes (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Muchas veces lo que se adquiere con facilidad, también se va sin apenas darse uno cuenta (RE). / Lo que se ha conseguido o lo que ha llegado de un modo concreto se va del mismo modo o de forma similar (RM).

Contexto: «[...] la inmensidad que se gastaron en alegrías, teniendo detrás de la puerta la crisis y la resaca y Europa y las deudas de los afectados por la colza, pongo por caso, o todavía de los damnificados de Valencia. Se nos ha atragantado el hueso de su despilfarro. Ciertamente que *los dineros del sacristán cantando vienen y cantando se van*. Pero éstos no eran del sacristán, sino nuestros, y ganados con mucho sudor. ... Eso a ellos no les importa. Ellos nos hacen ser solidarios pagando con nuestro dinero sus facturas [...]» (Antonio Gala, *Proas y troneras*. Madrid: AKAL, 1993, p. 501) (RM).

Sinónimos: *Lo que el agua trae, el agua lleva* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: Poco usado (RM)

110. *Los huéspedes dos alegrías nos dan: cuando vienen y cuando se van* [GLR (341), RM].

Variantes léxicas: *Los huéspedes alegran dos veces: cuando llegan y cuando se van. / Los huéspedes mucho gusto dan, pero cuando se van* (RM).

Tema: Familia (GLR, 341), Sacidad (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Alude al placer con que se recibe una visita y el descanso que deja cuando se va, sobre todo si su estancia ha sido más larga de lo conveniente (GLR, 341). / Alude a la facilidad con uno se cansa de las visitas y a la alegría que uno manifiesta cuando se marchan (RM).

Contexto: -

Sinónimos: *Quien a otro hospeda, dos veces se alegra* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

111. *Lunes, galbana; martes, mala gana; miércoles, tormenta; jueves, mala venta; viernes, vendaval; para un día que me queda, ¿a qué voy a trabajar?* (DRDP, 326).

Variantes léxicas: -

Tema: Calendario – Meteorología - Oficios y Trabajos (DRDP, 326)

Tipo de UP: -

Sentido: Se pone en boca del ocioso, que siempre encuentra excusas para no trabajar (DRDP, 326).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

112. *Mal va a la corte donde el viejo no tose* (DRDP, 331).

Variantes léxicas: -

Tema: Vejez (DRDP, 331)

Tipo de UP: -

Sentido: "Porque el gobierno de mozos es malo- glosa el proverbista-, como lo fue el de Raboán, hijo y sucesor de Salomón" (DRDP, 331).

Contexto: -

Sinónimos: *Mal va a la troje donde el buey viejo no tose* (DRDP, 331).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

113. *Mañana me voy; y si me aburren, hoy* (DRDP, 337).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Suele utilizarse en son de amenaza más o menos jocosa. En cierto modo, pues, como lo hacía a cada paso cierta agalluda moza costanera, acogida en Gijón al servicio de una dama un tanto chinchosilla. Era hija del contraamaestre del Manuel, un vaporcito de cabotaje que pasaba por delante del pueblo todas las semanas, y cada vez que se embotijaba con el ama, se despachaba así: "¡Mire, no me caliente el alma, doña Rosa, porque coyo el Manuel y voume" (DRDP, 337).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

114. *Más pierde el que se va que el que se queda* (DRDP, 341).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Suelen decirlo de los difuntos-glosa el proverbista-aquellos que creen "que la tierra es el centro de las almas" (DRDP, 341).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

115. *Más va en la comadre que en la que lo pare* (DRDP, 343).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Nota que a menudo el buen éxito de las cosas no está tanto en quien las ejecuta como en quien las dirige, lo que en último término viene a demostrar que *El mayor premio no es tenerlo, sino merecerlo* (DRDP, 343).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

116. *Más vieja es la iglesia, y van a ella* (DRDP, 349).

Variantes léxicas: -

Tema: Vejez (DRDP, 349)

Tipo de UP: -

Sentido: Así replica el que, con notorio menosprecio, es tildado de "viejo" (DRDP, 349).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

117. *Mi marido va a la mar; chirlos mirlos va a buscar* (DRDP, 361).

Variantes léxicas: -

Tema: Mar – Matrimonio (DRDP, 361)

Tipo de UP: -

Sentido: Dícese, en sorna, de las personas cuya credulidad hasta lo más disparatado toman como artículo de fe (DRDP, 361).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

118. *Mira adónde vas, pero no te olvides de dónde vienes* (DRDP, 362).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos (DRDP, 362)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que esta es la actitud de los hombres verdaderamente grandes en humildad. Así, Epaminondas, el vencedor de Mantinea; al asistir una vez, contra su deseo, a un fastuoso banquete, pidió ser servido con sencillez: "No quiero olvidar en tu casa-dijo al anfitrión- cómo vivo en la mía" (DRDP, 362).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

119. *Moda que se va, ya volverá* (DRDP, 364).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que la moda, aunque tiránica, no es sino un fenómeno cíclico. Lo explicaba a sus alumnos con toda claridad cierto catedrático que por espacio de un cuarto de siglo había llevado siempre el mismo sombrero: "Aquí donde lo ven, señores, este sombrero ha estado de moda tres veces" (DRDP, 364).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

120. *Muchas van romeras y vuelven ramerás* (DRDP, 368).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Dice, no sin crudeza, que las expansiones campestres, aun de signo piadoso, a menudo son ocasión de extravío para algunas mujeres. De ahí que, extremando el concepto, se haya dicho también: *Romería, ramería* (DRDP, 368).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

121. *Muchos entran en la corte que la corte no entre en ellos; y si toscos van, vuelven groseros* (DRDP, 369).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Alude a la rudeza congénita, tan difícil-si no imposible-de extirpar. Eso, en otras palabras, le diría una vez Isabel II a O'Donnell, después de que el general Espartero, hombre de rudeza proverbial, abandonase abruptamente la audiencia: "Ya lo ves. Le he hecho capitán general, conde, duque, regente...pero no he podido hacerle caballero" (DRDP, 369).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

122. *Muere más gente por comer que por ir a la guerra* (DRDP, 370).

Variantes léxicas: -

Tema: Comida – Muerte (DRDP, 370)

Tipo de UP: -

Sentido: En comparación con los efectos de la guerra, indica que tanto hoy como ayer la glotonería mata más que las armas (DRDP, 370).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

123. *No es lo mismo ir a Valladolid que hablar con el ordinario* (DRDP, 394).

Variantes léxicas: -

Tema: Pueblos, ciudades y países (DRDP, 394)

Tipo de UP: -

Sentido: Se dice como contestación al que trata de comparar dos cosas de mérito dispar y que no tienen nada de común entre sí (DRDP, 394).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

124. *No te digo que te vayas, pero ahí tienes la puerta* (GLR, 499).

Variantes léxicas: -

Tema: Conflictos humanos (GLR, 499)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 499)

Sentido: Este refrán sugiere con cierta gracia el enojo de quien ha sido expulsado de un lugar. Una despedida destemplada sigue siendo una ofensa para la cultura popular de nuestro país. También se utiliza para despedir a alguien de forma diplomática (GLR, 499).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

125. Ojo allá, que a feria va (DRDP, 424).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos (DRDP, 424)

Tipo de UP: -

Sentido: Así en *El Corbacho* de Álvarez de Toledo, en advertencia del riesgo que toda aglomeración o tropel de gentes suele traer consigo (DRDP, 424).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

126. Oración de perro no va al cielo [DRDP (426), RM].

Variantes léxicas: -

Tema: Animales (DRDP, 426), Franqueza (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Advierte que aquello que se hace con desidia o mala gana, normalmente ni se estima ni consigue nada (DRDP, 426). / Si se desea pedir algo, conviene ser breve y sincero, sin gastar muchas razones ni emplear malos modos, pues no se consigue lo que se pide mal o de mala gana (RM).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

127. Ovejas bobas, por do va una, van todas [DRDP (428), RM].

Variantes léxicas: -

Tema: Compañías (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Así se conducen, en efecto, los animales de lana, pero también a menudo algunos hombres. Bien lo sabía Panurgo, la terrible criatura creada por Rabelais, cuando, para vengarse del tratante de borregos, arroja el suyo al agua y provoca la precipitación de todo el rebaño... y del propio tratante (DRDP, 428). / Denota el poder que puede ejercer el ejemplo y las malas compañías (RM).

Contexto: «Que lo pague, pues en el pecado lleva la penitencia. La humanidad, permítaseme la comparación, no es más ni menos que una manada de **ovejas bobas: por do va una van todas**; el ejemplo, siquiera bueno, siquiera malo, ejerció siempre gran ascendiente sobre el corazón del hombre» (José María Sbarbi y Osuna, *Ambigú literario*. Imprenta de la viuda e hija de Fuentenebro, 1897, p. 255) (RM).

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

128. Oyendo nuevas, me voy haciendo vieja (DRDP, 428).

Variantes léxicas: -

Tema: Vejez (DRDP, 428)

Tipo de UP: -

Sentido: Señala con bonito juego de palabras que el continuo fluir de las novedades nos envejece lentamente (DRDP, 428).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

129. Para música vamos, dijo la zorra (DRDP, 435).

Variantes léxicas: -

Tema: Animales (DRDP, 435)

Tipo de UP: -

Sentido: Advierte contra los que, amigos de diversiones y proclives a la ociosidad, tratan de arrastrar a los demás a compartir sus vicios (DRDP, 435).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso:

130. Pasar de largo te conviene en lo que no te va ni te viene [GLR (109), DRDP (220)].

Variantes léxicas: -

Tema: Prudencia (GLR, 109), Consejos (DRDP, 220)

Tipo de UP: Refrán (GLR, 109)

Sentido: Nuevamente el refranero recomienda ser prudentes con los asuntos ajenos que nos afectan. El refrán no aconseja indiferencia, sino prudencia ante el riesgo de cometer errores que vayan contra nuestra fama o nuestra hacienda, o perjudiquen injustamente a alguien (GLR, 109). / O lo que es lo mismo: no seas entrometido ni oficioso (DRDP, 220).

Contexto: -

Sinónimos: *En lo que no te toca, punto en boca* (DRDP, 220). / *En lo que no te va nada, no metas tu cucharada.* (II)

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Μη φυτρώνεις εκεί που δε σε σπέρνουν.* (II)

Uso: -

131. Pellejo por pellejo, vaya el tuyo primero (AR, 76).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Επικρίνει τους εγωιστές (AR, 76).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Αν φταίω 'γω να σκάσ' ο άντρας μου, κι αν φταίει ο άντρας μου να σκάσ' αυτός* (AR, 76).

Uso: -

132. Perdona, que se va mi amo (DRDP, 447).

Variantes léxicas: -

Tema: Amos y criados (DRDP, 447)

Tipo de UP: -

Sentido: Es excusa para salir pitando al recordar de pronto que se tiene un compromiso urgente (DRDP, 447).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

133. Pescador de anzuelo, a casa va con duelo (DRDP, 449).

Variantes léxicas: -

Tema: Oficios y trabajos (DRDP, 449)

Tipo de UP: -

Sentido: Si como, en efecto, ocurre a menudo, regresan sin haber cobrado una sola pieza (DRDP, 449).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

134. Piano piano, se va lontano [AR (77), GLR (113), RE (240), DRDP (450), RM].

Variantes léxicas: *Paso a paso se va lejos. / Poquito a poco, se va lejos. / Paso a paso, se anda mucho* (Argentina). / *Paso a paso, se cubre buen pedazo* (Nuevo México). / *Paso a paso van lejos, y corriendo a mal lugar.* (RM)

Tema: Prudencia (GLR, 113), Consejos (DRDP, 450), Esfuerzo - Precipitación (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Με υπομονή και θέληση μπορούμε να καταφέρουμε πολλά (AR, 77). / Bonito juego lógico de palabras de este refrán, que recuerda al también lógico dicho de Lewis Carroll («Todo empieza con té»), pues ir despacio e ir con tiento son dos acciones simultáneas. El refrán no miente. Las dos acciones simultáneas son la mejor propuesta para evitar peligros innecesarios (GLR, 113). / Recomienda huir de las prisas y tomarse las cosas con calma, pues quien caminando lleva prisa, en camino llano tropieza (RE, 240). / Dice- a la italiana- que caminando pausadamente se llega en todo más lejos y mejor. Por eso- a la española- señala otro, censado ya por Hernán Núñez y Gonzalo Correas: *Poco a poco, van a lejos; y corriendo, a mal lugar* (DRDP, 450). / Si queremos que las cosas estén bien hechas, hay que realizarlas con calma (RM).

Contexto: -

Sinónimos: *A camino largo, paso corto. / Anda despacio, si quieres llegar temprano. / Anda despacio, si quieres llegar temprano. / Date prisa despacio, y llegarás a palacio. / Quien va despacio y con tiento, hace do cosas a un tiempo. / Vísteme despacio, que tengo prisa. / Vente despacio si tienes prisa.* (RM)

Correspondencia literal: *Σιγά σιγά πάει κανείς μακριά* (AR, 77).

Correspondencia conceptual: -

Uso: Poco usado (RM)

135. *Pierde el gañán porque los años se le van* (DRDP, 451).

Variantes léxicas: -

Tema: Vejez (DRDP, 451)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 451)

Sentido: En todo-dice el refrán-, y más en aquellos trabajos en los que el vigor físico es esencial, la decadencia viene marcada inexorablemente por el paso y el peso de los años (DRDP, 451).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

136. *Pies que andan van donde el corazón manda* (GLR, 250).

Variantes léxicas: -

Tema: Amor (GLR, 250)

Tipo de UP: -

Sentido: La pasión amorosa, cuando se produce, guía todos nuestros actos, más allá de otras consideraciones (GLR, 250).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

137. *Placer y alegría tan pronto ida como venida* (RM).

Variantes léxicas: -

Tema: Felicidad (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Alude a lo poco que duran las alegrías (RM).

Contexto: -

Sinónimos: *Muchas veces se ríe de cosa que después se llora. / A días claros, oscuros nublados* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

138. *Por bien que te vaya, no vendas tu saya* (DRDP, 465).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos - Prudencia y Discreción (DRDP, 465)

Tipo de UP: -

Sentido: Aconseja ser precavido y fiel a la memoria de lo que fuimos y de quienes nos ayudaron (DRDP, 465).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

139. *Por dondequiera que fueres, ten de tu parte a las mujeres* (GLR, 359).

Variantes léxicas: -

Tema: Mujeres (GLR, 359)

Tipo de UP: -

Sentido: Presupone el refranero en las mujeres un poder importante, quizá en su relación con maridos poderosos. Por lo que es bueno tenerlas de parte de uno. Un gracioso pensamiento establece que las mujeres son paraíso de los ojos, el infierno de las almas, el purgatorio de las bolsas y el limbo de los pensamientos (GLR, 359).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

140. *Por la calle de luego irás a la plaza de nunca jamás* (DRDP, 468).

Variantes léxicas: -

Tema: Vicios y Malos hábitos (DRDP, 468)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 468)

Sentido: Este refrán recuerda que la costumbre de aplazar - por indolencia - las obligaciones, suele llevar a no cumplirlas. Por ese motivo advierte otro: *Bien diferido, dalo por perdido* (DRDP, 468).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

141. *Por un punto se fue la media* [GLR (49), RE (247)].

Variantes léxicas:-

Tema: Imaginación (GLR, 49)

Tipo de UP: -

Sentido: La imaginación, en su sentido de picardía e ingenio, se pone a trabajar con el fin de obtener el máximo fruto a partir de una sola acción. Se dice con gracia este refrán cuando, en la mesa compartida, uno toma un pedazo de alimento y, por azar o con intención, otro trozo acompaña al primero en su viaje, y por lo tanto recuerda lejanamente al episodio de la comida de uvas del ciego y Lázaro de Tormes (GLR, 49). / Por algo de poca importancia puede perderse algo importante (RE, 247).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

142. *Porque otro se tire de un balcón, no voy a tirarme yo* (RE, 474).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos (RE, 474)

Tipo de UP: -

Sentido: Exhorta a tomar decisiones concordes con las propias ideas y a no dejarse arrastrar por los actos de los demás (RE, 474).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

143. Preguntando se va a Roma [RE (247), DRDP (503), RM]

Variantes léxicas: *Preguntando se llega a Roma. / Quien pregunta a Roma llega* (Guatemala) (RM).

Tema: Pueblos, ciudades y países - Sabiduría y Conocimiento (DRDP, 503), Conocimiento (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Conviene no avergonzarse de ignorar dónde está un lugar y, por tanto, preguntar cuál es el camino. En general, se aconseja preguntar lo que no se sabe o aquello de que se duda para aprender o tener éxito (RE, 247). / Indica que quien pregunta, a diferencia del que, por cortedad, fía sólo en su instinto de orientación, llega siempre bien a todas partes. "Si no topa con Menac", añadía socarronamente un chusco, en alusión a un viejo excombatiente así llamado, que, lleno de rencor hacia los aliados por las penalidades sufridas en prisión, cada vez que un turista de habla inglesa le pedía en la calle alguna orientación, lo mandaba justo a la otra punta de la ciudad (DRDP, 503). / Enseña que se debe pedir explicaciones o aclaraciones ante cualquier duda (RM).

Contexto: -

Sinónimos: *Quien lengua ha, a Roma va. / Teniendo lengua y qué comer, irá el hombre por do quier* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Ρωτώντας πας στην Πόλη. (II)*

Uso: Uso actual (RM)

144. *Pues no va Mahoma al otero, vaya el otero a Mahoma* (DRDP, 478).

Variantes léxicas: -

Tema: Religión (DRDP, 478)

Tipo de UP: -

Sentido: "Exhorta por igual-dice Correas- a que los hombres emprendan cosas grandes con ánimo y constancia". "También reprende-añade el proverbista- trocar las cosas de como deben ser, y aconseja que cuando uno fuese duro en venir a la amistad del otro, que eso es ser Mahoma, vaya él al otro" (DRDP, 478).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: *Αφού δεν πάει ο Μωάμεθ στο βουνό, πάει το βουνό στο Μωάμεθ. (II)*

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

145. *Quien bestia va a Roma, bestia retorna* [RE (252), RM].

Variantes léxicas: -

Tema: Necedad (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Se dice que los viajes enseñan mucho, pero algunos son tan necios que no aprenden nada en ellos. En la misma línea se encuentra el dicho latino *quod natura non dat, Salmantica non praestat*, que en español suele expresarse diciendo lo que no da naturaleza, no lo da Salamanca y menos Baeza, que se ha interpretado diciendo que algunos pasan por la Universidad sin que la Universidad pase por ellos (RE, 252). / La persona corta de luces poco aprende con los viajes (RM).

Contexto: «Todo esto se entiende con tal que el hombre tenga buen ingenio y capacidad, porque si no, **quien bestia va a Roma, bestia torna**, y poco aprovecha que el rudo vaya a estudiar a Salamanca, donde no hay cátedra de entendimiento ni de prudencia, ni quien la enseñe» (Juan de Dios Huarte, Examen de ingenios. Barcelona: Editorial Parera, 1575 = 1917, p. 68) (RM).

Sinónimos: *Lo que natura no da, Salamanca no presta. / El que tonto va a la guerra, tonto viene de ella* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

146. *Quien bien va, no tuerce* (DRDP, 494).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos (DRDP, 494)

Tipo de UP: -

Sentido: Así en el *Libro del caballero Zifar*, recomendando que cuando algo marche correctamente no se ceda a la tentación de introducir cambios e innovaciones caprichosas (DRDP, 494).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

147. *Quien cabras cría, va a juicio cada día* (DRDP, 494).

Variantes léxicas: -

Tema: Animales (DRDP, 494)

Tipo de UP: -

Sentido: Por el mucho destrozo que estos rumiantes causan a su paso en las heredades ajenas (DRDP, 494).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

148. *Quien con un cojo va, al cabo del año cojeará* (RM).

Variantes léxicas: *Quien con un cojo va al cabo del año ó cojea ó cojeará* (RM).

Tema: Influencia (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Con un claro sentido peyorativo, este refrán denota la influencia que puede ejercer alguien con una minusvalía (RM).

Contexto: «[...] Y vamos, ¿no echan de ver mis aleluyas que tras de darles con la de rengo, hacerles la merced, no ir al Jordan, ni tener buena man derecha, costaráles la torta un pan; y, por zancas ó por barrancas, al atar de los trapos pararán la maza y la mona en una jaula con saco y birrete de tres colores? En cuanto al amo, habas contadas; y cuanto al page, por las mil y mas razones sabidas en tierra de proverbios, conviene á saber, “dime con quien vas y diréte quién eres, quien con lobos anda á ahullar se enseña, y **quien con un cojo va al cabo del año ó cojea ó cojeará**, [...]» (Rafael José de Crespo, Don Papis de Bobadilla. Zaragoza: Polo y Monge, 1829, tomo III, p. 112) (RM).

Sinónimos: *Quien con diablos trata, diablo se ha de volver* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

149. *Quien el padre tiene alcalde, seguro va a juicio* (DRDP, 500).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Porque-sobrentiende-la justicia se torcerá a su favor. No fue ese el caso, sin embargo, de Gualterio Lynch, hijo del legendario regidor irlandés de la ciudad de Galway, pues hallado culpable de asesinato en la persona de un español, su inflexible padre le condenó sin paliativos y le hizo ajusticiar (DRDP, 500).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Καδής γαμεί τη μάνα μας - σε ποιόνε θα κριθούμε; (II)*

Uso: -

150. *Quien lejos va a casar, o va engañado o va a engañar* [DRDP (503), RM].

Variantes léxicas: *Quien lexos se va a casar, o va engañado, o va a engañar. / El que se casa fuera, o la trae o la lleva* (RM).

Tema: Matrimonio [DRDP (503), RM]

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Con notoria suspicacia, reprueba el acto de buscar pareja lejos del ámbito usual de cada uno. El mismo prejuicio alienta, a la par, en estos otros: *Aunque tuerta, de la puerta. Ni bebas por botija, ni des a forastero tu hija* (DRDP, 503). / Alude a la conveniencia de que se conozcan bien quienes van a casarse, pues no resulta fácil conocer a alguien si proviene de otro lugar (RM).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

151. *Quien mucho se cura, pronto irá a la sepultura.* (GLR, 199).

Variantes léxicas: -

Tema: Salud (GLR, 199)

Tipo de UP: -

Sentido: No es más que un hecho empírico: el estado de salud frágil que conlleva muchos cuidados médicos termina en la muerte. También, es una llamada de alerta contra los hipocondríacos que se automedican (GLR, 199).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

152. *Quien oye las doce y no va a comer, no tiene gana o no tiene qué* (DRDP, 509).

Variantes léxicas: -

Tema: Comida (DRDP, 509)

Tipo de UP: -

Sentido: Porque ésa, la del mediodía, era, en el pasado, la hora usual del yantar. Pero Diógenes, cuya hambre no gastaba reloj, cuando una vez le preguntaron qué hora era la mejor para comer, respondió: "Para el rico, cuando tiene gana; para el pobre, cuando tiene qué" (DRDP, 509).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

153. *Quien se va, vivo y muerto está* (DRDP, 514).

Variantes léxicas: -

Tema: Muerte (DRDP, 514)

Tipo de UP: -

Sentido: Porque, como muy bien decía Fénelon: "Partir es morir un poco" (DRDP, 514).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

154. *Quien tiene alforjas y asno, cuando quiere va al mercado* (RM).

Variantes léxicas: -

Tema: Autosuficiencia (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Quien dispone de los medios necesarios sin depender de nadie tiene libertad de movimientos (RM).

Contexto: -

Sinónimos: Quien tiene mucha miel, della come con el pan, della sin él, y della como quier (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

155. *Quien tiene arte, va por toda parte* [DRDP (517), RM].

Variantes léxicas: *Quien tiene arte, va a todas partes* (RM).

Tema: Oficios y Trabajos (DRDP, 517), Beneficio – Habilidad (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Alaba al que domina un oficio, pues ése, a buen seguro, se abrirá camino donde quiera (DRDP, 517). / Se muestra lo útil que es saber algún oficio para comer (RM).

Contexto: «—Tío, eso va en genios, repuso el Sobrino, y á V. le toca ser el director y el abanderado; que yo en ello no entiendo pizca ni raja. .—Pues venga á mí el cargo, dijo Bandarra, que no rehuyo el trabajo; podrán decir, viejo es Pedro para cabrero ; pero nadie venga á hacerme cosquillas en el alma; que quien las sabe las tañe ; y **quien tiene arte va por toda parte**; y hágase el milagro, pero no por mano del diablo que es usurero y trapacero, y famoso por torticero» (Dr. Refilando, Historia del gran Zapatero Bandarra, insigne cazador de brujas. 1867 = 2010, Valladolid: Editorial MAXTOR, cp. XII, p. 140) (RM).

Sinónimos: *Quien bien su oficio aprendió, sin comer no se quedó* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: Poco usado (RM)

156. *Quien tonto va a la guerra, tonto vuelve de ella* (GLR, 134).

Variantes léxicas: -

Tema: Sabiduría (GLR, 134)

Tipo de UP: -

Sentido: La persona necia no aprende ni siquiera yendo a la guerra donde se supone uno se avispas, o tampoco yendo a la Universidad. Es decir, la persona necia, que no tiene buena disposición para el aprendizaje, no aprende ni en la guerra ni en la Universidad (GLR, 134).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

157. *Quien tras vallado va hablando, hijos ajenos va castigando* (DRDP, 519).

Variantes léxicas: -

Tema: Hijos - Vicios y Malos hábitos (DRDP, 519)

Tipo de UP: -

Sentido: "Quiere decir-glosa el maestro Correas-que quien habla en secreto y contra otros, aunque le parezca que es tras paredes y adonde nadie le oiga, nunca le faltan oídos y le viene daño por ello, y así en su cabeza escarmientan otros" (DRDP, 519).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

158. *Quien tuviera remolino en la testa, no irá conmigo a la fiesta* (DRDP, 520).

Variantes léxicas: -

Tema: Aspecto (DRDP, 520)

Tipo de UP: -

Sentido: Porque en el pasado-explica Gonzalo Correas-ese capricho capilar se tenía "por señal de altivez y señorío, hasta el punto de que en una ocasión, como cierto moro distinguido echase de ver la guedeja levantada que lucía en su cabeza el infante don Alfonso, hermano de don Sancho, vaticinó con acierto: "Éste ha de ser un gran rey" (DRDP, 520).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

159. *Quien va a la plaza, come de balde* (DRDP, 520).

Variantes léxicas: -

Tema: Comida (DRDP, 520)

Tipo de UP: -

Sentido: En cuanto a su personal ración, se entiende, pues en eso justamente tasa el refrán el fruto económico que se obtiene de no confiar la compra diaria a la rapacidad sisona de los sirvientes, sino realizar ese quehacer personalmente (DRDP, 520).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

160. *Quien va a Santiago y no a San Salvador, sirve al criado y deja al señor* (DRDP, 520).

Variantes léxicas: -

Tema: Religión (DRDP, 520)

Tipo de UP: -

Sentido: Alusivo a la antiquísima iglesia ovetense de San Salvador, que durante siglos, por su valioso relicario, rivalizó con Compostela en las peregrinaciones, contraponen, con obvio chovinismo, a ambos polos devocionales (DRDP, 520).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

161. *Quien va pidiendo, no viene corriendo* (DRDP, 520).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: "Porque no la despachan como quiere", explica Correas. Y añade: "Iba una moza a buscar sus aventuras para ayudarse a sí y a su ama, y no negociando tan presto, se disculpaba con este refrán de la tardanza" (DRDP, 520).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

162. *Quien va y vuelve hace buen viaje* (RE, 258).

Variantes léxicas: -

Tema: Esperanza (GLR, 258)

Tipo de UP: Refrán (GRL, 258)

Sentido: Ilusionante refrán que tiene mayor vigencia en esta época de accidentes de tráfico. El buen viaje consiste en poder contarlo (GLR, 258).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

163. *Quien/el que [se] fue a Sevilla, perdió su silla* [AR (84), GLR (192), RE (262), DRDP (514), RM].

Variantes léxicas: *Quien fue a Sevilla, perdió su silla; quien fue y volvió, a garrotazos se la quitó. / Quien se fue a Sevilla, perdió su silla* (Fuente oral). / *El que va a Lima se siente encima.* (Nicaragua). / *El que va a Sevilla pierde su silla. / El que va a Villeta pierde su silleta* (Paraguay). / *El que va para la villa pierde su silla* (Argentina, California, Colombia, México, Nuevo México, Paraguay, Texas, Venezuela) [En México se entiende por "la Villa" la Villa de Guadalupe] (RM).

Tema: Lugares (GLR, 192), Pueblos, ciudades y países (DRDP, 514), Oportunidad (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Προειδοποιεί ότι όποιος απουσιάζει από τα καθήκοντά του κινδυνεύει να χάσει τη θέση του (AR). / Se utiliza para responder a quien ha dejado vacante una plaza y pretende recuperarla después de su ausencia. En general, se avisa sobre la posibilidad de perder ciertos privilegios si se abandona el lugar en que se gozan (GLR, 192). / Se dice de quien, habiendo abandonado un puesto, cuando luego quiere volver a él, se lo encuentra ocupado (RE, 262). / Reprueba el acto de descuidar, por ausencia, alguna ocupación o cargo provechoso. Alude a un litigio de gran resonancia ocurrido en la sede arzobispal de Sevilla y que sólo mediante la intervención personal del rey Enrique IV pudo ser solucionado (DRDP, 514). / En un sentido recto, se emplea cuando alguien se ausenta por unos momentos de la habitación y, al regresar, otra persona ha ocupado su sitio; si la recupera por irse durante unos momentos la persona que se la quitado, dirá: y quien se fue a Aragón la encontró. En un sentido más amplio, da a entender que la ausencia puede ocasionar una novedad perjudicial, como la pérdida de un empleo, por lo que se aconseja no abandonar el puesto cuando hay personas que lo desean (RM).

Contexto: «[...] Pero el niño tiene muy fuertemente arraigado en el espíritu lo del derecho del primer ocupante por la fuerza. Es corriente que espere a que otro deje un lugar para ocuparlo y cuando el primer ocupante, el que lo dejó para ir a cualquier menester pasajero, vuelve y lo reclama, se le dice: “**quien fue a Sevilla, perdió su silla**”, a lo que el otro replicaba: “y el que volvió, la encontró”. Todos estos litigios se resolvían, en última instancia, con una cachetina, a trompada limpia, observándose en ella, como en todo duelo, reglas caballerescas. En mi vida olvidaré uno de estos *trompadeos* que fue entre nosotros célebre y del cual tuvimos para hablar no poco tiempo» (Miguel de Unamuno, *Recuerdos de niñez y de mocedad*. Madrid: Drácena, 1952, XI) (RM).

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Αν κάθισαι στη θέση σου, κανείς δε σε σηκώνει* (AR, 84). / *Αν αφήσεις το μαντρί αψύλαχτο, θα μπει ο λύκος και θα φάει τα πρόβατα* (NDEG, 1380).

Uso: Muy usado (RM)

164. *Rey de mi casa me soy, y a donde no me llaman, no voy* (GLR, 113).

Variantes léxicas: -

Tema: Prudencia (GLR, 113)

Tipo de UP: Refrán (GLR, 113)

Sentido: El refrán enseña la legitimidad de nuestros actos en un ámbito privado. Uno es el rey de su casa. Por extensión, ser rey en casa de uno no asegura igual dignidad en campo ajeno, por lo que el refranero, además, recomienda ser prudente y no meterse donde a uno no le llaman (GLR, 113).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

165. *Si adelante no vas, atrás irás* (DRDP, 561).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos (DRDP, 561)

Tipo de UP: -

Sentido: Pues la pasividad del indolente suele espolear al competidor. Por eso, gedeónicamente, decía el poeta: "No olvides ni un instante / que es quedarse detrás no ir delante" (DRDP, 561).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

166. *Si caí, y me quebré el pie, mejor me fue* (DRDP, 561).

Variantes léxicas: -

Tema:-

Tipo de UP: -

Sentido: Es consuelo del que, habiendo sufrido un percance, se complace en pensar que el daño, en otro caso, podía haber sido mucho más grave. Como aquel que argüía ante el otro: "Deja, deja, que gracias a la pata chula, ahora estoy aquí y no en la guerra" (DRDP, 561).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

167. *Si conoces que vas perdido, muda consejo y camino* (DRDP, 562).

Variantes léxicas:-

Tema: Consejos (DRDP, 562)

Tipo de UP: -

Sentido: Advierte que obstinarse en algo que no lleva a buen fin es peligroso, y aconseja, pues, desistir, buscar otras alternativas y, en todo caso, recabar el consejo de persona experimentada (DRDP, 562).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

168. *Si Mahoma no va a la montaña, la montaña va a Mahoma* [AR (94), RM].

Variantes léxicas: -

Tema: Diligencia (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Συμβουλεύει να μην περιμένουμε να έρθουν σ'εμάς εκείνοι που θέλουμε να δούμε, αλλά να τους αναζητήσουμε εμείς (AR, 94). / Recomienda no esperar a alguien con quien deseamos encontrarnos. En sentido general, encarece a tomar la iniciativa en los asuntos que nos interesen (RM).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: *Άμα δεν πάει ο Μωάμεθ στο βουνό, πάει το βουνό στον Μωάμεθ* [NDEG (959), AR (94)].

Correspondencia conceptual: -

Uso: Poco usado (RM)

169. *Si te fuiste, hazte cuenta que moriste* (GLR, 153).

Variantes léxicas: -

Tema: Traición (GLR, 153)

Tipo de UP: -

Sentido: La ingratitud es una forma de la traición, traición a la lealtad y confianza de la persona presuntamente querida (GLR, 153).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

170. *Si vas a Arboleas, pon la capa donde la veas; y aunque la veas, no lo creas* (DRDP, 569).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos (DRDP, 569)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que así ocurrió una vez en ese pueblo almeriense a uno que, mientras aliviaba el vientre, puso la capa sobre la tapia del corral, y cuando quiso recogerla advirtió con asombro que le habían cortado toda la parte que pendía por fuera (DRDP, 569).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

171. Tanto va el cántaro al río hasta que se rompe [AR (96), GLR (92), RE (290), DRDP (581), RM].

Variantes léxicas: *Cantarillo que muchas veces va a la fuente, o deja el asa o la frente. / Cantarico que muchas veces va a la fuente, alguna vez se ha de quebrar. / Cantarico que muchas veces va a la fuente, alguna vez deja el asa o la frente. / Tantas veces va el cántaro a la fuente, que deja el asa o la frente. / Tantas veces va el cántaro a la fuente, que quiebra el asa o la frente. / Tanto va el cántaro a la fuente que al final se quiebra* (Fuente oral). / *Cantarito que a la fuente va y viene alguna vez que romperse tiene* (Fuente oral) (RM).

Tema: Prudencia (GLR, 92), Prudencia y Discreción (DRDP, 581), Peligro (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Προειδοποιεί ότι όποιος εκτίθεται συνεχώς σε κινδύνους κάποτε παθαίνει κακό (AR, 96). / La imprudencia nos lleva a repetir ciertas pautas que son nuestra perdición. Lo habitual es encontrar el verbo romper y no el quebrar, que es una forma culta en la actualidad. El significado del refrán en variantes similares hace referencia a la necesidad de no insistir en los peligros o evitar los riesgos. Otra interpretación apunta a la vieja costumbre de ser las mozas las que iban a la fuente a por agua, donde se reunían con sus pretendientes. Así pues, el refrán alerta contra el riesgo de los amores juveniles y sus consecuencias (GLR, 92). / Quien se expone con frecuencia al peligro terminará por sufrir las consecuencias. También se utiliza este refrán para indicar que es normal que las cosas se rompan por el uso (RE, 290). / Citado por Cervantes en el Quijote, advierte que el que frecuentemente se expone a las ocasiones de peligro al final acaba por salir dañado (DRDP, 581). / Quien se expone con frecuencia a las ocasiones de peligro tarde o temprano quedará atrapado en ellas (RM).

Contexto: «Prevea la eficacia que va a conseguir con una reunión de grupo. La gente y usted mismo tienen muchas obligaciones y trabajo. Hay un viejo refrán que dice que *tanto va el cántaro a la fuente que al final se rompe*. Si abusa de las reuniones, terminarán perdiendo interés y el día que verdaderamente desee comunicar algo importante no dispondrá de la suficiente atención en el auditorio» (Félix Lareki Garmendia, La dirección de ventas en la Pyme. Madrid: ESIC Editorial, 2009, p. 286) (RM).

Sinónimos: *El pez que busca el anzuelo, busca su duelo. / Loca es la oveja que al lobo se confiesa. / Quien carretea, vuelca. / Quien con fuego juega, se quema. / Quien muchas piedras mueve, en alguna se hiere* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: Πολλές φορές πάει το σταμνί στη βρύση / στο νερό, μα κάποτε πα και δε γυρίζει (AR, 96). / Πολλές φορές πάει η στάμνα στη βρύση μα στο τέλος θα ραγίσει (NDEG, 286). / Μια του κλέφτη, δύο του κλέφτη, τρεις και την κακή του μέρα. (II)

Uso: Uso actual (RM)

172. Todos los golpes van al dedo malo (DRDP, 603).

Variantes léxicas: -

Tema: Salud (DRDP, 603)

Tipo de UP: -

Sentido: Quizá por aquello de que *Las desgracias nunca vienen solas*. Bien lo dice el Romancero: "Duéleme la vida / y aunque más me guardo / todo me da en ella / como en dedo malo" (DRDP, 603).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

173. Un mal ido, otro venido (GLR, 516).

Variantes léxicas: -

Tema: Fortuna (GLR, 516)

Tipo de UP: Refrán (GLR, 516)

Sentido: Recuerda este refrán, fruto de una conciencia popular pesimista, que no podemos alegrarnos en exceso de haber superado una dificultad, pues al momento nos acechan otros mil peligros y dolores. Esta expresión entiende la existencia como sucesión de desgracias (GLR, 516).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

174. *Una vez fue una moza a Zaragoza y vino moza* (DRDP, 616).

Variantes léxicas: -

Tema: Bebida (DRDP, 616)

Tipo de UP: -

Sentido: Modo encubierto del bebedor jocosos para pedir vino, finge omitir la coma del "moza" en vocativo, al igual que aquel otro, no menos festivo: El rey fue viejo a Toro, y vino mozo (DRDP, 616).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

175. *Unas veces ganando y otras perdiendo, vamos viviendo* (GLR, 516).

Variantes léxicas: -

Tema: Fortuna (GLR, 516)

Tipo de UP: Refrán (GLR, 516)

Sentido: Este refrán constata la volubilidad de la fortuna y los cambios de suerte en el transcurso de nuestra existencia. En general, constituye una afirmación de conformidad con la vida y una conciencia de que los sucesos del mundo unas veces nos benefician y otras nos perjudican (GLR, 516).

Contexto: -

Sinónimos: *Unas veces tropezando y otras cayendo, vamos viviendo. / Yendo y viniendo vamos viviendo* (GLR, 516).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

176. *Va el mal a donde le ponen buen cabezal* (DRDP, 621).

Variantes léxicas: -

Tema: Riqueza - Salud (DRDP, 621)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que los ricos son más propensos que los pobres a contraer enfermedades porque la vida regalada desgasta más que la menesterosa (DRDP, 621).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

177. *Va el río del todo buelto e ally es la ganancia de los pescadores* (GLR, 374).

Variantes léxicas: -

Tema: Riqueza (GLR, 374)

Tipo de UP: -

Sentido: Se utiliza cuando uno obtiene ganancia en el contexto de un conflicto que afecta a otras personas (GLR, 374).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

178. *Va la cosa como debe, y el arabo como suele* (DRDP, 621).

Variantes léxicas: -

Tema: Campo (DRDP, 621)

Tipo de UP: -

Sentido: Se usa como expresión de normalidad, para dar a entender que algo, lo que fuere, marcha por sus pasos regulares y ordinarios (DRDP, 621).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

179. *Va la palabra de boca en boca, como el pajarillo de hoja en hoja* (GLR, 37).

Variantes léxicas: -

Tema: Envidia (GLR, 37)

Tipo de UP: -

Sentido: Describe perfectamente la naturaleza del chismorreo. Las opiniones de los demás, sean buenas o malas, en especial las malas opiniones, se propagan como el pajarillo que va de rama en rama (GLR, 37).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

180. *Van a misa los zapateros; ruegan a Dios que mueran carneros* (DRDP, 622).

Variantes léxicas: -

Tema: Dios - Religión - Oficios y Trabajos (DRDP, 622)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 622)

Sentido: Este refrán critica el egoísmo inclemente de la persona que en favor de su propio beneficio es capaz de cualquier cosa (DRDP, 622).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

181. *Vanse los amores y quedan los dolores* [DRDP (623), RM].

Variantes léxicas: -

Tema: Amor [DRDP (623), RM]

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Aconseja no abrazarse ciegamente a los puros dictados de la pasión amorosa, por cuanto ésta tiene un límite, rebasado el cual todo queda a merced, si acaso, del sentimiento práctico y de la cordura amistosa. Ya lo decía Lope de Vega: "Que pensamientos de amor / son arcaduces de noria, / y deja el agua primera / el que la segunda toma" (DRDP, 623). / En la medida de lo posible, conviene ser prudente con el amor, pues las pasiones vehementes pueden pasar pronto, pero las consecuencias pueden durar bastante e, incluso, ser duraderas (RM).

Contexto: «Y sobre matrimonios llamados también por inclinación corre una sentencia que dice: casarse por mero amor, es colocarse en una temperatura de 40 grados, olvidándose de que se puede muy fácilmente descender más debajo de cero. Otro refrán castellano dice: *vanse los amores y quedan los dolores*» (Pere Felip Monlau, Higiene del matrimonio ó El libro de los casados.... M. Rivadeneyra, 1853, p. 63) (RM).

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

182. *Vase el oro al tesoro* [GLR (333), DRDP (623)].

Variantes léxicas: -

Tema: Dinero (GLR, 333), Riqueza (RM)

Tipo de UP: Refrán (GLR, 333)

Sentido: Con este refrán se da a entender que los ricos tienen más facilidad para acumular más bienes (GLR, 333). / Tiene el mismo significado que el que dice: *Dinero llama dinero*, y ambos indican que el rico siempre tiene más posibilidades de acrecentar su fortuna que el pobre (DRDP, 623).

Contexto: -

Sinónimos: *Dinero llama dinero* (DRDP, 623).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

183. *Vaya con Dios, que un pan me lleva, si no son dos* (DRDP, 623).

Variantes léxicas: -

Tema: Dios – Comida (DRDP, 623)

Tipo de UP: -

Sentido: Se dice por modo de resignada conformidad para celebrar la marcha del que se va debiendo algo (DRDP, 623).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

184. *Váyase lo comido por lo servido* (DRDP, 623).

Variantes léxicas: -

Tema: Dinero y Economía (DRDP, 623)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 623)

Sentido: Se utiliza como expresión de conformidad paciente con aquel negocio que al cabo no produce ni pérdidas ni ganancias. Este refrán, pues, vale tanto como aquel otro: *Váyase lo perdido por lo ganado* (DRDP, 623).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Μου ήρθε μία η άλλη* (NDEG, 380).

Uso: -

185. *Ve llamado y ven llamado* (DRDP, 623).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos - Prudencia y Discreción (DRDP, 623)

Tipo de UP: -

Sentido: Aconseja no aparecer por sorpresa en casa ajena, sino esperar a ser invitado, salvo riesgo de que piensen lo que insinúa otro: *Visitar y oler, una misma cosa vienen a ser* (DRDP, 623).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

186. *Vete a la adivina; meterte ha en fatiga* (DRDP, 627).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos - Oficios y trabajos (DRDP, 627)

Tipo de UP: -

Sentido: Reprueba, por embaucadora, la afición a las prácticas adivinatorias. Lo señalaba Gracián: "Arte era de artes saber discurrir, pero ya no basta: menester es adivinar, y más, en desengaños" (DRDP, 627).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

187. *Vete y vente, que la casa te sabes* (DRDP, 628).

Variantes léxicas: -

Tema: Vicios y malos hábitos (DRDP, 628)

Tipo de UP: -

Sentido: Es crítica irónica contra los que tienen por costumbre vivir a costa ajena. Coma La Fontaine, el célebre fabulista francés, quien, tras enviudar, se pasó la vida de casa en casa, y cuando, fallecida su penúltima protectora, se dirigía al domicilio del consejero D'Hervat, y éste, al verle, le invitó solícitamente a acogerse a su casa, el fabulista respondió con frescura: "A ella iba, mi querido amigo" (DRDP, 628).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

5.1.2 Παροιμιολογικές μονάδες που περιέχουν το ρήμα *venir*

Στην παρούσα υποενότητα παρουσιάζονται οι ΠΜ της ισπανικής γλώσσας που εμπεριέχουν το ρήμα *venir*.

188. [El] Bien viene andando; el mal, volando [DRDP (91), RM].

Variantes léxicas: *El bien suena y el mal buela. / El bien sueña: y el mal trasbuela. / El bien vuela y el mal trasvuela. / El bien suena y el mal vuela. / El bien suena y el mal truena* (RM).

Tema: Fortuna (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Pues el primero-dice-es lento y tarda en llegar, en tanto que el segundo aparece en un suspiro (DRDP, 91). / Alude a la inconstancia de la fortuna, que puede cambiar en un instante de modo que los males se pueden presentar de improviso, mientras que los bienes parecen llegar lentamente (RM).

Contexto: -

Sinónimos: *El mal viene a arrobas y vase a onzas. / Del bien al mal, no hay el canto de un real* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

189. [El] *Día que no escobé, vino quien no pensé* (DRDP, 191).

Variantes léxicas: -

Tema: Oficios y trabajos (DRDP, 191)

Tipo de UP: -

Sentido: Aconseja no estar nunca desprevenido, dados los imprevistos que siempre pueden presentarse (DRDP, 191).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

190. [El] *Que no sabe gozar de la ventura cuando le viene, no se debe quejar si se le pasa* (DRDP, 484).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos - Fortuna y ventura (DRDP, 484)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que quien, por lo que sea, desperdicia cualquier oportunidad provechosa, pierde todo el derecho a lamentarse (DRDP, 484).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

191. [La] Leche le dijo al vino: "Bien venido seáis, amigo" (DRDP, 310).

Variantes léxicas: -

Tema: Bebida (DRDP, 310)

Tipo de UP: -

Sentido: Así en *El criticón*, afirma, con dudoso fundamento, que ambas bebidas, tan disímiles, se complementan, sin embargo, armoniosamente (DRDP, 310).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

192. [La] Primavera, que cante o que llore, no viene nunca sin flores (DRDP, 475).

Variantes léxicas: -

Tema: Calendario (DRDP, 475)

Tipo de UP: -

Sentido: Señala que, nos guste o no, en la vida hay cosas inevitables que no dependen de nuestra voluntad. Unas son agradables, como las flores en primavera. Otras, no tanto (DRDP, 475).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

193. [Los] Cargos suelen venir largos (DRDP, 113).

Variantes léxicas: -

Tema: Oficios y trabajos (DRDP, 113)

Tipo de UP: -

Sentido: Sobre todo, en el terreno de la cosa pública. Una vez, Castelar, tallando las hechuras de un político novicio, llegó a decir: "¿Ven ustedes lo bruto que es? Pues llegará a subsecretario". Y se quedó corto el ilustre orador: aquel zote llegó a ministro (DRDP, 113).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

194. [Los] Que cabras no tienen y cabritos venden, ¿de dónde les vienen? (DRDP, 480).

Variantes léxicas: -

Tema: Dinero y economía - Animales (DRDP, 480)

Tipo de UP: -

Sentido: Se dice en tono burlón de los negociantes poco escrupulosos o de los que viven holgadamente sin oficio reconocido (DRDP, 480).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

195. [Los] *Que vinieren tomen lo que hallaren* (DRDP, 487).

Variantes léxicas: -

Tema: Dinero y economía (DRDP, 487)

Tipo de UP: -

Sentido: Afín en su significado a la castiza expresión "el que venga detrás, que arree", suele aplicarse a los que disponen su testamento a sabiendas de que no dejarán sino deudas y problemas a sus herederos. Casi, pues, como Rabelais, el pícaro autor de *Gargantúa y Pantagruel*, quien, instado a testar en su lecho de muerte, escribió así: "Nada tengo y mucho debo. El resto se lo dejo a los pobres" (DRDP, 487).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

196. *¡Anchura, anchura, que viene el carro de la basura!* (DRDP, 58).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Se dice, en befa, del chisgarabís fanfarrón, cuya conducta gusta de adornarse con hueca arrogancia (DRDP, 58).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

197. *¡Que venga Dios y lo vea!* [DRDP (487), NDEG (552)].

Variantes léxicas: -

Tema: Dios (DRDP, 487)

Tipo de UP: -

Sentido: Se dice, en invocación del arbitraje divino, cuando se han agotado sin éxito los argumentos de apoyo a una determinada tesis que se reputa por igual irrefragable y obvia. Es tanto el lustre dialéctico de esta exclamación que hasta agnósticos tan viscerales como Santiago Carrillo, el ex corifeo comunista, han hecho público uso de ella alguna vez. *Si lo que reina en esa pobrecita isla no es tiranía, ¡que venga Dios y lo vea!* (DRDP, 487).

Contexto: -

Sinónimos:-

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Μάρτυς μου ο Θεός!* (NDEG, 552).

Uso: -

198. *¿De dónde le vino al garbanzo el pico?* (DRDP, 171).

Variantes léxicas: -

Tema: Comida (DRDP, 171)

Tipo de UP: -

Sentido: Fustiga al que, humilde y con escasos medios, se muestra altivo y descarado (DRDP, 171).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

199. *¿Por quién venís rascada? Por la suegra de mi cuñada.* (DRDP, 471)

Variantes léxicas: -

Tema: Familia (DRDP, 471)

Tipo de UP: -

Sentido: Reprende a los que, inclinación officiosa, se injieren en disputas ajenas y a menudo, como fruto merecido, no sacan sino disgustos y quebrantos (DRDP, 471).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

200. *A caballo y deprisa viene el mal, y a pie y cojeando se va* (GLR, 506).

Variantes léxicas: -

Tema: Fortuna (GLR, 506)

Tipo de UP: Refrán (GLR, 506)

Sentido: Este refrán advierte de que las desgracias se ciernen sobre las personas con mucha facilidad y luego cuesta mucho desprenderse de ellas (GLR, 506).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

201. *A campo malo le viene su año* (DRDP, 5).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 5)

Sentido: Dice este viejo refrán, presente en *El libro del caballero Zifar*, que nada hay tan baldío y despreciable que, llegado el caso, no pueda servir de algo y aun de mucho, a veces (DRDP, 5).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

202. *A tu casa no venga quien ojos tenga* (DRDP, 29).

Variantes léxicas: -

Tema: Vecinos (DRDP, 29)

Tipo de UP: -

Sentido: Expresa la conveniencia de alejar de la casa propia a los fisgones y chismosos (DRDP, 29).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

203. *Abril tronado, viene buen verano* (DRDP, 32).

Variantes léxicas: -

Tema: Calendario (DRDP, 32)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que las tormentas son truenos en el mes de abril son indicio de buena cosecha en agosto (DRDP, 32).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

204. *Al trabajo, yerno, que viene el invierno* (DRDP, 51).

Variantes léxicas: -

Tema: Meteorología (DRDP, 51)

Tipo de UP: -

Sentido: Por lo general, se dice como estímulo a los jóvenes, en indicación de que, concluidos los ocios estivales, es preciso aplicarse de nuevo al trabajo ordinario (DRDP, 51).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

205. Año de nueces, venga mil veces (DRDP, 65).

Variantes léxicas: -

Tema: Campo - Comida (DRDP, 65)

Tipo de UP: -

Sentido: Sobre todo, si es cierto lo que acerca de este fruto asegura el proverbista: "Quita y corrige el aliento hediondo, clarifica la vista, conforta el estómago y digiere el manjar. Expele las ventosidades y aprovecha a las máculas del rostro". ¡Casi nada! (DRDP, 65).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

206. Antes de la hora, gran denuedo; venidos al punto, mucho miedo (DRDP, 63).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Fustiga las conductas de los baladrones que, de antemano, se jactan de hacerlo y remediarlo todo, pero, llegado el caso, escurren el bulto y no hacen cosa alguna (DRDP, 63).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

207. *Arcaduz de noria, el que lleno viene, vacío se torna* (DRDP, 69).

Variantes léxicas: -

Tema: Dinero y Economía (DRDP, 69)

Tipo de UP: -

Sentido: Expresa que el rodar de la noria se asemeja al de la vida, cuyos cangilones-la ilusión y el dinero- se vacían en un fluir permanente de desengaños y de frustraciones (DRDP, 69).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

208. *Benedícite, benedicamus, no vengan más que estamos* (DRDP, 88).

Variantes léxicas: -

Tema: Comida (DRDP, 88)

Tipo de UP: -

Sentido: Por modo de impetración festiva, dicese al comienzo de los ágapes familiares, a veces perturbados con la presencia inopinada de uno o varios comensales adventicios. Lo que una vez, llegado el pastel, hizo decir con desaliento al peque de la casa: "Mamá, yo no pido más que lo que se puede pegado a la pala" (DRDP, 88).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

209. Benignidad, venid y dad (DRDP, 88).

Variantes léxicas: -

Tema: Virtudes (DRDP, 88)

Tipo de UP: -

Sentido: Con gracioso quiebro de aliteración, dice socarronamente que así debe ser, si es, el ánimo benigno: solícito, diligente y liberal (DRDP, 88).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

210. Bien vengas mal, si vienes solo [RE (71), DRDP (91), RM].

Variantes léxicas: *Con bien vengas, mal, si vienes solo. / En hora buena vengáis mal si venís solo. / En hora buena vengas mal, si vienes solo* (RM).

Tema: Desgracia (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Se emplea para tratar de conjurar que se acumulen las desgracias o las contrariedades, pues generalmente vienen encadenadas (RE, 71). / Porque a menudo, los males llegan encadenados, al contrario de los bienes, que suelen venir solos y espaciados (DRDP, 91). / Como con frecuencia problemas y desgracias vienen juntos, se encarece que sólo le corresponda hacer frente a un contratiempo (RM).

Contexto: «[...] Él sí que tuviera estas profundidades y mazmorras por jardines floridos y por palacios de Galiana, y esperara salir de esta escuridad y estrechez a algún florido prado; pero yo sin ventura, falto de consejo y menoscabado de ánimo, a cada paso pienso que debajo de los pies de improviso se ha de abrir otra sima más profunda que la otra, que acabe de tragarme. **Bien vengas mal, si vienes solo**» (Miguel de Cervantes Saavedra, Segunda parte del ingenioso caballero don Quijote de la Mancha. Barcelona: Instituto Cervantes-Crítica, 1615=1998 II 55) (RM).

Sinónimos: *Anda, malo, tras tu hermano. / ¿Adónde vas mal? Adonde más hay. / Cerezas y males traen detrás otros tales. / Cuando viene un mal, otros trae atrás. / El mal crece y permanece, mas el bien luego fenece. / El mal entra a brazadas y sale a pulgaradas. / El mal sale poco a poco y entra como un loco. / Las desgracias nunca vienen solas. / Las desgracias son como las cerezas, que unas a otras se llevan. / Las enfermedades llegan a galope y se van al paso. / Mal que solo venga, por ventura se tenga* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Ενός κακού μύρια έπονται. (II) / Όλα μας ανάποδα κι ο γάμος την Τετάρτη. (II) / Είχαμε τη γριά λεχούσα, γέννησε κι ο γέρος. (II) / Ήταν στραβό το κλήμα, το `φαγε κι ο γάιδαρος. (II) / Όλα του γάμου δύσκολα κι η νύφη γκαστρομένη. (II) / Κακός γάμος κι αργώ να χηρέψω. (II)*

Uso: En desuso (RM)

211. *Caída la frisa, viene la risa* (DRDP, 106).

Variantes léxicas: -

Tema: Vicios y malos hábitos (DRDP, 106)

Tipo de UP: -

Sentido: Advierte que el abandono y el desaliño en el vestir suelen ser causa de hilaridad, cuando no de befa. De ahí que, por modo de excusa jocosa, venga a añadirse aquello de: *Al revés me lo vestí; por eso lo traigo así* (DRDP, 106).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

212. *Calvo vendrá que calvo me hará* (RE, 81).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: Frase proverbial (RE, 81)

Sentido: Se emplea para decir que por miserable que sea alguna cosa, siempre se halla otra que no lo sea menos, lo que puede servir de consuelo. También se utiliza esta frase proverbial cuando se emparejan dos personas que se complementan (RE, 81).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

213. *Como miel fue la venida, amarga después la vida* (DRDP, 127).

Variantes léxicas: -

Tema: Comida (DRDP, 127)

Tipo de UP: -

Sentido: Advierte que no pocas cosas que al principio son muy agradables, con el paso del tiempo se vuelven enojosas (DRDP, 127).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

214. *Cuando estuvieres con él vientre con vientre, no le digas todo lo que te viniere a la mente* (DRDP, 147).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos (DRDP, 147)

Tipo de UP: -

Sentido: Es decir, en las batallas de amor, obra y calla, no sea lo de aquella pelandusca que cuando, por mimito, vino a preguntarle al bobillo de turno: "¿Gozas, vida?, obtuvo de él esta grave respuesta: "Sí, señora." (DRDP, 147).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

215. Cura y médico de aldea, por ellos venga lo que desean (DRDP, 156).

Variantes léxicas: -

Tema: Religión - Salud (DRDP, 156)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 156)

Sentido: Es decir, entierros el uno y achaques el otro, sobrentiende maliciosamente el refrán por boca del aldeano (DRDP, 156).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

216. Dádivas quebrantan peñas y hacen venir a las greñas [DRDP (157), RM].

Variantes léxicas: *Dádivas y buenas razones, ablandan peñas y corazones. / Dádivas quebrantan peñas y hacen venir a las greñas. / Dádivas quebrantan peñas, y justicias, por más señas. / El dar quebranta (las) peñas. / Dádivas y buenas razones, ablandan piedras y corazones* (RM).

Tema: Vicios y malos hábitos -Virtudes (DRDP), Poder – Regalo (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Dice que la generosidad, si por un lado allana obstáculos y ablanda voluntades, por otro, con frecuencia genera resquemores y agrias disputas. Con este sentido aparece en El Corbacho, de Martínez de Toledo (DRDP, 157). / Lo que parece imposible de vencer suele ceder con obsequios (RM).

Contexto: «El juez quedó admirado de la hermosura y gracia de la dama, y como estaba tan propiamente río, quiso dar corriente a las aguas (que **dádivas quebrantan peñas**, cuanto más varas); pero no olvidó al galán ni la vieja, dando su palabra de no hacer agravio a ninguno» (Antonio Enríquez Gómez, El siglo pitagórico y Vida de don Gregorio Guadaña. Madrid: Cátedra, 1644 = 1991, p. 182) (RM).

Sinónimos: *Asno con oro, alcánzalo todo. / El dinero hace caballero. / El martillo de argento rompe las puertas de hierro. / El oro abre todas las puertas. / Gracias, dádivas y mundanos dones, atapan las bocas y ciegan los corazones. / Más ablanda el dinero que palabras de caballero. / No hay cerradura segura si es de oro la ganzúa. / Poderoso caballero es don Dinero. / Quien tiene argén, tiene todo bien. / Quien tiene dineros, pinta panderos. / Si el corazón fuera de acero, no lo vencería el dinero. / Dinero en mano, todo es llano. / La presta dádiva hace su efecto doblado* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

217. *De aquellos polvos vienen estos lodos* [DRDP (198), RM].

Variantes léxicas: *Con esos poluos se fizieron esos lodos. / De aquellos poluos se hizieron aquellos lodos. / De aquellos polvos se hicieron estos lodos. / De estos polvos vinieron estos lodos. / De estos polvos vienen estos lodos* (RM).

Tema: Desgracia - Error - Causa y efecto (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Afirma que los grandes problemas, por lo regular, tienen su origen en pequeñas faltas o errores cometidos en el pasado. Así lo decía también el cardenal Richelieu: "Los grandes incendios provienen de chispas leves." Pero la abuela del cuento, en cambio, se complacía en cargar el refrán de literal sentido ríjoso, mientras asistía junto a la comadrona, al difícil parto de su nieta, una bonita mozuela en mala hora echada al verde con cierto desahogado guaperas de la vecindad. Y tanto y tanto gimotonamente repetía el refrán la buena mujer, que en una de éstas, la partera, repudrida, va y le dice: "¡Y dale con la varita! ¿Pues de dónde, si no, abuelilla, quería usted que le viniese el bombo a la rapaza?" (DRDP, 198). / La mayor parte de los males que se padecen son la consecuencia de descuidos, errores o desórdenes previos, e incluso de hechos aparentemente poco importantes (RM).

Contexto: «Será el PP el que deba explicar su quiebro político. Yo puedo entender sus circunstancias y sus dificultades [del PP] en manejar a las víctimas del terrorismo, pero de aquellos polvos vienen estos lodos» (Idoia Mendia, «Los errores se juzgan, y si se llega tarde, se pide perdón», El Correo, 01/07/2012, p. 27) (RM).

Sinónimos: *Quien malos pasos anda malos polvos levanta* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: Poco usado (RM)

218. De casta le viene al galgo el ser rabilargo [NDEG (307), RE (101), DRDP (170), RM].

Variantes léxicas: *De atrás le viene al galgo el ser rabilargo. / De casta le viene al galgo el tener el rabo largo* (Argentina) (RM).

Tema: Hijos - Animales (DRDP, 170), Calidad - Herencia genética (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: No debe sorprender el buen comportamiento de algunas personas, pues les viene de familia (RE, 101). / Recogido por Galdós en *Amadeo I*, y luego por Delibes en *Cinco horas con Mario*, expresa peyorativamente que los hijos suelen heredar las flaquezas de sus padres (DRDP, 170). / Los hijos heredan las cualidades de sus progenitores (RM).

Contexto: «No me extraña -prosiguió con indignación aparente, puesto que sabía que la causa estaba ganada- que tu hijo le dé como le da a la sin hueso, porque todos los Tomasines habéis sido siempre muy largos de lengua, y **de casta le viene al galgo el ser rabilargo**; pero al fin, tu hijo es todavía una criatura sin reflexión, y tú eres el que debías corregirle, y si no lo haces eres peor que él» (Ángel Ganivet, *Los trabajos del infatigable creador Pío Cid*. Madrid: Cátedra, 1898=1993) (RM).

Sinónimos: *Donde buenas ollas quiebran, buenos cascotes quedan* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Κατά μάνα κατά κόρη. / Το μήλο κάτω από τη μηλιά θα πέσει* (NDEG, 307).

Uso: Uso actual (RM)

219. De fuera vendrá quien de casa nos echará [GLR (339), DRDP (173), RM].

Variantes léxicas: *De fuera vendrá quien de casa te echará* (Fuente oral). / *De fuera vendrá quien bueno me hará* (Fuente oral). / *De fuera vendrán que de tu casa te echarán* (Fuente oral). / *De fuera vendrán y de tu casa te sacarán* (Fuente oral). / *De fuera vendrá quien de tu casa te echará* (Fuente oral) (RM).

Tema: Familia (GLR, 339), Intromisión (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Contra los yernos y las nueras. Viene a expresar que al llegar la ancianidad, y con las fuerzas diezmadas los padres terminan doblegándose a la voluntad de los hijos y, más concretamente, de los yernos y nueras. Del mismo modo, y en términos generales, avisa sobre los forasteros y desconocidos que se introducen en los hogares y toman posesión de ellos (GLR, 339). / Previene contra los intrusos, que no vacilan, si pueden, en desalojar de su sitio al legítimo titular (DRDP, 173). / Advierte que nadie está seguro en su puesto y que, con frecuencia, el recién llegado desbanca a los que ya estaban, porque, aprovechándose de su confianza, quieren disponer por encima de su superior (RM).

Contexto: «Y aún, como en el capítulo pasado acabamos de decir, ahí no está nuestro hombre seguro de nuestras manos, que para nosotros son las más crueles y las de menos fiar, pues, siendo todas las criaturas ciegas y cortas, nosotros propios las entramos en casa para que se levanten con ella echándonos fuera, cumpliéndose en nosotros lo que el refrán dice: *de fuera vendrá quien de casa nos echará*» (San Juan Bautista de la Concepción, Juan García López, El recogimiento interior. Madrid: Editorial Católica, a 1613=1995, p. 3) (RM).

Sinónimos: *Mete el gallo en tu muladar y saldrá heredero* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: Poco usado (RM)

220. *De liña viene la tiña* (DRDP, 175).

Variantes léxicas: -

Tema: Salud (DRDP, 175)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que los males, por lo común, no se originan de repente, sino, al contrario, después de una larga y laboriosa incubación (DRDP, 175).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

221. *De lo que deseo, venga arreo* (DRDP, 175).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Se dice de los que muestran ansia o afán desmedido por conseguir algo, desoyendo, según decía Epicteto, que el deseo y la felicidad no pueden vivir juntos (DRDP, 175).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

222. *De querellas vienen las querellas* (DRDP, 179).

Variantes léxicas: -

Tema: Mujer – Amor (DRDP, 179)

Tipo de UP: -

Sentido: Bello juego de palabras con el que se da a entender que del amor a las mujeres vienen para el hombre los problemas y las desazones (DRDP, 179).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

223. *De quince a veinte, que venga, tenga y convenga; de veinte a veinticinco, que venga y tenga, aunque no convenga; de veinticinco a treinta, que venga, tenga o no tenga, y convenga o no convenga* (DRDP, 179).

Variantes léxicas: -

Tema: Matrimonio (DRDP, 179)

Tipo de UP: -

Sentido: A este parámetro se ajusta- dice- la ambición de la mujer soltera conforme al paso declinante de los años (DRDP, 179).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

224. *Del comilón y el vinoso viene el gotoso* (DRDP, 186).

Variantes léxicas: -

Tema: Salud – Bebida - Comida (DRDP, 186)

Tipo de UP: -

Sentido: Condena los excesos de la mesa y del alcohol, dañinos siempre para la salud y, a menudo, causa de esta enfermedad. De ahí lo que prescribe otro refrán: *Se cura la gota cerrando la boca* (DRDP, 186).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

225. *Dijo el escarabajo a sus hijos: "¡Venid acá, mis flores!"* [RE (113), DRDP (192)].

Variantes léxicas: -

Tema: Hijos – Animales (DRDP, 192)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 192)

Sentido: El afecto que se siente por un ser querido hace que se olvide su fealdad y sus defectos e, incluso, lo ve hermoso. La Fontaine expresó magistralmente esta frase haciendo decir al búho: "Mes petits sont mignons, beaux, bien faits et jolis sur tous leurs compagnons" ("L'Aigle et le Hibou", Fables, V.18) (RE, 113). / Aunque es refrán de poco uso, Fernán Caballero lo incluye en su obra *Lucas García* para expresar cómo el cariño desfigura las verdaderas cualidades de las personas a las que se quiere (DRDP, 192).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: De poco uso (DRDP, 192)

226. *El monacillo que vino a ser abad, sabe lo que hacen los mozos detrás del altar* (RE, 133).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Un buey acostumbrado al arado no se tuerce sino que va por donde debe ir, formando así en el campo un surco derecho. En general, elogia a la persona que realiza su trabajo magníficamente porque posee una gran experiencia adquirida durante años (RE, 133).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

227. *El que del campo viene, caldo quiere* (GLR, 340).

Variantes léxicas: -

Tema: Familia (GLR, 340)

Tipo de UP: -

Sentido: Necesidad de alimento y del sosiego del hogar para quien vuelve a casa después de una jornada de trabajo (GLR, 340).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

228. *Entre mayo y abril, o viene el cuco o viene la fin* [RE (148), RM].

Variantes léxicas: -

Tema: Tiempo – Meteorología (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Se refiere al anuncio de la primavera (RE, 148). / Se alude al comienzo de la primavera (RM).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

229. *Haga el hombre lo que debe, y venga lo que viniere* (DRDP, 276).

Variantes léxicas: -

Tema: Hombre (DRDP, 276)

Tipo de UP: -

Sentido: Exhorta al cumplimiento del deber por encima de todo, pues, como decía Quevedo: "La última villanía del ánimo es temer su obligación" (DRDP, 276).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

230. *Jáquima de asno no le viene al gato* (DRDP, 301).

Variantes léxicas: -

Tema: Animales (DRDP, 301)

Tipo de UP: -

Sentido: Se usa para denunciar toda patente disconformidad, de la misma manera en que lo hizo Cicerón cuando una vez su pariente Léntulo, hombre de menguada talla, se presentó ante él ciñendo una descomunal espada. "¿Quién ha atado mi primo a esta espada?", exclamó, incisivo, el tribune (DRDP, 301).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

231. *La mala noticia viene como saeta, la buena, como carreta* (GLR, 511).

Variantes léxicas: -

Tema: Fortuna (GLR, 511)

Tipo de UP: -

Sentido: Las desgracias, las malas noticias, suelen difundirse a mucha velocidad, mientras que las buenas llegan con mucha lentitud (GLR, 511).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Τα άσχημα νέα μαθαίνονται άμέσως, τα καλά νέα καθυστερούν. (II)*

Uso: -

232. *La vejez no viene sola* [AR (98), DRDP (623)].

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Τονίζει ότι μαζί με το γήρας έρχονται και άλλα δεινά (AR, 98). / Se dice irónicamente no tanto para poner de manifiesto la respetabilidad que otorga la senectud, como para señalar el cortejo de achaques, dolencias y aflicciones que esa etapa de la vida suele traer consigo (DRDP, 623).

Contexto: -

Sinónimos: [*La*] *Vejez es muy señora, y nunca viene sola* (DRDP, 623).

Correspondencia literal: *Το γήρας ου γαρ έρχεται μόνον* (AR, 98).

Correspondencia conceptual: *Αφού γεράσει το δεντρί, ξεράδια δεν του λείπουν* (AR, 98).

Uso: -

233. *Las desgracias nunca vienen solas* [NDEG (514), RE (177), RM].

Variantes léxicas: -

Tema: Desgracia (RM)

Tipo de UP: Frase proverbial (RM)

Sentido: El mal suele venir asociado a otros, así como una falta suele llevar a otra (RE, 177). / Se aplica cuando aparecen varias contrariedades o disgustos a la vez o una tras otra (RM).

Contexto: -

Sinónimos: *Anda, malo, tras tu hermano. / ¿Adónde vas mal? Adonde más hay. / Bien vengas, mal, si vienes solo. / Cerezas y males traen detrás otros tales. / Cuando viene un mal, otros trae atrás. / El mal crece y permanece, mas el bien luego fenece. / El mal entra a brazadas y sale a pulgaradas. / El mal llama al mal. / El mal sale poco a poco y entra como un loco. / Las desgracias son como las cerezas, que unas a otras se llevan. / Las enfermedades llegan a galope y se van al paso. / Mal que solo venga, por ventura se tenga* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Ενός κακού μύρια έπονται* (NDEG, 514). / *Ενός κακού μύρια έπονται. (II) / Όλα μας ανάποδα κι ο γάμος την Τετάρτη. (II) / Είχαμε τη γριά λεχούσα, γέννησε κι ο γέρος. (II) / Ηταν στραβό το κλήμα, το `φαγε κι ο γάιδαρος. (II) / Όλα του γάμου δύσκολα κι η νύφη γκαστρωμένη. (II)*

Uso: Uso actual (RM)

234. *Lo que a deseo viene, en más se tiene* (DRDP, 320).

Variantes léxicas: -

Tema: Deseo (DRDP, 320)

Tipo de UP: -

Sentido: Porque todo, por ruin que sea, sale embellecido a través de la lente del deseo. Lo decía Virgilio: "Cada cual hace un dios de su ardiente deseo" (DRDP, 320).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

235. *Lo que está de Dios, a la mano se viene* (DRDP, 321).

Variantes léxicas: -

Tema: Dios (DRDP, 321)

Tipo de UP: -

Sentido: Desde un concepto rigurosamente providencialista, afirma que en definitiva lo que se halla predeterminado - o "escrito", como dicen los mahometanos-, se cumple siempre a rajatabla (DRDP, 321).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

236. *Lo que no viene a la boda, no viene a toda hora* (DRDP, 323).

Variantes léxicas: -

Tema: Matrimonio (DRDP, 323)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que si aquello que los suegros prometen no se hace efectivo antes del casamiento, rara vez se cumple luego (DRDP, 323).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

237. *Malo Medellín, bueno Medellín, hele aquí viene Lázaro Martín* (DRDP, 333).

Variantes léxicas: -

Tema: Pueblos, ciudades y países (DRDP, 333)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 333)

Sentido: Este refrán suele utilizarse para cambiar de conversación cuando lo que se escucha no agrada. Aunque no muy usual, aparece recogido por Correas en su *Refranero* y por Hernán Núñez en sus *Refranes o proverbios en romance* (DRDP, 333).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

238. *Más vale prevenir el mal a tiempo que, después de venido, buscar el remedio* (RE, 198).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Es mejor poner los medios para evitar que venga el mal que, una vez venido, tratar de poner remedio (RE, 198).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: *Καλύτερο το προλαμβάνειν παρά το θεραπεύειν. (II)*

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

239. *Mejor es que venga la justicia que la parroquia* (DRDP, 354).

Variantes léxicas: -

Tema: Religión (DRDP, 354)

Tipo de UP: -

Sentido: En caso de pendencia, dice elípticamente. Y ello, claro está, porque lo primero denota que el suceso no es del todo irreparable, mientras que lo segundo, al contrario, indica que la cosa va de difuntos (DRDP, 354).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

240. *No es lo mismo decir "moros vienen" que verlos venir* (DRDP, 394).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Porque el anuncio de alarma suele hacerse a cubierto, mientras que la vista directa del peligro amedrenta mucho más. En definitiva, que *No es lo mismo torear que ver los toros desde la talanquera* (DRDP, 394).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

241. *No hay mal que por bien no venga* [AR (70), GLR (66), RE (219), DRDP (401), RM].

Variantes léxicas: *No hay mal que por bien no venga, ni bien que su mal no traiga/tenga* (Colombia, Cuba, México, Puerto Rico). / *No hay mal que no venga por bien: catad para quién* (RM).

Tema: Paciencia (GLR, 66), Desgracia (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Αισιόδοξο μήνυμα που βεβαιώνει ότι και από κακό μπορούμε να αποκομίσουμε κάποιο καλό (AR, 70). / En más de una ocasión, el refranero une el infortunio y el fracaso como parte de una misma acción. El refrán refleja que el bien viene acompañado del mal y viceversa como la albarda y el asno, que siempre vienen juntos (GLR, 66). / Ocurre a veces que una contrariedad acaba con un resultado favorable que nadie podía predecir (RE, 219). / Da a entender, como lo hace Gracián en *El criticón* o Galdós en *La batalla de los Arapiles*, que un suceso nefasto a veces es ocasión de otro venturoso. Lo cual, en definitiva, viene a corroborar otra irrecusable verdad: que sólo *Al fin se canta Gloria* (DRDP, 401). / Este refrán transmite una visión optimista de la realidad, pues indica que de una contrariedad se puede extraer algo bueno, que una contrariedad puede tener resultados favorable (RM).

Contexto: «Cuando esto me dijo, pudieran echarme nesgas a el pellejo, que no cabía de contento en él. Porque con mi habilidad y manos en el naipe, juntando el aviso suyo, pudiera volverles tres partes de la moneda; y entre mí dije: "**No hay mal que no venga por bien.** ¡Aun si el daño que me hizo lo viniese a restaurar por este camino!" Y deseaba decirle lo mismo; mas mucho me holgué que saliese de su boca la vileza y no de la mía. Que hasta en esto guardaba mis puntos de amo para con él» (Mateo Alemán, Segunda parte del Guzmán de Alfarache. Atalaya de la vida humana. Madrid: Cátedra, 1604 = 1987, p. 202) (RM).

Sinónimos: *Cuando una puerta se cierra, ciento se abren. / No hay daño que no tenga apaño. / Por uno que se pierde, diez aparecen* (RM). / *De do vino el asno vendrá la albarda* (GLR, 66).

Correspondencia literal: *Ουδέν κακόν αμιγές καλού* (AR, 70).

Correspondencia conceptual: *Κάθ'εμπόδιο για καλό* (AR, 70).

Uso: Muy usado (RM)

242. *No hay suerte que venga, que achaque no tenga* (DRDP, 404).

Variantes léxicas: -

Tema: Fortuna y ventura (DRDP, 404)

Tipo de UP: -

Sentido: Expresa que todo suceso venturoso trae consigo, como contrapartida inseparable, alguna nota dañosa o aflictiva. Bien lo decía Gracián: "En la casa de la fortuna, si se entra por la puerta del placer, se sale por la del pesar" (DRDP, 404).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: *Δεν υπάρχει χαρά δίχως θλίψη. (II)*

Uso: -

243. *No me hagas pecar, que vengo de confesar* (DRDP, 407).

Variantes léxicas: -

Tema: Religión (DRDP, 407)

Tipo de UP: -

Sentido: Se dirige irónicamente a quien hace escrúpulo de cosas leves y no le empacha en absoluto pasar por las de bulto. Los mismos, en suma, de quienes la Escritura dice que cuelan el mosquito y se tragan el camello (DRDP, 407).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

244. *No sé nada; de mis viñas vengo* (DRDP, 411).

Variantes léxicas: -

Tema: Campo (DRDP, 411)

Tipo de UP: -

Sentido: Se utiliza a modo de excusa - verdadera o falsa - para eludir cualquier presunta responsabilidad. Es similar al castizo dicho: *Yo soy músico, y me acuesto a las ocho* (DRDP, 411).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

245. *No venga al alma cuanto el cuerpo pasa* (DRDP, 417).

Variantes léxicas: -

Tema: Muerte (DRDP, 417)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 417)

Sentido: Pide el refrán que en la otra vida no se reserve al espíritu todos los sufrimientos que en la terrena padece el hombre (DRDP, 417).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

246. *Nunca una victoria viene sola* (RE, 231).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Contrario de: "Las desgracias nunca vienen solas" (RE, 231).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

247. *Nunca viene sino lo que Dios quiere* (DRDP, 419).

Variantes léxicas: -

Tema: Dios (DRDP, 419)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que todo está predeterminado por el designio de la Divinidad y que, por tanto, resulta vano tratar de cambiar el curso de las cosas (DRDP, 419).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

248. Otro Juan nos es venido (DRDP, 428).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Dícese, por deploración irónica, para señalar la presencia inopinada de algún importune (DRDP, 428).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

249. Otro vendrá que bueno me hará [DRDP (428), RM].

Variantes léxicas: *Otro verna: que a mi bueno hara. / Otro vendrá que a mí bueno me hará. / Otro vendrá que buena me hará. / Alguien vendrá que bueno me hará* (Fuente oral). / *De fuera vendrá quien bueno me hará* (Fuente oral). / *Detrás vendrá quien bueno te hará* (Fuente oral) (RM).

Tema: Apreciación (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Aconseja no radicalizar nunca los juicios negativos, puesto que a toda cosa mala bien puede suceder otra peor, tal como ocurre a menudo (DRDP, 481). / Puede que ciertas personas o cosas consideradas hoy malas, sean tenidas por buenas, al compararlas con otras peores. Suele decirse cuando alguien deja un lugar, un puesto de trabajo, generalmente no por su propia voluntad (RM).

Contexto: «[...] En todo había pensado la buena Mercedes menos en vengarse de quien tan sin razón la echaba de su casa, pues lo que ella quería simplemente dar á entender, era lo que con tanta energía se esplica en aquel adajio que dice: "**otro vendrá que bueno me hará.**" Y este pronostico se cumplió bien pronto , pues en efecto, lo que ella tenía de cuidadosa y solícita para los niños, tuvo la sucesora Pilar de abandonada y disciplente. [...]» (Juan Martínez Villergas *La vida en el chaleco: novela original de costumbres*. Habana: Imprenta El Iris, 1859, pp. 42-43) (RM).

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: Poco usado (RM)

250. *Para darse importancia, dice que viene de Francia* (DRDP, 433).

Variantes léxicas: -

Tema: Vicios y malos hábitos (DRDP, 433)

Tipo de UP: -

Sentido: Se dice contra los engreídos que alardean de fantasías o ridículas experiencias que los demás, por ignorancia o discreción, no pueden refutarles (DRDP, 433).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

251. *Penas y olas nunca vienen solas* (GLR, 514).

Variantes léxicas: -

Tema: Fortuna (GLR, 514)

Tipo de UP: Refrán (GLR, 514)

Sentido: Es este uno de los refranes más ingeniosos de todo el acervo. La melancolía que genera la imagen del mar se mezcla con las desgracias para indicar que estas últimas suelen venir siempre acompañadas, como las olas (GLR, 514).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

252. Pescador de caña, más come que gana; y si ventura le viene, más come que tiene (DRDP, 450).

Variantes léxicas: -

Tema: Comida - Oficios y trabajos (DRDP, 450)

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 450)

Sentido: Alude el refrán a los que antaño vivían únicamente de la pesca con caña, oficio siempre azaroso, bohemio y de menguado fruto (DRDP, 450).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

253. Poquito a poquito viene el apetito (DRDP, 464).

Variantes léxicas: -

Tema: Comida (DRDP, 464)

Tipo de UP: -

Sentido: Señala que por lo común el deseo se manifiesta de modo gradual, no violentamente, y a veces como fruto del estímulo; por donde se ha dicho también aquello de *Empezada la torta, todo el que llega corta* (DRDP, 464).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: *Σιγά σιγά έρχεται η όρεξη. (II)*

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

254. *Por agraz vendrá la falsa para la salsa* (DRDP, 464).

Variantes léxicas: -

Tema: Comida - Vicios y malos hábitos (DRDP, 464)

Tipo de UP: -

Sentido: Fustiga la pegajosidad enfadosa de quienes, con cualquier fútil pretexto, se cuelan en casa ajena. Con razón, así, dice Plutarco que en Lacedemonia daban pena al que se metía donde no le llamaban (DRDP, 464).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

255. *Por ajuar colgado no viene hado* (DRDP, 464).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Da a entender que la buena apariencia y el elegante vestuario de la mujer no son suficiente gancho para atrapar marido, sino los caudales que ella posea como dote (DRDP, 464).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

256. *Por uno voy, dos vengáis y si venís tres no os caigáis* (GLR, 49).

Variantes léxicas: -

Tema: Imaginación (GLR, 49)

Tipo de UP: -

Sentido: La imaginación, en su sentido de picardía e ingenio, se pone a trabajar con el fin de obtener el máximo fruto a partir de una sola acción. Se dice con gracia este refrán cuando, en la mesa compartida, uno toma un pedazo de alimento y, por azar o con intención, otro trozo acompaña al primero en su viaje, y por lo tanto recuerda lejanamente al episodio de la comida de uvas del ciego y Lázaro de Tormes (GLR, 49).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

257. *Querer y poder, hermanos vienen a ser* (DRDP, 490).

Variantes léxicas: -

Tema: Deseo – Virtudes (DRDP, 490)

Tipo de UP: -

Sentido: Indica que con voluntad se consigue casi todo lo que se desea. Así lo entendía también, sin duda, Charles Colonne, el célebre hacendista de Luis XVI. Apenas la reina María Antonieta le dijo una vez que quería pedirle un favor, el ministro respondió: "Señora, si es posible, la cosa está hecha; si es imposible, se hará" (DRDP, 490).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

258. *Quiébrese la presa de mi vecino, y venga más agua a mi molino* (DRDP, 490).

Variantes léxicas: -

Tema: Vecinos -Vicios y malos hábitos (DRDP, 490)

Tipo de UP: -

Sentido: Es expresión reprobatoria contra el egoísta inmisericorde que asiste indiferente, cuando no complacido, al daño eventual de su prójimo (DRDP, 490).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

259. *Quien bien tiene y mal escoge, del mal que le venga no se enoje* (DRDP, 494).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: Refrán (DRDP, 494)

Sentido: El refrán señala que el que se desprende de un bien seguro por otro incierto no debe lamentarse luego de su desgracia (DRDP, 494).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

260. *Quien castiga con ira, más se venga que castiga* (DRDP, 495).

Variantes léxicas: -

Tema: Vicios y malos hábitos (DRDP, 495)

Tipo de UP: -

Sentido: Dice que cuando, en trance de enojo, se pretende castigar algún delito, la ira encona inevitablemente la recta justicia (DRDP, 495).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

261. *Quien de lejanas tierras viene, miente como quiere* [RE (258), RM].

Variantes léxicas: -

Tema: Falsedad (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Le resulta más fácil engañar y mentir a quien es forastero, a quien viene de lejos (RE, 258). / Alude a la facilidad con que puede mentir el forastero (RM).

Contexto: -

Sinónimos: *A luengas vías, luengas mentiras* (RM).

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

262. *Quien espera, desespera; y quien viene, nunca llega* (DRDP, 501).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Porque la espera es hija del desasosiego , y éste, por acumulación, se convierte en angustia (DRDP, 501).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

263. *Quien mucho tiene, más le viene* (GLR, 333).

Variantes léxicas: -

Tema: Dinero (GLR, 333)

Tipo de UP: -

Sentido: Se da a entender que los ricos tienen más facilidad para acumular más bienes (GLR, 333).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

264. *Quien muy cortés se te viene, engañarte quiere* (DRDP, 507).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos (DRDP, 507)

Tipo de UP: -

Sentido: Alerta contra el exceso de cortesía, casi siempre encubridor de segundas intenciones. Así el caballero del cuentecillo de Timoneda, que, en trance de vadear un caudaloso arroyo, le ruega muy ceremoniosamente a su mozo que pase primero. Y como éste, pretextando escrúpulos de buena crianza, se resistiese a pasar y el amo rearguyese que en nada sufría por ello la buena crianza, concluye el mozo: "Sí sufre, señor; pues que por el vino suele pasar vuestra merced primero, pase por el agua" (DRDP, 507).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

265. *Quien tiempo tiene y tiempo atiende, tiempo viene que se arrepiente* [DRDP (517), RM].

Variantes léxicas: *Quien tiempo tiene y tiempo atiende, tiempo viene que se repiente. / Quien tiempo tiene y tiempo atiende, tiempo viene y se arrepiente. / Quien tiempo tiene y tiempo espera, tiempo viene que desespera. / Quien tiempo tiene y tiempo espera, tiempo viene que el diablo le lleva. / Quien tiempo tiene y tiempo aguarda, pues no merece silla, échense albarda. / Quien tiempo tiene y tiempo aguarda, si no sufiere silla, échense albarda. / Quien tiempo tiene y mal escoge, por mal que le venga no se enoje* (RM).

Tema: Consejos (DRDP, 517), Oportunidad (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Recogido por el marqués de Santillana en *Refranes que dicen las viejas tras el fuego*, y también en el *Libro del caballero Zifar*, aunque en éste con una cierta variación: *Quien tiempo ha, y tiempo atiende, tiempo viene que tiempo pierde*. En ambos casos aconseja lo mismo: aprovechar la ocasión y no dejarla pasar confiando en que surgirá otra mejor (DRDP, 517). / Recomienda no dejar escapar la ocasión cuando se presenta, por tener la esperanza de que llegará otra mejor (RM).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: En desuso (RM)

266. *Renga, renga, y a casa venga* (DRDP, 525).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Hace chacota de esos buscones vocacionales que huronean de continuo dondequiera, y a la par que menosprecian cuanto hallan al paso, cargan con todo muy a gusto (DRDP, 525).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

267. *Ruega a Dios por el mal señor, porque no venga otro peor* (DRDP, 530).

Variantes léxicas: -

Tema: Dios - Amos y criados (DRDP, 530)

Tipo de UP: -

Sentido: Como lo hacía la anciana Hiemera, en vida de Dionisio, el tirano de Siracusa, a quien llegó a decirle: "He conocido tres reyes, y cada uno peor que el otro. Por eso ahora pido a los dioses que te conserven la vida, pues estoy segura de que el que te suceda será aún peor que tú" (DRDP, 530).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

268. *Servidnos, que de buenos venimos* (DRDP, 560).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Es expresión irónica contra aquellos que, por engreídos, se creen merecedores de todo (DRDP, 560).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

269. Si el zapato viene al pie, quien se lo calza lo ve (DRDP, 563).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Equivale a la frase proverbial *Cada uno sabe dónde le aprieta el zapato* y significa, pues, que las penas íntimas sólo quien las sufre acierta a valorarlas cabalmente. Tal sucedió con el patricio romano Pablo Emilio, el cual, para estupor de Roma, vino a repudiar a su esposa, Papyria, que, sobre bella, era rica y virtuosa. Y cuando los íntimos del patricio le reprochaban tal determinación, respondía Pablo Emilio, mostrándoles el pie: "¿Habéis visto alguna vez cosa más primorosa que este zapato? Pues yo y sólo yo sé dónde me aprieta" (DRDP, 563).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

270. Si son de amores, vengan mayores (DRDP, 568).

Variantes léxicas: -

Tema: Amor (DRDP, 568)

Tipo de UP: -

Sentido: Dícese jocosamente cuando se percibe por detrás el leve golpecillo de una china o cosa parecida que alguien arroja sobre nosotros con ánimo de que volvamos la cabeza (DRDP, 568).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

271. *Súfrase quien penas tiene, que tiempo tras tiempo viene* (DRDP, 577).

Variantes léxicas: -

Tema: Consejos (DRDP, 577)

Tipo de UP: -

Sentido: Que nunca, en el devenir de los días, por adversos que éstos sean-dice-, debe perderse la esperanza de mejorar. También lo decía Baroja: "Aunque tengamos la evidencia de que hemos de vivir constantemente en las tinieblas, sin objeto y sin fin, hay que tener esperanza" (DRDP, 577).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

272. *Te conozco, bacalao, aunque vengas disfrazao* (DRDP, 582).

Variantes léxicas: -

Tema: Sabiduría y conocimiento (DRDP, 582)

Tipo de UP: -

Sentido: Se usa para aludir a aquello que se ofrece con engaño. Significa lo mismo que el que dice: Los hay a centenares que venden choclos por calamares (DRDP, 582).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

273. *Ten qué dar y te vendrán a buscar, ponte a pedir y verás a la gente huir* (GLR, 332).

Variantes léxicas: -

Tema: Dinero (GLR, 332)

Tipo de UP: -

Sentido: El dinero atrae a la gente, sobre todo a los falsos amigos, y la pobreza ahuyenta incluso a seres queridos (GLR, 332).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

274. *Tenga, tenga, y venga de donde venga* (DRDP, 594).

Variantes léxicas: -

Tema: Avaricia (DRDP, 594)

Tipo de UP: -

Sentido: Reprueba irónicamente la malsana propensión de algunos a arramblar con todo, sea cualquiera su origen o procedencia. Es uno de los diez mandamientos de la llamada ley del diablo, que el Arcipreste de Talavera, en *El Corbacho*, abrevia así: *Tenga, venga de donde venga* (DRDP, 594).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

275. *Tras esa hoja viene otra* (DRDP, 608).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: Se dice para criticar al que se contradice continuamente en sus palabras o acciones y cuyas incoherencias son evidentes (DRDP, 608).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

276. *Tras la mala procura viene la mala ventura* (DRDP, 608).

Variantes léxicas: -

Tema: Fortuna y ventura (DRDP, 608)

Tipo de UP: -

Sentido: Porque el descuido y la flojedad generan la negligencia, y ésta, por remate, la malparanza (DRDP, 608).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

277. *Tras / Después de la tempestad, viene la calma* [RE (291, 294), RM].

Variantes léxicas: *Tras la tempestad viene la calma* (Fuente oral). / *Tras la tempestad, vino la calma* (Fuente oral). / *Después de la tormenta, el sol* (Colombia). / *Tras la tormenta, siempre viene la calma* (Fuente oral) (RM).

Tema: Fortuna - Desgracia – Tiempo (RM)

Tipo de UP: Refrán (RM)

Sentido: Recomienda calma ante una contrariedad, pues no ha de durar (RE, 291, 294). /Este refrán anima a ser optimistas cuando las circunstancias son adversas, al afirmar que pueden cambiar rápidamente y pasar a una situación favorable en poco tiempo. Se utiliza también en su sentido literal, para aludir al tiempo atmosférico (RM).

Contexto: «En segundo lugar, y sobre todo, los cambios no son siempre necesariamente reiteraciones de alguna postura previa. Decir que *tras la tempestad viene la calma* no es decir de qué tempestad y calma se habla; calmas y tempestades las hay de muchas clases. Si al orden, o al titulado tal, sucede una revolución, todo tiene, mirado por encima, o desde fuera, la apariencia del movimiento del columpio [...]» (José Ferrater Mora, *Ventana al mundo*. Barcelona: Anthropos Editorial, 1986, p. 342) (RM).

Sinónimos: *Un tiempo tras otro tiempo viene* (RE, 291, 294). / *A gran seca, gran mojada*. / *Después de las tinieblas, la luz*. / *Cada martes tiene su domingo*. / *No son todos los tiempos unos* (RM).

Correspondencia literal: *Μετά την καταιγίδα έρχεται η νηνεμία* (NDEG, 1438).

Correspondencia conceptual: -

Uso: Muy usado (RM)

278. *Tres jarabes y una purga; venga premio y anda, mula* (DRDP, 609).

Variantes léxicas: -

Tema: Salud (DRDP, 609)

Tipo de UP: -

Sentido: Al igual que otros muchos refranes, éste denosta de manera burlesca el quehacer de aquellos médicos indoctos y aprovechones que en el paciente sólo ven un objeto de lucro. De ahí lo que dijo el otro: "La medicina es un arte, sí; pero la clientela, una ciencia" (DRDP, 609).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

279. *Tú que vienes del yero, ¿viste allí al majadero?* (DRDP, 611).

Variantes léxicas: -

Tema: Sabiduría y conocimiento (DRDP, 611)

Tipo de UP: -

Sentido: Es expresión jocosa contra los que gustan de acosar a los demás con preguntas necias, sin sentido o que tienen una respuesta evidente. También se dice: *¿Qué pasa en el hospital de Santa Blasa? Que al que muere, lo entierran, y al que sana, lo mandan a casa* (DRDP, 611).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

280. *Un aumento de caudal nunca viene mal* (DRDP, 332).

Variantes léxicas: -

Tema: Dinero (DRDP, 332)

Tipo de UP: -

Sentido: Lo que no es más que una verdad de Pero Grullo, el aumento de dinero no viene mal a nadie (DRDP, 332).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

281. *Una ley vino de Roma: que el que no trabaja, no coma* (GLR, 405).

Variantes léxicas:

Tema: Trabajo (GLR, 405)

Tipo de UP: -

Sentido: Probablemente, la ley que cita este refrán no existiese nunca, pero lo que aquí quiere comunicar el acervo es que el que quiera comer, que trabaje (GLR, 405).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

282. *Una ola nunca viene sola* (DRDP, 615).

Variantes léxicas: -

Tema: Mar (DRDP, 615)

Tipo de UP: -

Sentido: Alude a la ola como algo que golpea repetidamente y hace daño. Así también a los males, que a menudo llegan encadenados, y el último daña más que ninguno (DRDP, 615).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

283. *Vengan ratas, que aquí está quien las mata* (DRDP, 624).

Variantes léxicas: -

Tema: Animales (DRDP, 624)

Tipo de UP: -

Sentido: Se dice a modo de burla contra el que gusta de bravear con nonadas. Es similar al que dice: *Quien chirivía mata, por barragán se cata* (DRDP, 624).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

284. *Venía el villano vestido de verde* (GLR, 411).

Variantes léxicas: -

Tema: Vestido (GLR, 411)

Tipo de UP: -

Sentido: Se dice de los asuntos o personas desagradables que se envuelven o se encubren para simular ser más atractivos. También se dice de las personas que pretenden aparentar lo que no son. El vestido como disfraz. El color verde ha significado en la tradición de los pueblos hermosura, galanura o esperanza de enamorado. En general, era un color propio de los caballeros o cortesanos y, por tanto resultaba ridículo ver a un villano o aldeano con la traza de galán. [...] La frase en cuestión se atribuye a Isabel de Castilla, pero es indudable que el dicho es más antiguo y que era una forma popular de describir a la persona que, mediante su indumentaria, pretendía aparecer como caballero o cortesano. El cuento dice que a Fernando de Aragón le gustaba mucho el ajo mientras que, oír el contrario, Isabel lo detestaba. En cierta ocasión le presentaron un plato adornado con perejil que había crecido con ajos o que había permanecido en contacto con ellos. La reina lo detectó al instante y dijo: " Viene el villano vestido de verde" (GLR, 411).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

285. *Viendo venir el canto, no hiere tanto* (GLR, 138).

Variantes léxicas: -

Tema: -

Tipo de UP: -

Sentido: La experiencia nos enseña a prevenir, y aunque termine pasando alguna desgracia, una posición más sabia ayuda a atemperar los extremos de la misma (GLR, 138).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

286. *Vienes de la huesa, y preguntas por la muerta* (DRDP, 629).

Variantes léxicas: -

Tema: Muerte (DRDP, 629)

Tipo de UP: -

Sentido: Se dice, por censura, a los que, afectando ignorancia, preguntan aquello que conocen perfectamente (DRDP, 629).

Contexto: -

Sinónimos: -

Correspondencia literal: -

Correspondencia conceptual: -

Uso: -

5.2 Παρουσίαση των παροιμιολογικών μονάδων της ελληνικής γλώσσας

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα παρουσιάσουμε τις ΠΜ της ελληνικής γλώσσας ακολουθώντας το παροιμιολογικό δελτίο στο οποίο έχουμε ήδη αναφερθεί, όπως και παραπάνω.

5.2.1 Παροιμιολογικές μονάδες που περιέχουν το ρήμα *πηγαίνω*

Στην παρούσα υποενότητα παρουσιάζονται οι ΠΜ της ελληνικής γλώσσας που εμπεριέχουν το ρήμα *πηγαίνω*.

287. Αλάτι πάει στην αλυκή και φρύγανα στο λόγγο (ΠΓ, 48).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Λέγεται για όσους προβάλλουν ως ξεχωριστό κάτι εντελώς συνηθισμένο ή "προσφέρουν" στους άλλους άχρηστα και περιττά πράγματα (ΠΓ, 48).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: *Αλάτι πάει στην αλυκή και ζύλα στο λαγκάδι* (ΠΓ, 48).

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

288. Αλί που πάρει το σακί και πάει σ'άλλου πόρτα (ΠΓ, 48).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Αλίμονο σ'αυτόν που δεν μπορεί να τα καταφέρει μόνος του και προσφεύγει στη βοήθεια των άλλων (ΠΓ, 48).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

289. Άμα θέλει ο θεός, η δουλειά πάει εμπρός (ΠΓ, 17).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση:

290. Αν είσαι και παπάς, με την αράδα σου θα πας [ΛΣΕΔΓ (172), ΧΛΝΓ (240), ΝΕΙΑ (66), ΠΓ (17,57), ΛΦΠ (65)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία [ΛΣΕΔΓ (172), ΧΛΝΓ (240)], Φράση (ΛΦΠ, 65)

Σημασία: Σειρά (σε χρονική ακολουθία) (ΛΣΕΔΓ, 172). / Για την τήρηση της σειράς προτεραιότητας, ανεξάρτητα από την ιδιότητα κάποιου και γενικότερα για την αποφυγή διακρίσεων (ΧΛΝΓ, 240). / Αντίφαση και αντίθεση σε ζεύγος παροιμιών (ΠΓ, 17) - Δεν πρέπει να εκμεταλλεύεσαι το αξίωμα ή τη δύναμή σου, για να πάρεις τη θέση ή τη σειρά ενός άλλου (ΠΓ, 57). / Φράση που μας την έκανε πιο γνωστή ο Γέρος του Μοριά, Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, και από τότε έμεινε. Λεγόταν, κυρίως, στους μύλους και στις βρύσες, που περίμεναν με τη σειρά τους οι άνθρωποι ν'αλέσουν ή να πάρουν ένα σταμνί νερό. Έτσι, όταν έβλεπαν κανέναν παπά να θέλει να μην τηρήσει τη σειρά, του έλεγαν τη φράση αυτή (ΛΦΠ, 65).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *¡A la cola como todos!* (ΝΕΙΑ, 66). / *Como cada hijo de vecino.* (Π)

Χρήση: -

291. *Αν πάρεις από εκκλησιά ένα κουτάλι λάδι, να της το πας κι ογλήγορα γεμάτο ένα μπουκάλι* (ΕΠ, 109).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Εκκλησία (ΕΠ, 109)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

292. *Αν / Όταν δεν πάει ο Μωάμεθ στο βουνό, πάει το βουνό στο Μωάμεθ* [ΧΛΝΓ (1075), ΛΦΠ (486), ΑΡ (110)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία (ΧΛΝΓ,1075)

Σημασία: Σε περιπτώσεις που κάποιος αναλαμβάνει πρωτοβουλία για μια ενέργεια ή συνάντηση, την οποία κανονικά θα έπρεπε να πραγματοποιήσει κάποιος άλλος (ΧΛΝ, 1075). / Είναι πολύ γνωστή και διεθνής αυτή η φράση και ξεκινάει από τη Βίβλο και συγκεκριμένα από τα λόγια του Ιησού. Σε διαφορετικές μορφές τη συναντάμε στ' ανέκδοτα του Ναστρεντίν Χότζα, σε ισπανικές παροιμίες, που μεταφέρθηκαν στην Ισπανία από τους Άραβες, σε αγγλικά, ιταλικά, γερμανικά και γαλλικά ευθυμογραφήματα και ακόμη σε ιαπωνικές και κινέζικες παροιμίες. Ο Μωάμεθ χρησιμοποίησε τη φράση αυτή την ώρα που κατηχούσε και από τότε έμεινε ως δική του φράση και σημαίνει ότι μπορούμε να προσεγγίσουμε κάτι, όταν αυτό δεν μπορεί να μας προσεγγίσει (ΛΦΠ, 486). / *Aconseja no esperar por aquellos a quienes queremos ver, sino que incita a que se vaya en su busca* (ΑΡ, 110).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: *Si Mohama no va a la montaña, la montaña va a Mohama* (ΑΡ, 110).

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

293. Αντάμα πάμε, δέσποτα, και πάμ'όθεν ορίζεις (ΠΓ, 59).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Πρόθυμα δεχόμαστε να ταλαιπωρηθούμε και να εκτεθούμε σε κινδύνους ακόμη, αρκεί να έχουμε δίπλα μας κάποιον με κύρος, με τον οποίο νιώθουμε ασφαλείς και προστατευμένοι (ΠΓ, 59).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

294. Αντρας είναι καμαρώνει κι όθεν πάει κλοτσιές μαζώνει (ΠΓ, 240).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία / γνωμικό (ΠΓ, 240)

Σημασία: Παροιμία / γνωμικό που αποτυπώνει σεξιστικές αντιλήψεις (ΠΓ, 240).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

295. Ανόπαντρος βασιλικός όπου κι αν πάει μυρίζει (ΠΓ, 240).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία / γνωμικό (ΠΓ, 240)

Σημασία: Παροιμία / γνωμικό που αποτυπώνει σεξιστικές αντιλήψεις (ΠΓ, 240).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: *Και παντρεμένος γάιδαρος όθε κι αν πάει γκαρίζει* (ΠΓ, 240).

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *La virtud dura y vence.* (Π)

Χρήση: -

296. Από γενεάς / σόι πάει το βασίλειο (ΕΠ, 73).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Βασίλειο (ΕΠ, 73)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: *Το μήλο κάτω απ'την μηλιά θα πέσει.* (Π) / *Κατά μάνα κατά κύρη, κατά γιό και θυγατέρα.* (Π)

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *Hijo de tigre sale pintado.* (Π) / *De tal palo, tal astilla.* (Π) / *El hijo de la gata, ratones mata.* (Π)

Χρήση: -

297. Από τη συντροφιά που πας σ'ένα δρόμο μη χωρίζεις μόνος (ΕΠ, 181).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Συνεργασία (ΕΠ, 181)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

298. Αρρώστησες, ξαρρώστησες, πες πως στο γάμο πήγες (ΠΓ, 64).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Όταν ξεφύγεις από κάποιον μεγάλο κίνδυνο, πρέπει να χაίρεσαι που γλίτωσες και να μην παραπονιέσαι για όσα πέρασες (ΠΓ, 64).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: *Όπ'αρρωστά και ξαρρωστά στο πανηγύρι πάει* (ΠΓ, 64).

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

299. *Ας πάει και το παλιάμπελο* [ΛΣΕΔΓ (1039), ΧΛΝΓ (1209), ΝΕΙΑ (551), ΕΠ (51)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Αμπέλι (ΕΠ, 51)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Ας θυσιαστούν όλα· φτάνει να διασκεδάσουμε (ΛΣΕΔΓ, 1039). / Δεν με νοιάζουν τα έξοδα, φτάνει να είναι για καλό ή για να περάσω καλά (ΧΛΝΓ, 1209).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *De perdidos al río* (ΝΕΙΑ, 551).

Χρήση: -

300. *Ας πάει κι αυτό το φίλημα με το «Χριστός Ανέστη»* (ΠΓ, 65).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις μπορεί να δείξουμε υποχωρητικότητα και να ανεχθούμε αδιαμαρτύρητα κάποιες ενοχλήσεις (ΠΓ, 65).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

301. *Ατυχος πάει να πνιγεί, στερεύουν τα πηγάδια* [ΕΠ (69), ΠΓ (40)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Ατυχος, ατυχία (ΕΠ, 69)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

302. *Γελάτε σεις, μα εγώ καβαλαριά πηγαίνω* (ΠΓ, 74).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ:-

Σημασία: Λέγεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο καταγέλαστος και περιφρονητέος καμαρώνει για την κατάντια σου (ΠΓ, 74).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

303. Γιάννης πήγες, Γιάννης ήρθες [NEIA (551, 116), ΠΓ (249)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Γνωμικό που αναφέρεται στο όνομα «Γιάννης» (ΠΓ, 249).

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *Como fuiste viniste. / Igual que te fuiste, viniste* (NEIA, 551, 116).

Χρήση: -

304. Δεν ορίζει τον εαυτό του και στη Σάμο πάει γι'αφέντης (ΛΦΠ, 169).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ:-

Σημασία: Τη φράση αυτή τη λέμε συνήθως ειρωνικά για εκείνους, που πιστεύουν ότι είναι πλασμένοι για μεγάλα έργα, ενώ δεν έχουν καμία δυνατότητα (ΛΦΠ, 169).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

305. Εδώ βαθιά, εκεί ρηγά, πού να πάω να πνιγώ (ΕΠ, 52).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Αναβολή – αναποφασιστικότητα (ΕΠ, 52)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

306. Εδώ βουνό, εκεί γκρεμός και όπου να πάω βράχος (ΠΓ, 85).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ:-

Σημασία: Λέγεται όταν αντιμετωπίζουμε προβλήματα και δυσκολίες από όλες τις πλευρές, όταν δηλαδή «βαλλόμεθα πανταχόθεν» (ΠΓ, 85).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

307. Έχετε γεια γειτόνισσες πάω να κοινωνήσω και σαν γυρίσω από την εκκλησιά έρχομαι να σας ορίσω (ΕΠ, 97).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Διαπληκτισμός-εριστικότητα (ΕΠ, 97)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

308. Η τρέλα δεν πάει στα βουνά [πάει στους ανθρώπους] (ΧΑΝΓ, 337).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία (ΧΑΝΓ, 337)

Σημασία: Λέγεται για πράξεις παράλογες, απερίσκεπτες (ΧΑΝΓ, 337).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

309. *Ἦρθε ο Τέτραδος, πάει ο βδόμαδος* (ΕΠ, 204).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Χρόνος (ΕΠ, 204)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

310. *Ἦρθε το καλοκαιράκι στρίβει ο γέρος το μουστάκι μα όταν έρθει ο χειμώνας πάει ο γέρος βλαστημώντας* (ΕΠ, 12).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Καιρός – εποχές - καιρικές συνθήκες (ΕΠ, 12)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

311. *Θέλει / πάει ν'ανθίσει το δεντρί, κι η πάχνη / μούρα δεν τ'αφήνει* (ΠΓ, 98).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Πολλές φορές, ενώ υπάρχει η διάθεση και η δυνατότητα από μέρος μας να επιτύχουμε κάτι σημαντικό, παρουσιάζονται αναπάντεχες δυσκολίες και μας εμποδίζουν (ΠΓ, 98).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

312. *Κατά τον τόπο που πας, έτσι και να περνάς* (ΕΠ, 184).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Τόπος, οικισμός (ΕΠ, 184)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

313. Κάτι ξέρουνε οι Χιώτες που πηγαίνουνε δυο δυο [NEIA (551), ΕΠ (181)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Συνεργασία (ΕΠ, 181)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *Δυο δυο πάνε οι Χιώτες: Siempre es mejor ir dos* (NEIA, 551). / *Más ven cuatro ojos que dos.* (Π)

Χρήση: -

314. Κίνησε να πάει κι έτυχε μέρα Σάββατο [ΛΣΕΔΓ (1208), ΧΛΝΓ (1409), NEIA (477), ΕΠ (176)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: *Κίνησε ο Εβραίος να πάει στο παζάρι κι έτυχε μέρα Σάββατο* (ΛΣΕΔΓ, 1208). / *Κίνησε ο Εβραίος για το παζάρι κι ήταν η μέρα Σάββατο* (ΧΛΝΓ, 1409). / *Ξεκίνησε ο Εβραίος να πάει στο παζάρι κι ήταν ημέρα Σάββατο* (NEIA, 477).

Θέμα: Σάββατο (ΕΠ, 176)

Είδος ΠΜ: Παροιμία [ΛΣΕΔΓ (1208), ΧΛΝΓ (1409)]

Σημασία: Όταν κάποιος αποφασίζει ύστερα από πολλές αναβολές να κάνει κάτι και τον εμποδίζει απρόβλεπτο εμπόδιο, αποδεικνύεται ότι διάλεξε ακατάλληλο χρόνο (ΛΣΕΔΓ, 1208). / Όταν κάποιος αποφασίζει να κάνει κάτι που είχε αναβάλει, αλλά τελικά τα σχέδιά του ματαιώνονται, γιατί διάλεξε ακατάλληλη χρονική στιγμή ή έτυχε κάτι απρόβλεπτο (ΧΛΝΓ, 1409). / Επειδή αργούν οι Εβραίοι (ΕΠ, 176).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

315. Κόσμος πάει κι έρχεται (ΕΠ, 139).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Κόσμος (ΕΠ, 139)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

316. Κουμπάρε, φάε λάχανα! Στον πάτο πάει το λάδι. (ΠΓ, 111).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Αναφέρεται στους αναιδείς και θρασεείς φιλοξενούμενους που γίνονται ενοχλητικοί, απαιτώντας από τους οικοδεσπότες «πλούσια» φιλοξενία (ΠΓ, 111).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

317. Με το δικό του το σακί πάει ο καθείς στο μύλο (ΠΓ, 115).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Καθένας πρέπει να ικανοποιεί τις ανάγκες του με τα δικά του μέσα και να μην περιμένει τη βοήθεια των άλλων (ΠΓ, 115).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

318. Μια φορά εκίνησε η αλεπού να πάει στην αγορά και ήτανε παζάρι (ΕΠ, 33).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Ζώα (ΕΠ, 33)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Και οι πονηροί την παθαίνουν (ΕΠ, 33).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

319. Μ'όποιον δάσκαλο θα πας [καθίσεις], τέτοια γράμματα θα μάθεις [ΛΣΕΔΓ (330), ΧΛΝΓ (401), ΕΠ (180)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Συναναστροφή (ΕΠ, 180)

Είδος ΠΜ: Παροιμία [ΛΣΕΔΓ (330), ΧΛΝΓ (401), ΕΠ (180)]

Σημασία: Θα μοιάσεις σε εκείνον που συναναστρέφεσαι (ΛΣΕΔΓ, 330). / Για να δηλωθεί η μεγάλη σημασία που έχει το κοινωνικό περιβάλλον και οι συναναστροφές στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς του ανθρώπου (ΧΛΝΓ, 401).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

320. Να πάει πίσω σκιάζεται να πάει εμπρός φοβάται [ΕΠ (53, 197), ΛΦΠ (434, 527)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Φόβος – φοβητσιάρης - Ανάμεσα σε δυο κακά (ΕΠ, 53, 197)

Είδος ΠΜ: Παροιμία (ΛΦΠ, 434)

Σημασία: Αυτό το δίστιχο που έγινε παροιμιακό, προέρχεται από το δημοτικό μας τραγούδι "Το μικρό βλαχόπουλο", που έχει σαν θέμα την αρπαγή μιας γυναίκας και την απελευθέρωσή της. (Παραπλήσια και η λαϊκή παροιμία «Μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα»). Η φράση αυτή λέγεται όταν κάποιος βρίσκεται σε δίλημμα και δυσκολεύεται ν'αποφασίσει τι πρέπει να κάνει (ΛΦΠ, 434).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: *Μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα* (ΛΦΠ, 434).

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *Entre la espada y la pared. (Π)*

Χρήση:-

321. Ν'αφήσουμε [αφήσαμε] το γάμο, να πάμε για πουρνάρια [ΛΣΕΔΓ (1143), ΧΛΝΓ (294), ΝΕΙΛ (551), ΠΓ (118), ΛΦΠ (118)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία (ΧΛΝΓ, 294)

Σημασία: Αδιαφορούμε για τα σημαντικά και ενδιαφερόμαστε για τα ασήμαντα (ΛΣΕΔΓ, 1143). / Για να δηλωθεί ότι δεν πρόκειται να παρατήσουμε κάτι σημαντικό, για να ασχοληθούμε με κάτι ασήμαντο (ΧΛΝΓ, 294). / Λέγεται για αυτούς που αφήνουν στην άκρη και παραμελούν πολύ σημαντικά τρέχοντα θέματά τους, για να ασχοληθούν με εντελώς ασήμαντα πράγματα, τα οποία μάλιστα μπορεί και να μην τους αφορούν (ΠΓ, 118). / Τη φράση αυτή τη λέμε, όταν σταματάμε να ασχολούμαστε με κάτι σημαντικό και ασχολούμαστε με κάτι ασήμαντο (ΛΦΠ, 118).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: *Αφήνω το γάμο και πάω για πουρνάρια. (Π) / Σιγά μην αφήσουμε τον γάμο να πάμε για πουρνάρια. (Π)*

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *Dejar las uvas por los agraces. (Π) / El que va a Sevilla pierde su silla. (Π) / Quien tiene buen asiento, no haga movimiento. (Π)*

Χρήση: -

322. Ο υπερήφανος πήγε καβάλα και γύρισε πεζός (ΕΠ, 42).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Αλαζονεία (ΕΠ, 42)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

323. Ο χρόνος πάει κι έρχεται, η βδομάδα πώς περνάει (ΠΓ, 30).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

324. Όθε πάει η πέτρα μου ας πάει κι η γυναίκα μου (ΠΓ, 31, 239, 243).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία / γνωμικό (ΠΓ, 239, 243)

Σημασία: 1) Παροιμία / γνωμικό που εκφράζει εγωισμό (ΠΓ, 239). 2) Παροιμία / γνωμικό που αποτυπώνει σεξιστικές αντιλήψεις (ΠΓ, 243).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

325. Όλα τα πουλιά παν κι έρχονται κι ο σπουργίτης αναμένει (ΕΠ, 54).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Αναμονή (ΕΠ, 54)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

326. Όπ'αρρωστήσει και ξαρρωστήσει, στο πανηγύρι πάει (ΕΠ, 65).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Αρρώστια (ΕΠ, 65)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

327. Όποιον έχουνε δεμένο όπου θένε τονε πάνε (ΠΓ, 128).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Όταν βρίσκεται κανείς στην απόλυτη εξουσία κάποιων, δεν έχει δική του θέληση, και αποφασίζουν οι άλλοι για αυτόν (ΠΓ, 128).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

328. Όποιος αγάλια περπατεί πολύ μακριά πηγαίνει [ΕΠ (191), ΠΓ (129), AR (161, 182)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Υπομονή (ΕΠ, 191)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Όποιος εργάζεται με βραδύ έστω ρυθμό αλλά με επιμονή και περίσκεψη μπορεί να επιτύχει υψηλούς στόχους (ΠΓ, 129). / Enseña que quien dosifica sus fuerzas, logra sus metas. Aconseja no apresurarse a fin de lograr lo que se desea (AR, 161, 182).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: *A camino largo, paso corto. / Piano piano, se va lontano. / Poco a poco se va lejos* (AR, 161, 182).

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

329. Όποιος έχει καλή γυναίκα στη χαρά να μην πηγαίνει. Τη χαρά την έχει σπίτι (ΕΠ, 91).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Γυναίκα σύζυγος (ΕΠ, 91)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

330. Όποιος έχει χίλια δέντρα, πάει στον Παράδεισο (ΕΠ, 95).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Δέντρο (ΕΠ, 95)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

331. Όποιος πάει στο βάλτο βαλτώνεται (ΕΠ, 72).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Βάλτος (ΕΠ, 72)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

332. Όπου 'χει γάμο σπίτι του σε γάμο άλλον δεν πάει (ΠΓ, 133).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Οφείλουμε να φροντίζουμε πρώτα για τις δικές μας υποθέσεις και ύστερα για τις ξένες (ΠΓ, 133).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

333. Όσα πάνε κι όσα 'ρθούνε [ΛΣΕΔΓ (530), ΧΑΝΓ (622), ΕΠ (150), ΛΑ (224)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Μοιρολατρεία (ΕΠ, 150)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Για άσωτους που δεν τους κάνουν αίσθηση οι μεγάλες δαπάνες (ΛΣΕΔΓ, 530). / Δεν με νοιάζει τι πρόκειται να συμβεί (ΧΑΝΓ, 622). / Λέγεται για κάτι που γίνεται χωρίς κανένα σχεδιασμό και προγραμματισμό, όταν η τελική έκβαση ενός εγχειρήματος αφήνεται στην τύχη, όταν δεν υπάρχει ίχνος διαχείρισης. Ίσως υπονοείται η λέξη χρήματα, δηλαδή ότι δεν ενδιαφέρει πόσα μπαίνουν στο ταμείο και πόσα βγαίνουν (ΛΑ, 224).

Συγκείμενο: Κάνω τα στραβά μάτια, **όσα έρθουν κι όσα πάνε** (ΧΑΝΓ, 622). / Ήταν τρελός, έκανε καταχρήσεις, δεν είχε πολύ μυαλό και ζήλο για δουλειά. **Όσα πάνε κι όσα έρθουν.** (Γ. Παπαιωάννου, Ντόμπρα και σταράτα) (ΛΑ, 224).

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

334. Όσο κατήφορο επήγα, άλλο τόσο ανήφορο ήρθα (ΕΠ, 57).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Ανήφορος (ΕΠ, 57)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

335. Όταν εσύ πήγαινες, εγώ γύριζα / ερχόμουν [ΛΣΕΔΓ (323), ΧΛΝΓ (1279), ΝΕΙΑ (551), ΕΠ (161), ΑΡ (171), ΛΑ (223)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Πείρα (ΕΠ, 161)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Είμαι πιο έμπειρος, πιο πονηρός από σενα (ΛΣΕΔΓ, 323). / (Μεταφορικά-προφορικά) Για να δηλωθεί μεγαλύτερη εμπειρία, υπεροχή σε κάτι (ΧΛΝΓ, 1279). / *Se dice a quienes tratan de burlarnos* (ΑΡ, 171). / Είμαι πολύ πιο έμπειρος από σενα, το λέμε σε κάποιον που προσπαθεί να μας εξαπατήσει, για να του δηλώσουμε ότι διαβλέπουμε το δόλο του και δεν υπάρχει περίπτωση να μας ξεγελάσει. Ή σε κάποιον που νομίζει ότι μας λέει καινούργια πράγματα και μάλιστα με ύφος δασκαλίστικο ή που μας κάνει τον έξυπνο. Ίσως να υπονοείται η συνέχεια στο σχολείο, δηλ. όταν εσύ πήγαινες να τα μάθεις αυτά τα κόλπα, εγώ είχα κιόλας ξεσκολίσει (ΛΑ, 223).

Συγκείμενο: Τι μας λες τώρα, **όταν εσύ πήγαινες, εγώ ερχόμουν** (ΧΛΝΓ, 1279). / -Μωρέ, τι λες; ερώτησε με ράθυμη και ειρωνική φωνή ο ζητιάνος. Μωρέ, δεν πας να μου χαθείς, λέω, που πίστεψες πως μπορείς κι εμέ να κοροιδέψεις!...**Αμ'τότε που πήγαινες εσύ, εγώ ερχόμουν**, κακομοίρη! (Α. Καρκαβίτσας, Ο ζητιάνος) (ΛΑ, 223).

Συνώνυμες: *Έλα, παππού, να σου δείξω τ'αμπέλια/αμπελοχώραφά σου.* (Π)

Κυριολεκτική αντιστοιχία: *Cuando tú vas yo vengo* (ΝΕΙΑ, 551). / *Cuando tú vas, yo ya estoy de vuelta* (ΑΡ, 171).

Εννοιολογική αντιστοιχία: *No le enseñes a tu padre a tener hijos.* (Π) / *A perro viejo no hay tus tus.* (Π)

Χρήση: -

336. Όταν πας να ρίξεις πέτρα το υστερό της μέτρα (ΕΠ, 140).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Κρίση (ΕΠ, 140)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Μην είσαι αυστηρός στην κρίση σου. Διότι οι άνθρωποι είναι ηθικά κ.τ.λ αδύνατοι. Ο Αριστοτέλης μίλησε εκτενέστερα για το «φιλόανθρωπο», την επιείκεια και ο Χριστός είπε το «αναμάρτητος την λίθο βαλέτω» (ΕΠ, 140).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

337. Πάει έφυγε και γυρισμό δεν έχει (ΕΠ, 92).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Γυρισμός (ΕΠ, 92)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: *Πάει πάει και πίσω δεν γυρνάει* (ΕΠ, 92).

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

338. Πάει στη βρύση για νερό κι έρχεται διψασμένος (ΠΓ, 62).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Λέγεται στην περίπτωση που κάποιος δεν κατάφερε να αδράξει την ευκαιρία που του παρουσιάστηκε (ΠΓ, 62).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

339. Πάει στο γύφτο για προζύμι (ΠΓ, 247).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία / γνωμικό (ΠΓ, 247)

Σημασία: Παροιμία / γνωμικό που προβάλλει ρατσιστικές απόψεις (ΠΓ, 247).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

340. Πάμε στο δήμο του Βατή, να φάμε φρέσκα μούρα (ΛΦΠ, 504).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία (ΛΦΠ, 504)

Σημασία: Πρόκειται για αθηναϊκή παροιμία που τη λέμε ειρωνικά, όταν μας υποσχεθούν κάτι αόριστα (ΛΦΠ, 504).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

341. Πάω να πω τον πόνο μου και βρίσκω πιο μεγάλο (ΠΓ, 203).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

342. Πάω να πω τον πόνο μου και λέω την ντροπή / πομπή μου (ΠΓ, 140).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Με το να λες στους άλλους τα παράπονα και τα προβλήματά σου μερικές φορές εκτίθεται, διότι συζητώντας τα μπορεί να αναφερθείς σε πράγματα που θίγουν κι εσένα (ΠΓ, 140).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

343. Πες μου με ποιον πας να σου πω ποιος είσαι [NEIA (551), AR (177)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Advierte acerca de la influencia de las compañías y, en particular, que podemos deducir los gustos de alguien a través de sus amistades (AR, 177).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: Δείξε μου το φίλο σου να σου πω ποιος είσαι. (Π)

Κυριολεκτική αντιστοιχία: Dime con quien andas y te diré quién eres [NEIA (551), AR (177)].

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

344. Πήγα να κάνω το σταυρό μου κι έβγαλα το μάτι μου (ΠΓ, 204).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

345. Πηγαίνει περικοφτικά, σαν μάστορας στα τεχνικά (ΕΠ, 148).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Μέσα πλάγια (ΕΠ, 148)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

346. Πήγε για λαγούς κι έβγαλε πρινάρι (ΕΠ, 97).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Διάψευση ελπίδων (ΕΠ, 97)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

347. Πήγε για μαλλί και βγήκε κουρεμένος [ΛΣΕΔΓ (755), ΧΛΝΓ (964), ΝΕΙΑ (551), ΕΠ (52), ΠΓ (204), ΛΦΠ (520), ΑΡ (177)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Αποτυχία (ΕΠ, 52)

Είδος ΠΜ: Παροιμία (ΧΛΝΓ, 964), Refrán (551)

Σημασία: Πέτυχε το αντίθετο από αυτό που επιδίωκε (ΛΣΕΔΓ, 755). / Προσπάθησε να κερδίσει κάτι και τελικά ζημιώθηκε (ΧΛΝΓ, 964). / Φτάνει στο αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που επιδιώκει (ΛΦΠ, 520). / *Expresión usada para remarcar una pérdida en aquello que se esperaba obtener ganancia* (ΑΡ, 177).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: *Fue a por lana y salió trasquilado* (ΝΕΙΑ, 551). / *Ir por lana y volver trasquilado* (ΑΡ, 177).

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

348. Πήγε για μαλλί και κάθισε λεχώνα [ΛΣΕΔΓ (1104, 246), ΧΛΝΓ (965), ΝΕΙΑ (551), ΕΠ (92), ΠΓ (204)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Γυρισμός (ΕΠ, 92)

Είδος ΠΜ: Παροιμία (ΧΛΝΓ, 965)

Σημασία: Για κάποιον που άργησε υπερβολικά να γυρίσει από κάποια δουλειά που τον στείλαμε. Καθυστέρησε υπερβολικά (ΛΣΕΔΓ, 1104, 246). / Για κάποιον που αργοπόρησε να επιστρέψει από κάπου (ΧΛΝΓ, 965).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: *Τώρα στα γεράματα, μάθε γέρο γράμματα. (Π) / Χαίρω πολύ Χαιρόπουλος! (Π) / Φέξε μου και γλίστρησα. (Π) / Στερνή μου γνώση να σ'είχα πρώτα. (Π) / Πήγε για μαμμή και ήρθε στα βαφτίσια. (Π)*

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *Fue de visita y se quedó a vivir* (ΝΕΙΑ, 551).

Χρήση: -

349. Πολλές φορές πάει η στάμνα για νερό και γυρίζει, μια φορά πάει και τσακίζει / δε γυρίζει [ΛΣΕΔΓ (1260), ΧΛΝΓ (1472), ΝΕΙΑ (709), ΠΓ (204), ΑΡ (179)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία (ΧΛΝΓ, 1472), Refrán (ΝΕΙΑ, 709)

Σημασία: Πρέπει κανείς να προφυλάγεται ακόμη κι αν οι πιθανότητες κινδύνου δεν είναι πολλές (ΛΣΕΔΓ, 1260). / Ως προειδοποίηση σε κάποιον ο οποίος εκτελεί επανειλημμένα μια ριψοκίνδυνη ενέργεια που μπορεί να έχει ανεπανόρθωτες συνέπειες (ΧΛΝΓ, 1472). / *Advierte que quien se expone continuamente a los peligros termina sufriendo las consecuencias* (ΑΡ, 179).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: *Μια του κλέφτη, δυο του κλέφτη, τρεις και την κακή του μέρα. (Π) / Ο ψεύτης και ο κλέφτης τον πρώτο χρόνο χαίρονται. (Π)*

Κυριολεκτική αντιστοιχία: *Tanto va el cántaro a la fuente que al final se rompe* (ΝΕΙΑ, 709). / *Tanto va el cántaro al río hasta que se rompe. / Tanto va el cántaro al agua hasta que se rompe. / Tanto va el cántaro a la fuente, que por fin se rompe. / Tanto va el cántaro a la fuente, que allí deja el asa o la frente* (ΑΡ, 179).

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

350. Πού πας ξυπόλητος στ'αγκάθια; [ΛΣΕΔΓ (9), ΧΛΝΓ (32), ΝΕΙΑ (5), ΕΠ (174), ΛΦΠ (457), ΛΑ (21)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: *Πού πας ξεβράκωτος στ'αγγούρια;* (ΛΑ, 21)

Θέμα: Ριψοκινδύνεμα - Ριψοκίνδυνος (ΕΠ, 174)

Είδος ΠΜ: Refrán (ΝΕΙΑ, 5), Λαϊκή φράση (ΛΦΠ, 457)

Σημασία: Εκτίθεμαι σε κίνδυνο απερίσκεπτα, αναλαμβάνω κάτι χωρίς προετοιμασία και εφόδια (ΛΣΕΔΓ, 9). / (Αργκό) Για πρόσωπο που μπαίνει σε δοκιμασία ή επιχειρεί κάτι, συχνά επισφαλές ή επικίνδυνο, χωρίς εφόδια, προφυλάξεις ή κατάλληλη προετοιμασία (ΧΛΝΓ (32)). / «Πού πας απαράσκευος, άοπλος, ανίσχυρος;» (ΛΦΠ, 457). / Γιατί εκτίθεσαι σε κινδύνους χωρίς προφυλάξεις; Ή, πώς αναλαμβάνεις δύσκολο έργο χωρίς τα απαραίτητα μέσα ή προσόντα, χωρίς προοπτικές επιτυχίας; Και χωρίς το ρήμα (ΛΑ, 21).

Συγκείμενο: Κι ύστερα σάμπως είχα καμιά δουλειά στα χέρια μου, δικιά μου, σίγουρη, για να τους πολεμήσω; Έκτακτος ήμουν στο λιμάνι, κι έκτακτος θα πει ότι κάθε μέρα μπορούσες να πάρεις πασαπόρτι. Και κόρη βρέφος, τόσα έξοδα! **Πού να πας ξυπόλυτος στα αγκάθια;** (Β. Βασιλικός, Ζ) (ΛΑ, 21).

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *Si no sabes ¿para qué te metes?* (ΝΕΙΑ, 5).

Χρήση: -

351. Πώς πάνε, κόρακα, τα παιδιά σου; Όσο πάνε και μαυρίζουν (ΠΓ, 145).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Αναφέρεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες είναι φανερή η στασιμότητα ή και η επιδείνωση μιας άσχημης κατάστασης (ΠΓ, 145).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: *Τον αράπη κι αν τον πλένεις, το σαπούνι σου χαλάς* (ΑΡ, 75). / *Ο λύκος κι αν εγέρασε κι άσπρισε το μαλλί του, μήτε τη γνώμη άλλαζε, μήτε την κεφαλή του.* (Π) / *Ο λαγός κι αν κρύβεται, τ' αυτιά του φαίνονται.* (Π)

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *Quien nace lechón, muere cochino.* (Π) / *La cabra siempre tira al monte.* (Π) / *Muda el lobo los dientes, mas no las mientes.* (Π) / *Toda criatura torna a su natura.* (Π) / *El hijo de la gata, ratones mata.* (Π) / *Genio y figura hasta la sepultura.* (Π) / *La mona vestida de seda, mona se queda.* (Π)

Χρήση: -

352. Πώς πάνε οι στραβοί στον Άδη; Βλέποντας ένας τον άλλο [ΕΠ (150), ΠΓ (16)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Μίμηση (ΕΠ, 150)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

353. Ρωτώντας πας στην Πόλη [ΛΣΕΔΓ (1207), ΧΛΝΓ (1408), ΕΠ (175)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Ρωτώντας - ρώτημα (ΕΠ, 175)

Είδος ΠΜ: Παροιμία [ΛΣΕΔΓ (1207), ΧΛΝΓ (1408)]

Σημασία: Όποιος ρωτάει μαθαίνει (ΛΣΕΔΓ, 1207). / Όταν ζητάς πληροφορίες, πετυχαίνεις τους στόχους σου (ΧΛΝΓ, 1408).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: *Preguntando se va a Roma. / Quien lengua ha, a Roma va. / Teniendo lengua y qué comer, irá el hombre por do quier (RM).*

Εννοιολογική αντιστοιχία: *Quien busca encuentra. (Π) / Por preguntar nada se pierde. (Π)*

Χρήση: -

354. Σαν πας σ'ένα χωριό και φορούν σαμάρι, βάλε κι εσύ ένα (ΕΠ, 185).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Τόπος, οικισμός (ΕΠ, 185)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

355. Στο γάμο πάει ο γάιδαρος ή για νερό ή για ξύλα (ΠΓ, 150).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία (ΠΓ, 150)

Σημασία: Τους αδύναμους και ασήμαντους ανθρώπους τους καλούν σε κοινωνικές εκδηλώσεις μόνο για να βοηθήσουν ή για να κάνουν κάποια αγγαρεία. Η παροιμία αναφέρεται επίσης στους ασήμαντους που επιζητούν την εκτίμηση των ισχυρών, χωρίς όμως να την κερδίζουν (ΠΓ, 150).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

356. Στραβά πηγαίνεις κάβουρα, να δω την καταντιά σου (ΕΠ, 161).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Πορεία στη ζωή (ΕΠ, 161)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

357. Τα έχει πάνε κι έρχονται, κι η αρχοντιά απομένει (ΠΓ, 36).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

358. Τα λεφτά πάνε στα λεφτά [ΧΛΝΓ (929), ΝΕΙΑ (347), ΑΡ (148)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία (ΧΛΝΓ, 929)

Σημασία: Σε περιπτώσεις που άνθρωποι ήδη πλούσιοι αποκτούν ακόμα περισσότερα χρήματα ή συναναστρέφονται, παντρεύονται άτομα της ίδιας οικονομικής και κοινωνικής τάξης (ΧΛΝΓ, 929). / Da a entender que quien tiene dinero, siempre tiene mayores posibilidades de obtener más dinero aún (ΑΡ, 148).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: *Dinero llama a dinero* (ΝΕΙΑ, 347). / *[El] Dinero llama [al] dinero* (ΑΡ, 148).

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

359. Του κακού καιρού τα νέφη, το ένα πάει και τ'άλλο στρέφει (ΕΠ, 12).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Καιρός – εποχές - καιρικές συνθήκες (ΕΠ, 12)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

360. Χάσε απ'το δίκιο σου, να πας γερός στο σπίτι σου (ΕΠ, 192).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Υποχωρητικότητα (ΕΠ, 192)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

361. Ψόφησε το βόιδι μας, πάει η κολιγιά μας [ΕΠ (177), ΠΓ (91)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Συγγενείς (ΕΠ, 177)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Για το σκόρπισμα της οικογένειας μετά το θάνατο των γονιών (ΕΠ, 177). / Αφού τελείωσαν οι οικονομικές σχέσεις μας, οι μόνες που είχαμε, δεν μας συνδέει πλέον τίποτα (ΠΓ, 91).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *A río pasado, santo olvidado. (Π) / Comida hecha, compañía deshecha. (Π) / Si te he visto no me acuerdo. (Π) / En tiempo de higos, no faltan amigos. (Π)*

Χρήση: -

362. Όσπου να 'ρθει η γνώση πάει το γρόσι (ΕΠ, 87).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Γνώση – σύνεση – φρονιμάδα (ΕΠ, 87)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

363. Όσπου να 'ρθουνε οι γιατροί, πάνε οι πληγωμένοι (ΠΓ, 168).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Λέγεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η βοήθεια έρχεται πολύ αργά, όταν είναι πλέον άχρηστη (ΠΓ, 168).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

5.2.2 Παροιμιολογικές μονάδες που περιέχουν το ρήμα έρχομαι

Στην παρούσα υποενότητα παρουσιάζονται οι ΠΜ της ελληνικής γλώσσας που εμπεριέχουν το ρήμα *έρχομαι*.

364. *Άλλοι παπάδες ήρθανε κι άλλα βαγγέλια φέραν* (ΠΓ, 96).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Η αλλαγή προσώπων επιφέρει και τη μεταβολή τρόπων, συνηθειών και καταστάσεων (ΠΓ, 96).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: *Άλλες νυφάδες ήρθανε, άλλα κουλούρια πλάθουν.* (Π)

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

365. *Άλλος έψηγε τ'αυγό, άλλος το παράστεκε, κι άλλος ήρθε το 'φαγε* (ΠΓ, 176).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

366. *Αμα σου έρθει ένα καλό, απάντεχε και άλλο* (ΠΓ, 17).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

367. *Αν δεν έρθει μονάχη της, μην την καρτερείς την τύχη* (ΠΓ, 178).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

368. *Αν δεν τον καλέσεις το διάβολο, δεν έρχεται* (ΠΓ, 29).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

369. *Αν είναι νά 'ρθει, θε να 'ρθεί, αλλιώς θα προσπεράσει* [ΧΛΝΓ (622), ΛΦΠ (63)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία (ΧΛΝΓ, 622)

Σημασία: Για να δηλωθεί ότι αν είναι πεπρωμένο να συμβεί κάτι, θα συμβεί (ΧΛΝΓ, 622). / Είναι μια λογοτεχνική φράση που έμεινε παροιμιώδης και που προέρχεται από τον στίχο του ποιήματος «Αγάπη» του Κώστα Ουράνη. Αυτή σημαίνει: «Αν είναι κάτι τυχερό να γίνει, θα γίνει, αλλιώς θα περάσει και θα χαθεί» (ΛΦΠ, 63).

Συγκείμενο: Μην αγχώνεσαι να βρεις σύντροφο, **αν είναι να 'ρθει, θε να 'ρθεί, αλλιώς θα προσπεράσει** (ΧΛΝΓ, 622).

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

370. Αντρα, μου 'ρθ' η γρηγοράδα, φέρ' τα γένια σου, να γνέσω! (ΠΓ, 60).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Λέγεται για τους τεμπέληδες που άκαιρα και με ανόητο τρόπο παριστάνουν ξαφνικά τους προκομμένους και δραστήριους (ΠΓ, 60).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

371. Από την Πόλη έρχομαι και στην κορφή κανέλα [ΛΣΕΔΓ (655), ΧΛΝΓ (763), ΝΕΙΑ (582), ΕΠ (68), ΛΦΠ (87), ΛΑ (230)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Ασυναρτησίες (ΕΠ, 68)

Είδος ΠΜ: Refrán (ΝΕΙΑ, 582)

Σημασία: (Φράση) Για πράγματα ασυνάρτητα, άσχετα μεταξύ τους (ΛΣΕΔΓ, 655). / (Φράση) Για περιπτώσεις πλήρους ασυναρτησίας, ασυνεννοησίας. Άλλα ντ'άλλων (ΧΛΝΓ, 763). / Ο Γιάννης Βλαχογιάννης (Άπαντα τόμ. 3) γράφει τα εξής: «Ίσαμε το σωτήριο έτος 1486 (που άνοιξε ο δρόμος της Καλής Ελπίδας) τα μυρωδικά των Ινδιών, πιπέρια, γαρούφαλα, κανέλες και η άλλη συντροφιά τους η μπαχαρική, είχε ένα μοναχό λιμάνι στη Μεσόγειο, κι αυτό ήταν η Αλεξάντρεια». Σ'αυτό πλήρωναν το κουμέρκι τους, και από εδώ αρχίζει ο μύθος, που επιμύθιο θα 'χει την παροιμία της Πόλης και την κανέλα της. Ο Ι. Βαλαβάνης προσπάθησε να εξηγήσει τη φράση αυτή, πλάθοντας ολάκερο μύθο, πως τάχα ένα παλικάρι, γυρίζοντας από τα ξένα, έγγραψε στην αγαπημένη του τα λόγια αυτά: «Από την Πόλιν έρχομαι και στην κορφή καν' έλα»». Έτσι, ο Γιάννης Βλαχογιάννης παραδέχεται, λοιπόν, πως η φράση είναι χιώτικη και δεν παραδέχεται την εξήγηση του Ιωακείμ Βαλαβάνη ("καν έλα"). Βγήκε, λέει, από ιστορικό περιστατικό που λησμονήθηκε (ΛΦΠ, 87). / Λέγεται για ασυνάρτητα λόγια, χωρίς ειρμό ή χωρίς σχέση με το θέμα που συζητάμε. Πολύ μελάνι έχει χυθεί για την προέλευση της φράσης (ΛΑ, 230).

Συγκείμενο: [...] Την τράβηξε, λέει, με την ωραία του συζήτηση. Καλέ, αυτός σα μιλά, άκρη δε βρίσκεις στο λόγο του. **Απ'την πόλη έρχομαι και στην κορφή κανέλα.** (Στ. Βογιατζόγλου, Η συγκάτοικος) (ΛΑ, 230).

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *No tener pies ni cabeza. (Π) / Hablar por hablar* (ΝΕΙΑ, 582). / *Hablar por no estar callado* (ΝΕΙΑ, 582).

Χρήση: -

372. Από το γάμο έρχομαι, βαριά είμαι πεινασμένος (ή και τρέμω από την πείνα) (ΠΓ, 62).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Λέγεται στην περίπτωση που κάποιος δεν κατάφερε να αδράξει την ευκαιρία που του παρουσιάστηκε (ΠΓ, 62).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: *Πάει στη βρύση για νερό κι έρχεται διψασμένος.* (Π)

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

373. Αργά ήρθαν τα βόδια του (ΕΠ, 64).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Αργά για κάτι (ΕΠ, 64)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

374. Αργεί το Πάσχα μα έρχεται [ΕΠ (65), ΠΓ (63)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Αργώ (ΕΠ, 65)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Ας περιμένουμε υπομονετικά να εκπληρωθούν οι προσδοκίες μας, εφόσον είναι σίγουρο ότι αυτό, έστω κι αν αργήσει, θα γίνει (ΠΓ, 63).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

375. Εκεί που είσαι ήμουνα κι εδώ που είμαι θα 'ρθεις [ΛΣΕΔΓ (414), ΧΛΝΓ (501), ΕΠ (125), ΠΓ (185)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Ηλικία (ΕΠ, 125)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Γέρος προς νεότερο: *Αυτού που είσαι ήμουνα κι εδώ που είμαι θα 'ρθεις* (ΛΣΕΔΓ, 414). / Ως έκφραση προειδοποίησης, παραίνεσης σε κάποιον που πρόκειται να βρεθεί σε ανάλογη ηλικία ή κατάσταση με τον ομιλούντα (ΧΛΝΓ, 501).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

376. Έλα παπού/παπούλη [μου], να σου δείξω τ'αμπελοχώραφά/τ'αμπέλια σου [ΛΣΕΔΓ (70), ΧΑΝΓ (1218), ΝΕΙΑ (494)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία [ΛΣΕΔΓ (70), ΧΑΝΓ (1218)], Refrán (ΝΕΙΑ, 494)

Σημασία: Για νέο που κάνει υποδείξεις σε γηροντότερο έμπειρο σε σχετικά θέματα (ΛΣΕΔΓ, 70). / Ως απάντηση σε κάποιον που παριστάνει τον γνώστη ενός ζητήματος, το οποίο ο ομιλητής κατέχει σε βάθος, ή που προσπαθεί να του υποδείξει τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ενεργήσει (ΧΑΝΓ, 1218).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: *Όταν εσύ πήγαινες, εγώ γύριζα / ερχόμουν. (Π)*

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *¡Qué vas a enseñarme a mí, que fui cocinero antes que fraile!* (ΝΕΙΑ, 494).

Χρήση: -

377. Εμείς σκατά δεν είχαμε, τώρα μας ήρθαν φρέσκα (ΠΓ, 223).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Λέγεται όταν τη μία ατυχία ακολουθούν άλλες (ΠΓ, 223).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση:

378. Έρχεται καβάλα μα φεύγει πεζή (ΕΠ, 65).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

379. Έρχονται τ'άγρια, να διώξουν τα ήμερα [ΧΑΝΓ (38), ΠΓ (97)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία [ΧΑΝΓ (38), ΠΓ (97)]

Σημασία: Για κάποιον που επιδιώκει να οικειοποιηθεί τα δικαιώματα άλλου ή να επιβάλει τις απόψεις του (ΧΑΝΓ, 38). / Οι θρασείς και κακότροποι εκμεταλλεύονται συχνά την ευγένεια, την καλοσύνη και την υποχωρητικότητα των άλλων κι επιδιώκουν να τους παραμερίσουν και να πάρουν τη θέση τους (ΠΓ, 97).

Συγκείμενο: Ε, δεν θα μας πουν και οι νέοι υπάλληλοι πώς θα κάνουμε τη δουλειά μας! Ήρθαν τα άγρια να διώξουν τα ήμερα (ΧΑΝΓ, 38).

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

380. Η κακή είδηση δεν αργεί να έρθει (AR, 139).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Remarca que las malas noticias no tardan en propagarse (AR, 139).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: *Las malas noticias no tardan en llegar. / Las malas noticias llegan las primeras* (AR, 139).

Εννοιολογική αντιστοιχία: *[Las] Malas nuevas, como el rayo llegan. / La noticia mala llega volando; y la buena cojeando* (AR, 139).

Χρήση: -

381. Ήρθα ν' ανασάνω, κι εύρηκα μαλλί να ζάνω (ΕΠ, 48).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Άλλο αντί άλλο (ΕΠ, 48)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

382. Ήρθε ο Αύγουστος πάρ'την κάπα σου (ΕΠ, 25).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Μήνες (ΕΠ, 25)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

383. Ήρθε το καλοκαιράκι στρίβει ο γέρος το μουστάκι μα όταν έρθει ο χειμώνας πάει ο γέρος βλαστημώντας (ΕΠ, 12).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Καιρός – εποχές - καιρικές συνθήκες (ΕΠ, 12)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

384. Ήταν και παντέμορφος, ήρθε κι όταν έβρεχε (ΠΓ, 97).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Λέγεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ένα καθαυτό δυσάρεστο γεγονός συμβαίνει και σε ακατάλληλο χρόνο (ΠΓ, 97).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

385. Θα σου 'ρθει η γνώση μα θα είναι αργά (ΕΠ, 149).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Μετάνοια (ΕΠ, 149)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

386. Καινούρια αγάπη έπιασες, παλιά μη λησμονήσεις, γιατί θε να'ρθει ένας καιρός και θα μετανοήσεις (ΕΠ, 196).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Φίλος, φίλια (ΕΠ, 196)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

387. Καλομελέτα κι έρχεται [ΛΣΕΔΓ (645), ΧΛΝΓ (754), ΝΕΙΑ (279), ΕΠ (145), ΠΓ (27)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Λόγου δύναμη (ΕΠ, 145)

Είδος ΠΜ: Παροιμιώδης φράση (ΛΣΕΔΓ, 645)

Σημασία: Η αισιόδοξη διάθεση επηρεάζει την έκβαση ενός γεγονότος (ΛΣΕΔΓ, 645). / ΦΡΑΣΗ (Προφ.) Η θετική σκέψη δημιουργεί ευνοϊκές προοπτικές για την πραγματοποίηση μιας επιθυμίας ή ενός στόχου (ΧΛΝΓ, 754).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: *Όταν ακούς την αρκούδα στου γείτονα την αυλή, καρτέρα τη και στη δική σου. (Π)*

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *Míralo con optimismo que todo saldrá bien* (ΝΕΙΑ, 279). / *Cuando el río suena agua lleva. (Π)*

Χρήση: -

388. Καλώς μας ήρθες δυστυχία αν ήρθες μοναχή σου [ΕΠ (89, 135), ΠΓ (105)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Δυστυχία (ΕΠ, 89), Καλός – καλό - καλοσύνη (ΠΓ, 105)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Εννοεί την οικονομική χωρίς κανέναν άλλο κακό υγείας, τιμής κτλ. (ΕΠ, 89). / Επειδή συνήθως το κακό δεν έρχεται μόνο του, αν περιοριστεί σε ένα, πρέπει να είμαστε ακόμα κι ευχαριστημένοι (ΠΓ, 105).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

389. Κάνεις καλό, κάνεις κακό, θα 'ρθει γυρεύοντάς σε (ΠΓ, 27).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

390. Κράζει τους φτωχούς στην τάβλα, κι ήρθανε οι χορτασμένοι (ΠΓ, 112).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Αναφέρεται στην αναίδεια και στο θράσος κάποιων ανθρώπων οι οποίοι προσπαθούν να επωφεληθούν από παροχές που προορίζονται για όσους έχουν πραγματική ανάγκη (ΠΓ, 112).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

391. Λόγο σε λόγο έρχεσαι στα χέρια (ΕΠ, 145).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Λόγια (ΕΠ, 145)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

392. Με τον καιρό έρχεται και το μυαλό (ΕΠ, 154).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Νους (ΕΠ, 154)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

393. Μετά τη βρογχή, έρχεται και η βροχή (ΕΠ, 116).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Επακόλουθο (ΕΠ, 116)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

394. Μετά τη μπόρα έρχεται η γαλήνη (AR, 153).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Afirma que, al igual que en la naturaleza, luego de las tensiones regresa la calma (AR, 153).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *Siempre que llueve, escampa* (AR, 153).

Χρήση: -

395. Όλα έρχονται με τον καιρό, όταν ξέρεις και προσμένεις (ΕΠ, 191).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Υπομονή (ΕΠ, 191)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

396. Όσα σου στέλνει ο διάβολος έρχεται και τα παίρνει (ΠΓ, 201).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

397. Όταν θα 'ρθει ένα κακό, σέρνει μαζί του κι άλλο [NEIA (275), AR (170)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Señala que un mal arrastra a otros con él (AR, 170).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *Las desgracias nunca vienen solas* [NEIA (275), AR (170)].

Χρήση: -

398. Πασάς έρχεται, δεν έρχεται Δεσπότης (ΛΦΠ, 511).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμιώδης φράση (ΛΦΠ, 511)

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

399. Πρώτα ακούγεται η αστραπή και μετά έρχεται η βροντή (ΕΠ, 77).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Βροντή (ΕΠ, 77)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

400. Σαν έρθει Κυριακή, Σάββατο μην προσμένει (ΕΠ, 176).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Σάββατο (ΕΠ, 176)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: Πέρασε η ευκαιρία, ο καιρός (ΕΠ, 176).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

401. Σύρε κι έλα στον κατή, για να πάρεις το μπουγιουρντί (ΕΠ, 89).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Γραφειοκρατία (ΕΠ, 89)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

402. *Τ' Ἄγια των Ἀγίων αν δεν έλθω, του γερο-Νικόλα απ' έξω στέκω* (ΕΠ, 28).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Μήνες (ΕΠ, 28)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

403. *Τα έχει πάνε κι έρχονται, κι η αρχοντιά απομένει* (ΠΓ, 36).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση: -

404. Τρώγοντας έρχεται η όρεξη [ΛΣΕΔΓ (1012, 1379), ΧΛΝΓ (1629), ΝΕΙΑ (463), ΛΦΠ (673)].

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: -

Είδος ΠΜ: Παροιμία [ΛΣΕΔΓ (1012, 1379), ΧΛΝΓ (1629)], Refrán (ΝΕΙΑ (463))

Σημασία: Παροιμία με κυριολεκτική και μεταφορική σημασία. Επιτυγχάνοντας το ελάχιστο επιθυμώ και το περισσότερο (ΛΣΕΔΓ, 1012, 1379). / Παροιμία συνήθως μεταφορικά. Όσο ικανοποιείται μια επιθυμία, τόσο πιο πολύ αυξάνεται. (γαλλ. L'appétit vient en mangeant.) (ΧΛΝΓ, 1629). / Κι αυτή η φράση έγινε παροιμιακή και τη βρίσκουμε στο έργο του Φ. Ραμπελαί (Γαργαντούας) και συνεχίζει: «Πίνοντας φεύγει η δίψα!». Τη φράση τη μεταχειρίζονται και οι Γάλλοι σαν παροιμιακή: "En mangeant vient l'appétit" (ΛΦΠ, 673).

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: *Comer y rascar todo es empezar* (ΝΕΙΑ, 463).

Χρήση: -

405. Χαίρου μάνα το γιο σου κι αδελφή τον αδελφό σου, ώσπου να 'ρθει η μουρμουρίστρα και κρεβατομουρμουρίστρα (η γυναίκα) (ΕΠ, 160).

Λεξιλογικές παραλλαγές: -

Θέμα: Οικογένεια (ΕΠ, 160)

Είδος ΠΜ: -

Σημασία: -

Συγκείμενο: -

Συνώνυμες: -

Κυριολεκτική αντιστοιχία: -

Εννοιολογική αντιστοιχία: -

Χρήση:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Ανάλυση των παροιμιολογικών μονάδων

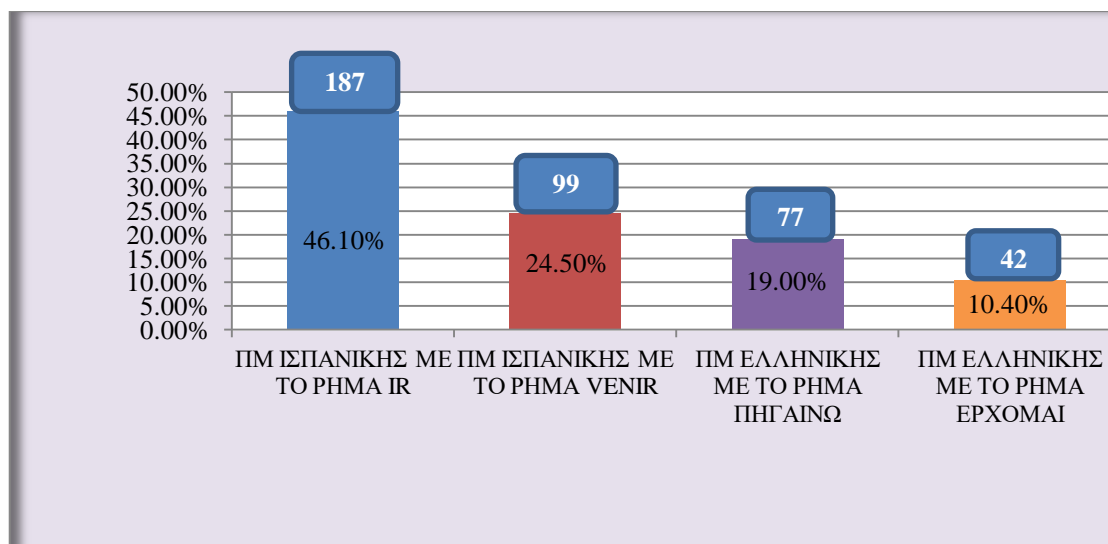
Από την έρευνα που πραγματοποιήσαμε, διαπιστώσαμε ότι πράγματι και στις δύο γλώσσες εντοπίζονται ΠΜ που εμπεριέχουν τα ρήματα κίνησης *ir* και *venir* (*πηγαίνω* και *έρχομαι* αντίστοιχα). Πιο συγκεκριμένα, εντοπίστηκαν συνολικά 405 ΠΜ, εκ των οποίων οι 286 αφορούν την ισπανική γλώσσα και οι 119 την ελληνική. Στην ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε 187 ΠΜ που εμπεριέχουν το ρήμα *ir* και 99 ΠΜ με το *venir*. Στην ελληνική γλώσσα, αντίστοιχα, εντοπίσαμε 77 ΠΜ που εμπεριέχουν το ρήμα *πηγαίνω* και 42 ΠΜ με το *έρχομαι*.

Στον Πίνακα 29 που ακολουθεί παρουσιάζονται οι εν λόγω ΠΜ ανά ρήμα και ανά γλώσσα ξεχωριστά:

Πίνακας 29-ΠΜ ανά ρήμα και ανά γλώσσα

	Ισπανική Γλώσσα	Ελληνική Γλώσσα	Σύνολο
Ρήματα <i>ir</i>/πηγαίνω	187	77	264
Ρήματα <i>venir</i>/έρχομαι	99	42	141
Σύνολο	286	119	405

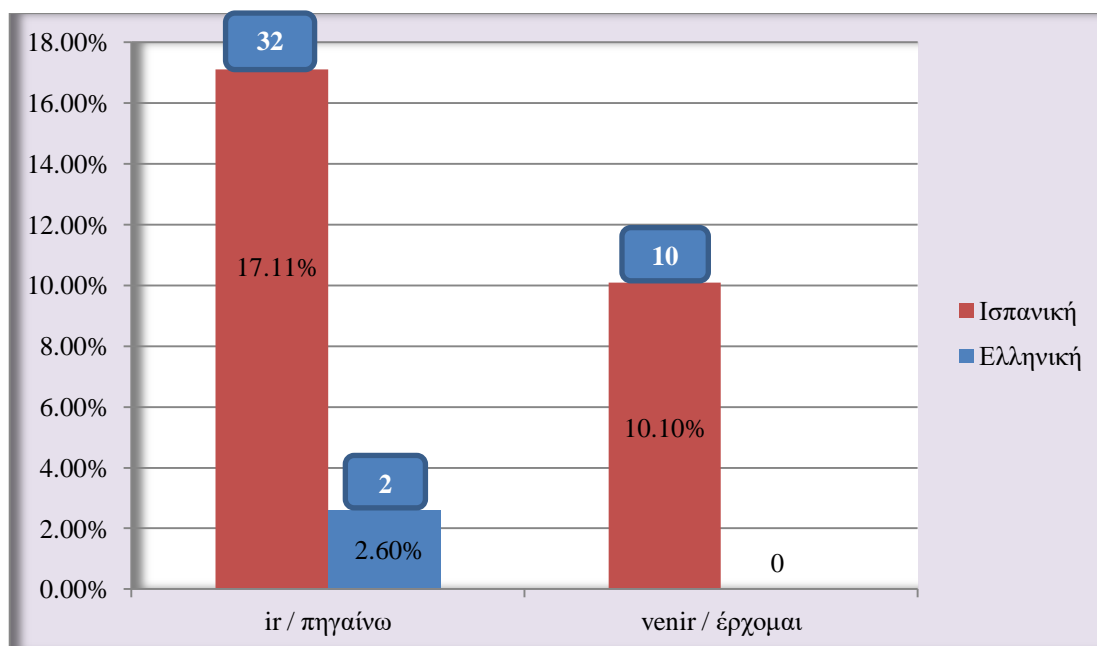
Ακολούθως, παρουσιάζουμε το Γράφημα 1 στο οποίο διαφαίνονται οι εν λόγω ΠΜ επί του συνόλου των 405 ΠΜ:

Γράφημα 1-ΠΜ της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας

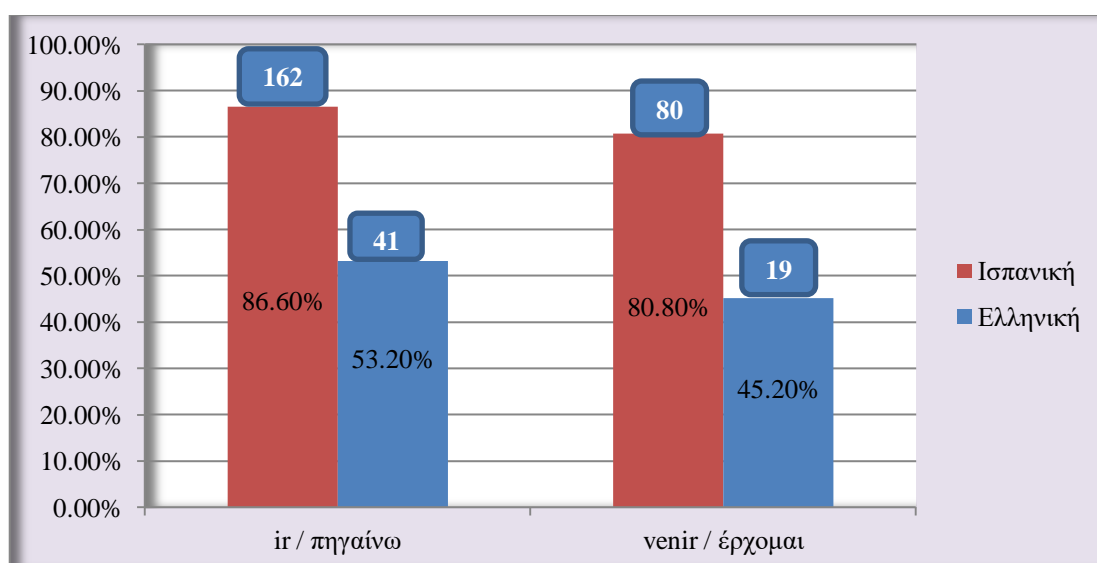
Επομένως, συμπεραίνουμε ότι οι ΠΜ στην ισπανική γλώσσα είναι περισσότερες απ'ότι στην ελληνική. Όσον αφορά το ζεύγος ρημάτων, φαίνεται πως το ρήμα *ir/πηγαίνω* καταλαμβάνει κυρίαρχο χώρο στις ΠΜ σε σχέση με το ρήμα *venir/έρχομαι* και στις δύο γλώσσες.

Προσπαθώντας να απαντήσουμε στο δεύτερο ερώτημα της έρευνάς μας σχετικά με τις λεξιλογικές παραλλαγές (*variantes*), στην ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε 32 λεξιλογικές παραλλαγές σε σύνολο 187 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *ir* και 10 λεξιλογικές παραλλαγές σε σύνολο 99 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *venir*. Αντίστοιχα, στην ελληνική γλώσσα εντοπίσαμε 2 λεξιλογικές παραλλαγές σε σύνολο 77 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *πηγαίνω* και καμία λεξιλογική παραλλαγή σε σύνολο 42 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *έρχομαι*. Στο Γράφημα 2 που ακολουθεί απεικονίζονται σχηματικά:

Γράφημα 2-Λεξιλογικές παραλλαγές στις ΠΜ της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας

Αναφορικά με το πεδίο του θέματος (*tema*), για την ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε καταγραφή για το εν λόγω πεδίο σε 162 ΠΜ σε πλήθος 187 του ρήματος *ir* και σε 80 ΠΜ σε πλήθος 99 του ρήματος *venir*. Στην ελληνική γλώσσα, αντίστοιχα, το εντοπίσαμε σε 41 ΠΜ σε πλήθος 77 του ρήματος *πηγαίνω* και σε 19 ΠΜ σε πλήθος 42 του ρήματος *έρχομαι*. Στο Γράφημα 3 που ακολουθεί απεικονίζονται σχηματικά:

Γράφημα 3-Θέμα στις ΠΜ της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας

Πιο συγκεκριμένα, στην ισπανική γλώσσα οι θεματικές κατηγορίες⁶³ που καταγράψαμε στην αποδελτίωση κατά σειρά υψηλής εμφάνισης είναι οι ακόλουθες:

1. *consejos* [συμβουλές] (21 ΠΜ)
2. *animales* [ζώα] (17 ΠΜ)
3. *religi6n* [θρησκεία] (16 ΠΜ)
4. *comida* [φαγητό] (16 ΠΜ)
5. *vicios y malos h6bitos* [ελαττώματα και κακές συνήθειες] (14 ΠΜ)
6. *dinero y economía* [χρήματα και οικονομία] (14 ΠΜ)
7. *fortuna* [τύχη] (13 ΠΜ)
8. *oficios y trabajos* [επάγγελμα και απασχόληση] (12 ΠΜ)
9. *prudencia* [σύνεση] (11 ΠΜ)
10. *salud* [υγεία] (10 ΠΜ)
11. *tiempo y meteorología* [καιρός και μετεωρολογία] (10 ΠΜ)
12. *amor* [αγάπη] (10 ΠΜ)
13. *pueblos, ciudades y países* [χωριά, πόλεις και χώρες] (10 ΠΜ)
14. *familia* [οικογένεια] (10 ΠΜ)
15. *matrimonio* [έγγαμος βίος] (8 ΠΜ)
16. *sabiduría y conocimiento* [γνώση] (10 ΠΜ)
17. *edad (juventud / vejez)* [ηλικία (νιότη/γήρας)] (8 ΠΜ)
18. *muerte* [θάνατος] (6 ΠΜ)
19. *desgracia* [κακοτυχία] (6 ΠΜ)
20. *virtudes* [αρετές] (6 ΠΜ)
21. *campo* [εξοχή] (6 ΠΜ).

⁶³ Σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφερθεί πως οι ΠΜ είναι δυνατό να εντάσσονται σε περισσότερες από μία κατηγορίες, ή σε μία κύρια και σε μία ή περισσότερες δευτερεύουσες. Για αυτόν τον λόγο, στα στοιχεία που παρουσιάζουμε ενδέχεται να έχουμε προβεί σε μια πιο ευρεία κατηγοριοποίηση των ΠΜ προκειμένου να ενταχθούν σε μια θεματική κατηγορία.

Στην ελληνική γλώσσα, αντίστοιχα, οι θεματικές κατηγορίες κατά σειρά υψηλής εμφάνισης που καταγράψαμε είναι οι εξής:

1. *χρόνος* (5 ΠΜ)
2. *καιρός-εποχές-καιρικές συνθήκες* (4 ΠΜ)
3. *οικογένεια* (2 ΠΜ)
4. *συνεργασία* (2 ΠΜ).

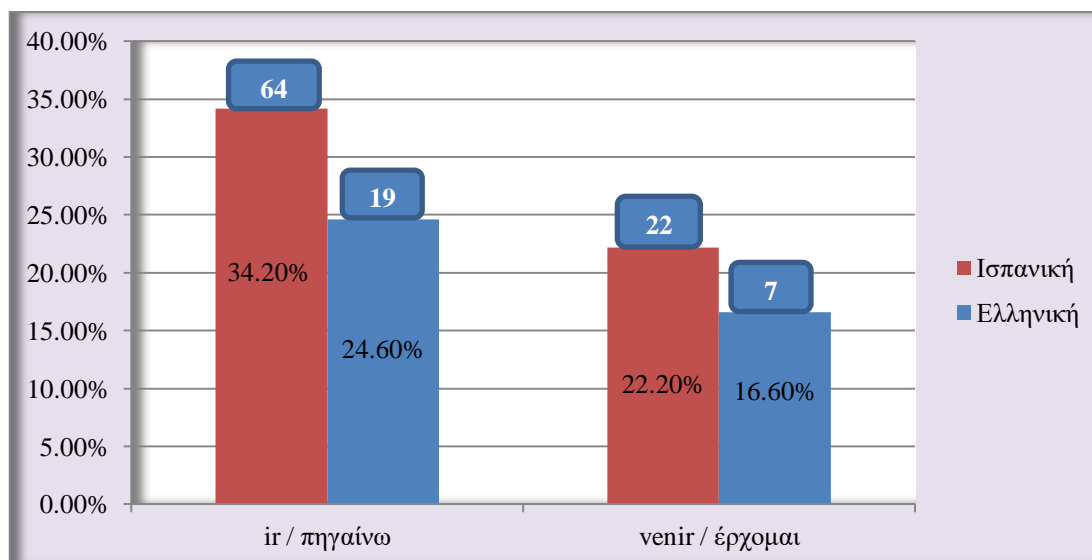
Καθίσταται προφανές πως στα λεξικά της ελληνικής γλώσσας υπάρχει ελλειπής πληροφόρηση σχετικά με το εν λόγω πεδίο.

Επιπλέον, οι θεματικές κατηγορίες στις οποίες κατανέμονται οι ΠΜ που καταγράψαμε αναφέρονται σε διαφορετικά επίπεδα. Πιο συγκεκριμένα, α) θεματικές κατηγορίες που αναφέρονται στη σημασία / έννοια των ΠΜ (*consejos* [συμβουλές], *religión* [θρησκεία], *vicios y malos hábitos* [ελαττώματα και κακές συνήθειες], *dinero y economía* [χρήματα και οικονομία], *fortuna* [τύχη], *oficios y trabajos* [επάγγελμα και απασχόληση], *prudencia* [σύνεση], *salud* [υγεία], *tiempo y meteorología* [καιρός και μετεωρολογία], *amor* [αγάπη], *pueblos, ciudades y países* [χωριά, πόλεις και χώρες], *matrimonio* [έγγαμος βίος], *sabiduría y conocimiento* [γνώση], *edad* (*juventud* / *vejez*) [ηλικία (νιότη/γήρας)], *muerte* [θάνατος], *desgracia* [κακοτυχία], *virtudes* [αρετές], *campo* [εξοχή], *χρόνος, καιρός-εποχές-καιρικές συνθήκες, συνεργασία*) και β) θεματικές κατηγορίες που αναφέρονται στη λεξική σύσταση των ΠΜ (*animales* [ζώα], *comida* [φαγητό], *familia* [οικογένεια], *οικογένεια*).

Σχετικά με την καταγραφή του είδους της ΠΜ (tipo de UP) (*refrán, paremia, proverbio, frase proverbial*), στην ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε 64 καταγραφές του είδους της ΠΜ σε σύνολο 187 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *ir* και 22 καταγραφές σε σύνολο 99 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *venir*. Αντίστοιχα, στην ελληνική γλώσσα

εντοπίσαμε 19 καταγραφές σε σύνολο 77 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *πηγαίνω* και 7 σε σύνολο 42 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *έρχομαι*.

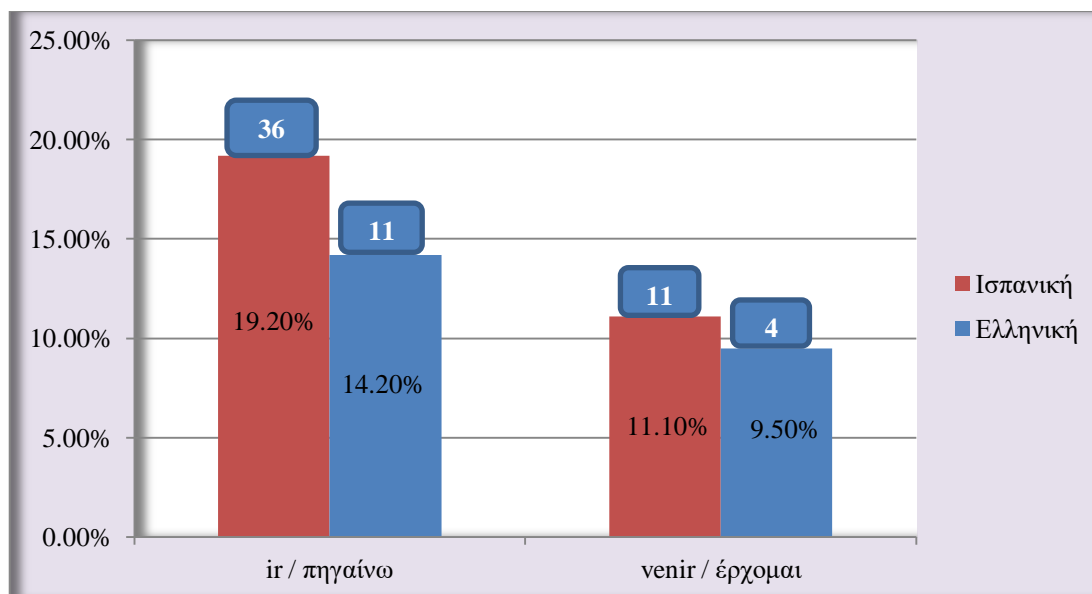
Στο Γράφημα 4 που ακολουθεί απεικονίζονται σχηματικά:

Γράφημα 4-Είδος ΠΜ της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας

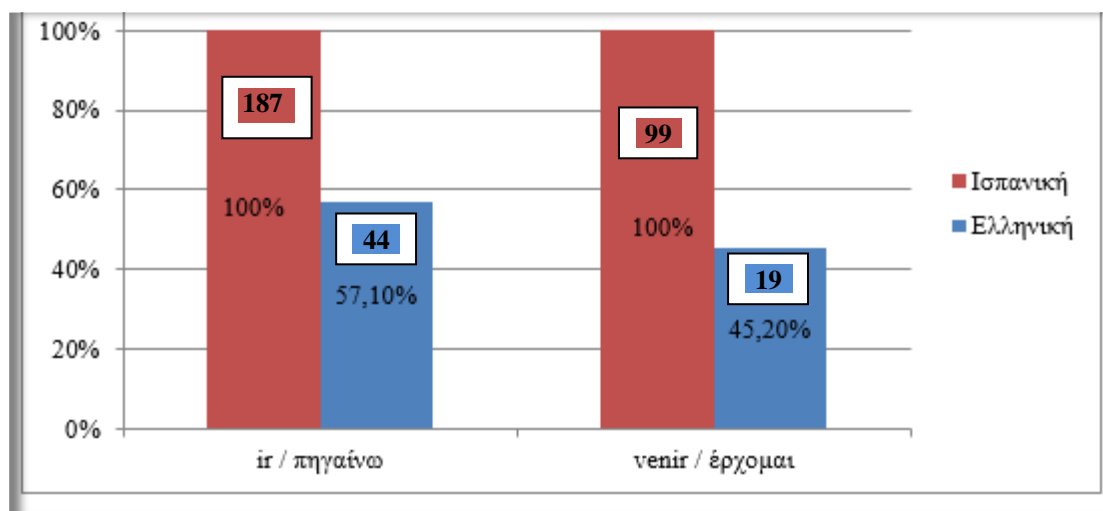
Επιπλέον, στις καταγραφές μας σχετικά με το είδος των ΠΜ, στην ισπανική γλώσσα η πλειοψηφία των ΠΜ είναι καταχωρισμένες με τον όρο *refrán*, 6 ΠΜ από το σύνολο αποδίδονται ως *frases proverbiales* (αριθμ. 37, 39, 49, 104, 212, 233) και μία μόνο ως *locución proverbial* (αριθμ. 102). Στην ελληνική γλώσσα, οι περισσότερες χαρακτηρίζονται με τον όρο *παροιμία*, ελάχιστες από αυτές με τον όρο *γνωμικό*, 2 ΠΜ αποδίδονται ως *παροιμιώδεις φράσεις* (αριθμ. 387, 398) και 1 ΠΜ αποδίδεται ως *λαϊκή φράση* (αριθμ. 350).

Αναλόγως, για τις συνώνυμες (sinónimos) ΠΜ, παρουσιάζουμε τις εξής καταγραφές: για την ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε 36 συνώνυμες σε σύνολο 187 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *ir* και 11 συνώνυμες σε σύνολο 99 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *venir*. Αντίστοιχα, στην ελληνική γλώσσα εντοπίσαμε 11 συνώνυμες σε σύνολο 77 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *πηγαίνω* και 4 συνώνυμες σε σύνολο 42 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *έρχομαι*. Στο Γράφημα 5 που ακολουθεί απεικονίζονται σχηματικά:

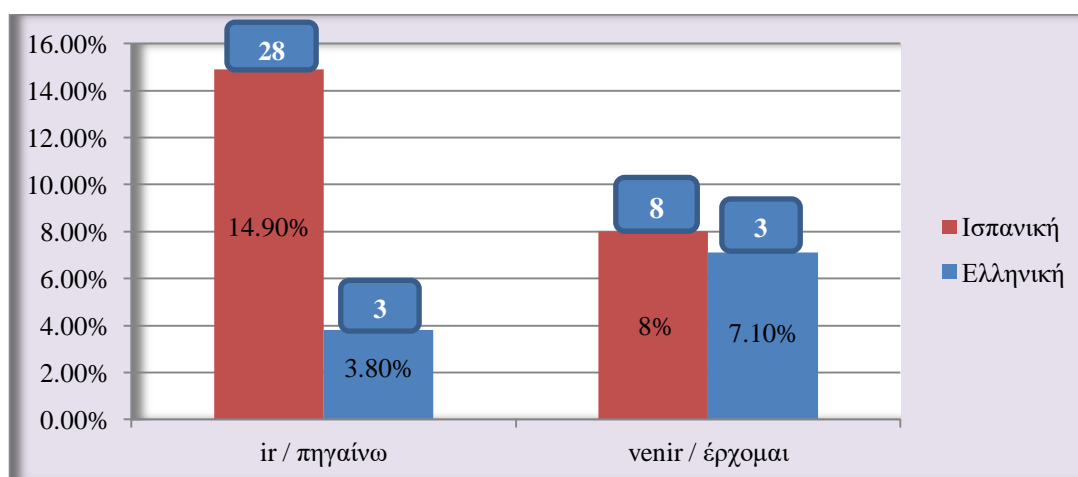
Γράφημα 5-Συνώνυμες ΠΜ της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας

Όσον αφορά τη σημασία (*sentido*) της κάθε ΠΜ, οι καταγραφές μας είναι οι ακόλουθες: για την ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε την καταγραφή σημασίας και στις 187 ΠΜ σε σύνολο 187 που αφορούν το ρήμα *ir* και 99 καταγραφές σημασίας σε σύνολο 99 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *venir*. Αντίστοιχα, στην ελληνική γλώσσα εντοπίσαμε 44 καταγραφές σημασίας σε σύνολο 77 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *πηγαίνω* και 19 σε σύνολο 42 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *έρχομαι*. Στο Γράφημα 6 που ακολουθεί απεικονίζονται σχηματικά:

Γράφημα 6-Σημασία ΠΜ της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας

Στις υπό μελέτη ΠΜ κατά την αποδελτίωση, εντοπίσαμε συγκεκριμένο (contexto) σε 28 ΠΜ από τις 187 που αφορούν το ρήμα *ir* και σε 8 ΠΜ από τις 99 που αφορούν το ρήμα *venir* στην ισπανική γλώσσα. Στην ελληνική γλώσσα, αντίστοιχα, εντοπίσαμε συγκεκριμένο σε 3 ΠΜ από τις 77 που αφορούν το ρήμα *πηγαίνω* και σε 3 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *έρχομαι* από τις 42 που είναι συνολικά. Στο Γράφημα 7 που ακολουθεί απεικονίζονται σχηματικά:

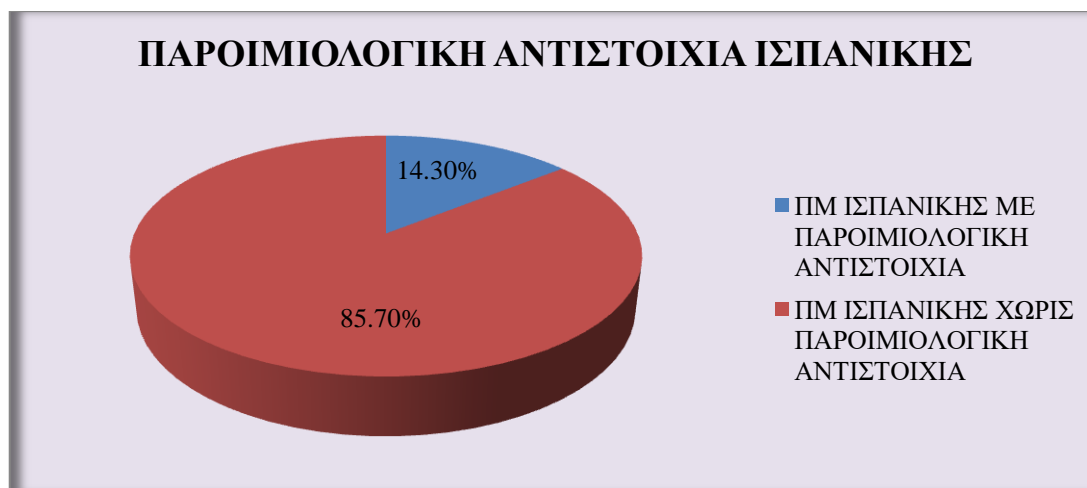

Γράφημα 7-Συγκεκριμένο σε ΠΜ της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας

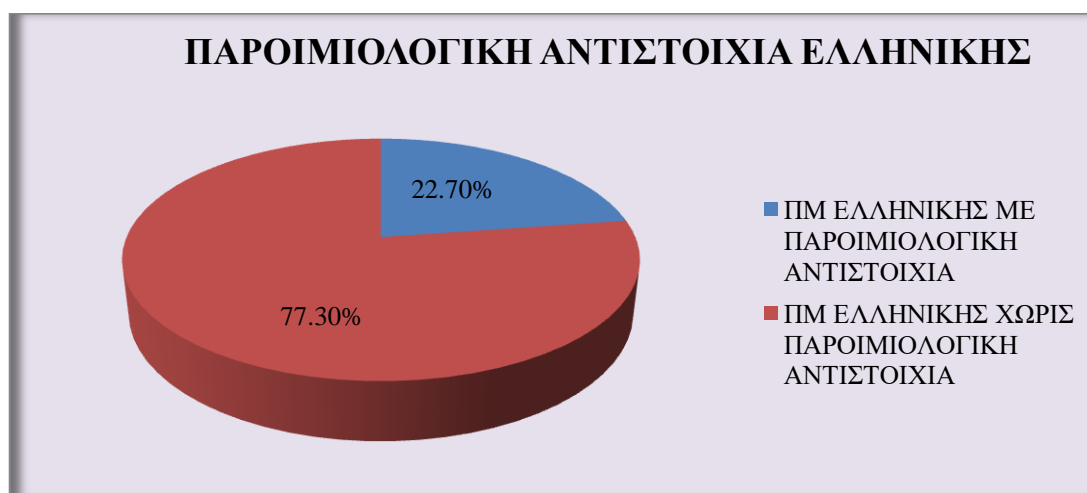
Όσον αφορά τη χρήση (uso) της κάθε ΠΜ, οι καταγραφές μας είναι οι εξής: για την ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε την καταγραφή χρήσης της ΠΜ σε 45 ΠΜ από το σύνολο των 187 που αφορούν το ρήμα *ir* και σε 14 ΠΜ από το σύνολο των 99 που αφορούν το ρήμα *venir*. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί ότι, τόσο για το ρήμα *πηγαίνω* όσο και για το ρήμα *έρχομαι* στην ελληνική γλώσσα, δεν εντοπίστηκε καμία καταγραφή σε κανένα από τα λεξικά που αποδελτιώσαμε αναφορικά με τη χρήση των ΠΜ.

Πιο συγκεκριμένα, για την ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε τις εξής καταγραφές σε σχέση με τη χρήση των ΠΜ: 31 ΠΜ είναι απαρχαιωμένες (en desuso), 12 ΠΜ είναι ελάχιστα σε χρήση (poco usadas), 10 ΠΜ βρίσκονται σε τρέχουσα χρήση (uso actual) και 6 ΠΜ χρησιμοποιούνται πολύ (muy usadas). Αντιθέτως, για την ελληνική γλώσσα στα λεξικά που αποδελτιώσαμε δεν αντήσαμε πληροφορίες για τη χρήση των ΠΜ.

Απαντώντας στο τρίτο ερώτημα της εργασίας μας σχετικά με την παροιμιολογική αντιστοιχία, τα αποτελέσματά μας είναι τα ακόλουθα: στην ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε 41 ΠΜ με παροιμιολογική αντιστοιχία στην ελληνική γλώσσα από το σύνολο των 286 ΠΜ ισπανικής που αποδελτιώσαμε, ενώ στην ελληνική γλώσσα εντοπίσαμε 27 ΠΜ με παροιμιολογική αντιστοιχία στην ισπανική από το σύνολο των 119 ΠΜ της ελληνικής που αποδελτιώσαμε. Και για τις δύο γλώσσες το σύνολο των ΠΜ για τις οποίες εντοπίσαμε παροιμιολογική αντιστοιχία, είτε κατά την αποδελτίωση είτε ως αποτέλεσμα δικής μας πρότασης, είναι 68 ΠΜ. Στα Γραφήματα 8 και 9 απεικονίζονται σχηματικά:

Γράφημα 8-Παροιμολογική αντιστοιχία της ισπανικής με την ελληνική

Γράφημα 9-Παροιμολογική αντιστοιχία της ελληνικής με την ισπανική

Στο σύνολο των 68 ΠΜ που εντοπίσαμε με παροιμολογική αντιστοιχία στην ισπανική ή την ελληνική γλώσσα, προσπαθήσαμε να κατηγοριοποιήσουμε εκείνες που παρουσιάζουν κυριολεκτική και εκείνες που παρουσιάζουν εννοιολογική αντιστοιχία. Σκοπός αυτής της κατηγοριοποίησης είναι να απαντήσουμε σε ένα από τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που έχουμε θέσει στην εργασία μας. Κατά συνέπεια, σε κάθε παροιμολογική αντιστοιχία που θα εμφανίζεται στον Πίνακα 30,

θα προσθέτουμε παρενθετικά τα αρχικά ΚΑ για την κυριολεκτική αντιστοιχία και ΕΑ για την εννοιολογική αντιστοιχία:

Πίνακας 30-ΠΜ με κυριολεκτική ή εννοιολογική αντιστοιχία και στις δύο γλώσσες

ΠΜ	
ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	
01.	ΙΣΠ: [Allí] donde fueres, haz lo que vieres. ΕΛ: <ul style="list-style-type: none"> • Κατά τον τόπο όπου πας, έτσι και να περνάς (AR,44). (ΕΑ) • Όχι όπως ήξερες, αλλά όπως βρήκες (NDEG, 879). (ΕΑ)
02.	ΙΣΠ: [El] Dar va con el tomar. ΕΛ: Δούναι και λαβείν. (ΚΑ)
03.	ΙΣΠ: ¿A dó vas mal? Donde hay más. ΕΛ: <ul style="list-style-type: none"> • Ήταν στραβό το κλήμα, το `φαγε κι ο γάιδαρος. (ΕΑ) • Όλα του γάμου δύσκολα κι η νύφη γκαστρωμένη. (ΕΑ)
04.	ΙΣΠ: ¿Dónde va Vicente? - Donde va la gente. ΕΛ: Ότι ο κόσμος κι ο Κοσμάς. (ΕΑ)
05.	ΙΣΠ: ¿Para qué va al baño la negra, si negra se queda? ΕΛ: Τον αράπη και αν τον πλένεις, το σαπούνι σου χαλάς (AR, 75). (ΕΑ)
06.	ΙΣΠ: A casa de tu hermano no irás cada serano. ΕΛ: <ul style="list-style-type: none"> • Εκεί που σε πολυαγαπούν να μην πολυπηγαίνεις, μην τύχει και σε βαρεθούν κι έπειτα τί θα γένεις; (ΕΑ) • Αγάλι αγάλι το φιλί για να `χει νοστιμάδα. (ΕΑ)
07.	ΙΣΠ: A la tercera va la vencida. ΕΛ: <ul style="list-style-type: none"> • Τρίτη και φαρμακερή (NDEG, 1443). (ΕΑ) • Λέγε λέγε το κοπέλι, κάνει τη γριά και θέλει. (ΕΑ)
08.	ΙΣΠ: Al mejor cazador, se le va la liebre. ΕΛ: Ο αναμάρτητος πρώτος τον λίθον βαλέτω. (ΕΑ)
09.	ΙΣΠ: Allá van leyes, do quieren reyes. ΕΛ: <ul style="list-style-type: none"> • Νόμος είναι το δίκαιο του ισχυρότερου (NDEG, 927). (ΕΑ) • Το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό. (ΕΑ)
10.	ΙΣΠ: Apareja, mozo, tu nido; que pronto el verano será ido. ΕΛ: Η μικρός μικρός παντρέψου ή μικρός καλογερέψου (AR, 25). (ΕΑ)
11.	ΙΣΠ: Cada uno va a su avío, y yo, al mío. ΕΛ: Καθένας για την πάρτη του και εγώ για τη δική μου. (ΚΑ)
12.	ΙΣΠ: Cuando guían los ciegos, ¡guay de los que van tras ellos! ΕΛ: Τυφλός τυφλόν οδήγαγε κι οι δυο σε λάκκο πέσανε. (ΕΑ)
13.	ΙΣΠ: Cuando tú vas, yo ya estoy de vuelta. ΕΛ: Όταν πήγαινες, εγώ γύριζα (AR, 36). (ΚΑ)
14.	ΙΣΠ: Del dicho al hecho va mucho trecho. ΕΛ: Άλλο το να το λέει κανείς και άλλο να το κάνει (NDEG, 546). (ΕΑ)
15.	ΙΣΠ: El conejo ido, el conejo venido. ΕΛ:

	<ul style="list-style-type: none"> • Χαίρω πολύ Χαϊρόπουλος! (ΕΑ) • Φέξε μου και γλίστρησα. (ΕΑ) • Στερνή μου γνώση να σ'είχα πρώτα. (ΕΑ) • Πήγε για μαμμή και ήρθε στα βαφτίσια. (ΕΑ) • Τώρα στα γεράματα, μάθε γέρο γράμματα. (ΕΑ)
16.	<p>ΙΣΠ: <i>El dinero del avaro, dos veces va al mercado.</i> ΕΛ: <i>Η φτήνια τρώει τον παρά.</i> (ΕΑ)</p>
17.	<p>ΙΣΠ: <i>El dinero va al dinero, y el holgar al caballero.</i> ΕΛ: <i>Τα λεφτά πάνε στα λεφτά.</i> (ΚΑ)</p>
18.	<p>ΙΣΠ: <i>Ir por lana y volver trasquilado.</i> ΕΛ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πήγε για μαλλί και βγήκε κουρεμένος (AR, 56). (ΚΑ) • Πάω για μαλλί και βγαίνω κουρεμένος (NDEG, 1479). (ΚΑ)
19.	<p>ΙΣΠ: <i>Las cosas de palacio, van despacio.</i> ΕΛ: <i>Αγάλι-αγάλι γίνεται η αγουρίδα μέλι. / Το καλό πράγμα αργεί να γίνει</i> (NDEG, 1104). (ΕΑ)</p>
20.	<p>ΙΣΠ: <i>Lo que no se va en llantos, se va en suspiros.</i> ΕΛ: <i>Μην κλαις πάνω σε χυμένο γάλα</i> (AR, 83). (ΕΑ)</p>
21.	<p>ΙΣΠ: <i>Pasar de largo te conviene en lo que no te va ni te viene.</i> ΕΛ: <i>Μη φυτρώνεις εκεί που δε σε σπέρνουν.</i> (ΕΑ)</p>
22.	<p>ΙΣΠ: <i>Pellejo por pellejo, vaya el tuyo primero.</i> ΕΛ: <i>Αν φταίω 'γω να σκάσ' ο άντρας μου, κι αν φταίει ο άντρας μου να σκάσ' αυτός</i> (AR, 76). (ΕΑ)</p>
23.	<p>ΙΣΠ: <i>Piano piano, se va lontano.</i> ΕΛ: <i>Σιγά σιγά πάει κανείς μακριά</i> (AR, 77). (ΚΑ)</p>
24.	<p>ΙΣΠ: <i>Preguntando se va a Roma.</i> ΕΛ: <i>Ρωτώντας πας στην Πόλη.</i> (ΚΑ)</p>
25.	<p>ΙΣΠ: <i>Pues no va Mahoma al otero, vaya el otero a Mahoma.</i> ΕΛ: <i>Αφού δεν πάει ο Μωάμεθ στο βουνό, πάει το βουνό στο Μωάμεθ.</i> (ΚΑ)</p>
26.	<p>ΙΣΠ: <i>Quien el padre tiene alcalde, seguro va a juicio.</i> ΕΛ: <i>Καδής γαμεί τη μάνα μας - σε ποιόνε θα κριθούμε;</i> (ΕΑ)</p>
27.	<p>ΙΣΠ: <i>Quien / el que [se] fue /va a Sevilla, perdió su silla.</i> ΕΛ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αν κάθεται στη θέση σου, κανείς δε σε σηκώνει (AR, 84). (ΕΑ) • Αν αφήσεις το μαντρί αφύλαχτο, θα μπει ο λύκος και θα φάει τα πρόβατα (NDEG, 1380). (ΕΑ)
28.	<p>ΙΣΠ: <i>Si Mahoma no va a la montaña, la montaña va a Mahoma.</i> ΕΛ: <i>Αμα δεν παεί ο Μωάμεθ στο βουνό, πάει το βουνό στον Μωάμεθ</i> [NDEG (959), AR (94)]. (ΕΑ)</p>
29.	<p>ΙΣΠ: <i>Tanto va el cántaro al río hasta que se rompe.</i> ΕΛ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πολλές φορές πάει το σταμνί στη βρύση / στο νερό, μα κάποτε πα και δε γυρίζει (AR, 96). (ΚΑ) • Πολλές φορές πάει η στάμνα στη βρύση μα στο τέλος θα ραγίσει (NDEG, 286). (ΚΑ) • Μια του κλέφτη, δυό του κλέφτη, τρεις και την κακή του μέρα. (ΕΑ)
30.	<p>ΙΣΠ: <i>Váyase lo comido por lo servido.</i> ΕΛ: <i>Μου ήρθε μία η άλλη</i> (NDEG, 380). (ΕΑ)</p>

31. **ΙΣΠ:** *¡Que venga Dios y lo vea!*
ΕΛ: *Μάρτυς μου ο Θεός!* (NDEG, 552). (ΕΑ)
32. **ΙΣΠ:** *Bien vengas mal, si vienes solo.*
ΕΛ:
 - *Ενός κακού μύρια έπονται.* (ΕΑ)
 - *Όλα μας ανάποδα κι ο γάμος την Τετάρτη.* (ΕΑ)
 - *Είχαμε τη γριά λεχούσα, γέννησε κι ο γέρος.* (ΕΑ)
 - *Ήταν στραβό το κλήμα, το `φαγε κι ο γάιδαρος.* (ΕΑ)
 - *Όλα του γάμου δύσκολα κι η νύφη γκαστρωμένη.* (ΕΑ)
 - *Κακός γάμος κι αργώ να χηρέψω.* (ΕΑ)
33. **ΙΣΠ:** *De casta le viene al galgo el ser rabilargo.*
ΕΛ: *Κατά μάνα κατά κύρη.* (ΕΑ) / *Το μήλο κάτω από τη μηλιά θα πέσει* (NDEG, 307). (ΕΑ)
34. **ΙΣΠ:** *La mala noticia viene como saeta, la buena, como carreta.*
ΕΛ: *Τα άσχημα νέα μαθαίνονται αμέσως, τα καλά νέα καθυστερούν.* (ΚΑ)
35. **ΙΣΠ:** *La vejez no viene sola.*
ΕΛ: *Το γήρας ου γαρ έρχεται μόνον.* (ΚΑ) / *Αφού γεράσει το δεντρί, ξεράδια δεν του λείπουν* (AR, 98). (ΕΑ)
36. **ΙΣΠ:** *Las desgracias nunca vienen solas.*
ΕΛ:
 - *Ενός κακού μύρια έπονται* (NDEG, 514). (ΕΑ)
 - *Ήταν στραβό το κλήμα, το `φαγε κι ο γάιδαρος.* (ΕΑ)
 - *Όλα του γάμου δύσκολα κι η νύφη γκαστρωμένη.* (ΕΑ)
37. **ΙΣΠ:** *Más vale prevenir el mal a tiempo que, después de venido, buscar el remedio.*
ΕΛ: *Καλύτερο το προλαμβάνειν παρά το θεραπεύειν.* (ΚΑ)
38. **ΙΣΠ:** *No hay mal que por bien no venga.*
ΕΛ: *Ουδέν κακόν αμιγές καλού. / Κάθ'εμπόδιο για καλό* (AR, 70). (ΕΑ)
39. **ΙΣΠ:** *No hay suerte que venga, que achaque no tenga.*
ΕΛ: *Δεν υπάρχει χαρά δίχως θλίψη.* (ΚΑ)
40. **ΙΣΠ:** *Poquito a poquito viene el apetito.*
ΕΛ: *Σιγά σιγά έρχεται η όρεξη.* (ΚΑ)
41. **ΙΣΠ:** *Tras / Después de la tempestad, viene la calma.*
ΕΛ: *Μετά την καταιγίδα έρχεται η νηνεμία* (NDEG, 1438). (ΚΑ)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

42. **ΕΛ:** *Αν είσαι και παπάς, με την αράδα σου θα πας.*
ΙΣΠ:
 - *¡A la cola como todos!* (NEIA, 66). (ΕΑ)
 - *Como cada hijo de vecino.* (ΕΑ)
43. **ΕΛ:** *Αν / Όταν δεν πάει ο Μωάμεθ στο βουνό, πάει το βουνό στο Μωάμεθ.*
ΙΣΠ: *Si Mohama no va a la montaña, la montaña va a Mohama* (AR, 110). (ΚΑ)
44. **ΕΛ:** *Ανύπαντρος βασιλικός όπου κι αν πάει μυρίζει.*
ΙΣΠ: *La virtud dura y vence.* (ΕΑ)
45. **ΕΛ:** *Από γενεάς / σόι πάει το βασίλειο.*
ΙΣΠ:

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hijo de tigre sale pintado.</i> (ΕΑ) • <i>De tal palo, tal astilla.</i> (ΕΑ) • <i>El hijo de la gata, ratones mata.</i> (ΕΑ)
46.	<p>ΕΛ: <i>Ας πάει και το παλιάμπελο.</i> ΙΣΠ: <i>De perdidos al río</i> (NEIΛ, 551). (ΕΑ)</p>
47.	<p>ΕΛ: <i>Γιάννης πήγες, Γιάννης ήρθες.</i> ΙΣΠ: <i>Como fuiste viniste. / Igual que te fuiste, viniste</i> (NEIΛ, 551, 116). (ΕΑ)</p>
48.	<p>ΕΛ: <i>Κάτι ξέρουνε οι Χιώτες που πηγαίνουνε δυο δυο.</i> ΙΣΠ: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Δυο δυο πάνε οι Χιώτες: Siempre es mejor ir dos</i> (NEIΛ, 551). (ΕΑ) • <i>Más ven cuatro ojos que dos.</i> (ΕΑ) </p>
49.	<p>ΕΛ: <i>Να πάει πίσω σκιάζεται να πάει εμπρός φοβάται.</i> ΙΣΠ: <i>Entre la espada y la pared.</i> (ΕΑ)</p>
50.	<p>ΕΛ: <i>Ν'αφήσουμε [αφήσαμε] το γάμο, να πάμε για πουρνάρια.</i> ΙΣΠ: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Dejar lo importante por lo insignificante</i> (NEIΛ, 551). (ΕΑ) • <i>Dejar las uvas por los agraces.</i> (ΕΑ) • <i>Quien / El que se [fue] / va a Sevilla pierde su silla.</i> (ΕΑ) • <i>Quien tiene buen asiento, no haga movimiento.</i> (ΕΑ) </p>
51.	<p>ΕΛ: <i>Όποιος αγάλια περπατεί πολύ μακριά πηγαίνει.</i> ΙΣΠ: <i>A camino largo, paso corto.</i> (ΕΑ) / <i>Piano piano, se va lontano.</i> (ΚΑ) / <i>Poco a poco se va lejos</i> (AR, 161, 182). (ΚΑ)</p>
52.	<p>ΕΛ: <i>Όταν εσύ πήγαινες, εγώ γύριζα / ερχόμουν.</i> ΙΣΠ: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Cuando tú vas yo vengo</i> (NEIΛ, 551). (ΚΑ) • <i>Cuando tú vas, yo ya estoy de vuelta</i> (AR, 171). (ΚΑ) • <i>No le enseñes a tu padre a tener hijos.</i> (ΕΑ) • <i>A perro viejo no hay tus tus.</i> (ΕΑ) </p>
53.	<p>ΕΛ: <i>Πες μου με ποιον πας να σου πω ποιος είσαι.</i> ΙΣΠ: <i>Dime con quien andas y te diré quién eres</i> [NEIΛ (551), AR (177)]. (ΚΑ)</p>
54.	<p>ΕΛ: <i>Πήγε για μαλλί και βγήκε κουρεμένος.</i> ΙΣΠ: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Fue a por lana y salió trasquilado</i> (NEIΛ, 551). (ΚΑ) • <i>Ir por lana y volver trasquilado</i> (AR, 177). (ΚΑ) </p>
55.	<p>ΕΛ: <i>Πήγε για μαλλί και κάθισε λεχώνα.</i> ΙΣΠ: <i>Fue de visita y se quedó a vivir</i> (NEIΛ, 551). (ΕΑ)</p>
56.	<p>ΕΛ: <i>Πολλές φορές πάει η στάμνα για νερό και γυρίζει, μια φορά πάει και τσακίζει / δε γυρίζει.</i> ΙΣΠ: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Tanto va el cántaro a la fuente que al final se rompe</i> (NEIΛ, 709). (ΚΑ) • <i>Tanto va el cántaro al río hasta que se rompe.</i> (ΚΑ) / <i>Tanto va el cántaro al agua hasta que se rompe.</i> (ΚΑ) / <i>Tanto va el cántaro a la fuente, que por fin se rompe.</i> (ΚΑ) / <i>Tanto va el cántaro a la fuente, que allí deja el asa o la frente</i> (AR, 179). (ΚΑ) </p>
57.	<p>ΕΛ: <i>Πού πας ξυπόλητος στ'αγκάθια;</i> ΙΣΠ: <i>Si no sabes ¿para qué te metes?</i> (NEIΛ, 5). (ΕΑ)</p>

58. **ΕΛ:** *Πώς πάνε, κόρακα, τα παιδιά σου; Όσο πάνε και μαυρίζουν.*
ΙΣΠ:
- *Quien nace lechón, muere cochino. (ΕΑ)*
 - *La cabra siempre tira al monte. (ΕΑ)*
 - *Muda el lobo los dientes, mas no las mientes. (ΕΑ)*
 - *Toda criatura torna a su natura. (ΕΑ)*
 - *El hijo de la gata, ratones mata. (ΕΑ)*
 - *Genio y figura hasta la sepultura. (ΕΑ)*
 - *La mona vestida de seda, mona se queda. (ΕΑ)*
59. **ΕΛ:** *Ρωτώντας πας στην Πόλη.*
ΙΣΠ:
- *Preguntando se va a Roma. (ΚΑ) / Quien lengua ha, a Roma va. (ΕΑ) / Teniendo lengua y qué comer, irá el hombre por do quier (RM). (ΕΑ)*
 - *Quien busca encuentra. (ΕΑ)*
 - *Por preguntar nada se pierde. (ΕΑ)*
60. **ΕΛ:** *Τα λεφτά πάνε στα λεφτά.*
ΙΣΠ:
- *Dinero llama a dinero (NEIA, 347). (ΚΑ)*
 - *[El] Dinero llama [al] dinero (AR, 148). (ΚΑ)*
61. **ΕΛ:** *Ψόφησε το βόιδι μας, πάει η κολιγιά μας.*
ΙΣΠ:
- *A río pasado, santo olvidado. (ΕΑ)*
 - *Comida hecha, compañía deshecha. (ΕΑ)*
 - *Si te he visto no me acuerdo. (ΕΑ)*
 - *En tiempo de higos, no faltan amigos. (ΕΑ)*
62. **ΕΛ:** *Από την Πόλη έρχομαι και στην κορφή κανέλα.*
ΙΣΠ:
- *No tener pies ni cabeza. (ΕΑ)*
 - *Hablar por hablar. (ΕΑ) / Hablar por no estar callado (NEIA, 582). (ΕΑ)*
63. **ΕΛ:** *Έλα παππού/παππούλη [μου], να σου δείξω τ'αμπελοχώραφά/τ'αμπέλια σου.*
ΙΣΠ: *¡Qué vas a enseñarme a mí, que fui cocinero antes que fraile! (NEIA, 494). (ΕΑ)*
64. **ΕΛ:** *Η κακή είδηση δεν αργεί να έρθει.*
ΙΣΠ: *Las malas noticias no tardan en llegar. (ΚΑ) / Las malas noticias llegan las primeras. (ΚΑ) / [Las] Malas nuevas, como el rayo llegan. (ΚΑ) / La noticia mala llega volando; y la buena cojeando (AR, 139). (ΚΑ)*
65. **ΕΛ:** *Καλομελέτα κι έρχεται.*
ΙΣΠ:
- *Míralo con optimismo que todo saldrá bien (NEIA, 279). (ΕΑ)*
 - *Cuando el río suena agua lleva. (ΕΑ)*
66. **ΕΛ:** *Μετά τη μπόρα έρχεται η γαλήνη.*
ΙΣΠ: *Siempre que llueve, escampa (AR, 153). (ΕΑ)*

67. ΕΛ: *Όταν θα 'ρθει ένα κακό, σέρνει μαζί του κι άλλο.*
 ΙΣΠ: *Las desgracias nunca vienen solas* [NEΙΑ (275), ΑΡ (170)]. (ΕΑ)
68. ΕΛ: *Τρώγοντας έρχεται η όρεξη.*
 ΙΣΠ: *Comer y rascar todo es empezar* (NEΙΑ, 463). (ΕΑ)

Από τον παραπάνω πίνακα συμπεραίνουμε τα εξής:

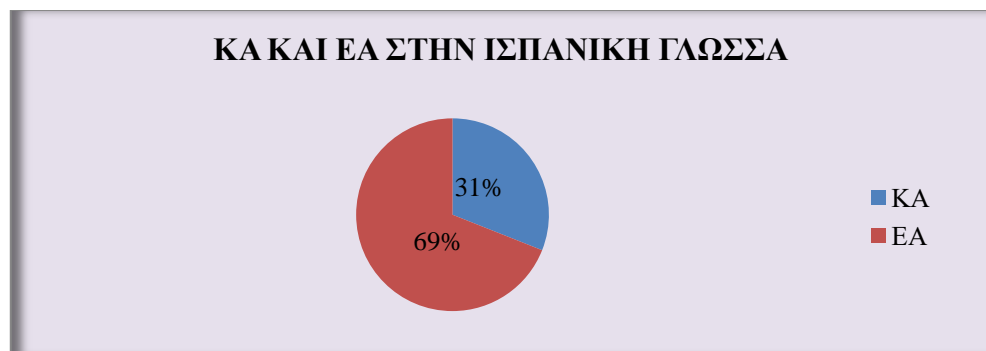
α) Για τις 41 ΠΜ της ισπανικής γλώσσας εντοπίσαμε 63 παροιμιολογικές αντιστοιχίες στην ελληνική γλώσσα, εκ των οποίων οι 17 είναι ΚΑ και οι 46 είναι ΕΑ.

β) Για τις 27 ΠΜ της ελληνικής γλώσσας εντοπίσαμε 64 παροιμιολογικές αντιστοιχίες στην ισπανική γλώσσα, εκ των οποίων οι 20 είναι ΚΑ και οι 44 είναι ΕΑ.

Όλα τα παραπάνω συνοψίζονται στα Γραφήματα 10 και 11 που ακολουθούν, όπου διαφαίνονται τα ποσοστά των ΚΑ και ΕΑ σε κάθε γλώσσα αντίστοιχα:

Γράφημα 10-ΚΑ και ΕΑ στην ελληνική γλώσσα

Γράφημα 11-ΚΑ και ΕΑ στην ισπανική γλώσσα

Σ' αυτό το σημείο, αξίζει να αναφερθούμε στην αντιστοιχία που εμφανίζουν οι ΠΜ στις δύο γλώσσες αναφορικά με τη χρήση των υπό μελέτη ρημάτων και αυτό προφανώς το εξετάσαμε μόνο στην περίπτωση της κυριολεκτικής αντιστοιχίας. Πιο συγκεκριμένα, από τον Πίνακα 29 εξάγουμε το συμπέρασμα ότι από τις 24 ΠΜ με κυριολεκτική αντιστοιχία, οι 17 παρουσιάζουν το υπό μελέτη ρήμα και στις δύο γλώσσες, ενώ οι υπόλοιπες 7 ΠΜ δεν το εμφανίζουν και στις δύο γλώσσες, παρά το γεγονός ότι πρόκειται για κυριολεκτική αντιστοιχία. Οι ΠΜ με αυτή την αναντιστοιχία είναι οι εξής:

1) **ΙΣΠ:** *[El] Dar va con el tomar.*

ΕΛ: *Δούναι και λαβείν.*

2) **ΙΣΠ:** *Cada uno va a su anío, y yo, al mío.*

ΕΛ: *Καθένας για την πάρτη του και εγώ για τη δική μου.*

3) **ΙΣΠ:** *La mala noticia viene como saeta, la buena, como carreta.*

ΕΛ: *Τα άσχημα νέα μαθαίνονται αμέσως, τα καλά νέα καθυστερούν.*

4) **ΙΣΠ:** *Más vale prevenir el mal a tiempo que, después de venido, buscar el remedio.*

ΕΛ: *Καλύτερο το προλαμβάνειν παρά το θεραπεύειν.*

5) **ΙΣΠ:** *No hay suerte que venga, que achaque no tenga.*

ΕΛ: *Δεν υπάρχει χαρά δίχως θλίψη.*

6) **ΕΛ:** *Τα λεφτά πάνε στα λεφτά.*

ΙΣΠ: *Dinero llama a dinero (NEIA, 347).*

7) **ΕΛ:** *Η κακή είδηση δεν αργεί να έρθει.*

ΙΣΠ: *Las malas noticias no tardan en llegar. / Las malas noticias llegan las primeras. / [Las] Malas nuevas, como el rayo llegan. / La noticia mala llega volando; y la buena cojeando (AR, 139).*

Επιπλέον, στο σύνολο των ΠΜ που αποδελτιώσαμε, εντοπίσαμε 25 ΠΜ (11 στην ισπανική και 14 στην ελληνική) που εμπεριέχονταν σε περισσότερα από τρία λεξικά. Κατ' επέκταση, η ύπαρξη αυτών των μονάδων σε τέσσερα και πλέον λεξικά μπορεί να συνδέεται με υψηλό βαθμό χρήσης τους - τώρα ή στο παρελθόν - ή απλώς να σημαίνει ότι οι μονάδες αυτές είναι αρκετά γνωστές. Αυτές οι ΠΜ είναι οι εξής:

Ισπανική γλώσσα:

- *[Allí] donde fueres, haz lo que vieres* [AR (44), GLR (88), RE (116), DRDP (200), RM].
- *[Los] Dineros del sacristán, cantando se vienen y cantando se van* [RE (183), DRDP (195), RM].
- *¿A do [dónde] irá el buey que no are, [sino al matadero/pues arar sabe]?* [GLR (379), RE (35), DRDP (7), RM]
- *Cada uno habla de la feria como le va en ella* [NDEG (711), GLR (41), RE (80), DRDP (103), RM].
- *El pobre y el cardenal, todos van por igual* [GLR (43), RE (137, 289), DRDP (12, 580), RM].
- *Ir por lana y volver trasquilado* [AR (56), GLR (510), DRDP (298), RM].
- *Piano piano, se va lontano* [AR (77), GLR (113), RE (240), DRDP (450), RM].
- *Quien/el que [se] fue / va a Sevilla, perdió su silla* [AR (84), GLR (192), RE (262), DRDP (514), RM].
- *Tanto va el cántaro al río hasta que se rompe* [AR (96), GLR (92), RE (290), DRDP (581), RM].
- *De casta le viene al galgo el ser rabilargo* [NDEG (307), RE (101), DRDP (170), RM].
- *No hay mal que por bien no venga* [AR (70), GLR (66), RE (219), DRDP (401), RM].

Ελληνική γλώσσα:

- *Αν είσαι και παπάς, με την αράδα σου θα πας* [ΛΣΕΔΓ (172), ΧΛΝΓ (240), ΝΕΙΑ (66), ΠΓ (17,57), ΛΦΠ (65)].

- *Ας πάει και το παλιάμπελο* [ΛΣΕΔΓ (1039), ΧΛΝΓ (1209), ΝΕΙΑ (551), ΕΠ (51)].
- *Κίνησε να πάει κι έτυχε μέρα Σάββατο* [ΛΣΕΔΓ (1208), ΧΛΝΓ (1409), ΝΕΙΑ (477), ΕΠ (176)].
- *Ν'αφήσουμε [αφήσαμε] το γάμο, να πάμε για πουρνάρια* [ΛΣΕΔΓ (1143), ΧΛΝΓ (294), ΝΕΙΑ (551), ΠΓ (118), ΛΦΠ (118)].
- *Όσα πάνε κι όσα 'ρθούνε* [ΛΣΕΔΓ (530), ΧΛΝΓ (622), ΕΠ (150), ΛΑ (224)].
- *Όταν εσύ πήγαινες, εγώ γυρίζα / ερχόμουν* [ΛΣΕΔΓ (323), ΧΛΝΓ (1279), ΝΕΙΑ (551), ΕΠ (161), ΑΡ (171), ΛΑ (223)].
- *Πήγε για μαλλί και βγήκε κουρεμένος* [ΛΣΕΔΓ (755), ΧΛΝΓ (964), ΝΕΙΑ (551), ΕΠ (52), ΠΓ (204), ΛΦΠ (520), ΑΡ (177)].
- *Πήγε για μαλλί και κάθισε λεχώνα* [ΛΣΕΔΓ (1104, 246), ΧΛΝΓ (965), ΝΕΙΑ (551), ΕΠ (92), ΠΓ (204)].
- *Πολλές φορές πάει η στάμνα για νερό και γυρίζει, μια φορά πάει και τσακίζει / δε γυρίζει* [ΛΣΕΔΓ (1260), ΧΛΝΓ (1472), ΝΕΙΑ (709), ΠΓ (204), ΑΡ (179)].
- *Πού πας ξυπόλητος στ'αγκάθια;* [ΛΣΕΔΓ (9), ΧΛΝΓ (32), ΝΕΙΑ (5), ΕΠ (174), ΛΦΠ (457), ΛΑ (21)].
- *Από την Πόλη έρχομαι και στην κορφή κανέλα* [ΛΣΕΔΓ (655), ΧΛΝΓ (763), ΝΕΙΑ (582), ΕΠ (68), ΛΦΠ (87), ΛΑ (230)].
- *Εκεί που είσαι ήμουν κι εδώ που είμαι θα 'ρθεις* [ΛΣΕΔΓ (414), ΧΛΝΓ (501), ΕΠ (125), ΠΓ (185)].
- *Καλομελέτα κι έρχεται* [ΛΣΕΔΓ (645), ΧΛΝΓ (754), ΝΕΙΑ (279), ΕΠ (145), ΠΓ (27)].

- *Τρώγοντας έρχεται η όρεξη* [ΛΣΕΔΓ (1012, 1379), ΧΛΝΓ (1629), ΝΕΙΑ (463), ΛΦΠ (673)].

Τέλος, σχετικά με τα αποτελέσματα της δικής μας πρότασης (Π), η οποία βασίζεται σε προφορικές πηγές, αξίζει να αναφέρουμε ότι το σύνολο των προτάσεων τόσο στις παροιμιολογικές αντιστοιχίες όσο και στις συνώνυμες ΠΜ στην ισπανική και την ελληνική γλώσσα ανέρχεται στις 84. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάσαμε 42 προτάσεις παροιμιολογικών αντιστοιχιών και συνωνύμων ΠΜ στην ισπανική γλώσσα και 42 επιπλέον προτάσεις παροιμιολογικών αντιστοιχιών και συνωνύμων ΠΜ στην ελληνική γλώσσα. Οι εν λόγω προτάσεις απεικονίζονται αναλυτικά στους Πίνακες 31 και 32 που ακολουθούν:

Πίνακας 31-Προτάσεις παροιμιολογικών αντιστοιχιών και συνωνύμων ΠΜ στην ισπανική γλώσσα

ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	Προτάσεις παροιμιολογικών αντιστοιχιών	Προτάσεις συνωνύμων ΠΜ
Από 1 πρόταση	Σε 11 διαφορετικές παροιμιολογικές αντιστοιχίες	Σε 2 συνώνυμες ΠΜ
Από 2 προτάσεις	Σε 3 διαφορετικές παροιμιολογικές αντιστοιχίες	-
Από 5 προτάσεις	Σε 2 διαφορετικές παροιμιολογικές αντιστοιχίες	-
Από 6 προτάσεις	Σε 1 παροιμιολογική αντιστοιχία	-
Από 7 προτάσεις	-	Σε 1 συνώνυμη ΠΜ
Σύνολο: 42 προτάσεις	33 προτάσεις παροιμιολογικών αντιστοιχιών	9 προτάσεις συνωνύμων ΠΜ

Πίνακας 32-Προτάσεις παροιμιολογικών αντιστοιχιών και συνωνύμων ΠΜ στην ελληνική γλώσσα

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	Προτάσεις παροιμιολογικών αντιστοιχιών	Προτάσεις συνωνύμων ΠΜ
Από 1 πρόταση	Σε 6 διαφορετικές παροιμιολογικές αντιστοιχίες	Σε 4 συνώνυμες ΠΜ
Από 2 προτάσεις	Σε 1 παροιμιολογική αντιστοιχία	Σε 4 συνώνυμες ΠΜ
Από 3 προτάσεις	Σε 2 διαφορετικές παροιμιολογικές αντιστοιχίες	-
Από 4 προτάσεις	Σε 1 παροιμιολογική αντιστοιχία	-
Από 5 προτάσεις	-	Σε 1 συνώνυμη ΠΜ
Από 7 προτάσεις	Σε 1 παροιμιολογική αντιστοιχία	-
Σύνολο: 42 προτάσεις	25 προτάσεις παροιμιολογικών αντιστοιχιών	17 προτάσεις συνωνύμων ΠΜ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Συμπεράσματα

Στην παρούσα μελέτη πραγματοποιήσαμε μια αντιπαραβολική μελέτη και ανάλυση των *παροιμιολογικών μονάδων* που περιέχουν τα ρήματα κίνησης *ir* και *venir* της ισπανικής γλώσσας και *πηγαίνω* και *έρχομαι* της ελληνικής αντίστοιχα.

Η συλλογή της βάσης δεδομένων πραγματοποιήθηκε με την αποδελτίωση 18 μονόγλωσσων και δίγλωσσων λεξικών της ισπανικής και ελληνικής γλώσσας. Χρησιμοποιήθηκαν λεξικά γενικής χρήσης αλλά και εξειδικευμένα λεξικά (λεξικά φρασεολογισμών, λεξικά με παροιμίες και γνωμικά, θεματολογικά λεξικά), έντυπης μορφής καθώς και 1 ηλεκτρονικό λεξικό της ισπανικής. Τόσο στην ισπανική όσο και στην ελληνική γλώσσα εντοπίσαμε ΠΜ που εμπεριέχουν τα ρήματα κίνησης *ir/venir* και *πηγαίνω/έρχομαι* αντίστοιχα και ο αριθμός των ΠΜ που συλλέχθηκε και για τις δύο γλώσσες ανέρχεται στις 405.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν μέσω των δεδομένων που συνελέγησαν είναι τα ακόλουθα:

- Στην ισπανική γλώσσα εντοπίστηκαν 286 ΠΜ, εκ των οποίων οι 187 ΠΜ αφορούν το ρήμα *ir* και οι 99 ΠΜ το ρήμα *venir*. Αντίστοιχα, στην ελληνική γλώσσα εντοπίστηκαν 119 ΠΜ, εκ των οποίων οι 77 ΠΜ περιέχουν το ρήμα *πηγαίνω* και οι 42 ΠΜ το ρήμα *έρχομαι*. Επομένως, η αρχική μας υπόθεση πως πλήθος ΠΜ θα εντοπίζεται και στις δύο γλώσσες επαληθεύεται μεν, αλλά όχι σε ανάλογο ποσοστό ανάμεσα στις δύο γλώσσες, αφού όπως προκύπτει στην ισπανική υπερτερούν αρκετά.
- Σχετικά με τις λεξιλογικές παραλλαγές (*variantes*), στην ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε 32 λεξιλογικές παραλλαγές σε σύνολο 187 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *ir* και 10 λεξιλογικές παραλλαγές σε σύνολο 99 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *venir*. Αντίστοιχα, στην ελληνική γλώσσα εντοπίσαμε 2 λεξιλογικές

παραλλαγές σε σύνολο 77 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *πηγαίνω* και καμία λεξιλογική παραλλαγή σε σύνολο 42 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *έρχομαι*.

- Αναφορικά με το πεδίο του θέματος (*tema*), για την ισπανική γλώσσα το εντοπίσαμε σε 162 ΠΜ σε πλήθος 187 του ρήματος *ir* και σε 80 ΠΜ σε πλήθος 99 του ρήματος *venir*. Οι θεματικές κατηγορίες που εντοπίστηκαν συχνότερα στα λεξικά είναι: *consejos [συμβουλές]* (21 ΠΜ), *animales [ζώα]* (17 ΠΜ), *religi6n [θρησκεία]* (16 ΠΜ), *comida [φαγητό]* (16 ΠΜ), *vicios y malos h6bitos [ελαττώματα και κακές συνήθειες]* (14 ΠΜ), *dinero y economía [χρήματα και οικονομία]* (14 ΠΜ), *fortuna [τύχη]* (13 ΠΜ), *oficios y trabajos [επάγγελμα και απασχόληση]* (12 ΠΜ). Στην ελληνική γλώσσα το εντοπίσαμε σε 41 ΠΜ σε πλήθος 77 του ρήματος *πηγαίνω* και σε 19 ΠΜ σε πλήθος 42 του ρήματος *έρχομαι*. Οι θεματικές κατηγορίες που εντοπίστηκαν συχνότερα στα λεξικά είναι: *χρόνος* (5 ΠΜ), *καιρός-εποχές-καιρικές συνθήκες* (4 ΠΜ).
- Στην ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε 64 καταγραφές που περιελάμβαναν το είδος της ΠΜ (*tipo de UP*) σε σύνολο 187 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *ir* και 22 καταγραφές σε σύνολο 99 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *venir*. Ο επικρατέστερος όρος για το είδος των ΠΜ είναι εκείνος του *refrán*. Αντίστοιχα, στην ελληνική γλώσσα εντοπίσαμε 19 καταγραφές σε σύνολο 77 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *πηγαίνω* και 7 σε σύνολο 42 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *έρχομαι*. Αντιστοίχως, ο επικρατέστερος όρος για το είδος των ΠΜ είναι εκείνος της *παροιμίας*.
- Όσον αφορά τη σημασία (*sentido*) της κάθε ΠΜ, οι καταγραφές μας για την ισπανική γλώσσα είναι 187 ΠΜ σε σύνολο 187 που αφορούν το ρήμα *ir* και 99 καταγραφές σημασίας σε σύνολο 99 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *venir*. Αντίστοιχα, στην ελληνική γλώσσα εντοπίσαμε 44 καταγραφές σημασίας σε

σύνολο 77 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *πηγαίνω* και 19 σε σύνολο 42 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *έρχομαι*.

- Στις υπό μελέτη ΠΜ εντοπίσαμε συγκεκριμένο (contexto) σε 28 ΠΜ από τις 187 που αφορούν το ρήμα *ir* και σε 8 ΠΜ από τις 99 που αφορούν το ρήμα *venir* στην ισπανική γλώσσα, ενώ στην ελληνική γλώσσα εντοπίσαμε συγκεκριμένο σε 3 ΠΜ από τις 77 που αφορούν το ρήμα *πηγαίνω* και σε 3 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *έρχομαι*.
- Σχετικά με τις συνώνυμες (sinónimos) ΠΜ, για την ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε 36 συνώνυμες σε σύνολο 187 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *ir* και 11 συνώνυμες σε σύνολο 99 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *venir*, ενώ στην ελληνική γλώσσα εντοπίσαμε 11 συνώνυμες σε σύνολο 77 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *πηγαίνω* και 4 συνώνυμες σε σύνολο 42 ΠΜ που αφορούν το ρήμα *έρχομαι*.
- Όσον αφορά τη χρήση (uso) της κάθε ΠΜ, για την ισπανική γλώσσα εντοπίσαμε την καταγραφή χρήσης της ΠΜ σε 45 ΠΜ από το σύνολο των 187 που αφορούν το ρήμα *ir* και σε 14 ΠΜ από το σύνολο των 99 που αφορούν το ρήμα *venir*. Από αυτές για τις οποίες εντοπίσαμε καταγραφή για τη χρήση τους, οι 31 εξ αυτών είναι απαρχαιωμένες (en desuso), 12 ΠΜ είναι ελάχιστα σε χρήση (poco usadas), 10 ΠΜ βρίσκονται σε τρέχουσα χρήση (uso actual) και μόνο 6 ΠΜ χρησιμοποιούνται πολύ (muy usadas). Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί ότι, τόσο για το ρήμα *πηγαίνω* όσο και για το ρήμα *έρχομαι* στην ελληνική γλώσσα, δεν εντοπίστηκε καμία καταγραφή σε κανένα από τα λεξικά που αποδελτιώσαμε αναφορικά με τη χρήση των ΠΜ.
- Αναφορικά με τις παροιμιολογικές αντιστοιχίες ανάμεσα στις δύο γλώσσες, εντοπίσαμε 68 ΠΜ που παρουσιάζουν αντιστοιχία, η οποία προέκυψε είτε από την αποδελτίωση των λεξικών, είτε ως αποτέλεσμα δικής μας πρότασης.

Αναζητώντας τις αντιστοιχίες από την ισπανική προς την ελληνική γλώσσα, εντοπίσαμε 41 ΠΜ που παρουσιάζουν παροιμιολογική αντιστοιχία. Αντιστρόφως, από την ελληνική προς την ισπανική γλώσσα, εντοπίσαμε 27 ΠΜ με παροιμιολογική αντιστοιχία. Πιο συγκεκριμένα, σχετικά με την κυριολεκτική και εννοιολογική αντιστοιχία τα αποτελέσματά μας είναι τα ακόλουθα:

α) Σε σύνολο 41 ΠΜ της ισπανικής γλώσσας εντοπίσαμε 63 παροιμιολογικές αντιστοιχίες στην ελληνική γλώσσα, εκ των οποίων οι 17 είναι ΚΑ και οι 46 είναι ΕΑ.

β) Σε σύνολο 27 ΠΜ της ελληνικής γλώσσας εντοπίσαμε 64 παροιμιολογικές αντιστοιχίες στην ισπανική γλώσσα, εκ των οποίων οι 20 είναι ΚΑ και οι 44 είναι ΕΑ.

Και στις δύο παραπάνω περιπτώσεις διαφαίνεται με σαφήνεια πως οι ΕΑ υπερτερούν των ΚΑ σε ποσοστό άνω του 50% τόσο στην ισπανική όσο και την ελληνική γλώσσα.

- Κατά την αποδελτίωση των λεξικών, στο σύνολο των 405 ΠΜ εντοπίσαμε 25 ΠΜ (11 στην ισπανική και 14 στην ελληνική) που καταγράφονται σε περισσότερα από τρία λεξικά.

Τέλος, το σύνολο των δικών μας προτάσεων (Π) τόσο στις παροιμιολογικές αντιστοιχίες όσο και στις συνώνυμες ΠΜ στην ισπανική και την ελληνική γλώσσα ανέρχεται στις 84. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάσαμε 42 προτάσεις παροιμιολογικών αντιστοιχιών και συνωνύμων ΠΜ στην ισπανική γλώσσα και 42 επιπλέον προτάσεις παροιμιολογικών αντιστοιχιών και συνωνύμων ΠΜ στην ελληνική γλώσσα.

Στην παρούσα μέλετη έγινε μια προσπάθεια να εντοπιστεί σε ποιό βαθμό οι ΠΜ ανάμεσα στις δύο γλώσσες εμφανίζουν αντιστοιχίες. Ως εκ τούτου, προκύπτει πως σε παροιμιολογικό επίπεδο οι γλώσσες αυτές δεν παρουσιάζουν μεγάλη εγγύτητα, καθώς το ποσοστό κυριολεκτικής αντιστοιχίας ήταν αρκετά μικρό σε σχέση με εκείνο της εννοιολογικής αντιστοιχίας.

Ανάμεσα στους σκοπέλους που αντιμετωπίσαμε κατά τη συγγραφή αυτής της εργασίας συγκαταλέγεται η ποικιλία όρων τόσο στον τομέα της φρασεολογίας όσο και της παροιμιολογίας ως αποτέλεσμα της έλλειψης ομοφωνίας από πλευράς ερευνητών, καθώς επίσης και το ζήτημα της ταξινόμησης των μονάδων. Και τα δύο αυτά θέματα (ορολογία και ταξινόμηση) ανήκουν στα πλέον σημαντικά κατά την ενασχόληση με τον κλάδο αυτό, και δυστυχώς, ακόμη και σήμερα εξακολουθούν να χρήζουν αποσαφήνισης από την επιστημονική κοινότητα. Ωστόσο, όπως αναφέρει ο Χρύσου (60), «η ποικιλία όρων στον επιστημονικό κλάδο της φρασεολογίας δεν αποτελεί απαραίτητα μειονέκτημα, με την προϋπόθεση ότι δεν δημιουργεί ασάφειες και επικαλύψεις στο χαρακτηρισμό διακριτών γλωσσικών φαινομένων, αλλά αντανακλά τα ποικίλα χαρακτηριστικά που διέπουν το φρασεολογικό λεξιλόγιο».

Μια άλλη δυσκολία που συναντήσαμε ήταν εκείνη της περιορισμένης λεξικολογικής βιβλιογραφίας με ΠΜ στην ελληνική γλώσσα. Ενδεικτικό είναι το γεγονός πως αρκετά λεξικά που αποδελτιώσαμε, παρουσίαζαν τις ΠΜ χωρίς επεξήγηση, κατηγοριοποίηση ή κάποιο παράδειγμα. Επιπλέον, εντοπίσαμε μόνο δύο δίγλωσσα λεξικά (ελληνικής-ισπανικής) με ΠΜ (τα RM και LM) και αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δυσκολία εντοπισμού των παροιμιολογικών αντιστοιχιών ανάμεσα στις δύο γλώσσες και κατ'έκταση την αναζήτησή τους μόνο μέσω των λεξικών γενικής χρήσης. Όπως γίνεται αντιληπτό, αυτός ο τρόπος εντοπισμού δεν ήταν ο πιο ενδεδειγμένος, καθώς τα λεξικά γενικής χρήσης δεν εξειδικεύονται σε

φρασεολογισμούς και προφανώς δεν τους πραγματεύονται λεπτομερώς. Για αυτόν τον λόγο, ενδέχεται να υπάρχουν ΠΜ που δεν έχουν αποδελτιωθεί.

Ένας ακόμη περιορισμός υπήρξε εκείνος της μη επαρκούς γνώσης του πολιτισμικού υποβάθρου των ΠΜ (καθώς σύμφωνα με το θεωρητικό πλαίσιο η αρχική καταγραφή τους ενδέχεται να ξεκινά από τον Μεσαίωνα και στα λεξικά που αποδελτιώσαμε δεν αντλήσαμε πληροφορίες σχετικές με τη χρονολογία εμφάνισής τους) και ως εκ τούτου δεν κατέστη δυνατή η αξιοποίηση της πραγματολογικής παραμέτρου της θεωρίας της Mellado Blanco με σκοπό την εξαγωγή επιπρόσθετων συμπερασμάτων.

Ελπίζουμε η έρευνά μας να συμβάλει στην περαιτέρω μελέτη του αντικειμένου της φρασεολογίας, και πολύ περισσότερο της παροιμιολογίας και να αποτελέσει τη βάση μελλοντικών ερευνών που σχετίζονται με την εύρεση παροιμιολογικών αντιστοιχιών. Επιπλέον, η αποδελτίωση περισσότερων και ακόμη πιο επικαιροποιημένων λεξικών θα οδηγούσε σε πιο πλήρη συμπεράσματα. Η εν λόγω μελέτη θα μπορούσε να διευρυνθεί και σε άλλα ζεύγη ρημάτων που εντοπίζονται με υψηλή συχνότητα στα εγχειρίδια διδασκαλίας ή σε ζεύγη ρημάτων που παρουσιάζουν ενδεχομένως δυσκολίες ως προς τη χρήση τους (π.χ. llevar / traer).

Σημαντική για το παρόν και το μέλλον της φρασεολογίας και της παροιμιολογίας είναι η γλωσσολογία των σωμάτων κειμένων. Η οπτική της γλωσσολογίας σωμάτων κειμένων αποδέχεται ως βασική αρχή τη συχνότητα, την ακολουθία και τη συνεμφάνιση, σύμφωνα με τις οποίες διακρίνονται λεξικά συμπλέγματα ανεξάρτητα από το περιεχόμενο και τη σημασία τους (Φέρλας 24). Η αξιοποίησή τους θα συνέβαλε στον εντοπισμό ΠΜ σε σώματα κειμένων με τις μεθόδους της υπολογιστικής γλωσσολογίας.

Ένα επιπλέον ζήτημα που θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο μελλοντικής έρευνας είναι η ιστορική αναγωγή των διαγλωσσικών αντιστοιχιών των ΠΜ (διαγλωσσικές επαφές, πολιτιστική παράδοση).

Τέλος, η πιο ενδελεχής μελέτη των ΠΜ σε γλωσσολογικό επίπεδο θα μπορούσε να οδηγήσει σε περισσότερες προτάσεις ταξινόμησής τους, ενώ σε πραγματολογικό επίπεδο θα μπορούσε να αναδειξει θέματα που σχετίζονται με τη χρήση και την πολιτισμική εγγύτητα των γλωσσών, καθώς επίσης και με την προέλευσή τους.

Βιβλιογραφία

Α. Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Acevedo, Pablo. «Dificultades para una definición de la paremia. La sentencia en la codificación de propiedades discursivas.» *Dicenda. Cuadernos de Filología Hispánica* 2006: 5-13.
- Almarza Acedo, Nieves. *Diccionario clave de uso del español actual*. 1. Atenas: Patakis, 2007.
- Almela Pérez, Ramón και Julia Sevilla Muñoz. «Paremiología contrastiva: propuesta de análisis lingüístico.» *Revista de Investigación Lingüística* 2000: 7-47.
- Álvarez, Carlos Alberto Crida και Julia Sevilla Muñoz. «La problemática terminológica en los estudios paremiológicos.» *Anuari de Filologia. Estudis de Lingüística* 2015: 67-77.
- Anscombe, Jean-Claude. «La gnomicidad/genericidad de las paremias desde el punto de vista del tiempo y del aspecto.» *RILCE* 2018: 573-604.
- . «Les Proverbes sont-ils des expressions figées?» *Cahiers de Lexicologie* 2003: 159-173.
- . «Proverbes et formes proverbiales: valeur évidentielle et argumentative.» *Langue française* 1994: 95-107.
- Arnaud, Pierre. «Réflexions sur le proverbe.» *Cahiers de Lexicologie* 1991: 6-27.
- Bally, Charles. *Traité de stylistique française*. París: Klincksieck, 1951[1909].
- Beinhauer, Werner. *El español coloquial*. 3. Madrid: Gredos, 1982[1978].
- Bolly, Catherine. «Les unités phraséologiques : un phénomène linguistique complexe ? [Διδακτορική διατριβή, Université catholique de Louvain].» Louvain-la-Neuve, 2008.
- Boughaba, Mohammed. «La equivalencia fraseológica en la traducción español-árabe: el caso de las locuciones.» *Linred: Lingüística en la Red* 2017: 1-19.
- Bréhier, Odile και Yannis Skoufis. *El nuevo diccionario español-griego [Το νέο ισπανο-ελληνικό λεξικό]*. Αθήνα: Texto, 2014.
- Bréhier, Odile. *Το νέο ελληνο-ισπανικό λεξικό [El nuevo diccionario griego-español]*. Αθήνα: Texto, 2006.
- Buendía Castro, Míriam. *La fraseología en lexicografía y terminografía. Aplicaciones a la traducción*. Granada: Comares, 2020.

- Buitrago Jiménez, Alberto. *Diccionario de dichos y frases hechas*. Madrid: Espasa-Calpe, 1996.
- Carneado Moré, Zoila Victoria. «Algunas consideraciones sobre el caudal fraseológico del español hablado.» Carneado Moré, Zoila Victoria και Antonia María Tristán Pérez. *Estudios de fraseología*. La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1985. 7-38.
- Casares, Julio. *Introducción a la lexicografía moderna*. Madrid: CSIC, 1992[1950].
- Chrissou, Marios. «Deutsche und neugriechische Phraseologismen mit animalistischer Lexik. Eine kontrastive Analyse auf der Wörterbuch- und der Textebene.» *Essener Linguistische Skripte* 2001: 89-121.
- Corpas Pastor, Gloria. «Corrientes actuales de la investigación fraseológica en Europa.» *Euskera ikerketa aldizkaria* 2001: 21-49.
- . *Diez años de investigación en fraseología: Análisis sintáctico-semánticos, contrastivos y traductológicos*. Frankfurt: Vervuert Iberoamericana, 2003.
- Corpas Pastor, Gloria. «El uso de las paremias en un corpus del español peninsular actual.» Wotjak, Gerd. *Estudios de fraseología y fraseografía del español actual*. Frankfurt am Main/Madrid: Vervuert/Iberoamericana, 1998. 365-393.
- . *Las Lenguas de Europa: estudios de fraseología, fraseografía y traducción*. Editorial Comares, 2000.
- . *Manual de fraseología española*. Madrid: Gredos, 1996.
- Corpas Pastor, Gloria και Károly Morvay. *Los estudios de fraseología y fraseografía en la península ibérica*. 2002. https://commonweb.unifr.ch/artsdean/pub/gestens/f/as/files/4740/25257_112322.pdf.
- Coseriu, Eugenio. *Gramática, semántica, universales (estudios de lingüística funcional)*. Madrid: Gredos, 1978.
- . *Lecciones de lingüística general*. Madrid: Gredos, 1981.
- . «Structure lexicale et enseignement du vocabulaire.» *Actes du premier colloque internationale de linguistique appliquée*. 1964. 175-217.
- . *Teoría del lenguaje y lingüística general*. Madrid: Gredos, 1967.
- Cowie, Anthony Paul. *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications*. Oxford: Oxford University Press, 1998.

- Crida Álvarez, Carlos Alberto. «Fraseología comparada del Español y el Griego Moderno. Campo Virgen.» Tarrío, Germán Conde. *Nouveaux apports l'étude des expressions figées*. Fernelmont: E.M.E., 2007. 113-127.
- . *Fraseo-paremiología e interculturalidad*. Επιμ. Carlos Alberto Crida Álvarez. Αθήνα: Τα καλώς κείμενα, 2010.
- . «Las paremias: propuesta de clasificación y definición de los tipos de paremias [Seminario para la formación doctoral. Facultad de Filología, Universidad Complutense de Madrid].» 2012a.
- . «Paremiología y paremiografía contrastivas español-griego moderno.» *Actas XIV Congreso AIH*. 2004. 191-197.
- . «Problemática presente en la terminología de la fraseología y la paremiología [Seminario para la formación doctoral. Facultad de Filología, Universidad Complutense de Madrid].» Madrid, 2012b.
- . «Terminología y metodología en estudios fraseológicos y paremiológicos [Seminario para la formación doctoral. Facultad de Filología, Universidad Complutense de Madrid].» 2012c.
- . *Ανθολογία ισπανικών παροιμιών και παροιμιωδών φράσεων με αντιστοιχίες στα ελληνικά και αντίστροφα. Antología de refranes del griego moderno y frases hechas con correspondencias en español y viceversa*. Αθήνα: Κώδικας, 1999.
- Crida Álvarez, Carlos Alberto. «Εισαγωγή.» Crida Álvarez, Carlos Alberto. *14+1 Μελέτες Φρασεολογίας και Παροιμιολογίας*. Αθήνα: Τα καλώς κείμενα, 2015. 25-38.
- Crida Álvarez, Carlos Alberto και Gerasimos Zoras . *Son Paremias. Diccionario de concordancias paremiológicas griegas, españolas, italianas*. Αθήνα: Efstathiadis Group, 2005.
- Dimoula, Lefki και Ana Isabel Ron. *Ισπανοελληνικό Λεξικό, Εκφράσεις & Ιδιωματισμοί [Diccionario Español-Griego, Expresiones & Idiomatismos]*. Αθήνα: Κάουφμαν, 2008.
- Dobrovol'skij, Dmitrij και Elisabeth Piirainen. «Cognitive theory of metaphor and idiom analysis.» *Jezikoslovlje* 2005: 7-35.
- . «Cultural Knowledge and idioms.» *International Journal of English Studies (IJES)* 2006: 27-41.
- . *Figurative language: cross-cultural and cross-linguistic perspectives*. Oxford: Elsevier, 2005.
- Doval, Gregorio. *Del hecho al dicho*. Madrid: Ediciones del Prado., 1995.

- . *Refranero temático español*. Madrid: Ediciones del Prado, 1997.
- . *Refranero temático español. Recopilación de 5.000 refranes con comentarios de los 2.000 más significativos*. Barcelona: Círculo de lectores, 1998.
- Fotopoulou, Aggeliki. «Classification des phrases figées, ayant un complément libre. Problèmes liés aux compléments “datifs”.» *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 10ης ετήσιας συνάντησης του τομέα γλωσσολογίας της φιλοσοφικής σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης 9-11 Μαΐου 1989*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης, 1990. 119-129.
- García Yelo, Marina. «La didáctica de las paremias en clase de Gramática contrastiva.» *Paremia* 2006: 83-92.
- García-Page Sánchez, Mario. *Introducción a la fraseología española. Estudio de las locuciones*. Barcelona: Anthropos, 2008.
- González Rey, María Isabel. «A fraseodidáctica: un eido da fraseoloxía aplicada.» *Cadernos de Fraseoloxía Galega* 2004: 113-130.
- Gross, Gaston. «Degré de figement de noms composés.» *Langages* 1988: 57-72.
- . *Les expressions figées en français, noms composés et autres locutions*. Paris: Orphys, 1996.
- Gross, Maurice. «Les limites de la phrase figée.» *Langages* 1988: 7-22.
- Guia, Josep. *Fraseologia i estil. Enigmes literaris a la València del segle XV*. València : E. Climent, 1998.
- Guiraud, Pierre. *Que sais-je? Les locutions françaises*. Paris: Presses Universitaires de France, 1961.
- Hernando Cuadrado, Luis Alberto. *El refrán como unidad lingüística del discurso repetido*. Madrid: Escolar y Mayo, 2010.
- Iribarren, José María. *El porqué de los dichos. Sentido, origen y anécdota de los dichos, modismos y frases proverbiales de España con otras muchas curiosidades*. Pamplona: Gobierno de Navarra, 2005.
- Junceda, Luis. *Diccionario de refranes, dichos y proverbios*. 5. Madrid: Espasa-Calpe, 2015.
- Leontaridi, Eleni, Natividad Peramos Soler και Marina Ruiz Morales. «Las unidades fraseológicas del español: su enseñanza y adquisición en la clase de ELE.» *Jornadas de formación del profesorado en la enseñanza de ELE y la literatura española contemporánea*. Θεσσαλονίκη, 2008. 187-206.
- Lewandowski, Theodor. *Diccionario de lingüística*. Madrid: Cátedra, 1982.

- Luque Durán, Juan de Dios; Pamies Bertrán, Antonio. *Léxico y fraseología*. Granada: Método, 1998.
- Lyons, John. *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1968.
- . *Semantics*. 2 τόμ. Cambridge: Cambridge University Press, 1977.
- Mejri, Salah. «Le figement lexical.» *Cahiers de Lexicologie* 2003: 23-39.
- . «Le figement lexical: nouvelles tendances.» *Cahiers de Lexicologie* 2002: 213-225.
- . «Traduction, poésie, figement et jeux de mots.» *Meta* 2000: 412-423.
- Mellado Blanco, Carmen. «Acercamiento al fenómeno de la polisemia en la Fraseología del alemán.» *Paremia* 1998a: 113-120.
- . *Fraseologismos somáticos del alemán*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2004.
- . «La pupila es la "niña": las metáforas de los lexemas somáticos del alemán y el español.» *Paremia* 2009: 53-63.
- . «Parámetros específicos de equivalencia en las unidades fraseológicas (con ejemplos del español y el alemán).» *Revista de filología* 2015: 153-174.
- Merino, Ana. *El gran libro de los refranes*. Madrid: Libsa, 2006.
- Mieder, Wolfgang. «Historia y futuro de los refranes comunes en Europa.» *Paremia* 2000: 15-24.
- Milner, George. «De l'armature des locutions proverbiales : essai de taxonomie sémantique.» *L'Homme* 1969: 4-70.
- Mogorrón Huerta, Pedro. «Compréhension et traduction des locutions verbales.» *Meta: Journal des traducteurs* 2008: 244-252.
- . «Estudio contrastivo de las frases "ser-estar"+prep X en español y "être" en francés [Tesis doctoral].» València: Universitat de València, 1996.
- . *La expresividad en las locuciones verbales españolas y francesas*. Alicante: Secretariado de Publicaciones de la Universidad de Alicante, 2002.
- Moliner, María. *Diccionario de uso del español (a-i)*. 3. Madrid: Gredos, 2007.
- . *Diccionario de uso del español (j-z)*. 3. Madrid: Gredos, 2007.
- Montoro del Arco, Esteban Tomás. *Teoría fraseológica de las locuciones particulares. Las locuciones prepositivas, conjuntivas y marcadoras en español*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2006.

- Mura, Giovanna Angela. «Fraseología y fraseodidáctica digitales en E/LE.» *Normas*: 2018: 248-258.
- . *La fraseología del desacuerdo: los esquemas fraseológicos en español y en italiano*. [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Universidad Complutense de Madrid], 2012.
- Nagy Taleb Mohamed, Mohamed Lemine. *Estudio contrastivo y traductológico del refrán en árabe y español: La traducción de refranes hasaníes al español [Διδακτορική διατριβή]*. Granada: Universidad de Granada, 2016.
- Pamies Bertrán, Antonio. «De la Idiomaticidad y sus Paradojas.» Conde Tarrío, Germán. *Nouveaux apports à l'étude des expressions figées*. Fernelmont: E.M.E., 2007. 173-204.
- Pamies Bertrán, Antonio. «La fraseología a través de su terminología.» Martín Ríos, José Javier. *Estudios lingüísticos y culturales sobre China*. Granada: Comares, 2019. 105-134.
- Penadés Martínez, Inmaculada. *Diccionario de locuciones verbales para la enseñanza del español*. Madrid: Arco Libros, 2002.
- . *La enseñanza de las Unidades Fraseológicas*. Madrid: Arco Libros, 1999.
- . «La fraseología y su objeto de estudio.» *Linred* 2012: 1-17.
- . *La Hiponimia en las Unidades Fraseológicas*. Cádiz: Universidad de Cádiz, 2000.
- . «Las construcciones fraseológicas desde la perspectiva lexicográfica.» *Linred* 2021: 1-27.
- Peramos Soler, Natividad και José Juárez Batista Rodríguez. «Οι γλωσσικές μεταβολές στις φρασεολογικές μονάδες της ισπανικής γλώσσας.» *Proceedings of the 1st International Conference on "Language in a changing world"*. Αθήνα: Leontaridi et al., 2008. 472-477.
- Peramos Soler, Natividad. «Φρασεολογική Σύγκριση μεταξύ της Νεοελληνικής και Ισπανικής Γλώσσας.» *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 24ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ. Θεσσαλονίκη*, 2004. 554-559.
- Ramos Nogueira, Luis Carlos. «La traducción de la fraseología en la obra de Carlos Ruiz Zafón en el par lingüístico español-portugués.» [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Universidad de Granada], 2017.
- Real Academia Española. Diccionario de la lengua española*. 22. Madrid: Espasa, 2001.

- Refranero multilingüe*. Επιμ. Julia Sevilla Muñoz και M.I.T Zurdo Ruiz-Ayúcar. 2009. <<http://cvc.cervantes.es/lengua/refranero/>>.
- Romero Ganuza, Paula. «La delimitación de las unidades fraseológicas (UF) en la investigación alemana y española.» *Interlingüística* 2007: 905-914.
- Roos, Eckhard. «Contrastive analysis and the translation of idioms: some remarks on contrasting idioms.» Kühlwein, Wolfgang, Gisela Thome και Wolfram Wilss. *Kontrastive Linguistik und Übersetzungswissenschaft*. München: Fink, 1981. 230-238.
- Ruiz Gurillo, Leonor. *Aspectos de fraseología teórica española*. Valencia: Universitat de València, Departamento de Filología Española, 1997.
- . *Ejercicios de fraseología*. Madrid: Arco Libros, 2002.
- . *La fraseología del español coloquial*. Barcelona: Ariel, 1998.
- . *Las locuciones en español actual*. Madrid: Arco Libros, 2001.
- Sancho Cremades, Pelegrí. *Introducció a la fraseologia : aplicació al valencià col.loquial*. València: Denes, 1999.
- Saussure, Ferdinand de. *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας*. Αθήνα: Παπαζήση, 1979.
- Schapira, Charlotte. *Les stéréotypes en français : proverbes et autres formules*. Paris: Orphys, 1999.
- Sciutto, Virginia. «Apuntes historiográficos de la fraseología española. La variedad argentina.» *Lingue e Linguaggi* 2015: 285-303.
- Seco, Manuel. *Diccionario de dudas y dificultades de la lengua española*. 10. Madrid: Espasa Calpe, 1998.
- . *Diccionario del español actual*. Madrid: Aguilar, 1999.
- Seco, Manuel, Olimpia Andrés και Gabino Ramos. *Diccionario fraseológico documentado del español actual-Locuciones y modismos españoles*. Madrid: Santillana, 2009.
- Sevilla Muñoz, Julia. «El refranero hoy.» *Paremia* 2009: 215-226.
- . *Hacia una aproximación conceptual de las paremias francesas y españolas*. Madrid: Editorial Complutense, 1988.
- . «Julio Casares, iniciador de la fraseología moderna española.» *Paremia* 2018: 11-22.

- «Las paremias españolas: Clasificación, definición y correspondencia francesa.» *Paremia* 1993: 15-20.
- «Les proverbes et phrases proverbiales français, et leurs équivalences en espagnol.» *Langages* 2000: 98-109.
- «Sobre la paremiología española.» *EUSKERA* 1996: 641-672.
- Sevilla Muñoz, Julia και Carlos Alberto Crida Álvarez. «Las paremias y su clasificación.» *Paremia* 2013: 105-114.
- Sevilla Muñoz, Julia και Manuel Sevilla Muñoz. «Técnicas de la traducción paremiológica (francés-español).» *Proverbium* 2000: 369-386.
- Suárez Cuadros, Simón José. «La escuela soviética y sus aportaciones a la fraseología.» *Interlingüística* 2007: 999-1008.
- Tamba, Irène. *Que sais-je? La sémantique*. Paris : Presses Universitaires de France, 2005.
- Taylor, Archer. *The Proverb*. Cambridge: Cambridge Mass, 1931.
- Thun, Harald. «Probleme der Phraseologie. Untersuchungen zur wiederholten Rede mit Beispielen aus dem Französischen, Italienischen, Spanischen und Rumänischen.» *Beihefte zur Zeitschrift für romanische Philologie* . Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1978.
- Timofeeva, Larissa. «Los principios definitorios de las unidades fraseológicas: nuevos enfoques para viejos problemas.» *ELUA* 2008: 243-262.
- «Sobre la traducción traductológica.» *ELUA* 2012: 405-432.
- Tresorukova, Irina. «Κατάταξη των φρασεολογισμών της Ελληνικής γλώσσας.» 2014. https://www.eens.org/EENS_congresses/2014/tresorukova_irina.pdf.
- Tristá Pérez, Antonia María. *Fraseología y contexto*. La Habana: Editorial de Ciencias Sociales, 1988.
- Tristá Pérez, Antonia María. «La fraseología y la fraseografía.» Wotjak, Gerd. *Estudios de fraseología y fraseografía del español actua*. Vervuert Iberoamericana, 1998.
- Urbina, Jesús Cantera Ortiz de και Julia Sevilla Muñoz, *1001 refranes españoles con su correspondencia en ocho lenguas (alemán, árabe, francés, italiano, polaco, provenzal y ruso)*. Madrid: Ediciones Internacionales Universitarias, 2008.
- Varela, Fernando και Hugo Kubarth. *Diccionario fraseológico del español moderno*. Madrid: Gredos, 1996.

- Vranic, Gordana. *Hablar por los codos. Frases para un español cotidiano*. Madrid: Edelsa, 2004.
- Wotjak, Gerd. «Algunas observaciones acerca del significado de expresiones idiomáticas verbales en el español actual.» *Anuario de Lingüística Hispánica* 1985: 213-225.
- . «En torno a la traducción de unidades fraseológicas.» *Linguistische Arbeitsberichte (LAB)* 1983: 56-80.
- . *Estudios de fraseología y fraseografía del español actual*. Vervuert: Iberoamericana, 1998.
- Zholobova, Anna. *Unidades fraseológicas de origen bíblico en español y ruso*. [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Universidad de Granada], 2011.
- Zuluaga Gómez, Francisco. «Locuciones, dichos y refranes sobre el lenguaje: unidades fraseológicas fijas e interacción verbal.» *Forma y función* 18 (2005): 250-282.
- Zuluaga, Alberto. «Análisis y traducción de unidades fraseológicas desautomatizadas.» *PhinN* 2001: 67-83.
- . *Introducción al estudio de las expresiones fijas*. Frankfurt am Main, Bern, Cirencester/U.K.: P.D. Lang, 1980.
- . «La fijación fraseológica.» *Thesaurus* 1975b: 225-248.
- . «Traductología y Fraseología.» *Paremia* 1999: 537-549.

B. Ελληνική βιβλιογραφία

- Αναγνωστοπούλου, Ίνα και Λία Μπουσούνη-Γκέσουρα. *1864 Παροιμίες και γνωμικά-Ξέρουμε τι σημαίνουν;*. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2014.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Άννα και Αγγελική Ευθυμίου. *Οι στερεότυπες εκφράσεις και η διδακτική της Νέας Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας*. Αθήνα: Πατάκης, 2006.
- Βλαχόπουλος, Στέφανος. *Λεξικό των Ιδιοτισμών της Νέας Ελληνικής*. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2007.
- Γούτσος, Διονύσης. «Βιβλιοκριτική: Χρηστικό Λεξικό της Ακαδημίας Αθηνών.» *Γλωσσολογία* 2015: 51-56.
- . *Γλώσσα, κείμενο, ποικιλία, σύστημα*. Αθήνα: Κριτική, 2012.
- Γούτσος, Διονύσης και Γεωργία Φραγκάκη. *Εισαγωγή στη γλωσσολογία σωμάτων κειμένων*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015.

- Γούτσος, Διονύσης. «Λεξικά συμπλέγματα και στερεοτυπία στον δημοσιογραφικό λόγο.» *Ζητήματα επικοινωνίας* 2009: 75-89.
- Δεμίρη-Προδρομίδου, Ε, Δ Νικολαΐδου-Νέστορα και Ν Τρύφωνα-Αντωνοπούλου. *Η γλώσσα των ιδιωτισμών και των εκφράσεων*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2002.
- Δημητρίου, Αντώνης. *Λεξικό Νεοελληνισμών-Ιδιωτισμοί, στερεότυπες μεταφορές, παρομοιώσεις, λέξεις και φράσεις*. Αθήνα: Γρηγόρη, 1995.
- Δημοπούλου, Βαρβάρα. «Το λεξιλόγιο της φύσεως στις στερεότυπες εκφράσεις και στους ιδιωτισμούς: Σημσιολογική ανάλυση και εφαρμογή στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως ξένης γλώσσας [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών].» 2010.
- Διακογιώργη, Κλεοπάτρα και Αγγελική Φωτοπούλου. «Οι στερεότυπες προτάσεις και η επεξεργασία τους από παιδιά σχολικής ηλικίας.» *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 22ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ., 27-29 Απριλίου 2001*. Θεσσαλονίκη, 2002. 180-191.
- Δουλαβέρας, Αριστείδης. «Η λειτουργικότητα των παροιμιών στην εποχή μας.» Crida Álvarez, Carlos Alberto. *14+1 Μελέτες Φρασεολογίας και Παροιμιολογίας*. Αθήνα: Τα καλώς κείμενα, 2015. 170-193.
- . *Νεοελληνικός παροιμιακός λόγος*. Θεσσαλονίκη: Αντ. Σταμούλης Εκδοτικός Οίκος, 2010.
- Θώμου, Παρασκευή. «Λεξι(λογι)κές συνάψεις (lexical collocations) στη Νέα Ελληνική ως ξένη γλώσσα [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Κρήτης].» 2006.
- . «Λεξικό πολυλεκτικών μονάδων (multi-word units) της Νέας Ελληνικής: Ένα εργαλείο για την υποστήριξη της διδασκαλίας της δεύτερης γλώσσας.» *Γλωσσολογία* 2014: 83-96.
- Καρβέλα, Ιωάννα. «Οι παροιμίες της γερμανικής και της ελληνικής γλώσσας. Συγκριτική και διδακτική προσέγγιση.» Crida Álvarez, Carlos Alberto. *14+1 Μελέτες Φρασεολογίας και Παροιμιολογίας*. Αθήνα: Τα καλώς κείμενα, 2015. 90-122.
- Κόνσολας, Παναγιώτης και Mercedes Roldán Luceno. *2000 locuciones y modismos, español-griego [2000 εκφράσεις & ιδιωτισμοί]*. Αθήνα: Librería española Nikolopoulos, 2014.
- Κριαράς, Εμμανουήλ. *Νέο Ελληνικό Λεξικό-Λεξικό της Σύγχρονης Ελληνικής Δημοτικής Γλώσσας*. Αθήνα : Εκδοτική Αθηνών, 2007.

- Κρίδα-Άλβαρεθ, Κάρλος-Άλμπέρτο. «Προσδιορίζοντας το ελληνικό παροιμιακό μίνιμουμ.» Crida Álvarez, Carlos Alberto. *14+1 Μελέτες Φρασεολογίας και Παροιμολογίας*. Αθήνα: Τα καλώς κείμενα, 2015. 308-318.
- Λουκάτος, Δημήτριος. *Εισαγωγή στην ελληνική λαογραφία*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1978.
- Μερακλής, Μιχαήλ. *Παροιμίες Ελληνικές και των άλλων βαλκανικών λαών*. Αθήνα: Πατάκης, 1985.
- Μίνη, Μαριάννα και Αγγελική Φωτοπούλου. «Τυπολογία των πολυλεκτικών ρηματικών εκφράσεων στα λεξικά της Νέας Ελληνικής: όρια και διαφοροποιήσεις.» *Selected Papers from the 18th ISTAL. School of English*. Θεσσαλονίκη, 2009. 491-503.
- Μιχαήλ-Δέδε, Μαρία. *2500 Ελληνικές Παροιμίες*. Αθήνα: Φιλότυπον, 2010.
- Μότσιου, Βικτώρια. «Ελευθερία και δέσμευση στη γλώσσα (Η περίπτωση των ιδιωτισμών).» Τόμ. 16. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 1987. 231-255.
- . *Στοιχεία λεξικολογίας. Εισαγωγή στη νεοελληνική λεξικολογία*. Αθήνα: Νεφέλη, 1994.
- Μουστάκη, Αργυρώ. «Οι στερεότυπες εκφράσεις με το βοηθητικό ρήμα είμαι στα νέα ελληνικά.» *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 12ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. 18-19 Απριλίου 1991*. Θεσσαλονίκη, 1992. 155-168.
- Μπαμπινιώτης, Γεώργιος. *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, 2002.
- Μυτούλα, Αικατερίνη. «Η νεοελληνική παροιμία.» Αφοί Κυριακίδη, 2006.
- . «Ίσοδύναμες παροιμίες της ελληνικής και της αγγλικής.» *Selected Papers from the 19th ISTAL*. Θεσσαλονίκη, 2011.
- Νατσούλης, Τάκης. *3000 Λέξεις και φράσεις παροιμιώδεις*. Αθήνα: Σμυρνιωτάκη, 2011.
- Ευδόπουλος, Γιώργος. *Λεξικολογία. Εισαγωγή στην ανάλυση της λέξης και του λεξικού*. Αθήνα : Πατάκης, 2008.
- Παπαζαφείρη, Ιωάννα. *Ρήσεις, γνωμικά, φράσεις από τις Γραφές*. Αθήνα: Σμίλη, 1995.
- Παρασκευά, Ειρήνη. «La evaluación de lo oral : el caso de las traducciones griegas de las paremias contenidas en El Quijote [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών].» 2017.

- Σαραντάκος, Νίκος. *Λόγια του Αέρα*. Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2013.
- . *Το αλφαβητάρι των ιδιοματικών εκφράσεων*. Αθήνα: Διάυλος, 1997.
- Σύγχρονο λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας*. 8. Αθήνα: Πατάκη, 1998.
- Συμεωνίδης, Χαράλαμπος. *Εισαγωγή στην ελληνική φρασεολογία*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας, 2000.
- Τραυλού, Μαρία-Ανδρονίκη. «Διαβάθμιση των φρασεολογισμών στα αναλυτικά προγράμματα και στα εγχειρίδια διδασκαλίας της ελληνικής ως Γ2. [Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών].» 2017.
- Τριανταφυλλίδη, Ίδρυμα. *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη, 1998.
- Τριανταφυλλίδης, Μανώλης. *Νεοελληνική γραμματική της δημοτικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών ΑΠΘ, 1996.
- Τσακνάκη, Ολυμπία. «Προβληματική της παροιμίας στη μετάφραση: Η χρήση της στη νέα ελληνική και η ηλεκτρονική της επεξεργασία [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης].» 2005.
- Φέρλας, Αντώνιος-Έκτωρ. «Ο προκατασκευασμένος λόγος στα Ελληνικά και Αγγλικά: μια μελέτη βασισμένη σε σώματα κειμένων με προεκτάσεις στη διδασκαλία της γλώσσας [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών].» Αθήνα, 2011.
- Φυτράκη, Συντακτική Ομάδα. *Μείζον Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Φυτράκης, 2011.
- Φωτοπούλου, Αγγελική. «Ανάλυση των συστατικών των στερεότυπων προτάσεων. Παρατηρήσεις σχετικά με την ταξινόμησή τους.» *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 14ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*. 27-29 Απριλίου 1993. Θεσσαλονίκη, 1993. 273-292.
- . «Ταξινόμηση των στερεότυπων προτάσεων στα νέα ελληνικά-μορφοσυντακτική ανάλυση των προτάσεων με ένα αντικείμενο.» *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 9ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*. 18-20 Απριλίου 1988. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης, 1989. 223-241.
- Χέλμη, Ευλαμπία. «Συγκριτική φρασεολογία Ισπανικής-Ελληνικής: τα Λεξιλογικά Διώνυμα [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών].» 2011.

Χερουβείμ, Σοφία. «Los somatismos de la cabeza en español y en griego moderno. Estudio comparativo [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών].» 2017.

Χιώτη, Αλεξάνδρα. «Οι παγιωμένες εκφράσεις της νέας ελληνικής: ιστορική διάσταση, ταξινόμηση και στερεοτυπικότητα [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης].» 2010.

Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 2014.

Χρύσου, Μάριος. «Οι στερεότυπες εκφράσεις ανάμεσα στη Γλωσσολογία και τη Διδακτική: το παράδειγμα της Γερμανικής ως ξένης γλώσσας.» Crida Álvarez, Carlos Alberto. *14+1 Μελέτες Φρασεολογίας και Παροιμιολογίας*. Αθήνα: Τα καλώς κείμενα, 2015. 58-89.

Γ. Λεξικά

Almarza Acedo, Nieves (coord). *Diccionario clave de uso del español actual*. 1. Atenas: Patakis, 2007.

Bréhier, Odile και Yannis Skoufis (dir.). *El nuevo diccionario español-griego [Το νέο ισπανο-ελληνικό λεξικό]*. Αθήνα: Texto, 2014.

Bréhier, Odile (dir.). *Το νέο ελληνο-ισπανικό λεξικό [El nuevo diccionario griego-español]*. Αθήνα: Texto, 2006.

Buitrago Jiménez, Alberto. *Diccionario de dichos y frases hechas*. Madrid: Espasa-Calpe, 1996.

Crida Álvarez, Carlos Alberto. *Ανθολογία ισπανικών παροιμιών και παροιμιωδών φράσεων με αντιστοιχίες στα ελληνικά και αντίστροφα. Antología de refranes del griego moderno y frases hechas con correspondencias en español y viceversa*. Αθήνα: Κώδικας, 1999.

Crida Álvarez, Carlos Alberto και Gerasimos Zoras. *Son Paremias. Diccionario de concordancias paremiológicas griegas, españolas, italianas*. Αθήνα: Efstathiadis Group, 2005.

Dimoula, Lefki και Ana Isabel Ron. *Ισπανοελληνικό Λεξικό, Εκφράσεις & Ιδιωματισμοί [Diccionario Español-Griego, Expresiones & Idiomatismos]*. Αθήνα: Κάουφμαν, 2008.

Iribarren, José María. *El porqué de los dichos. Sentido, origen y anécdota de los dichos, modismos y frases proverbiales de España con otras muchas curiosidades*. Pamplona: Gobierno de Navarra, 2005.

Junceda, Luis. *Diccionario de refranes, dichos y proverbios*. 5. Madrid: Espasa-Calpe, 2015.

- Merino, Ana (ed.). *El gran libro de los refranes*. Madrid: Libsa, 2006.
- Moliner, María. *Diccionario de uso del español (a-i)*. 3. Madrid: Gredos, 2007.
- . *Diccionario de uso del español (j-z)*. 3. Madrid: Gredos, 2007.
- Penadés Martínez, Inmaculada. *Diccionario de locuciones verbales para la enseñanza del español*. Madrid: Arco Libros, 2002.
- Real Academia Española. *Diccionario de la lengua española*. 22. Madrid: Espasa, 2001.
- Refranero multilingüe*. Επιμ. Julia Sevilla Muñoz και M.I.T Zurdo Ruiz-Ayúcar. 2009. <<http://cvc.cervantes.es/lengua/refranero/>>.
- Seco, Manuel. *Diccionario de dudas y dificultades de la lengua española*. 10. Madrid: Espasa Calpe, 1998.
- . *Diccionario del español actual*. Madrid: Aguilar, 1999.
- Seco, Manuel, Olimpia Andrés και Gabino Ramos. *Diccionario fraseológico documentado del español actual-Locuciones y modismos españoles*. Madrid: Santillana, 2009.
- Urbina, Jesús Cantera Ortiz de και Julia Sevilla Muñoz, *1001 refranes españoles con su correspondencia en ocho lenguas (alemán, árabe, francés, italiano, polaco, provenzal y ruso)*. Madrid: Ediciones Internacionales Universitarias, 2008.
- Varela, Fernando και Hugo Kubarth. *Diccionario fraseológico del español moderno*. Madrid: Gredos, 1996.
- Αναγνωστοπούλου, Ένα και Λία Μπουσούνη-Γκέσουρα. *1864 Παροιμίες και γνωμικά-Ξέρουμε τι σημαίνουν;*. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2014.
- Βλαχόπουλος, Στέφανος. *Λεξικό των Ιδιωτισμών της Νέας Ελληνικής*. Αθήνα: Κλειδάριθμος, 2007.
- Δεμίρη-Προδρομίδου, Ε, Δ Νικολαΐδου-Νέστορα και Ν Τρύφωνα-Αντωνοπούλου. *Η γλώσσα των ιδιωτισμών και των εκφράσεων*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2002.
- Δημητρίου, Αντώνης. *Λεξικό Νεοελληνισμών-Ιδιωτισμοί, στερεότυπες μεταφορές, παρομοιώσεις, λέξεις και φράσεις*. Αθήνα: Γρηγόρη, 1995.
- Κόνσολας, Παναγιώτης και Mercedes Roldán Luceno. *2000 locuciones y modismos, español-griego [2000 εκφράσεις & ιδιωματισμοί]*. Αθήνα: Librería española Nikolopoulos, 2014.
- Κριαράς, Εμμανουήλ. *Νέο Ελληνικό Λεξικό-Λεξικό της Σύγχρονης Ελληνικής Δημοτικής Γλώσσας*. Αθήνα : Εκδοτική Αθηνών, 2007.

- Μερακλής, Μιχαήλ. *Παροιμίες Ελληνικές και των άλλων βαλκανικών λαών*. Αθήνα: Πατάκης, 1985.
- Μιχαήλ-Δέδε, Μαρία. *2500 Ελληνικές Παροιμίες*. Αθήνα: Φιλότυπον, 2010.
- Μπαμπινιώτης, Γεώργιος. *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, 2002.
- Νατσούλης, Τάκης. *3000 Λέξεις και φράσεις παροιμιώδεις*. Αθήνα: Σμυρνωτάκη, 2011.
- Παπαζαφείρη, Ιωάννα. *Ρήσεις, γνωμικά, φράσεις από τις Γραφές*. Αθήνα: Σμίλη, 1995.
- Σαραντάκος, Νίκος. *Λόγια του Αέρα*. Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2013.
- Τριανταφυλλίδη, Ίδρυμα. *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη, 1998.
- Φυτράκη, Συντακτική Ομάδα. *Μείζον Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Φυτράκης, 2011.
- Χαραλαμπίδης, Χριστόφορος. *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών, 2014.

Παράρτημα: Παροιμιολογικές μονάδες με τις αντιστοιχίες τους στα λεξικά που αναζητήθηκαν

VERBO IR

No	UP	NDEG TEXTO (ES-GR)	AR	GLR	RE	DRDP	RM (online)
1	[El] Perro de Escoriza, que se iba del pueblo la víspera de carnaval, y no volvía hasta el miércoles de ceniza.	-	-	-	-	<p>Temática: Animales. Perro avisado éste, sin duda, pues sabedor, por experiencia, de que durante aquellos días de Don Carnal los pollastres del pueblo gustaban de amarrar al rabo de los canes vagabundos mil objetos sonoros, justo el lunes de Antruejo ponía tierra por medio y ya no volvía hasta el miércoles de ceniza, en que con la Cuaresma tornaba también la cordura a la chavalería. El refrán tiene, pues, un claro sentido precautorio, y así se utiliza. (pág. 448)</p>	-

2	[El] Que a la tienda va y viene, dos casas mantiene.	-	-	-	-	Temática: Dinero y Economía. Desaconseja, por antieconómico, comprar asiduamente en las tiendas. Y así, dice otro: Quien no compra en la plaza, sino en la tienda, más que a su casa, la del tendero sustenta. (pág.479)	-
3	[La] Compañía del ahorcado: ir con él y dejarlo colgado.	-	-	-	-	Temática: Vicios y malos hábitos. En su sentido lineal expresa que los acompañantes que asisten al reo le abandonan no bien es ejecutado; en sentido general, denuncia con reproche a los que, en lugar de prestar el auxilio debido, escurren el bulto a la primera de cambio. (pág. 130)	-

4	[Allí] donde fueres, haz lo que vieres.	<p>Όχι όπως ήξερες, αλλά όπως βρήκες (σελ. 879).</p>	<p>Συμβουλεύει να συμπεριφερόμαστε σύμφωνα με τα ήθη και τα έθιμα του τόπου όπου βρισκόμαστε. Κατά τον τόπο όπου πας, έτσι και να περνάς. (σελ. 44)</p>	<p>Temática: Prudencia. Aconseja seguir los usos y costumbres del lugar en el que nos establecemos. Su significado se amplía hasta advertir de la necesidad de no sobresalir entre extraños, porque se puede ser objeto de burlas, envidias o murmuraciones. (pág. 88)</p>	<p>Recomienda adaptarse a las normas y costumbres del lugar a donde se va. (pág. 116)</p>	<p>Temática: Pueblos, ciudades y países. Aconseja acomodarse a los usos y costumbres del lugar donde se esté. Si bien no tan extremadamente como lo hizo aquel aldeanete que al dictado no tanto del refrán como de las machaconas advertencias del que le llevaba consigo a un teatro de la corte, apenas vio, allá en la embocadura del patio de butacas, que un grupo de amigos se saludaba con efusión, rompió él a decir, cabeceando ceremoniosamente a diestra y siniestra: "¡Buenas noches, buenas noches, buenas noches...!" (pág. 200)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Adaptabilidad. De uso actual. Recomienda, por educación, acomodarse a las costumbres y usos del país en el que uno se encuentra, al tiempo que aconseja no singularizarse saliendo de los modos y usos establecidos en cada lugar para evitar conflictos. Contexto: «Y no lo extrañe nadie, ni lo censure nadie, ni quiera apartarse de ello nadie; porque hay un refrán que es todo un tratado de filosofía, y hay que repetírselo á los altos y á los bajos, pero á los altos sobretodo: ¡A</p>
---	---	---	--	---	---	--	--

							<p>donde fueres, haz lo que vieres!» (Eusebio Blasco, Páginas íntimas. Madrid: Librería de Leopoldo Martínez, 1885-1901=1905, pp. 133-134).</p> <p>Contexto: «[...] y me mandó dos padrinos para preguntarme si le había querido ofender, y yo le mandé otros dos (porque hay que vivir con el mundo, y donde fueres haz lo que vieres) para que dijese a los otros que no [...]» (Clarín, Leopoldo Alas, Apolo en Pafos. Barcelona: Universidad de Barcelona, 1889=1989, p. 19).</p>
--	--	--	--	--	--	--	--

5	[El] Criminal va a caballo; y la justicia, en carreta.	-	-	-	-	Temática: Vicios y malos hábitos. Denuncia los numerosos delitos que quedan impunes por la lentitud con que actúa la justicia. (pág. 142)	-
6	[El] Dar va con el tomar.	-	-	-	-	Temática: Virtudes. Así lo recoge Gracián en <i>El criticón</i> , dando a entender que las personas deben mostrarse agradecidas y corresponder siempre a los favores recibidos. (pág. 166)	-
7	[El] Ir mucho a la corte hace que la bolsa acorte.	-	-	-	-	Temática: Dinero y Economía. Porque la corte en el pasado era el centro de la vida política, y en ella rivalizaban los poderosos en boato y opulencia, con el consiguiente derroche. (pág. 298)	-
8	[El] Mejor racimo no va al lagar.	-	-	-	-	Temática: Comida. Porque el viñador se lo come en el pago, o de camino, el transportista. (pág. 354)	-

9	[El] Que va a Santa Coloma, en un año va y en otro torna.	-	-	-	-	Temática: Santos-Pueblos, ciudades y países. Así se dice porque la festividad de Santa Coloma se celebra el 31 de diciembre, y a poco que durase la fiesta, se regresaba de ella al año siguiente. (pág. 487)	-
10	[La] Campana no va a misa, pero avisa.	-	-	-	-	Temática: Religión. Así dice figuradamente en alabanza de las incontables misiones de alerta y pregón que este instrumento ha prestado siempre. Por extensión, alude a los que alertan de alguna situación peligrosa, pero huyen de ella. (pág. 109)	-
11	[La] Cera que va delante es la que alumbra.	-	-	-	-	Aconseja adelantarse en hacer las buenas obras y no confiar en que los que nos sucedan las hagan por nosotros. (pág. 118)	-

12	[Los] Dineros del sacristán, cantando se vienen y cantando se van.	-	-	-	-	Temática: Dinero y economía-Religión. Reprende la facilidad con que se gastan aquellas cosas que no ha costado esfuerzo conseguir. (pág. 195)	-
13	¡Viva Fernando y vamos robando!	-	-	Frase que se aplica para reprender conductas inmorales bajo el amparo de los poderosos. Se utiliza también para describir una situación de impunidad o de prepotencia. (pág. 486)	-	Temática: Monarquía. Refrán acuñado en tiempos de Fernando VII, expresa festivamente el caos sociopolítico que reinaba en aquella época. Actualmente se dice en alusión a toda circunstancia donde cada cual actúa fuera de las normas. (pág. 632)	-
14	¿A do [dónde] irá el buey que no are, [sino al matadero/pues arar sabe]?	-	-	Temática: Trabajo. Enseña la conveniencia de tener un trabajo, y también el trabajo para el que se es preparado. (pág. 379)	Siguiendo el ejemplo del buey, cuya condición es la de trabajar en el campo como animal de tiro, sobre todo en las labores de labranza, cada cual debe aceptar la tarea que le corresponda. En general, señala	Temática: Animales-Pobreza. Dice figuradamente que el pobre, vaya donde vaya, salvo al cementerio, está condenado a trabajar. (pág. 7)	Tipo: Refrán. Ideas clave: Esfuerzo - Desgracia - Vejez - Laboriosidad. En desuso. Tomando como referente el buey, animal cuya ocupación principal era la de ser animal de tiro, en especial, en las labores

					<p>que en cualquier oficio hay trabajos que soportar, por lo que está equivocado quien piensa que cambiando de oficio o de lugar trabajará menos. También se aplica al pobre que, vaya donde vaya, tendrá que trabajar. (pág. 35)</p>		<p>de labranza, esta paremia afirma que, en cualquier ocupación, hay trabajos y dificultades que soportar, de modo que no cabe eludirlos cambiando de oficio o de lugar. Se aplica también a quien se ve obligado a trabajar adonde quiera que vaya o a quien en vano huye en este mundo de problemas porque los encuentra en cualquier parte. En esta línea, se encuentra el sentido de la adivinanza, cuya respuesta es - A la carnicería o al matadero, y que encierra la reflexión amarga de que sólo le espera la</p>
--	--	--	--	--	---	--	--

							<p>muerte a quien ya no puede trabajar.</p> <p>Contexto: «¡Ay, cuytada de mí, en qué lazo me he metido! que por me mostrar solícita y esforçada pongo mi persona al tablero. ¿Qué haré, cuytada, mezquina de mí, que ni el salir afuera es provechoso, ni la perseverancia careçe de peligro? Pues ¿yré, o tornarme he? ¡Oh dubdosa y dura perplexidad! No sé quál escoja por más sano. ¡En el osar, manifiesto peligro, en la covardía, denostada pérdida! ¿Adónde irá el</p>
--	--	--	--	--	--	--	--

							buey que no are?. Cada camino descubre sus dañosos y hondos barrancos» (Fernando de Rojas, La Celestina. Madrid: Cátedra, 1507 = 1989, p. 149).
15	¿A dó vas bien? A do más se tien.	-	-	-	-	Da a entender que los que son semejantes en pareceres, complacencias o genio tienden a buscarse unos a otros, por lo regular con un fin malicioso. Análogamente, pero con sentido inverso, afirma aquel otro tan conocido: Dinero llama dinero. (pág. 7)	-

16	¿A dó vas mal? Donde hay más.	-	-	-	-	Indica que las desgracias, por lo común, nunca llegan solas. Tanto que, casi a modo de consuelo, suele decirse: <i>Si te quitan la mula y te dejan el ronzal, menos mal.</i> (pág. 8)	-
17	¿Adónde va la lengua? Adonde duelen las muelas.	-	-	-	Instintivamente, cuando duele una muela, la lengua se va a ella como para tratar de aliviarla. Cada uno conoce mejor que nadie lo que le conviene y lo que le perjudica, así como sus penas y alegrías. (pág. 52)	-	Tipo: Refrán. Ideas clave: Beneficio - Perjuicio. En desuso. Igual que de modo instintivo la lengua va a la muela que duele para aliviarla, cada uno sabe mejor que nadie lo que le perjudica o lo que le conviene. Contexto: «[...] el ser Cristiano, y enemigo de los Dioses inmortales, que sería la corona de vuestra eloquente invectiva. Es vulgar adagio,

							<p>pero mas que vulgarmente expresivo, que allí va la lengua, donde duele la muela, y como á Tamyris no le picava el que San Pablo fuesse Christiano ni el menoscabo del culto de sus Dioses, sino el frustrársele su casamiento, à ese blanco enderezava la batería de sus razones, ni hubiera reparado en otro, à no intervenir la malicia de los dos Iudas, que se le sugirieron» (Jaume Vilar, El Triunfo milagroso de la omnipotencia en la vida, martyrios y milagros de [...])</p>
--	--	--	--	--	--	--	---

							Santa Tecla. Barcelona: Imprenta Rafael Figuerola, 1697, p. 41).
18	¿Dónde va Vicente? - Donde va la gente.	Exp. Fam. Ακολουθώ το παράδειγμα των άλλων, κάνω ό, τι κάνουν όλοι οι άλλοι (σελ. 1531).	—	—	Se emplea para comentar, generalmente con cierta ironía, el comportamiento de quienes se exceden en la imitación de los demás. Sinónimo: Donde una	—	Tipo: Refrán. Ideas clave: Opinión - Gregarismo. De uso actual. Se critica a las personas carentes de criterio personal que imitan el comportamiento de otros.

					<p>cabra va, allá quieren ir todas. (pág. 118)</p>		<p>Contexto: «– Buenas noches, mi señora doña Baltasara. ¿También usarced viene esta noche a la misa del Gallo? Por mi parte, tenía hecha intención de irla a oír a la parroquia; pero, lo que sucede... ¿Dónde va Vicente? Donde va la gente. Y eso que, si he de decir la verdad, desde que murió maese Pérez parece que me echan una losa sobre el corazón cuando entro en Santa Inés... ¡Pobrecito!» (Gustavo Adolfo Bécquer, Maese Pérez el organista [Leyendas], 1861=1993. Barcelona:</p>
--	--	--	--	--	---	--	---

							Crítica. p. 142).
19	¿Por qué no te casas, Juan? Porque va muy caro el pan.	-	-	-	-	Temática: Matrimonio. Dice que el hombre juicioso jamás se enreda en empeños que razonablemente no pueda satisfacer. Máxime si piensa, como el otro, que el matrimonio o es un dúo o es un duelo. (pág. 471)	-
20	¿Por qué va la vieja a la casa de la moneda? Por lo que se le pega.	-	-	-	-	Temática: Dinero y Economía-Vejez. Dice que la frecuencia con que una persona visita a otra no siempre viene determinada por el cariño y la amistad, sino por la mira de obtener alguna ganancia o utilidad. (pág. 471)	-

21	<ul style="list-style-type: none"> •¿Para qué va al baño la negra, si negra se queda? •¿Para qué va la negra al baño, si blanca no puede ser? 	-	Ρητορική ερώτηση που αναφέρεται στις άκαρπες προσπάθειες. <i>Τον αράπη και αν τον πλένεις το σαπούνι σου χαλάς.</i> (σελ. 75)	-	-	-	-
22	<ul style="list-style-type: none"> •A casa de tu hermano no irás cada serano. •A casa de tu tía, pero no cada día. •Adonde te quieren mucho no vayas a menudo. 	-	-	-	Recomienda no ser pesados ni abusar de la hospitalidad o de la confianza de quien nos quiere. Bien está hacer visitas, pero conviene saber cuándo, cómo, con qué frecuencia y con qué duración. (pág. 34)	Temática: Familia. A casa de tu hermano no irás cada serano (=tarde): Advierte que no se debe abusar de la hospitalidad de nadie, ni siquiera de los que más nos quieren. (pág. 5)	A casa de tu tía, mas no cada día: Tipo: Refrán. Ideas clave: Familia - Confianza - Exceso. Poco usado. No es conveniente excederse en la frecuencia ni en la duración de las visitas a parientes y amigos para no cansarlos.
23	<ul style="list-style-type: none"> •A la tercera va la vencida. •A las tres va la vencida. 	Exp. Τρίτη και φαρμακερή (σελ 1443).	-	-	-	Da a entender que después de dos tentativas infructuosas, si se persevera en el esfuerzo con energía, a la tercera se suele conseguir. Así lo usa Lucrecia en la <i>Celestina</i> para animar a Calisto en sus	Tipo: Refrán. Ideas clave: Esfuerzo. Muy usado. Se emplea esta frase cuando no se consigue al primer intento el fin que pretendemos,

						<p>intentos de obtener el amor de Melibea. (pág. 16)</p>	<p>sino tras repetirlos con mayor ahinco. Se dice tanto después del segundo intento como del tercero: en el primer caso, para expresar el deseo de que se haga realidad aquello que se está intentando; en el segundo caso, para constatar que se ha conseguido el fin deseado al tercer intento. Puede significar también que es prudente desistir de hacerlo después de tres tentativas infructuosas.</p> <p>Contexto: «LUCRECIA. (Ya me duele a mí la cabeza de escuchar, y no a ellos de hablar ni los brazos de retozar ni las</p>
--	--	--	--	--	--	--	--

							bocas de besar. ¡Andar, ya callan! A tres me parece que va la vencida)» (Fernando de Rojas, La Celestina. Tragicomedia de Calisto y Melibea, 1499-1502=2000. Barcelona: Crítica, p. 322).
24	<ul style="list-style-type: none"> •Al bosque no vaya quien de las hojas miedo haya. •Quien teme el peligro, no vaya a la mar. 	-	-	-	<p>1) Aconseja evitar las situaciones violentas o que puedan causar temor. (pág. 55)</p> <p>2) Alude a los muchos peligros del mar y, en general, aconseja no exponerse a situaciones por las que se pueda sentir miedo. (pág. 274)</p>	-	<p>Al bosque no vaya quien de las hojas miedo haya: Tipo: Refrán. Ideas clave: Miedo. En desuso. Se recomienda huir de las situaciones que pueden causar temor o perjuicio. Contexto: «En un contexto profesional, un hombre le señala a su interlocutor, compañero de trabajo, que se</p>

							<p>arrepiente de haber llevado a cabo cierta acción que le está acarreando problemas, a lo que su compañero le responde con el refrán Al bosque no vaya quien de las hojas miedo haya y añade: “Quizá debías haberlo pensado antes”» (Contexto recreado).</p> <p>Quien teme el peligro, no vaya a la mar: Tipo: Refrán. Ideas clave: Miedo - Peligro. Poco usado. Se refiere a los peligros del mar y, en un sentido general, recomienda no exponerse a situaciones peligrosas o que nos causen</p>
--	--	--	--	--	--	--	---

							miedo.
25	<p>•Al que va a la bodega, por vez se le cuenta, beba o no beba.</p> <p>•[El] Que va a la bodega, por vez se le cuenta, beba o no beba.</p>	-	-	-	-	<p>Temática: Bebida. Recomienda no frecuentar lugares de dudosa reputación, aunque a ellos se acuda con buenas intenciones. (pág. 50)</p> <p>[El] Que va a la bodega, por vez se le cuenta, beba o no beba. Dado que la apariencia suele ser en sí misma acusatoria, aconseja no acudir, ni siquiera con buenos fines, allí donde la decencia y el buen crédito padezcan menoscabo. (pág. 487)</p>	-
26	<p>•Cada uno habla de la feria como le va en ella.</p> <p>•Cada cual habla de la</p>	<p>Cada uno habla de la feria como le va en ella: ο καθένας βλέπει</p>	-	<p>Temática: Experiencia. El refrán sugiere, de</p>	Suele decirse de quien formula juicios de algo	Según el provecho o daño -quiere decir- que se saca de las	<p>Tipo: Frase proverbial.</p> <p>Ideas clave:</p>

	<p>fiesta según le va en ella.</p>	<p>τα πράγματα από τη σκοπιά του, ο καθένας κοιτάει μόνο την πάρτη του (σελ. 711).</p>		<p>alguna manera, una forma de desentendimiento de la opinión ajena. Pero, en otro sentido, es una enseñanza sobre la experiencia particular de cada uno sobre la cual adopta una perspectiva en función de lo obtenido a través de los años. (pág. 41)</p>	<p>no de manera plenamente objetiva sino de acuerdo con el beneficio o el perjuicio que personalmente le ha recaído. (pág. 80)</p>	<p>cosas, cualesquiera que sean. Aparece ya recogido en el <i>Refranero</i> del marqués de Santillana de esta manera: Cada uno dice de la feria como le va en ella. Otro famoso refrán dialogado, animoso de entrada, desmayado en la salida, expresa así la misma idea: - ¿Adónde vas?- ¡A la fiesta! - ¿De dónde vienes? -De la fiesta. (pág. 103)</p>	<p>Apreciación - Opinión. Poco usado. Por lo general, hablamos de las cosas según el daño o el provecho que hemos obtenido de ellas. Contexto: «Sin duda que me han hecho algún conjuro, / que no puedo salir desta materia, / por más que a tratar de otras me apresuro. / Cada cual dizen que habla de la feria / como en ella le ha ido; por ventura / ésta la causa fué de mi miseria» (Lupercio Leonardo de Argensola, Rimas. Zaragoza. CSIC, c 1579 - a 1613=1950, p. 93).</p>
--	---	--	--	---	--	--	--

27	<ul style="list-style-type: none"> •Cuando el doliente va a las boticas, una casa pobre y dos ricas. •¿Quiénes van a la botica? Por cada persona pobre, tres ricas. 	-	-	-	-	<p>Temática: Salud. Denosta por igual, como casi siempre, a médicos y farmacéuticos, tachándoles de rapaces e inmisericordes con la suerte del enfermo. (pág.146) ¿Quiénes van a la botica? Por cada persona pobre, tres ricas. Temática: Pobreza-Riqueza-Salud. Porque la buena vida, por lo común, genera más dolencias que la menesterosa. (pág. 521)</p>	-
28	<ul style="list-style-type: none"> •El dinero va al dinero, y el holgar al caballero. •Vase el bien al bien, y las abejas a la miel. •Las aguas van a la mar. •Va el mal adonde hay más, y el bien también. 	-	-	<p>Temática: Bondad. De alguna manera, explica el sentido de la recompensa. La bondad produce bienes. Nuevamente, como en otros muchos casos, el refranero encuentra en la naturaleza un símil simbólico con el que enseñarnos: en este caso, las abejas que acuden a la miel. (pág. 22)</p>	<p>Se dice cuando a alguien le va todo magníficamente y se le acumulan las dichas. (pág. 127)</p>	-	<p>Vase el bien al bien, y las abejas a la miel: Tipo: Refrán. Ideas clave: Felicidad - Negocios. En desuso. Se aplica a quien es feliz y tiene una situación económica muy desahogada, a quien tiene medios y puede</p>

							enriquecerse aún más, y también a quien tiene riqueza y le favorece la suerte.
29	<ul style="list-style-type: none"> •El pobre y el cardenal, todos van por igual. •A la losa [loza], tan presto va la vieja como la moza. •Tan presto se va el cordero como el carnero. •Más presto se van los corderos que los carneros. 	-	-	<p>Temática: Experiencia. Este refrán tiene una doble lectura: de una parte, puede expresar que los corderos son más precavidos, más prudentes; por otro lado, puede indicar cierta cobardía. (pág. 43)</p>	La muerte llega a todos, sin distinción de edad ni categoría. (pág. 137, 289)	<p>A la loza, tan presto va la vieja como la moza: Temática: Vejez-Juventud. Dice que el gusto por el acto de comprar es inherente a todas las mujeres, cualquiera que sea su edad y condición. (pág.12)</p> <p>Tan presto se va el cordero como el carnero. Temática: Animales. Dice que la guadaña de la muerte siega con la misma indiferencia a jóvenes que a viejos, a ricos que a pobres, a enfermos que a sanos. Quizá por eso, allá en tierras de Bolivia es de uso, según cuentan, esta fórmula mortuoria: "Fulanito de Tal y Tal pasó a la indiferencia". (pág. 580)</p>	<p>El pobre y el cardenal, todos van por igual: Tipo: Refrán. Ideas clave: Muerte. En desuso. Todos los seres vivos han de morir sin distinción alguna. Tan presto se va el cordero como el carnero: Tipo: Refrán. Ideas clave: Muerte. En desuso. La muerte puede aparecer en cualquier momento, tanto en la mocedad como en la vejez.</p>

30	<ul style="list-style-type: none"> •Lo que no se va en llantos, se va en suspiros. •Lo que no va en lágrimas, va en suspiros. 	-	<p>Παροτρύνει να μη στεναχωριόμαστε για πράγματα που δεν μπορούμε να αποφύγουμε. Μην κλαις πάνω σε χυμένο γάλα. (σελ. 83)</p>	-	-	<p>Baltasar Gracián incluye en <i>El criticón</i> este refrán, también a modo de falso consuelo, para indicar que lo que no se pierde por un lado, se va por otro. (pág. 323)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Proporción - Pérdida. De uso actual. Denota que unas cosas se compensa con otras. También puede significar que lo que se ahorra por un concepto se gasta por otro, por lo que viene a ser lo mismo. Contexto: «Lo que no va en lágrimas, va en suspiros; al que no tiene, el rey le hace libre; por consiguiente, manga ancha y trampa adelante. ¿Se puede cortar por lo sano?... Nequaquam. Eso sería quedarse á la luna de Valencia, y para no llevar las cosas á punta de</p>
----	---	---	---	---	---	---	--

							lanza, bueno está San Pedro en Roma» (José Selgas y Carrasco, Hechos y dichos. Madrid: Imprenta de A. Pérez Dubrull, 1879 = 1889, p. 320).
31	<p>•Los huéspedes dos alegrías nos dan: cuando vienen y cuando se van.</p> <p>•Los huéspedes mucho gusto dan, pero cuando se van.</p>	-	-	<p>Temática: Familia. Alude al placer con que se recibe una visita y el descanso que deja cuando se va, sobre todo si su estancia ha sido más larga de lo conveniente. (pág. 341)</p>	-	-	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Saciedad. En desuso. Alude a la facilidad con uno se cansa de las visitas y a la alegría que uno manifiesta cuando se marchan.</p>

32	<p>•Pasar de largo te conviene en lo que no te va ni te viene. •En lo que no te va nada, no metas tu cucharada.</p>	-	-	<p>Temática: Prudencia. Nuevamente el refranero recomienda ser prudentes con los asuntos ajenos que nos afectan. El refrán no aconseja indiferencia, sino prudencia ante el riesgo de cometer errores que vayan contra nuestra fama o nuestra hacienda, o perjudiquen injustamente a alguien. (pág. 109)</p>	-	<p>Temática: Consejos. O lo que es lo mismo: no seas entrometido ni oficioso. Y en definitiva, lo que preceptúa otro refrán: En lo que no te toca, punto en boca. (pág. 220)</p>	-
----	--	---	---	--	---	---	---

33	<ul style="list-style-type: none"> •Piano piano, se va lontano. •Quien va despacio y con tiento, hace dos cosas a un tiempo. •Paso a paso se va lejos. 	-	<p>Με υπομονή και θέληση μπορούμε να καταφέρουμε πολλά. <i>Σιγά σιγά πάει κανείς μακριά.</i> (σελ. 77)</p>	<p>Temática: Prudencia. Bonito juego lógico de palabras de este refrán, que recuerda al también lógico dicho de Lewis Carroll ("Todo empieza con té"), pues ir despacio e ir con tiento son dos acciones simultáneas. El refrán no miente. Las dos acciones simultáneas son la mejor propuesta para evitar peligros innecesarios. (pág. 113)</p>	<p>Recomienda huir de las prisas y tomarse las cosas con calma, pues <i>quien caminando lleva priesa, en camino llano tropieza.</i> (pág. 240)</p>	<p>Piano piano, se va lontano. Temática: Consejos. Dice- a la italiana-que caminando pausadamente se llega en todo más lejos y mejor. Por eso- a la española- señala otro, censado ya por Hernán Núñez y Gonzalo Correas: Poco a poco, van a lejos; y corriendo, a mal lugar. (pág. 450)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Esfuerzo - Precipitación. Poco usado. Si queremos que las cosas estén bien hechas, hay que realizarlas con calma.</p>
----	---	---	--	---	--	--	--

34	<ul style="list-style-type: none"> •Preguntando se va a Roma. •Quien lengua ha, a Roma va. •Teniendo lengua y qué comer, irá el hombre por do quier. 	-	-	-	<p>Conviene no avergonzarse de ignorar dónde está un lugar y, por tanto, preguntar cuál es el camino. En general, se aconseja preguntar lo que no se sabe o aquello de que se duda para aprender o tener éxito. (pág. 247)</p>	<p>Quien lengua ha, a Roma va. Temática: Pueblos, ciudades y países-Sabiduría y Conocimiento. Indica que quien pregunta, a diferencia del que, por cortedad, fia sólo en su instinto de orientación, llega siempre bien a todas partes. "Si no topa con Menac", añadía socarronamente un chusco, en alusión a un viejo excombatiente así llamado, que, lleno de rencor hacia los aliados por las penalidades sufridas en prisión, cada vez que un turista de habla inglesa le pedía en la calle alguna orientación, lo mandaba justo a la otra punta de la ciudad. (pág. 503)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Conocimiento. De uso actual. Enseña que se debe pedir explicaciones o aclaraciones ante cualquier duda.</p>
----	---	---	---	---	--	--	--

<p>35</p>	<p>•Tanto va el cántaro al río hasta que se rompe. •Tanto va el cántaro al agua hasta que se rompe. •Tanto va el cántaro a la fuente, que por fin/al fin se rompe [se quiebra]. •Tanto va el cántaro a la fuente, que allí deja el asa o la fuente. •Cantarillo que mucho va a la fuente, o deja el asa o la frente.</p>	<p>Tanto va el cántaro a la fuente, que por fin/al fin se rompe: Πολλές φορές πάει η στάμνα στη βρύση μα στο τέλος θα ραγίσει (σελ. 286).</p>	<p>Προειδοποιεί ότι όποιος εκτίθεται συνεχώς σε κινδύνους κάποτε παθαίνει κακό. Πολλές φορές πάει το σταμνί στη βρύση / στο νερό, μα κάποτε πα και δε γυρίζει. (σελ. 96)</p>	<p>Temática: Prudencia. La imprudencia nos lleva a repetir ciertas pautas que son nuestra perdición. Lo habitual es encontrar el verbo <i>romper</i> y no el <i>quebrar</i>, que es una forma culta en la actualidad. El significado del refrán en variantes similares hace referencia a la necesidad de no insistir en los peligros o evitar los riesgos. Otra interpretación apunta a la vieja costumbre de ser las mozas las que iban a la fuente a por agua, donde se reunían con sus pretendientes. Así pues, el refrán alerta contra el riesgo de los amores juveniles y sus consecuencias. (pág. 92)</p>	<p>Quien se expone con frecuencia al peligro terminará por sufrir las consecuencias. También se utiliza este refrán para indicar que es normal que las cosas se rompan por el uso. (pág. 290)</p>	<p>Tanto va el cántaro a la fuente, que por fin se rompe. Temática: Prudencia y Discreción. Citado por Cervantes en el Quijote, advierte que el que frecuentemente se expone a las ocasiones de peligro al final acaba por salir dañado. (pág. 581)</p>	<p>Tanto va el cántaro a la fuente, que al final se rompe: Tipo: Refrán. Ideas clave: Peligro. De uso actual. Quien se expone con frecuencia a las ocasiones de peligro tarde o temprano quedará atrapado en ellas. Contexto: «Prevea la eficacia que va a conseguir con una reunión de grupo. La gente y usted mismo tienen muchas obligaciones y trabajo. Hay un viejo refrán que dice que tanto va el cántaro a la fuente que al final se rompe. Si abusa de las reuniones, terminarán perdiendo interés y el día que</p>
-----------	--	--	---	---	---	--	---

							verdaderamente desee comunicar algo importante no dispondrá de la suficiente atención en el auditorio» (Félix Lareki Garmendia, La dirección de ventas en la Pyme. Madrid: ESIC Editorial, 2009, p. 286).
36	<ul style="list-style-type: none"> •Unas veces ganando y otras perdiendo, vamos viviendo. •Unas veces tropezando y otras cayendo, vamos viviendo. •Yendo y viniendo vamos viviendo. 	-	-	<p>Temática: Fortuna. Este refrán constata la volubilidad de la fortuna y los cambios de suerte en el transcurso de nuestra existencia. En general, constituye una afirmación de conformidad con la vida y una conciencia de que los sucesos del mundo unas veces nos benefician y otras nos perjudican. (pág. 516)</p>	-	-	-

37	A boda ni bautizo [bautizado], no vayas sin ser llamado.	-	-	<p>Temática: Prudencia. Actos pretendidamente públicos, pero que son en realidad privados, sirven de ejemplo como ámbitos ajenos en los que uno no ha de entrometerse. El refranero insiste en una norma esencial de prudencia: no acudir a donde uno no ha sido llamado. (pág. 85)</p>	-	<p>Temática: Matrimonio. Poco se les daba de este refrán a cierto par de estudiantes, bien parecidos y corteses ellos, que un día sí y otro también acudían, de punta en blanco, al banquete más concurrido de que tuviesen noticia. Derramaban ceremoniosamente los saludos, obsequiaban a todo el mundo con la mejor de las sonrisas y cuando, ahítos ya, se disponían a ahuecar el ala, nunca lo hacían sin llevarse de matute alguna gabardina, gabán u objeto de provecho. (pág. 2)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Intromisión. Poco usado. Se recrimina a los entrometidos, especialmente cuando hay alegría y abundancia, como sucede en los banquetes. Alude también a la cordura con la que debe vivir quien se precia de ser honrado. Contexto: «Pues vamos a que cuando la princesa vio al caballero tan bien jateado y con tanto boato lo reconoció y le dijo a su padre que era su salvador y que lo que quería era casarse con él, lo que sucedió; y yo fui y vine y no me dieron nada, bien que no me</p>
----	--	---	---	--	---	---	--

							<p>echaron de ver; porque me escurrí, teniendo presente aquello de: "A boda ni bautizado no vayas sin ser llamado". Pues, señor, sabrá su merced cómo después de comerse el pan de la boda se llevaban la princesa y el caballero como perro y gato, porque como la mujer había estado tanto tiempo en poder de Lucifer, tenía un genio bragado y pintado por el lomo que sólo el demonio la podía aguantar» (Fernán Caballero [seudónimo de Cecilia Böhl de Faber y Larrea, quien recopiló cuentos</p>
--	--	--	--	--	--	--	---

							populares, como La suegra del diablo], La suegra del diablo y otros cuentos. Madrid: Torremozas, 2004, p. 37).
38	A caballo y deprisa viene el mal, y a pie y cojeando se va.	-	-	Temática: Fortuna. Este refrán advierte de que las desgracias se ciernen sobre las personas con mucha facilidad y luego cuesta mucho desprenderse de ellas. (pág. 506)	-	-	-

39	A fuego y a boda, va la aldea toda.	-	-	-	-	<p>Temática: Matrimonio. A lo primero, por puro impulso de solidaridad ciudadana; a lo segundo, porque, según dicen, Boda saca boda, y por si acaso, Allá vayamos do más valgamos. Actualmente se puede decir también con referencia al gusto de la gente por acudir a aquellos lugares donde se congregan multitudes. (pág. 9)</p>
----	-------------------------------------	---	---	---	---	--

40	A la cama no te irás sin saber una cosa más.	-	-	<p>Temática: Sabiduría. Refrán positivo donde los haya, que, por un lado, expresa que la acción de la experiencia es tal que siempre acabamos el día sabiendo algo que no sabíamos al principio del mismo. Por otra parte, y en otro sentido nos consuela de la monotonía de la vida, y nos hace concebir esperanzas de obtener cosas nuevas cada día. Finalmente, conviene apuntar un sentido reciente de este refrán, que es la sorpresa por un descubrimiento reciente, por nimio que sea. (pág. 119)</p>	-	<p>Temática: Sabiduría y Conocimiento. En sentido recto, aconseja aprender todos los días algo nuevo. Hoy se emplea, asimismo, como expresión de sorpresa cuando alguien nos enseña o demuestra algo que desconocíamos. (pág. 11)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Aprendizaje. De uso actual. Cada día se aprende algo nuevo, por poco que sea.</p>
41	A muertos y a idos, no hay amigos.	-	-	-	La ausencia o el fallecimiento de alguien puede provocar el pronto enfriamiento de la amistad que	<p>Temática: Amistad-Muerte. Porque la distancia y el olvido acaban, como inevitablemente hace la muerte, con la amistad y el amor.</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Amistad - Ingratitud - Muerte - Olvido. En desuso. La</p>

					se siente por él. (pág. 44)	(pág.20)	<p>muerte o la ausencia de una persona pueden enfriar la amistad, hasta el punto de olvidar lo que su vínculo obligaba.</p> <p>Contexto: «Ponme a los pies de Dª Luisa, la qual Luisa ya no hace caso de mí: a muertos y a idos, ya no hay amigos. Yo de mí te sé decir que conservo la memoria de una docena de personas de las que están ahí, y las restantes de tal manera se me van olvidando que llegará el caso de no poderme acordar ni de sus caras ni de sus nombres» (Leandro Fernández de Moratín, Cartas</p>
--	--	--	--	--	--------------------------------	----------	--

							de 1822 [Epistolario], 1822=1973. Madrid: Castalia, p. 488).
42	A quien va al palangre, no le faltará hambre.	-	-	-	-	Enfatiza el hecho de que, por lo común, las tareas más duras son las peor recompensadas, como sucede con esta modalidad de pesca. (pág. 25)	-
43	A Roma se va por todo, pero por narices no.	-	-	-	-	Temática: Pueblos, ciudades y países. La expresión <i>ir a Roma por todo</i> es antiquísima y viene fundada en el hecho de que la sede papal era fuente dispensadora de casi todo, desde mercedes hasta perdones. El refrán advierte, pues, que no hay que pedir las cosas por la tremenda, sino con comedimiento y mesura. (pág. 26)	-

44	A tierra de hayas, nunca vayas.	-	-	-	-	Temática: Campo. Porque-se entiende-este árbol es propio de tierras frías, lo cual pugna no poco con lo que afirma Covarrubias: "Produce la haya cierto género de bellotas, de las cuales se mantenían los hombres antes de que hallasen el uso del pan y de la carne". (pág. 28)	-
45	Acudid al cuero con el albayalde, que al cabo los años no se van en balde.	-	-	-	-	Temática: Vejez. Satiriza el refrán a las mujeres maduras que procuran disimular su edad encubriendo con maquillaje las arrugas del rostro. (pág. 35)	-
46	Adiós, Blas, y no vuelvas, ya que te vas.	-	-	-	-	Se dice festivamente como expresión de complacencia cuando alguno, sobremanera cargante y fastidioso, anuncia que se va. Con análogo sentido, suele decirse también: Bien vayas donde mal no hagas. (pág. 35)	-

47	Al mejor cazador, se le va la liebre.	-	-	-	Por muy hábil y diestro que uno sea, en alguna ocasión puede fallar. (pág. 57)	Temática: Animales-Oficios-Trabajos. Se utiliza para expresar que incluso los más hábiles y expertos en cualquier campo, materia, actividad, profesión, etc., se equivocan y fallan a menudo. (pág. 48)	Tipo: Refrán. Ideas clave: Oficios - Error - Experiencia. En desuso. Todos pueden tener algún descuido, incluso los más expertos en la materia en cuestión. Contexto: Dos mujeres están hablando de un tremendo error que ha cometido el esposo de una de ellas, al invertir cierto dinero en actividades que al final han hecho que la pareja lo pierda. La amiga, para consolarla, después de intentar animarla diciéndole que errar es de humanos y que de todo se aprende, acaba
----	---------------------------------------	---	---	---	--	--	--

							sentenciando con dos refranes, al mejor cazador se le va la liebre y al mejor escribano le sale un borrón, para acabar diciendo que es normal, por muy experto que él sea en finanzas, que se equivoque en ciertos momentos y que quizá la necesite ahora más que nunca (Contexto recreado).
48	Algo va de Pedro a Pedro.	-	-	<p>Temática: Conducta. Señala la diferencia entre dos objetos o dos personas que parecen semejantes, cuando se comprende que, a pesar de su aspecto similar, tienen notables desigualdades. [Pedro es un nombre</p>	-	Da a entender la diferencia que hay entre una persona y otra, aun cuando por su aspecto parezcan iguales. (pág. 54)	<p>Tipo: Frase proverbial. Ideas clave: Diferencia. En desuso. Señala la diferencia que hay de un sujeto a otro. Contexto: «Vuestra merced mire cómo habla, señor barbero,</p>

				<p>popular que el refranero utiliza para designar a alguien cualquiera]. (pág. 466)</p>			<p>que no es todo hacer barbas y algo va de Pedro a Pedro. Dígolo porque todos nos conocemos, y a mí no se me ha de echar dado falso. Y en esto del encanto de mi amo, Dios sabe la verdad, y quédese aquí, porque es peor meneallo» (Miguel de Cervantes Saavedra, El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha, 1605=1998 I 47. Barcelona: Instituto Cervantes-Crítica).</p>
--	--	--	--	---	--	--	---

49	Allá va la lengua do duele la muela.	-	-	-	-	Temática: Vicios y malos hábitos. Que nadie habla sino de aquello que le interesa, viene a decir, si bien es verdad que no faltan tampoco, como afirmaba La Rochefoucauld, los que prefieren hablar mal de sí mismos que no hablar. (pág. 55)	-
50	Allá va Sancho con su rocino.	-	-	-	-	Temática: Animales. Se dice para zaherir a dos personas que de ordinario se muestran inseparables. (pág. 55)	Tipo: Frase proverbial. Ideas clave: Amistad - Semejanza. En desuso. Alude a la amistad que existe entre quienes están constantemente juntos. Se emplea irónicamente para referirse a dos personas inseparables, generalmente amigos, que van siempre juntos. Contexto: «[...] Mire vuesa merced la lástima destas

							<p>pobretas; y si un hombre honrado como vuesa merced llegara a ella, se hiciera de los godos y no se contentara con muchos ducados: y un pícaro como aquél y otros de su trato gozan del mejor entretenimiento. " Yo dije entre mí: 'Topado ha Sancho con su rocino'» (Agustín de Rojas Villadrando, El viaje entretenido, 1603=1977. Madrid: Espasa-Calpe, I p. 222).</p>
--	--	--	--	--	--	--	--

51	Allá van leyes, do quieren reyes.	Νόμος είναι το δίκαιο του ισχυρότερου (σελ. 927).	-	-	-	<p>Temática: Monarquía. Reprende el autoritarismo de los poderosos. Se acuñó este refrán en el siglo XII, cuando Alfonso VI, arbitrariamente, hizo prevalecer el código del rito romano sobre el mozárabe, pese a resultar este último indemne en la prueba de fuego a la que el monarca lo había sometido. (pág. 55)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Exceso - Injusticia. En desuso. En ocasiones, los poderosos acomodan e interpretan las leyes a su conveniencia, con el consiguiente quebranto. Contexto: «- Dueñas tiene mi señora la duquesa en su servicio que pudieran ser condesas si la fortuna quisiera, pero allá van leyes do quieren reyes, y nadie diga mal de las dueñas, y más de las antiguas y doncellas, que aunque yo no lo soy, bien se me alcanza y se me trasluce la ventaja que hace una dueña doncella a una</p>
----	-----------------------------------	---	---	---	---	--	--

							dueña viuda [...]» (Miguel de Cervantes Saavedra, Segunda parte del ingenioso caballero don Quijote de la Mancha. Barcelona: Instituto Cervantes-Crítica, 1615 = 1998 II 37).
52	Allá vaya el mal do comen el huevo sin sal.	-	-	-	-	Temática: Comida-Vicios y malos hábitos. Dando por sentado que no debe comerse el huevo sin sal, indica que tampoco se debe desear el mal a nadie. (pág. 55)	-
53	Año de siete, deja España y vete.	-	-	-	-	Temática: Calendario-Pueblos, ciudades y países. Este refrán debe su origen a la superstición maléfica en torno al número siete, antiquísima en todas partes. (pág. 66)	-

54	Apareja, mozo, tu nido; que pronto el verano será ido.	-	Συμβουλεύει να παντρευτεί κανείς νωρίς. Ἡ μικρός μικρός παντρέψου ἢ μικρός καλογερέψου. (σελ. 25)	-	-	-	-
55	Aquél va más sano, que anda por lo llano.	-	-	-	-	Temática: Consejos. Así en la <i>Celestina</i> , para aconsejar que se opte en todo por la vía sencilla y a cubierto de innecesarios sobresaltos. (pág. 68)	-
56	Asna con pollino, no va derecha al molino.	-	-	-	-	Temática: Animales. Así lo recoge el marqués de Santillana, dando a entender que no puede actuar con rectitud quien está arrebatado por alguna pasión. (pág. 75)	-
57	Bestia buena, se vende sin ir a la feria.	-	-	-	Cuando la mercancía es de buena calidad, no suele necesitar mucha propaganda, ya que su buena calidad se la hace por sí misma. (pág. 69)	-	-

58	Buena es la guerra para el que no va a ella.	-	-	-	-	Porque, como dice aquel otro, No hay provecho sin daño, ni daño sin provecho , y las guerras suelen ser ocasión de gran provecho para los logrerros. (pág. 95)	-
59	Burla burlando, vase el lobo al asno.	-	-	-	-	Temática: Animales-Salud. Dice que cada cual, rodeando lo que sea, busca siempre aquello que más le atrae o le conviene. (pág.97)	Tipo: Refrán. Ideas clave: Beneficio. En desuso. Como quien no quiere la cosa cada cual se acerca a lo que le gusta o necesita. Se emplea con frecuencia para referirse a quien actúa de forma disimulada, malintencionada o maliciosa, cuando lo único que busca es su interés. Contexto: «Un soneto me manda hacer Violante / que en mi vida me he visto en tanto aprieto / catorce versos

							dicen que es soneto / burla burlando van los tres delante» (Lope de Vega, Poesía. Antología. Ed. Miguel García-Posada. Madrid: Espasa-Calpe, 1992, p. 326).
60	Cada uno va a su avío, y yo, al mío.	-	-	Temática: Egoísmo. Expresa la realidad del egoísmo de cada uno ante sus propios asuntos. El refranero, en más de una ocasión, más allá de la prudencia de no descuidar lo propio, reprocha la actitud egoísta. (pág. 25)	-	Temática: Vicios y malos hábitos. Expresión de egoísmo, sirve de broche a un viejo cuento en el que un avisnado pícaro promete, por un cuarto, decir al oído de un infelizote la gran verdad de la vida. (pág. 104)	-

61	Como los novios de Hornachuelos, que él lloraba por no llevársela [llevarla], y ella por no ir con él.	-	-	Temática: Trabajo. Se dice de las relaciones que se rompen en el último instante, antes de procederse al acuerdo. Se aplica a las anulaciones de bodas y, más comúnmente, a las relaciones de negocios cuyo contrato está cercano y al fin se deshace por desavenencias personales. (pág. 387)	-	Temática: Amor-Pueblos, ciudades y países. Se aplica para resaltar la desarmonía de una pareja o para dar testimonio de cualquier incompatibilidad radical. Tiene su origen en un matrimonio que se concertó a espaldas de los interesados en aquel pueblo cordobés... y así salió ello. (pág. 127)	-
62	Contigo va tu enemigo.	-	-	-	-	Porque el peor enemigo del hombre es uno mismo, personificado en el cúmulo de pasiones, vicios y flaquezas inseparables de la condición humana. (pág. 137)	-

63	Cuando a un enfermo dos médicos van, toca a muerto el sacristán.	-	-	<p>Temática: Salud. Parte de la antigua desconfianza hacia los galenos, de los que se comentaba que alargaban las dolencias para cobrar más. El refrán alude a la idea de ignorancia de los médicos de tal forma que, cuando se juntaban dos, eran incapaces de ponerse de acuerdo en el diagnóstico y, por tanto, dejaban morir al enfermo. (pág. 195)</p>	-	-	-
64	Cuando el río no hace ruido, o no lleva agua, o va muy crecido.	-	-	<p>Temática: Envidia. Los chismosos siempre encuentran un motivo para criticar la vida de los demás. De manera que el otro o lleva una vida insulsa o, de lo contrario, cargada de vicios. (pág. 33)</p>	-	-	-

65	Cuando fueres a casa ajena, llama de fuera.	-	-	-	-	Temática: Consejos. Reprueba la mala crianza de quienes, por costumbre, entran dondequiera como Pedro por su casa. De éstos, en solfa, suele decirse: Como soy paleta, aquí me meto. (pág. 147)	-
66	Cuando fueres a la boda, deja puesta tu olla.	-	-	-	-	Temática: Comida-Consejos-Matrimonio. Por si, como ocurre tantas veces, sales del banquete con más hambre de la que tenías. (pág. 147)	-
67	Cuando fueres a Valdestillas, por merced de Dios que te hagan, no la recibas.	-	-	-	-	Temática: Pueblos, ciudades y países. Cuenta Correas que, llegado un vizcaíno a esa villa vallisoletana, preguntó si había qué comer y como le respondiesen que al menos "la merced de Dios", esto es, huevos con torreznos, no le faltaría, comió, en efecto, a satisfacción, pero a tan abusivo precio que de ahí nació el refrán. (pág. 147)	-

68	Cuando fueres por camino, no digas mal de tu enemigo.	-	-	-	-	Temática: Consejos-Prudencia y discreción. Aconseja discreción a la hora de hablar del prójimo en sitios públicos, donde hay gente desconocida...que a lo mejor no lo es tanto. (pág. 147)	-
69	Cuando guían los ciegos, ¡guay de los que van tras ellos!	-	-	-	-	Pone de manifiesto las nefastas consecuencias que toda mala dirección suele causar en la vida. (pág. 147)	-
70	Cuando los curas van a peces ¿qué harán los feligreses?	-	-	Temática: Conducta. Reconviene contra el mal ejemplo que da la persona con autoridad respecto de los subordinados a quienes deben servir de modelo de actitud y comportamiento. (pág. 442)	-	-	-

71	Cuando mi padre de usted me llama, o me va a zurrar, o cerca le anda.	-	-	-	-	Temática: Familia. El "usted", con su severidad, tiende a marcar las distancias, y antaño, en efecto, solía ser prólogo de tunda o regañina. (pág. 149)	-
72	Cuando segares, no vayas sin dedales.	-	-	-	-	Temática: Campo - Consejos. Recomienda que, en previsión de cualquier accidente, se tomen siempre todas las precauciones necesarias, como debe hacer el campesino cuidadoso al manejar la hoz. (pág. 150)	-
73	Cuando tú vas, yo ya estoy de vuelta.	-	Λέγεται σε άτομα που προσπαθούν να μας ξεγελάσουν. Όταν πήγαινες, εγώ γύριζα. (σελ. 36)	-	-	-	-
74	Cuando vayas al mercado, todo pagado.	-	-	Temática: Dinero. No dejar deudas. (pág. 312)	-	-	-

75	Quando vos ibais ayer, ya venía yo de moler.	-	-	-	-	Dícese, con ironía, como expresión de hallarse anticipadamente avisado respecto a algo de lo que otro viene a hacer enfática confidencia. (pág. 151)	-
76	Dando y dando, la gotera va haradando.	-	-	-	-	Temática: Virtudes. Pondera alegóricamente el decisivo valor que la perseverancia tiene en todo empeño. Ya lo decía, en su tiempo, Publio Ovidio Nasón: "La gota horada la piedra y el uso adelgaza el anillo". (pág. 159)	-
77	De airado a loco va muy poco.	-	-	Temática: Violencia. Al igual que ciertos hervores se enfrían enseguida, como nos recordaba el refranero, también ciertos accesos de ira conducen a la sinrazón, que puede causar daños irreparables. (pág. 172)	-	-	-

78	De bien a mal se va muy mal; de mal a bien se va muy bien.	-	-	-	-	Temática: Dinero y Economía. Dice que mientras el camino de la decadencia es duro y doloroso, el de la prosperidad, en cambio, es suave y placentero. (pág. 169)	-
79	De cras en cras vase el triste a Satanás.	-	-	-	-	Temática: Religión. Dice que el que descuida por pereza la penitencia y satisfacción de sus pecados puede acabar en el infierno. (pág. 170)	-
80	De enamorado a loco va muy poco.	-	-	-	-	-	Tipo: Refrán. Ideas clave: Amor. En desuso. En ocasiones el amor puede convertirse en una obsesión y rozar la locura.

81	De legaña a moco, va muy poco.	-	-	-	-	Que entre dos cosas despreciables-dice-es excusada la opción. Sin embargo, tanto en el <i>Corbacho</i> como en la <i>Celestina</i> , para resaltar que no siempre la razón informa el gusto, dice así otro refrán: Ojos hay que de legaña se pagan. (pág. 175)	-
82	Del bayo dicen vaya.	-	-	-	-	Temática: Animales. "Porque no son para mucho trabajo los cavallos vayos-explica Covarrubias-, aunque para ruar con ellos son hermanos y vistosos". Y añade: "Este proverbio se aplica cuando de un mismo hecho ay dos pareceres diversos". (pág. 185)	-

83	Del dicho al hecho va mucho trecho.	Del dicho al hecho hay mucho / un gran trecho: Η θεωρία απέχει παρασάγγας από την πράξη, άλλο το να το λέει κανείς και άλλο να το κάνει (σελ. 546).	-	-	-	Temática: Consejos. Enseña que entre lo que se dice y lo que se hace, por lo regular media mucha distancia, y que no se debe, pues, confiar en las promesas. Así se lo recomienda don Quijote a Sancho cuando éste decide dedicarse a la ociosidad. (pág. 186)	-
84	Do las peñas, iréme a ellas.	-	-	-	-	Temática: Virtudes. Dice que el ánimo esforzado nunca rehúye-antes al contrario-las dificultades, por arduas que sean. De ese temple era sin duda el mariscal Turena, quien, para aguijarse ante el riesgo, solía decir: "Tiemblas, esqueleto; pero más temblarías si supieras adónde he de llevarte". (pág. 197)	-

85	Donde fuiste paje, no seas escudero.	-	-	-	-	Temática: Amos y criados. Aconseja no suscitar la envidia entre antiguos compañeros cuando se ha ascendido de categoría. (pág. 200)	-
86	Donde hay camino real, no te vayas por el matorral.	-	-	-	-	-	Tipo: Refrán. Ideas clave: Esfuerzo. En desuso. Recomienda elegir el medio más directo y seguro para conseguir algo y evitar así posibles problemas.
87	Donde no hay pan, vase hasta el can.	-	-	-	-	Temática: Pobreza. Porque, como decía Seneca, "el vientre no oye preceptos: pide, grita", y cuando el hambre muere, incluso las lealtades más acendradas se cuartejan y acaban por quebrar. (pág. 201)	-

88	Donde una cabra va, allá quieren ir todas.	-	-	-	Se emplea para comentar, generalmente con cierta ironía, el comportamiento de quienes se exceden en la imitación de los demás. Sinónimo: ¿Dónde va Vicente?- Donde va la gente. (pág. 118)	-	Tipo: Refrán. Ideas clave: Compañías. En desuso. Se emplea con un sentido irónico para afirmar que las personas a veces siguen a otras por mimetismo, no por decisión y convencimiento propios.
89	Donde va más hondo el río, hace menos ruido.	-	-	-	-	-	Tipo: Refrán. Ideas clave: Discreción - Inteligencia. En desuso. Alude a la persona talentosa, cuanto más inteligente es menos busca la ostentación.

90	Donde van ellas, van ellos.	-	-	-	-	<p>Tématica: Mujer. Aquí, "ellas" y "ellos" suplen, respectivamente, a semillas y a granos, pero la metonimia, ocioso es decirlo, tanto vale para señalar el hecho agrario como el amoroso. (pág. 201)</p>	-
91	El conejo ido, el consejo venido.	-	-	-	<p>Ocurre a veces que, cuando ya se ha perdido la ocasión y cuando las cosas no tienen remedio, aparece alguien dando explicaciones de cómo habría sido conveniente actuar. (pág. 125)</p>	<p>Temática: Consejos. Contra los que, consumado el revés, gustan de aportar especiosas soluciones. A éstos suele decirse también: Cuando viene la mecha, no aprovecha. (pág. 135)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Inutilidad - Oportunidad. En desuso. Una vez que la ocasión ha pasado, resulta vano solicitar a alguien cuál sería la solución más adecuada. Contexto: «Con la de Vm. son siete cartas las que de esa ysla me han venido, cuyos sobrescritos me hazen del Consejo de Su Magestad en essa Real Audiencia, y</p>

							<p>soy tan malo de aconsejar, que aunque el consejo es tan bueno, y se me da, no vna, sino siete vezes, me quedo tan sin consejo como antes, que no se dirá por mí: el conejo ido y el consejo venido; antes se podrá dezir que se me fue el conejo, sin me quedar el pellejo, y nunca llega el consejo» (Eugenio de Salazar, Cartas. Madrid: Sucesores de Rivadeneyra, 1570=1902, p. 262).</p>
--	--	--	--	--	--	--	---

92	El descuidado va por lumbre, el cuidadoso él se la cubre.	-	-	Temática: Prudencia. La prudencia y el cuidado evitan los disgustos. Por otra parte, la persona cuidadosa vela por su lumbre para que no le falte. (pág. 95)	-	-	-
93	El dinero del avaro, dos veces va al mercado.	-	-	-	A veces por ahorrar se compra lo que cuesta poco y, al ser por lo general de peor calidad o menor duración, se rompe o se gasta enseguida y debe ser repuesto al cabo de poco tiempo. Recomienda adquirir cosas de buena calidad (<i>lo bueno, nunca es caro</i>), aunque otra paremia específica que lo barato es caro cuando no es necesario. (pág. 127)	-	Tipo: Refrán. Ideas clave: Avaricia. En desuso. Recrimina a quien escatima por avaricia al adquirir género de mala calidad y, por tanto, de escasa duración, lo que le obligará a volver a comprar. De este modo, en vez de ahorrar, gastará más, pues comprará dos veces en lugar de una.

94	El nordeste y el galán, por la noche mansos van.	-	-	-	-	Temática: Meteorología- Amor. Aquél porque con el crepúsculo, en efecto, deja de soplar; y éste porque, a su avío, busca el propicio celestinaje de las sombras. (pág. 417)	-
95	El que a mi casa no va, de la suya me echa.	-	-	Temática: Conflictos humanos. Refrán que señala que las visitas se deben realizar de forma recíproca. Quien no busca nuestra compañía está demostrando, según la máxima, cierto despego. (pág. 492)	-	-	-

96	El que está en la aceña muele, y no el que va y viene.	-	-	<p>Temática: Pereza. Un grupo de personajes contra el que se ceba el refranero es el de aquellos que miran el trabajo de los demás. Este refrán es una variante. Enseña que el hombre que permanece en su lugar de trabajo halla provecho y satisfacción a su esfuerzo, mientras que el que va de un lado para otro, ni trabaja ni deja trabajar ni consigue nada con sus andanzas. Por otra parte, señalamos que las aceñas son molinos, pero no aprovechan la fuerza del viento, como los molinos de La Mancha, sino el impulso de las aguas en los ríos y en los arroyos. (pág. 76)</p>	-	-	-
----	--	---	---	--	---	---	---

97	El que las sabe las atañe; el que no, sílbalo y vase.	-	-	Temática: Sabiduría. Quien domina algún asunto habla de él porque puede. El que no, sólo se acerca a ello. El refrán hace una ingeniosa utilización del verbo silbar en su acepción relacionada con el viento, es decir lo que se va, lo que no permanece. (pág. 126)	-	-	-
98	El que no quiera polvo, que no vaya a la era.	-	-	-	-	-	Tipo: Refrán. Ideas clave: Inconveniente. En desuso. Recrimina a quienes protestan o se quejan ante los inconvenientes que produce alguna tarea.
99	El que va para martillo, del cielo le caen clavos.	-	-	-	-	-	Tipo: Refrán. Ideas clave: Providencia - Destino. Poco usado. Alude a la fuerza del destino. Cuando el destino nos proporciona una

							suerte, Dios velará porque se cumpla.
100	En diciembre, siete galgos y una liebre, y ella vase por donde quiere.	-	-	-	-	Temática: Animales-Calendario. Dice que en este mes, por ser uno de los más fríos del año, todas las cosas se hacen deprisa y corriendo, a fin de acogerse cuanto antes al calor del hogar. (pág. 216)	-
101	En lo que no te va ni te viene, ni salgas ni entres.		-	-	-	-	Tipo: Refrán. Ideas clave: Intromisión. En desuso. Recomienda no ser entrometido en los asuntos ajenos.
102	Esta ganga que no se nos vaya, que ella pagará la posada.	-	-	-	-	Temática: Vicios y malos hábitos. Reprende irónicamente a truhanes y aprovechones, por alusión al esquilmo que unos y otros suelen hacer del pagano que cae en sus manos. (pág. 236)	-

103	Este mundo es golfo redondo; quien no sabe nadar vase al hondo.	-	-	-	-	Temática: Sabiduría y Conocimiento. Dando a "golfo" el significado de mar, previene de las muchas adversidades que hay que afrontar en la vida, por lo que a menudo toda la destreza y habilidad son pocas-dice-para sobrevivir. (pág. 248)	-
104	Fuime a palacio, fui bestia y vine asno.	-	-	-	-	Temática: Sabiduría y Conocimiento. Advierte el refrán que es necio intentar dar educación a quien no tiene interés en adquirirla o es incapaz de asimilarla. (pág. 256)	-

105	Hombre de dos caras, arredro vaya.	-	-		-	<p>Temática: Hombre. La doblez suele representarse por dos caras, y el refrán previene contra aquellos que actúan de ese modo. Lo dicen a la par otros dos: Con hombre de dos caras, ni dos palabras, y Cara de dos haces, es de hombres falaces. Un día, cierta dama acusó a Abraham Lincoln, todavía simple abogado, de tener dos caras, y éste, que era consciente de su fealdad, le replicó con buen humor: "¿De veras cree usted, señora, que si yo tuviese dos caras iba a usar ésta?" (pág. 289)</p>	-
-----	------------------------------------	---	---	--	---	---	---

106	Ida y venida por casa de mi tía.	-	-	-	-	Temática: Familia. Es expresión burlona contra los que acostumbran a visitar repetidas veces el lugar donde esperan obtener un beneficio. También es de aplicación a los que dan falsas excusas para justificar su presencia en algún lugar que les es ajeno. (pág. 295)	-
107	Ir a la guerra y casar, no se han de aconsejar.	-	-	Temática: Amor. Equipara la guerra y el matrimonio para incidir en una línea antimatrimonial. (pág. 246)	-	-	-
108	Ir contra corriente no es de hombre prudente.	-	-	Temática: Prudencia. El refranero aconseja no enfrentarse a las costumbres de la comunidad. El refrán simboliza la vida colectiva como una corriente que fluye en una dirección. (pág. 100)	-	-	-

109	Ir por lana y volver trasquilado.	<p>Πάω για μαλλί και βγαίνω κουρεμένος (σελ. 1479).</p>	<p>Αναφέρεται σε περιπτώσεις που χάνουμε, ενώ περιμέναμε να έχουμε κέρδη. Πήγε για μαλλί και βγήκε κουρεμένος. (σελ. 56)</p>	<p>Temática: Fortuna. Se dice cuando se pretende conseguir algo y se pierde todo en el intento, o se sale del negocio escarmentado. (pág. 510)</p>	-	<p>Se dice cuando alguien sufre una pérdida en aquello que esperaba conseguir provecho. Es expresión muy antigua, que ya aparece en el <i>Poema de Fernán González</i> y en la <i>Celestina</i>. Según José María Iribarren, su origen data del Fuero Juzgo (Concilio IV de Toledo), donde se prescribía: "esquilar laidamente" a los blasfemos y judíos, esto es, pelándoles a cruces, como a las ovejas. (pág. 298)</p>	<p>Tipo: Locución proverbial. Ideas clave: Perjuicio - Contrariedad. Muy usado. Alude a quien fue a ofender y volvió ofendido, a quien busca más de lo que tiene y se queda sin lo que poseía. Se aplica también a quien ha sufrido una pérdida o un perjuicio en lo que creía ganar o encontrar beneficio. Contexto: «IR POR LANA Y SALIR TRASQUILADO O El presidente del Consejo de Estado ha conseguido superar en popularidad a los delanteros del Madrid y a</p>
-----	-----------------------------------	---	--	---	---	---	---

							las estrellas de rock. La causa... reside en una iniciativa terminológica. [...]» (Álvaro Delgado-Gal, «Ir por lana y salir trasquilado», ABC, 13/03/2009, p. 16).
110	Iráse lo amado, y quedará lo descolorado.	-	-	-	-	Temática: Amor. Pone de manifiesto que una vez extinguida la causa deleitosa de cualquier situación desordenada, no queda sino el desplacer, cuando no la vergüenza o el amargo sabor de la infamia. (pág. 299)	-
111	La procesión va por dentro.	<i>No da muestras de nada, pero la procesión va por dentro. Δε δείχνει τίποτα, αλλά υποφέρει σιωπηλά. (σελ. 1223)</i>	-	-	Se dice esta frase cuando se disimulan los males o los problemas ante los demás. (pág. 173)	Temática: Tristeza-Enfado. "Sentir pena, cólera, inquietud, dolor, etc., aparentando serenidad o sin darlo a conocer". Así define el diccionario esta frase	Tipo: Frase proverbial. Ideas clave: Sufrimiento. De uso actual. Se aplica a la persona que se encuentra en

						<p>figurada. Y así, más o menos, debía llevar el ánimo, por excepción, el siempre alegre maestro Arbós, cuando una vez, allá por los anticlericales días de la Segunda República española, topó en la calle con Rafael "el Gallo", el afamado matador. "¡Cuánto cerebro-le dijo el diestro-que sigas, amigo, con ese buen humor!" "Bueno; no creas-repuso Arbós-. La procesión va por dentro". A lo que a escape, adujo el torero: "¡Ah, claro! Se comprende. Como ahora no dejan que vaya por la calle..." (pág. 476)</p>	<p>una situación difícil pero disimula o no exterioriza el sufrimiento que está padeciendo. Contexto: «[...] Siempre hay un momento de esplendor y transformación que engrandece al ser humano, incluso al más siniestro, y esa epifanía suele coincidir con el llanto. Ahora bien, en política la mejor lágrima es la becqueriana, la que no asoma a nublar la pupila aunque la procesión vaya por dentro. [...]» (José María Romera, «Lágrimas tecnócratas», El Correo, 09/12/2011, p. 27).</p>
--	--	--	--	--	--	--	--

112	Labrador con mucha astronomía, en eso se le va el día.	-	-	-	-	<p>Temática: Campo-Meteorología. Reprueba el afán de pesquisición meteorológica propio de algunos agricultores, por cuanto menoscaba el rendimiento de su labor. En otras palabras, así lo expresa también el <i>Eclesiastés</i> (XI, 4): "El que al viento mira, no sembrará; y el que mira a las nubes, no segará". (pág. 307)</p>	-
113	Las cosas de palacio, van despacio.	Αγάλι-αγάλι γίνεται η αγουρίδα μέλι. / Το καλό πράγμα αργεί να γίνει. (σελ. 1104)	-	<p>Temática: Paciencia. Aunque modernamente este refrán se usa para criticar la lentitud con que funciona la Administración y señala la ineficacia burocrática, también da cuenta de la prudencia y precaución que hay que utilizar en los asuntos delicados. (pág. 68)</p>	-	Los asuntos delicados- señala enfáticamente-, en especial si conciernen al poder público, nunca se evacuan con diligencia. (pág. 139)	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Negocios. De uso actual. Denota la lentitud con que se realiza algo, en especial los trámites burocráticos de la Administración. Contexto: «[...] La luna sigue siendo la moneda única de la noche para</p>

							los poetas y en verano continúan las tres modalidades de calor, el que frío, el que tuesta y el que cuece. Ya se sabe que las cosas del espacio van despacio» (Manuel Alcántara, «Esto o lo otro», El Correo, 25/07/2012).
114	Las enfermedades llegan a galope y se van al paso.	-	-	-	Las desgracias o las enfermedades muchas veces se presentan de repente o casi de repente, pero luego tardan en desaparecer. (pág. 177)	-	-

115	Los dineros del sacristán, cantando [se] vienen, cantando [se] van.	-	-	-	<p>Muchas veces lo que se adquiere con facilidad, también se va sin apenas darse uno cuenta. (pág. 183)</p>	-	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Bienes. Poco usado. Lo que se ha conseguido o lo que ha llegado de un modo concreto se va del mismo modo o de forma similar. Contexto: «[...] la inmensidad que se gastaron en alegrías, teniendo detrás de la puerta la crisis y la resaca y Europa y las deudas de los afectados por la colza, pongo por caso, o todavía de los damnificados de Valencia. Se nos ha atragantado el hueso de su despilfarro. Cierto que los dineros del sacristán cantando vienen</p>
-----	---	---	---	---	---	---	--

							<p>y cantando se van. Pero éstos no eran del sacristán, sino nuestros, y ganados con mucho sudor. ... Eso a ellos no les importa. Ellos nos hacen ser solidarios pagando con nuestro dinero sus facturas [...]» (Antonio Gala, Proas y troneras. Madrid: AKAL, 1993, p. 501).</p>
116	<p>Lunes, galbana; martes, mala gana; miércoles, tormenta; jueves, mala venta; viernes, vendaval; para un día que me queda, ¿a qué voy a trabajar?</p>	-	-	-	-	<p>Temática: Calendario- Meteorología- Oficios y Trabajos. Se pone en boca del ocioso, que siempre encuentra excusas para no trabajar. (pág.326)</p>	-

117	Mal va a la corte donde el viejo no tose.	-	-	-	-	Temática: Vejez. "Porque el gobierno de mozos es malo- glosa el proverbista-, como lo fue el de Raboán, hijo y sucesor de Salomón". Con el mismo sentido, se dice también: Mal va a la troje donde el buey viejo no tose. (pág.331)	-
-----	---	---	---	---	---	---	---

118	Mañana me voy; y si me aburren, hoy.	-	-	-	-	Suele utilizarse en son de amenaza más o menos jocosa. En cierto modo, pues, como lo hacía a cada paso cierta agalluda moza costanera, acogida en Gijón al servicio de una dama un tanto chinchosilla. Era hija del contra maestro del <i>Manuel</i> , un vaporcito de cabotaje que pasaba por delante del pueblo todas las semanas, y cada vez que se embotijaba con el ama, se despachaba así: "¡Mire, no me caliente el alma, doña Rosa, porque <i>coyo</i> el <i>Manuel</i> y <i>voume</i> ". (pág. 337)	-
119	Más pierde el que se va que el que se queda.	-	-	-	-	Suelen decirlo de los difuntos-glosa el proverbista-aquellos que creen "que la tierra es el centro de las almas". (pág. 341)	-

120	Más va en la comadre que en la que lo pare.	-	-	-	-	Nota que a menudo el buen éxito de las cosas no está tanto en quien las ejecuta como en quien las dirige, lo que en último término viene a demostrar que El mayor premio no es tenerlo, sino merecerlo. (pág. 343)	-
121	Más vieja es la iglesia, y van a ella.	-	-	-	-	Temática: Vejez. Así replica el que, con notorio menosprecio, es tildado de "viejo". (pág. 349)	-
122	Mi marido va a la mar; chirlos mirlos va a buscar.	-	-	-	-	Temática: Mar-Matrimonio. Dícese, en sorna, de las personas cuya credulidad hasta lo más disparatado toman como artículo de fe. (pág. 361)	-

123	Mira adónde vas, pero no te olvides de dónde vienes.	-	-	-	-	<p>Temática: Consejos. Dice que esta es la actitud de los hombres verdaderamente grandes en humildad. Así, Epaminondas, el vencedor de Mantinea; al asistir una vez, contra su deseo, a un fastuoso banquete, pidió ser servido con sencillez: "No quiero olvidar en tu casa-dijo al anfitrión- cómo vivo en la mía". (pág. 362)</p>	-
124	Moda que se va, ya volverá.	-	-	-	-	<p>Dice que la moda, aunque tiránica, no es sino un fenómeno cíclico. Lo explicaba a sus alumnos con toda claridad cierto catedrático que por espacio de un cuarto de siglo había llevado siempre el mismo sombrero: "Aquí donde lo ven, señores, este sombrero ha estado de moda tres veces". (pág. 364)</p>	-

125	Muchas van romeras y vuelven ramerás.	-	-	-	-	Dice, no sin crudeza, que las expansiones campestres, aun de signo piadoso, a menudo son ocasión de extravío para algunas mujeres. De ahí que, extremando el concepto, se haya dicho también: Romería, ramería. (pág. 368)	-
126	Muchos entran en la corte que la corte no entre en ellos; y si toscos van, vuelven groseros.	-	-	-	-	Alude a la rudeza congénita, tan difícil-si no imposible-de extirpar. Eso, en otras palabras, le diría una vez Isabel II a O'Donnell, después de que el general Espartero, hombre de rudeza proverbial, abandonase abruptamente la audiencia: "Ya lo ves. Le he hecho capitán general, conde, duque, regente...pero no he podido hacerle caballero". (pág. 369)	-

127	Muere más gente por comer que por ir a la guerra.	-	-	-	-	Temática: Comida-Muerte. En comparación con los efectos de la guerra, indica que tanto hoy como ayer la glotonería mata más que las armas. (pág. 370)	-
128	No es lo mismo ir a Valladolid que hablar con el ordinario.	-	-	-	-	Temática: Pueblos, ciudades y países. Se dice como contestación al que trata de comparar dos cosas de mérito dispar y que no tienen nada de común entre sí. (pág. 394)	-

129	No te digo que te vayas, pero ahí tienes la puerta.	-	-	Temática: Conflictos humanos. Este refrán sugiere con cierta gracia el enojo de quien ha sido expulsado de un lugar. Una despedida destemplada sigue siendo una ofensa para la cultura popular de nuestro país. También se utiliza para despedir a alguien de forma diplomática. (pág. 499)	-	-	-
130	Ojo allá, que a feria va.	-	-	-	-	Temática: Consejos. Así en <i>El Corbacho</i> de Álvarez de Toledo, en advertencia del riesgo que toda aglomeración o tropel de gentes suele traer consigo. (pág. 424)	-

131	Oración de perro no va al cielo.	-	-	-	-	<p>Temática: Animales. Advierte que aquello que se hace con desidia o mala gana, normalmente ni se estima ni consigue nada. (pág. 426)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Franqueza. En desuso. Si se desea pedir algo, conviene ser breve y sincero, sin gastar muchas razones ni emplear malos modos, pues no se consigue lo que se pide mal o de mala gana. Contexto: «Pero aunque yo no sea sino una vieja, todo lo que hago es de buena voluntad; y por más que oración de perro no va al cielo, en mi oficio soy muy calificada [...]» (Alfonso Andrade Chiriboga, Espiguelo. Ed. El Mercurio, 1948, vol. 2, p. 169).</p>
-----	----------------------------------	---	---	---	---	---	---

132	Ovejas bobas, por do va una, van todas.	-	-	-	-	<p>Así se conducen, en efecto, los animales de lana, pero también a menudo algunos hombres. Bien lo sabía Panurgo, la terrible criatura creada por Rabelais, cuando, para vengarse del tratante de borregos, arroja el suyo al agua y provoca la precipitación de todo el rebaño... y del propio tratante. (pág. 428)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Compañías. En desuso. Denota el poder que puede ejercer el ejemplo y las malas compañías. Contexto: «Que lo pague, pues en el pecado lleva la penitencia. La humanidad, permítaseme la comparación, no es más ni menos que una manada de ovejas bobas: por do va una van todas; el ejemplo, siquiera bueno, siquiera malo, ejerció siempre gran ascendiente sobre el corazón del hombre» (José María Sbarbi y Osuna, Ambigú literario. Imprenta de la</p>
-----	---	---	---	---	---	---	--

							viuda e hija de Fuentenebro, 1897, p. 255).
133	Oyendo nuevas, me voy haciendo vieja.	-	-	-	-	Temática: Vejez. Señala con bonito juego de palabras que el continuo fluir de las novedades nos envejece lentamente. (pág. 428)	-
134	Para música vamos, dijo la zorra.	-	-	-	-	Temática: Animales. Advierte contra los que, amigos de diversiones y proclives a la ociosidad, tratan de arrastrar a los demás a compartir sus vicios. (pág. 435)	-
135	Pellejo por pellejo, vaya el tuyo primero.	-	Επικρίνει τους εγωιστές. Αν φταίω 'γω να σκάσ' ο άντρας μου, κι αν φταίει ο άντρας μου να σκάσ' αυτός. (σελ. 76)	-	-	-	-

136	Perdona, que se va mi amo.	-	-	-	-	Temática: Amos y criados. Es excusa para salir pitando al recordar de pronto que se tiene un compromiso urgente. (pág. 447)	-
137	Pescador de anzuelo, a casa va con duelo.	-	-	-	-	Temática: Oficios y trabajos. Si como, en efecto, ocurre a menudo, regresan sin haber cobrado una sola pieza. (pág.449)	-
138	Pierde el gañán porque los años se le van.	-	-	-	-	Temática: Vejez. En todo-dice el refrán-, y más en aquellos trabajos en los que el vigor físico es esencial, la decadencia viene marcada inexorablemente por el paso y el peso de los años. (pág. 451)	-
139	Pies que andan van donde el corazón manda.	-	-	-	Temática: Amor. La pasión amorosa, cuando se produce, guía todos nuestros actos, más allá de otras consideraciones. (pág. 250)	-	-

140	Placer y alegría tan pronto ida como venida.	-	-	-	-	-	Tipo: Refrán. Ideas clave: Felicidad. En desuso. Alude a lo poco que duran las alegrías.
141	Por bien que te vaya, no vendas tu saya.	-	-	-	-	Temática: Consejos-Prudencia y Discreción. Aconseja ser precavido y fiel a la memoria de lo que fuimos y de quienes nos ayudaron. (pág. 465)	-
142	Por dondequiera que fueres, ten de tu parte a las mujeres.	-	-	Temática: Mujeres. Presupone el refranero en las mujeres un poder importante, quizá en su relación con maridos poderosos. Por lo que es bueno tenerlas de parte de uno. Un gracioso pensamiento establece que las mujeres son paraíso de los ojos, el infierno de las almas, el purgatorio de las bolsas y el limbo de los pensamientos. (pág. 359)	-	-	-

143	Por la calle de luego irás a la plaza de nunca jamás.	-	-	-	-	Temática: Vicios y Malos hábitos. Este refrán recuerda que la costumbre de aplazar- por indolencia- las obligaciones, suele llevar a no cumplirlas. Por ese motivo advierte otro: Bien diferido, dalo por perdido. (pág. 468)	-
144	Por un punto se fue la media.	-	-	Temática: Imaginación. La imaginación, en su sentido de picardía e ingenio, se pone a trabajar con el fin de obtener el máximo fruto a partir de una sola acción. Se dice con gracia este refrán cuando, en la mesa compartida, uno toma un pedazo de alimento y, por azar o con intención, otro trozo acompaña al primero en su viaje, y por lo tanto recuerda lejanamente al episodio de la comida de uvas del ciego y Lázaro de	Por algo de poca importancia puede perderse algo importante. (pág. 247)	-	-

				Tormes. (pág. 49)			
145	Porque otro se tire de un balcón, no voy a tirarme yo.	-	-	-	Temática: Consejos. Exhorta a tomar decisiones concordes con las propias ideas y a no dejarse arrastrar por los actos de los demás. (pág. 474)	-	-
146	Pues no va Mahoma al otero, vaya el otero a Mahoma.	-	-	-	-	Temática: Religión. "Exhorta por igualdice Correas- a que los hombres emprendan cosas grandes con ánimo y constancia". "También reprendeañade el proverbista- trocar las cosas de como deben ser, y aconseja que cuando uno fuese duro en venir a la amistad del otro, que eso es ser Mahoma, vaya él al otro". (pág. 478)	-
147	Quien bestia va a Roma, bestia retorna.	-	-	-	Se dice que los viajes enseñan mucho, pero algunos son tan	-	Tipo: Refrán. Ideas clave: Necesidad. En desuso. La

					<p>necios que no aprenden nada en ellos. En la misma línea se encuentra el dicho latino <i>quod natura non dat, Salamantica non praestat</i>, que en español suele expresarse diciendo <i>lo que no da naturaleza, no lo da Salamanca y menos Baeza</i>, que se ha interpretado diciendo que algunos pasan por la Universidad sin que la Universidad pase por ellos. (pág. 252)</p>		<p>persona corta de luces poco aprende con los viajes. Contexto: «Todo esto se entiende con tal que el hombre tenga buen ingenio y capacidad, porque si no, quien bestia va a Roma, bestia torna, y poco aprovecha que el rudo vaya a Salamanca, donde no hay cátedra de entendimiento ni de prudencia, ni quien la enseñe» (Juan de Dios Huarte, Examen de ingenios. Barcelona: Editorial Parera, 1575 = 1917, p. 68).</p>
--	--	--	--	--	---	--	--

148	Quien bien va, no tuerce.	-	-	-	-	Temática: Consejos. Así en el <i>Libro del caballero Zifar</i> , recomendando que cuando algo marche correctamente no se ceda a la tentación de introducir cambios e innovaciones caprichosas. (pág. 494)	-
149	Quien cabras cría, va a juicio cada día.	-	-	-	-	Temática: Animales. Por el mucho destrozo que estos rumiantes causan a su paso en las heredades ajenas. (pág. 494)	-

150	<p>Quien con un cojo va, al cabo del año cojeará.</p>	-	-	-	-	-	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Influencia. En desuso. Con un claro sentido peyorativo, este refrán denota la influencia que puede ejercer alguien con una minusvalía. Contexto: «[...] Y vamos, ¿no echan de ver mis aleluyas que tras de darles con la de rengo, hacerles la merced, no ir al Jordan, ni tener buena man derecha, costaráles la torta un pan; y, por zancas ó por barrancas, al atar de los trapos pararán la maza y la mona en una jaula con saco y birrete de tres colores? En cuanto al amo, habas contadas; y cuanto al</p>
-----	---	---	---	---	---	---	---

							<p>page, por las mil y mas razones sabidas en tierra de proverbios, conviene á saber, “dime con quien vas y diréte quién eres, quien con lobos anda á ahullar se enseña, y quien con un cojo va al cabo del año ó cojea ó cojeará, [...]» (Rafael José de Crespo, Don Papis de Bobadilla. Zaragoza: Polo y Monge, 1829, tomo III, p. 112).</p>
--	--	--	--	--	--	--	--

151	Quien el padre tiene alcalde, seguro va a juicio.	-	-	-	-	Porque-sobrentiende-la justicia se torcerá a su favor. No fue ese el caso, sin embargo, de Gualeterio Lynch, hijo del legendario regidor irlandés de la ciudad de Galway, pues hallado culpable de asesinato en la persona de un español, su inflexible padre le condenó sin paliativos y le hizo ajusticiar. (pág. 500)	-
152	Quien lejos va a casar, o va engañado o va a engañar.		-	-	-	Temática: Matrimonio. Con notoria suspicacia, reprueba el acto de buscar pareja lejos del ámbito usual de cada uno. El mismo prejuicio alienta, a la par, en estos otros: Aunque tuerta, de la puerta. Ni bebas por botija, ni des a forastero tu hija. (pág. 503)	Tipo: Refrán. Ideas clave: Matrimonio. En desuso. Alude a la conveniencia de que se conozcan bien quienes van a casarse, pues no resulta fácil conocer a alguien si proviene de otro lugar.

153	Quien mucho se cura, pronto irá a la sepultura.	-	-	Temática: Salud. No es más que un hecho empírico: el estado de salud frágil que conlleva muchos cuidados médicos termina en la muerte. También, es una llamada de alerta contra los hipocondríacos que se automedican. (pág. 199)	-	-	-
154	Quien oye las doce y no va a comer, no tiene gana o no tiene qué.	-	-	-	-	Temática: Comida. Porque ésa, la del mediodía, era, en el pasado, la hora usual del yantar. Pero Diógenes, cuya hambre no gastaba reloj, cuando una vez le preguntaron qué hora era la mejor para comer, respondió: "Para el rico, cuando tiene gana; para el pobre, cuando tiene qué". (pág. 509)	-
155	Quien se va, vivo y muerto está.	-	-	-	-	Temática: Muerte. Porque, como muy bien decía Fénelon: "Partir es morir un poco". (pág. 514)	-

156	Quien tiene alforjas y asno, cuando quiere va al mercado.	-	-	-	-	-	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Autosuficiencia. En desuso. Quien dispone de los medios necesarios sin depender de nadie tiene libertad de movimientos.</p>
157	Quien tiene arte, va por toda parte.	-	-	-	-	<p>Temática: Oficios y Trabajos. Alaba al que domina un oficio, pues ése, a buen seguro, se abrirá camino donde quiera. (pág. 517)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Beneficio - Habilidad. Poco usado. Se muestra lo útil que es saber algún oficio para comer. Contexto: «— Tío, eso va en genios, repuso el Sobrino, y á V. le toca ser el director y el abanderado; que yo en ello no entiendo pizca ni raja. . —Pues venga á mí el cargo, dijo Bandarra, que no rehuyo el</p>

							<p>trabajo; podrán decir, viejo es Pedro para cabrero ; pero nadie venga á hacerme cosquillas en el alma; que quien las sabe las tañe ; y quien tiene arte va por toda parte; y hágase el milagro, pero no por mano del diablo que es usurero y trapacero, y famoso por torticero» (Dr. Refilando, Historia del gran Zapatero Bandarra, insigne cazador de brujas. 1867 = 2010, Valladolid: Editorial MAXTOR, cp. XII, p. 140).</p>
--	--	--	--	--	--	--	---

158	<p>Quien tonto va a la guerra, tonto vuelve de ella.</p>	-	-	<p>Temática: Sabiduría. La persona necia no aprende ni siquiera yendo a la guerra donde se supone uno se avispas, o tampoco yendo a la Universidad. Es decir, la persona necia, que no tiene buena disposición para el aprendizaje, no aprende ni en la guerra ni en la Universidad. (pág. 134)</p>	-	-	-
159	<p>Quien tras vallado va hablando, hijos ajenos va castigando.</p>	-	-	-	-	<p>Temática: Hijos-Vicios y Malos hábitos. "Quiere decir-glosa el maestro Correas-que quien habla en secreto y contra otros, aunque le parezca que es tras paredes y adonde nadie le oiga, nunca le faltan oídos y le viene daño por ello, y así en su cabeza escarmientan otros". (pág. 519)</p>	-

160	<p>Quien tuviera remolino en la testa, no irá conmigo a la fiesta.</p>	-	-	-	-	<p>Temática: Aspecto. Porque en el pasado explica Gonzalo Correas-ese capricho capilar se tenía "por señal de altivez y señorío, hasta el punto de que en una ocasión, como cierto moro distinguido echase de ver la guedeja levantada que lucía en su cabeza el infante don Alfonso, hermano de don Sancho, vaticinó con acierto: "Éste ha de ser un gran rey". (pág. 520)</p>	-
161	<p>Quien va a la plaza, come de balde.</p>	-	-	-	-	<p>Temática: Comida. En cuanto a su personal ración, se entiende, pues en eso justamente tasa el refrán el fruto económico que se obtiene de no confiar la compra diaria a la rapacidad sisona de los sirvientes, sino realizar ese quehacer personalmente. (pág. 520)</p>	-

162	Quien va a Santiago y no a San Salvador, sirve al criado y deja al señor.	-	-	-	-	Temática: Religión. Alusivo a la antiquísima iglesia ovetense de San Salvador, que durante siglos, por su valioso relicario, rivalizó con Compostela en las peregrinaciones, contrapone, con obvio chovinismo, a ambos polos devocionales. (pág. 520)	-
163	Quien va pidiendo, no viene corriendo.	-	-	-	-	"Porque no la despachan como quiere", explica Correas. Y añade: "Iba una moza a buscar sus aventuras para ayudarse a sí y a su ama, y no negociando tan presto, se disculpaba con este refrán de la tardanza". (pág. 520)	-
164	Quien va y vuelve hace buen viaje.	-	-	Temática: Esperanza. Ilusionante refrán que tiene mayor vigencia en esta época de accidentes de tráfico. El buen viaje consiste en poder contarlo. (pág. 258)	-	-	-

165	<p>Quien/el que [se] fue a Sevilla, perdió su silla.</p>	<p>Αν αφήσεις το μαντρί αφύλαχτο, θα μπει ο λύκος και θα φάει τα πρόβατα. (σελ. 1380)</p>	<p>Προειδοποιεί ότι όποιος απουσιάζει από τα καθήκοντά του κινδυνεύει να χάσει τη θέση του. <i>Αν κάθεται στη θέση σου, κανείς δε σε σηκώνει..</i> (σελ. 84)</p>	<p>Temática: Lugares. Se utiliza para responder a quien ha dejado vacante una plaza y pretende recuperarla después de su ausencia. En general, se avisa sobre la posibilidad de perder ciertos privilegios si se abandona el lugar en que se gozan. (pág. 192)</p>	<p>Se dice de quien, habiendo abandonado un puesto, cuando luego quiere volver a él, se lo encuentra ocupado. (pág. 262)</p>	<p>Temática: Pueblos, ciudades y países. Reprueba el acto de descuidar, por ausencia, alguna ocupación o cargo provechoso. Alude a un litigio de gran resonancia ocurrido en la sede arzobispal de Sevilla y que sólo mediante la intervención personal del rey Enrique IV pudo ser solucionado. (pág. 514)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Oportunidad. Muy usado. En un sentido recto, se emplea cuando alguien se ausenta por unos momentos de la habitación y, al regresar, otra persona ha ocupado su sitio; si la recupera por irse durante unos momentos la persona que se la quitado, dirá: y quien se fue a Aragón la encontró. En un sentido más amplio, da a entender que la ausencia puede ocasionar una novedad perjudicial, como la pérdida de un empleo, por lo que se aconseja no abandonar el puesto cuando hay personas</p>
-----	---	---	--	---	--	--	---

							<p>que lo desean. Contexto: «[...] Pero el niño tiene muy fuertemente arraigado en el espíritu lo del derecho del primer ocupante por la fuerza. Es corriente que espere a que otro deje un lugar para ocuparlo y cuando el primer ocupante, el que lo dejó para ir a cualquier menester pasajero, vuelve y lo reclama, se le dice: “quien fue a Sevilla, perdió su silla”, a lo que el otro replicaba: “y el que volvió, la encontró”. Todos estos litigios se resolvían, en última instancia, con una cachetina, a</p>
--	--	--	--	--	--	--	---

							<p>trompada limpia, observándose en ella, como en todo duelo, reglas caballerescas. En mi vida olvidaré uno de estos trompadeos que fue entre nosotros célebre y del cual tuvimos para hablar no poco tiempo» (Miguel de Unamuno, Recuerdos de niñez y de mocedad. Madrid: Drácena, 1952, XI).</p>
--	--	--	--	--	--	--	--

166	Rey de mi casa me soy, y a donde no me llaman, no voy.	-	-	Temática: Prudencia. El refrán enseña la legitimidad de nuestros actos en un ámbito privado. Uno es el rey de su casa. Por extensión, ser rey en casa de uno no asegura igual dignidad en campo ajeno, por lo que el refranero, además, recomienda ser prudente y no meterse donde a uno no le llaman. (pág. 113)	-	-	-
167	Si adelante no vas, atrás irás.	-	-	-	-	Temática: Consejos. Pues la pasividad del indolente suele espolear al competidor. Por eso, gedeónicamente, decía el poeta: "No olvides ni un instante / que es quedarse detrás no ir delante". (pág. 561)	-

168	Si caí, y me quebré el pie, mejor me fue.	-	-	-	-	Es consuelo del que, habiendo sufrido un percance, se complace en pensar que el daño, en otro caso, podía haber sido mucho más grave. Como aquel que argüía ante el otro: "Deja, deja, que gracias a la pata chula, ahora estoy aquí y no en la guerra". (pág. 561)	-
169	Si conoces que vas perdido, muda consejo y camino.	-	-	-	-	Temática: Consejos. Advierte que obstinarse en algo que no lleva a buen fin es peligroso, y aconseja, pues, desistir, buscar otras alternativas y, en todo caso, recabar el consejo de persona experimentada. (pág. 562)	-

170	Si Mahoma no va a la montaña, la montaña va a Mahoma.	Αμα δεν πάει ο Μωάμεθ στο βουνό, πάει το βουνό στον Μωάμεθ. (σελ 959)	Συμβουλεύει να μην περιμένουμε να έρθουν σ'εμάς εκείνοι που θέλουμε να δούμε, αλλά να τους αναζητήσουμε εμείς. <i>Αν δεν πάει ο Μωάμεθ στο βουνό, πάει το βουνό στο Μωάμεθ.</i> (σελ. 94)	-	-	-	Tipo: Refrán. Ideas clave: Diligencia. Poco usado. Recomienda no esperar a alguien con quien deseamos encontrarnos. En sentido general, encarece a tomar la iniciativa en los asuntos que nos interesen.
171	Si te fuiste, hazte cuenta que moriste.	-	-	Temática: Traición. La ingratitud es una forma de la traición, traición a la lealtad y confianza de la persona presuntamente querida. (pág. 153)	-	-	-

172	Si vas a Arboleas, pon la capa donde la veas; y aunque la veas, no lo creas.	-	-	-	-	Temática: Consejos. Dice que así ocurrió una vez en ese pueblo almeriense a uno que, mientras aliviaba el vientre, puso la capa sobre la tapia del corral, y cuando quiso recogerla advirtió con asombro que le habían cortado toda la parte que pendía por fuera. (pág. 569)	-
173	Todos los golpes van al dedo malo.	-	-	-	-	Temática: Salud. Quizá por aquello de que Las desgracias nunca vienen solas. Bien lo dice el Romancero: "Duéleme la vida / y aunque más me guardo / todo me da en ella / como en dedo malo". (pág. 603)	-

174	Un mal ido, otro venido.	-	-	<p>Temática: Fortuna. Recuerda este refrán, fruto de una conciencia popular pesimista, que no podemos alegrarnos en exceso de haber superado una dificultad, pues al momento nos acechan otros mil peligros y dolores. Esta expresión entiende la existencia como sucesión de desgracias. (pág. 516)</p>	-	-	-
175	Una vez fue una moza a Zaragoza y vino moza.	-	-	-	-	<p>Temática: Bebida. Modo encubierto del bebedor jocosos para pedir vino, finge omitir la coma del "moza" en vocativo, al igual que aquel otro, no menos festivo: El rey fue viejo a Toro, y vino mozo. (pág. 616)</p>	-

176	Va el mal a donde le ponen buen cabezal.	-	-	-	-	Temática: Riqueza-Salud. Dice que los ricos son más propensos que los pobres a contraer enfermedades porque la vida regalada desgasta más que la menesterosa. (pág. 621)	-
177	Va el río del todo buelto e ally es la ganancia de los pescadores.	-	-	Temática: Riqueza. Se utiliza cuando uno obtiene ganancia en el contexto de un conflicto que afecta a otras personas. (pág. 374)	-	-	-
178	Va la cosa como debe, y el arabo como suele.	-	-	-	-	Temática: Campo. Se usa como expresión de normalidad, para dar a entender que algo, lo que fuere, marcha por sus pasos regulares y ordinarios. (pág. 621)	-

179	Va la palabra de boca en boca, como el pajarillo de hoja en hoja.	-	-	Temática: Envidia. Describe perfectamente la naturaleza del chismorreo. Las opiniones de los demás, sean buenas o malas, en especial las malas opiniones, se propagan como el pajarillo que va de rama en rama. (pág. 37)	-	-	-
180	Van a misa los zapateros; ruegan a Dios que mueran carneros.	-	-	-	-	Temática: Dios-Religión-Oficios y Trabajos. Este refrán critica el egoísmo inclemente de la persona que en favor de su propio beneficio es capaz de cualquier cosa. (pág. 622)	-
181	Vanse los amores y quedan los dolores.	-	-	-	-	Temática: Amor. Aconseja no abrazarse ciegamente a los puros dictados de la pasión amorosa, por cuanto ésta tiene un límite, rebasado el cual todo queda a merced, si acaso, del sentimiento práctico y de la cordura amistosa. Ya lo decía Lope de	Tipo: Refrán. Ideas clave: Amor. En desuso. En la medida de lo posible, conviene ser prudente con el amor, pues las pasiones vehementes pueden pasar

						<p>Vega: "Que pensamientos de amor / son arcaduces de noria, / y deja el agua primera / el que la segunda toma". (pág. 623)</p>	<p>pronto, pero las consecuencias pueden durar bastante e, incluso, ser duraderas.</p> <p>Contexto: «Y sobre matrimonios llamados también por inclinación corre una sentencia que dice: casarse por mero amor, es colocarse en una temperatura de 40 grados, olvidándose de que se puede muy fácilmente descender más debajo de cero. Otro refrán castellano dice: vanse los amores y quedan los dolores» (Pere Felip Monlau, Higiene del matrimonio ó El libro de los casados.... M. Rivadeneyra,</p>
--	--	--	--	--	--	---	---

							1853, p. 63).
182	Vase el oro al tesoro.	-	-	Temática: Dinero. Con este refrán se da a entender que los ricos tienen más facilidad para acumular más bienes. (pág. 333)	-	Temática: Riqueza. Tiene el mismo significado que el que dice: Dinero llama dinero , y ambos indican que el rico siempre tiene más posibilidades de acrecentar su fortuna que el pobre. (pág. 623)	-
183	Vaya con Dios, que un pan me lleva, si no son dos.	-	-	-	-	Temática: Dios-Comida. Se dice por modo de resignada conformidad para celebrar la marcha del que se va debiendo algo. (pág. 623)	-
184	Váyase lo comido por lo servido.	Μου ήρθε μία η άλλη. (σελ. 380)	-	-	-	Temática: Dinero y Economía. Se utiliza como expresión de conformidad paciente con aquel negocio que al cabo no produce ni pérdidas ni ganancias. Este refrán, pues, vale tanto como aquel otro: Váyase lo perdido por lo ganado. (pág. 623)	-

185	Ve llamado y ven llamado.	-	-	-	-	Temática: Consejos-Prudencia y Discreción. Aconseja no aparecer por sorpresa en casa ajena, sino esperar a ser invitado, salvo riesgo de que piensen lo que insinúa otro: Visitar y oler, una misma cosa vienen a ser. (pág. 623)	-
186	Vete a la adivina; meterte ha en fatiga.	-	-	-	-	Temática: Consejos-Oficios y trabajos. Reprueba, por embaucadora, la afición a las prácticas adivinatorias. Lo señalaba Gracián: "Arte era de artes saber discurrir, pero ya no basta: menester es adivinar, y más, en desengaños". (pág. 627)	-

187	Vete y vente, que la casa te sabes.	-	-	-	-	<p>Temática: Vicios y Malos hábitos. Es crítica irónica contra los que tienen por costumbre vivir a costa ajena. Como La Fontaine, el célebre fabulista francés, quien, tras enviudar, se pasó la vida de casa en casa, y cuando, fallecida su penúltima protectora, se dirigía al domicilio del consejero D'Hervat, y éste, al verle, le invitó solícitamente a acogerse a su casa, el fabulista respondió con frescura: "A ella iba, mi querido amigo". (pág. 628)</p>	-
-----	-------------------------------------	---	---	---	---	---	---

VERBO VENIR

No	UP	NDEG TEXTO (ES-GR)	AR	GLR	RE	DRDP	RM (online)
1	[El] Bien viene andando; el mal, volando.	-	-	-	-	Pues el primero-dice-es lento y tarda en llegar, en tanto que el segundo aparece en un suspiro. (pág. 91)	Tipo: Refrán. Ideas clave: Fortuna. En desuso. Alude a la inconstancia de la fortuna, que puede cambiar en un instante de modo que los males se pueden presentar de improviso, mientras que los bienes parecen llegar lentamente.
2	[El] Día que no escobé, vino quien no pensé.	-	-	-	-	Temática: Oficios y trabajos. Aconseja no estar nunca desprevenido, dados los imprevistos que siempre pueden presentarse. (pág. 191)	-

3	[El] Que no sabe gozar de la ventura cuando le viene, no se debe quejar si se le pasa.	-	-	-	-	Temática: Consejos-Fortuna y ventura. Dice que quien, por lo que sea, desperdicia cualquier oportunidad provechosa, pierde todo el derecho a lamentarse. (pág. 484)	-
4	[La] Leche le dijo al vino: "Bien venido seáis, amigo".	-	-	-	-	Temática: Bebida. Así en <i>El criticón</i> , afirma, con dudoso fundamento, que ambas bebidas, tan disímiles, se complementan, sin embargo, armoniosamente. (pág. 310)	-
5	[La] Primavera, que cante o que llore, no viene nunca sin flores.	-	-	-	-	Temática: Calendario. Señala que, nos guste o no, en la vida hay cosas inevitables que no dependen de nuestra voluntad. Unas son agradables, como las flores en primavera. Otras,	-

						no tanto. (pág. 475)	
6	[Los] Cargos suelen venir largos.	-	-	-	-	Temática: Oficios y trabajos. Sobre todo, en el terreno de la cosa pública. Una vez, Castelar, tallando las hechuras de un político novicio, llegó a decir: "¿Ven ustedes lo bruto que es? Pues llegará a subsecretario". Y se quedó corto el ilustre orador: aquel zote llegó a ministro. (pág. 113)	-
7	[Los] Que cabras no tienen y cabritos venden, ¿de dónde les vienen?	-	-	-	-	Temática: Dinero y economía-Animales. Se dice en tono burlón de los negociantes poco escrupulosos o de los que viven holgadamente sin oficio reconocido. (pág. 480)	-

8	[Los] Que vinieren tomen lo que hallaren.	-	-	-	-	Temática: Dinero y economía. Afin en su significado a la castiza expresión "el que venga detrás, que arree", suele aplicarse a los que disponen su testamento a sabiendas de que no dejarán sino deudas y problemas a sus herederos. Casi, pues, como Rabelais, el pícaro autor de <i>Gargantúa y Pantagruel</i> , quien, instado a testar en su lecho de muerte, escribió así: "Nada tengo y mucho debo. El resto se lo dejo a los pobres". (pág. 487)	-
9	¡Anchura, anchura, que viene el carro de la basura!	-	-	-	-	Se dice, en befa, del chisgarabís fanfarrón, cuya conducta gusta de adornarse con hueca arrogancia. (pág. 58)	-

10	¿Que venga Dios y lo vea!	Μάρτυς μου ο Θεός. (σελ. 552)	-	-	-	Temática: Dios. Se dice, en invocación del arbitraje divino, cuando se han agotado sin éxito los argumentos de apoyo a una determinada tesis que se reputa por igual irrefragable y obvia. Es tanto el lustre dialéctico de esta exclamación que hasta agnósticos tan viscerales como Santiago Carrillo, el ex corifeo comunista, han hecho público uso de ella alguna vez. <i>Si lo que reina en esa pobrecita isla no es tiranía, ¡que venga Dios y lo vea!</i> (pág. 487)	-
11	¿De dónde le vino al garbanzo el pico?	-	-	-	-	Temática: Comida. Fustiga al que, humilde y con escasos medios, se muestra altivo y descarado. (pág. 171)	-

12	<p>¿Por quién venís rascada? Por la suegra de mi cuñada.</p>	-	-	-	-	<p>Temática: Familia. Reprende a los que, inclinación oficiosa, se injieren en disputas ajenas y a menudo, como fruto merecido, no sacan sino disgustos y quebrantos. (pág. 471)</p>	-
13	<p>•La vejez no viene sola. •[La] Vejez es muy señora, y nunca viene sola.</p>	-	<p>Τονίζει ότι μαζί με το γήρας έρχονται και άλλα δεινά. Το γήρας ου γαρ έρχεται μόνον./Αφού γεράσει το δεντρί, ξεράδια δεν του λείπουν. (σελ. 98)</p>	-	-	<p>[La] Vejez es muy señora, y nunca viene sola: Temática: Vejez. Se dice irónicamente no tanto para poner de manifiesto la respetabilidad que otorga la senectud, como para señalar el cortejo de achaques, dolencias y aflicciones que esa etapa de la vida suele traer consigo. (pág. 623)</p>	-

14	<p>•No hay mal que por bien no venga. •De do vino el asno vendrá la albarda.</p>	-	<p>Αισιόδοξο μήνυμα που βεβαιώνει ότι και από κακό μπορούμε να αποκομίσουμε κάποιο καλό. Ουδέν κακόν αμιγές καλού./Κάθ'εμπόδιο για καλό. (σελ. 70)</p>	<p>Temática: Paciencia. De do vino el asno vendrá la albarda: En más de una ocasión, el refranero une el infortunio y el fracaso como parte de una misma acción. El refrán refleja que el bien viene acompañado del mal y viceversa como la albarda y el asno, que siempre vienen juntos. (pág. 66)</p>	<p>No hay mal que por bien no venga: Ocurre a veces que una contrariedad acaba con un resultado favorable que nadie podía predecir. (pág. 219)</p>	<p>No hay mal que por bien no venga: Da a entender, como lo hace Gracián en <i>El criticón</i> o Galdós en <i>La batalla de los Arapiles</i>, que un suceso nefasto a veces es ocasión de otro venturoso. Lo cual, en definitiva, viene a corroborar otra irrecusable verdad: que sólo Al fin se canta gloria. (pág. 401)</p>	<p>No hay mal que por bien no venga: Tipo: Refrán. Ideas clave: Desgracia. Muy usado. Este refrán transmite una visión optimista de la realidad, pues indica que de una contrariedad se puede extraer algo bueno, que una contrariedad puede tener resultados favorables. Contexto: «Cuando esto me dijo, pudieran echarme nesgas a el pellejo, que no cabía de contento en él. Porque con mi habilidad y manos en el naípe, juntando el aviso suyo, pudiera volverles tres partes de la moneda; y entre mí dije: "No hay mal que no venga por bien. ¡Aun si el daño que me hizo lo viniese a restaurar por este camino!" Y deseaba decirle lo mismo; mas mucho me holgué que saliese de su boca la vileza y no de la mía. Que hasta en esto guardaba mis puntos de amo para con él» (Mateo Alemán, Segunda parte</p>
----	--	---	--	---	---	---	---

							del Guzmán de Alfarache. Atalaya de la vida humana. Madrid: Cátedra, 1604 = 1987, p. 202).
15	<p>•Una ley vino de Roma: que el que no trabaja, no coma.</p> <p>•Ha venido de Roma que el que no trabaje, no coma.</p>	-	-	<p>Temática: Trabajo. Probablemente, la ley que cita este refrán no existiese nunca, pero lo que aquí quiere comunicar el acervo es que el que quiera comer, que trabaje. (pág. 405)</p>	-	-	-
16	<p>A caballo y deprisa viene el mal, y a pie y cojeando se va.</p>	-	-	<p>Temática: Fortuna. Este refrán advierte de que las desgracias se ciernen sobre las personas con mucha facilidad y luego cuesta mucho desprenderse de ellas. (pág. 506)</p>	-	-	-

17	A campo malo le viene su año.	-	-	-	-	Dice este viejo refrán , presente en <i>El libro del caballero Zifar</i> , que nada hay tan baldío y despreciable que, llegado el caso, no pueda servir de algo y aun de mucho, a veces. (pág. 5)	-
18	A tu casa no venga quien ojos tenga.	-	-	-	-	Temática: Vecinos. Expresa la conveniencia de alejar de la casa propia a los fisgones y chismosos. (pág. 29)	-
19	Abril tronado, viene buen verano.	-	-	-	-	Temática: Calendario. Dice que las tormentas son truenos en el mes de abril son indicio de buena cosecha en agosto. (pág. 32)	-

20	Al trabajo, yerno, que viene el invierno.	-	-	-	-	Temática: Meteorología. Por lo general, se dice como estímulo a los jóvenes, en indicación de que, concluidos los ocios estivales, es preciso aplicarse de nuevo al trabajo ordinario. (pág. 51)	-
21	Año de nueces, venga mil veces.	-	-	-	-	Temática: Campo-Comida. Sobre todo, si es cierto lo que acerca de este fruto asegura el proverbista: "Quita y corrige el aliento hediondo, clarifica la vista, conforta el estómago y digiere el manjar. Expele las ventosidades y aprovecha a las máculas del rostro". ¡Casi nada! (pág. 65)	-

22	Antes de la hora, gran denuedo; venidos al punto, mucho miedo.	-	-	-	-	Fustiga las conductas de los baladrones que, de antemano, se jactan de hacerlo y remediarlo todo, pero, llegado el caso, escurren el bulto y no hacen cosa alguna. (pág. 63)	-
23	Arcaduz de noria, el que lleno viene, vacío se torna.	-	-	-	-	Temática: Dinero y economía. Expresa que el rodar de la noria se asemeja al de la vida, cuyos cangilones-la ilusión y el dinero- se vacían en un fluir permanente de desengaños y de frustraciones. (pág. 69)	-

24	Benedícite, benedicamus, no vengan más que estamos.	-	-	-	-	Temática: Comida. Por modo de impetración festiva, dícese al comienzo de los ágapes familiares, a veces perturbados con la presencia inopinada de uno o varios comensales adventicios. Lo que una vez, llegado el pastel, hizo decir con desaliento al peque de la casa: "Mamá, yo no pido más que lo que se puede pegado a la pala". (pág. 88)	-
25	Benignidad, venid y dad.	-	-	-	-	Temática: Virtudes. Con gracioso quiebro de aliteración, dice socarronamente que así debe ser, si es, el ánimo benigno: solícito, diligente y liberal. (pág. 88)	-

26	Bien vengas mal, si vienes solo.	-	-	-	<p>Se emplea para tratar de conjurar que se acumulen las desgracias o las contrariedades, pues generalmente vienen encadenadas. Sinónimo: Las desgracias nunca vienen solas. (pág. 71)</p>	<p>Porque a menudo, los males llegan encadenados, al contrario de los bienes, que suelen venir solos y espaciados. (pág. 91)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Desgracia. En desuso. Como con frecuencia problemas y desgracias vienen juntos, se encarece que sólo le corresponda hacer frente a un contratiempo. Contexto: «[...] Él sí que tuviera estas profundidades y mazmorras por jardines floridos y por palacios de Galiana, y esperara salir de esta oscuridad y estrechez a algún florido prado; pero yo sin ventura, falto de consejo y menoscabado de ánimo, a cada paso pienso que debajo de los pies de improviso se ha de abrir otra sima más profunda que la otra, que acabe de tragarme. Bien vengas mal, si vienes solo» (Miguel de Cervantes Saavedra, Segunda parte del ingenioso caballero don Quijote de la Mancha. Barcelona: Instituto Cervantes-Crítica, 1615=1998 II 55).</p>
----	----------------------------------	---	---	---	--	--	---

27	Caída la frisa, viene la risa.	-	-	-	-	Temática: Vicios y malos hábitos. Advierte que el abandono y el desaliño en el vestir suelen ser causa de hilaridad, cuando no de befa. De ahí que, por modo de excusa jocosa, venga a añadirse aquello de: Al revés me lo vestí; por eso lo traigo así. (pág. 106)	-
28	Calvo vendrá que calvo me hará.	-	-	-	Se emplea para decir que por miserable que sea alguna cosa, siempre se halla otra que no lo sea menos, lo que puede servir de consuelo. También se utiliza esta frase proverbial cuando se emparejan dos personas que se complementan. (pág. 81)	-	-

29	Como miel fue la venida, amarga después la vida.	-	-	-	-	Temática: Comida. Advierte que no pocas cosas que al principio son muy agradables, con el paso del tiempo se vuelven enojosas. (pág. 127)	-
30	Cuando estuvieras con él vientre con vientre, no le digas todo lo que te viniere a la mente.	-	-	-	-	Temática: Consejos. Es decir, en las batallas de amor, obra y calla, no sea lo de aquella pelandusca que cuando, por mimito, vino a preguntarle al bobillo de turno: "¿Gozas, vida?", obtuvo de él esta grave respuesta: "Sí, señora." (pág. 147)	-
31	Cura y médico de aldea, por ellos venga lo que desean.	-	-	-	-	Temática: Religión-Salud. Es decir, entierros el uno y achaques el otro, sobrentiende maliciosamente el refrán por boca del aldeano. (pág. 156)	-

32	Dádivas quebrantan peñas y hacen venir a las greñas.	-	-	-	-	<p>Temática: Vicios y malos hábitos-Virtudes. Dice que la generosidad, si por un lado allana obstáculos y ablanda voluntades, por otro, con frecuencia genera resquemores y agrias disputas. Con este sentido aparece en <i>El Corbacho</i>, de Martínez de Toledo. (pág. 157)</p>	<p>Dádivas quebrantan peñas: Tipo: Refrán. Ideas clave: Poder - Regalo. En desuso. Lo que parece imposible de vencer suele ceder con obsequios. Contexto: «El juez quedó admirado de la hermosura y gracia de la dama, y como estaba tan propiamente río, quiso dar corriente a las aguas (que dádivas quebrantan peñas, cuanto más varas); pero no olvidó al galán ni la vieja, dando su palabra de no hacer agravio a ninguno» (Antonio Enríquez Gómez, El siglo pitagórico y Vida de don Gregorio Guadaña. Madrid: Cátedra, 1644 = 1991, p. 182).</p>
33	De aquellos polvos vienen estos lodos.	-	-	-	-	<p>Afirma que los grandes problemas, por lo regular, tienen su origen en pequeñas faltas o errores cometidos en el pasado. Así lo decía también el cardenal</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Desgracia - Error - Causa y efecto. Poco usado. La mayor parte de los males que se padecen son la consecuencia de descuidos, errores o desórdenes previos, e incluso de hechos</p>

						<p>Richelieu: "Los grandes incendios provienen de chispas leves." Pero la abuela del cuento, en cambio, se complacía en cargar el refrán de literal sentido ríjoso, mientras asistía junto a la comadrona, al difícil parto de su nieta, una bonita mozueta en mala hora echada al verde con cierto desahogado guaperas de la vecindad. Y tanto y tanto gimotonamente repetía el refrán la buena mujer, que en una de éstas, la partera, repudrida, va y le dice: "¡Y dale con la varita! ¿Pues de dónde, si no, abuelilla, quería usted que le viniese el bombo a la rapaza?" (pág. 168)</p>	<p>aparentemente poco importantes. Contexto: «Será el PP el que deba explicar su quiebro político. Yo puedo entender sus circunstancias y sus dificultades [del PP] en manejar a las víctimas del terrorismo, pero de aquellos polvos vienen estos lodos» (Idoia Mendiá, «Los errores se juzgan, y si se llega tarde, se pide perdón», El Correo, 01/07/2012, p. 27).</p>
--	--	--	--	--	--	---	--

34	De casta le viene al galgo el ser rabilargo.	Κατά μάνα κατά κύρη. / Το μήλο κάτω από τη μηλιά θα πέσει. (σελ. 307)	-	-	No debe sorprender el buen comportamiento de algunas personas, pues les viene de familia. (pág. 101)	Temática: Hijos-Animales. Recogido por Galdós en <i>Amadeo I</i> , y luego por Delibes en <i>Cinco horas con Mario</i> , expresa peyorativamente que los hijos suelen heredar las flaquezas de sus padres. (pág. 170)	Tipo: Refrán. Ideas clave: Calidad - Herencia genética. De uso actual. Los hijos heredan las cualidades de sus progenitores. Contexto: «No me extraña -prosiguió con indignación aparente, puesto que sabía que la causa estaba ganada- que tu hijo le dé como le da a la sin hueso, porque todos los Tomasines habéis sido siempre muy largos de lengua, y de casta le viene al galgo el ser rabilargo; pero al fin, tu hijo es todavía una criatura sin reflexión, y tú eres el que debías corregirle, y si no lo haces eres peor que él» (Ángel Ganivet, <i>Los trabajos del infatigable creador Pío Cid</i> . Madrid: Cátedra, 1898=1993)
35	De fuera vendrá quien de casa nos echará.	-	-	Temática: Familia. Contra los yernos y las nueras. Viene a expresar que al llegar la ancianidad, y con las fuerzas	-	Previene contra los intrusos, que no vacilan, si pueden, en desalojar de su sitio al legítimo titular. (pág. 173)	Tipo: Refrán. Ideas clave: Intromisión. Poco usado. Advierte que nadie está seguro en su puesto y que, con frecuencia, el recién llegado desbanca a los que ya estaban, porque,

				<p>diezmadas los padres terminan doblegándose a la voluntad de los hijos y, más concretamente, de los yernos y nueras. Del mismo modo, y en términos generales, avisa sobre los forasteros y desconocidos que se introducen en los hogares y toman posesión de ellos. (pág. 339)</p>			<p>aprovechándose de su confianza, quieren disponer por encima de su superior. Contexto: «Y aún, como en el capítulo pasado acabamos de decir, ahí no está nuestro hombre seguro de nuestras manos, que para nosotros son las más crueles y las de menos fiar, pues, siendo todas las criaturas ciegas y cortas, nosotros propios las entramos en casa para que se levanten con ella echándonos fuera, cumpliéndose en nosotros lo que el refrán dice: de fuera vendrá quien de casa nos echará» (San Juan Bautista de la Concepción, Juan García López, El recogimiento interior. Madrid: Editorial Católica, a 1613=1995, pár. 3).</p>
--	--	--	--	--	--	--	---

36	De liña viene la tiña.	-	-	-	-	Temática: Salud. Dice que los males, por lo común, no se originan de repente, sino, al contrario, después de una larga y laboriosa incubación. (pág. 175)	-
37	De lo que deseo, venga arreo.	-	-	-	-	Se dice de los que muestran ansia o afán desmedido por conseguir algo, desoyendo, según decía Epicteto, que el deseo y la felicidad no pueden vivir juntos. (pág. 175)	-
38	De querellas vienen las querellas.	-	-	-	-	Temática: Mujer-Amor. Bello juego de palabras con el que se da a entender que del amor a las mujeres vienen para el hombre los problemas y las desazones. (pág. 179)	-

39	De quince a veinte, que venga, tenga y convenga; de veinte a veinticinco, que venga y tenga, aunque no convenga; de veinticinco a treinta, que venga, tenga o no tenga, y convenga o no convenga.	-	-	-	-	Temática: Matrimonio. A este parámetro se ajusta- dice- la ambición de la mujer soltera conforme al paso declinante de los años. (pág. 179)	-
40	Del comilón y el vinoso viene el gotoso.	-	-	-	-	Temática: Salud-Bebida-Comida. Condena los excesos de la mesa y del alcohol, dañinos siempre para la salud y, a menudo, causa de esta enfermedad. De ahí lo que prescribe otro refrán: Se cura la gota cerrando la boca. (pág. 186)	-

41	Dijo el escarabajo a sus hijos: "¡Venid acá, mis flores!"	-	-	-	El afecto que se siente por un ser querido hace que se olvide su fealdad y sus defectos e, incluso, lo ve hermoso. La Fontaine expresó magistralmente esta frase haciendo decir al búho: "Mes petits sont mignons, beaux, bien faits et jolis sur tous leurs compagnons" ("L'Aigle et le Hibou", <i>Fables</i> , V.18) (pág. 113)	Temática: Hijos-Animales. Aunque es refrán de poco uso , Fernán Caballero lo incluye en su obra <i>Lucas García</i> para expresar cómo el cariño desfigura las verdaderas cualidades de las personas a las que se quiere. (pág. 192)	-
42	El monacillo que vino a ser abad, sabe lo que hacen los mozos detrás del altar.	-	-	-	Un buey acostumbrado al arado no se tuerce sino que va por donde debe ir, formando así en el campo un surco derecho. En general, elogia a la persona que realiza su	-	-

					trabajo magníficamente porque posee una gran experiencia adquirida durante años. (pág. 133)		
43	El que del campo viene, caldo quiere.	-	-	Temática: Familia. Necesidad de alimento y del sosiego del hogar para quien vuelve a casa después de una jornada de trabajo. (pág. 340)	-	-	-
44	Entre mayo y abril, o viene el cuco o viene la fin.	-	-	-	Se refiere al anuncio de la primavera. (pág. 148)	-	Tipo: Refrán. Ideas clave: Tiempo - Meteorología. En desuso. Se alude al comienzo de la primavera. Observaciones: El cuco es uno de los animales que anuncian la primavera.

45	Haga el hombre lo que debe, y venga lo que viniere.	-	-	-	-	Temática: Hombre. Exhorta al cumplimiento del deber por encima de todo, pues, como decía Quevedo: "La última villanía del ánimo es temer su obligación". (pág. 276)	-
46	Jáquima de asno no le viene al gato.	-	-	-	-	Temática: Animales. Se usa para denunciar toda patente disconformidad, de la misma manera en que lo hizo Cicerón cuando una vez su pariente Léntulo, hombre de menguada talla, se presentó ante él ciñendo una descomunal espada. "¿Quién ha atado mi primo a esta espada?", exclamó, incisivo, el tribuno. (pág. 301)	-

47	La mala noticia viene como saeta, la buena, como carreta.	-	-	Temática: Fortuna. Las desgracias, las malas noticias, suelen difundirse a mucha velocidad, mientras que las buenas llegan con mucha lentitud. (pág. 511)	-	-	-
48	Las desgracias nunca vienen solas.	Ενός κακού, μύρια έπονται. (σελ.514)	-	-	El mal suele venir asociado a otros, así como una falta suele llevar a otra. Sinónimo: Bien vengas mal, si vienes solo. (pág. 177)	-	Tipo: Frase proverbial. Ideas clave: Desgracia. De uso actual. Se aplica cuando aparecen varias contrariedades o disgustos a la vez o una tras otra.
49	Lo que a deseo viene, en más se tiene.	-	-	-	-	Temática: Deseo. Porque todo, por ruin que sea, sale embellecido a través de la lente del deseo. Lo decía Virgilio: "Cada cual hace un dios de su ardiente deseo". (pág. 320)	-

50	Lo que está de Dios, a la mano se viene.	-	-	-	-	Temática: Dios. Desde un concepto rigurosamente providencialista, afirma que en definitiva lo que se halla predeterminado - o "escrito", como dicen los mahometanos-, se cumple siempre a rajatabla. (pág. 321)	-
51	Lo que no viene a la boda, no viene a toda hora.	-	-	-	-	Temática: Matrimonio. Dice que si aquello que los suegros prometen no se hace efectivo antes del casamiento, rara vez se cumple luego. (pág. 323)	-

52	Malo Medellín, bueno Medellín, hele aquí viene Lázaro Martín.	-	-	-	-	Temática: Pueblos, ciudades y países. Este refrán suele utilizarse para cambiar de conversación cuando lo que se escucha no agrada. Aunque no muy usual, aparece recogido por Correas en su <i>Refranero</i> y por Hernán Núñez en sus <i>Refranes o proverbios en romance</i> . (pág. 333)	-
53	Más vale prevenir el mal a tiempo que, después de venido, buscar el remedio.	-	-	-	Es mejor poner los medios para evitar que venga el mal que, una vez venido, tratar de poner remedio. (pág. 198)	-	-

54	Mejor es que venga la justicia que la parroquia.	-	-	-	-	Temática: Religión. En caso de pendencia, dice elípticamente. Y ello, claro está, porque lo primero denota que el suceso no es del todo irreparable, mientras que lo segundo, al contrario, indica que la cosa va de difuntos. (pág. 354)	-
55	No es lo mismo decir "moros vienen" que verlos venir.	-	-	-	-	Porque el anuncio de alarma suele hacerse a cubierto, mientras que la vista directa del peligro amedrenta mucho más. En definitiva, que No es lo mismo torear que ver los toros desde la talanquera. (pág. 394)	-

56	No hay suerte que venga, que achaque no tenga.	-	-	-	-	Temática: Fortuna y vertura. Expresa que todo suceso venturoso trae consigo, como contrapartida inseparable, alguna nota dañoso o aflictiva. Bien lo decía Gracián: "En la casa de la fortuna, si se entra por la puerta del placer, se sale por la del pesar". (pág. 404)	-
57	No me hagas pecar, que vengo de confesar.	-	-	-	-	Temática: Religión. Se dirige irónicamente a quien hace escrúpulo de cosas leves y no le empacha en absoluto pasar por las de bulto. Los mismos, en suma, de quienes la Escritura dice que cuelan el mosquito y se tragan el camello. (pág. 407)	-

58	No sé nada; de mis viñas vengo.	-	-	-	-	Temática: Campo. Se utiliza a modo de excusa-verdadera o falsa-para eludir cualquier presunta responsabilidad. Es similar al castizo dicho: Yo soy músico, y me acuesto a las ocho. (pág. 411)	-
59	No venga al alma cuanto el cuerpo pasa.	-	-	-	-	Temática: Muerte. Pide el refrán que en la otra vida no se reserve al espíritu todos los sufrimientos que en la terrena padece el hombre. (pág. 417)	-
60	Nunca una victoria viene sola.	-	-	-	Contrario de: "Las desgracias nunca vienen solas" (pág. 231)	-	-
61	Nunca viene sino lo que Dios quiere.	-	-	-	-	Temática: Dios. Dice que todo está predeterminado por el designio de la Divinidad y que, por tanto, resulta vano tratar de cambiar el curso	-

						de las cosas. (pág. 419)	
62	Otro Juan nos es venido.	-	-	-	-	Dícese, por deploración irónica, para señalar la presencia inopinada de algún importuno. (pág. 428)	-
63	Otro vendrá que bueno me hará.	-	-	-	-	Aconseja no radicalizar nunca los juicios negativos, puesto que a toda cosa mala bien puede suceder otra peor, tal como ocurre a menudo. (pág. 428)	Tipo: Refrán. Ideas clave: Apreciación. Poco usado. Puede que ciertas personas o cosas consideradas hoy malas, sean tenidas por buenas, al compararlas con otras peores. Suele decirse cuando alguien deja un lugar, un puesto de trabajo, generalmente no por su propia voluntad. Contexto: «[...] En todo había pensado la buena Mercedes menos en vengarse de quien tan sin razón la echaba de su casa, pues lo que ella quería simplemente dar á entender, era lo que con tanta energía se esplica en aquel adajio que dice: "otro vendrá que bueno me hará." Y este pronostico se

							cumplió bien pronto , pues en efecto, lo que ella tenia de cuidadosa y solicita para los niños, tuvo la sucesora Pilar de abandonada y disciplente. [...]» (Juan Martínez Villergas La vida en el chaleco: novela original de costumbres. Habana: Imprenta El Iris, 1859, pp. 42-43).
64	Para darse importancia, dice que viene de Francia.	-	-	-	-	Temática: Vicios y malos hábitos. Se dice contra los engreídos que alardean de fantasías o ridículas experiencias que los demás, por ignorancia o discreción, no pueden refutarles. (pág. 433)	-

65	Penas y olas nunca vienen solas.	-	-	Temática: Fortuna. Es este uno de los refranes más ingeniosos de todo el acervo. La melancolía que genera la imagen del mar se mezcla con las desgracias para indicar que estas últimas suelen venir siempre acompañadas, como las olas. (pág. 514)	-	-	-
66	Pescador de caña, más come que gana; y si ventura le viene, más come que tiene.	-	-	-	-	Temática: Comida-Oficios y trabajos. Alude el refrán a los que antaño vivían únicamente de la pesca con caña, oficio siempre azaroso, bohemio y de menguado fruto. (pág. 450)	-

67	Poquito a poquito viene el apetito.	-	-	-	-	Temática: Comida. Señala que por lo común el deseo se manifiesta de modo gradual, no violentamente, y a veces como fruto del estímulo; por donde se ha dicho también aquello de Empezada la torta, todo el que llega corta. (pág. 464)	-
68	Por agraz vendrá la falsa para la salsa.	-	-	-	-	Temática: Comida - Vicios y malos hábitos. Fustiga la pegajosidad enfadosa de quienes, con cualquier fútil pretexto, se cuelan en casa ajena. Con razón, así, dice Plutarco que en Lacedemonia daban pena al que se metía donde no le llamaban. (pág. 464)	-

69	Por ajuar colgado no viene hado.	-	-	-	-	Da a entender que la buena apariencia y el elegante vestuario de la mujer no son suficiente gancho para atrapar marido, sino los caudales que ella posea como dote. (pág. 464)	-
70	Por uno voy, dos vengáis y si venís tres no os caigáis.	-	-	<p>Temática: Imaginación. La imaginación, en su sentido de picardía e ingenio, se pone a trabajar con el fin de obtener el máximo fruto a partir de una sola acción. Se dice con gracia este refrán cuando, en la mesa compartida, uno toma un pedazo de alimento y, por azar o con intención, otro trozo acompaña al primero en su viaje, y por lo tanto recuerda</p>	-	-	-

				lejanamente al episodio de la comida de uvas del ciego y Lázaro de Tormes. (pág. 49)			
71	Querer y poder, hermanos vienen a ser.	-	-	-	-	<p>Temática: Deseo-Virtudes. Indica que con voluntad se consigue casi todo lo que se desea. Así lo entendía también, sin duda, Charles Colonne, el célebre hacendista de Luis XVI. Apenas la reina María Antonieta le dijo una vez que quería pedirle un favor, el ministro respondió: "Señora, si es posible, la cosa está hecha; si es imposible, se hará". (pág. 490)</p>	-

72	Quiébrese la presa de mi vecino, y venga más agua a mi molino.	-	-	-	-	Temática: Vecinos-Vicios y malos hábitos. Es expresión reprobatoria contra el egoísta inmisericorde que asiste indiferente, cuando no complacido, al daño eventual de su prójimo. (pág. 490)	-
73	Quien bien tiene y mal escoge, del mal que le venga no se enoje.	-	-	-	-	El refrán señala que el que se desprende de un bien seguro por otro incierto no debe lamentarse luego de su desgracia. (pág. 494)	-
74	Quien castiga con ira, más se venga que castiga.	-	-	-	-	Temática: Vicios y malos hábitos. Dice que cuando, en trance de enojo, se pretende castigar algún delito, la ira encona inevitablemente la recta justicia. (pág. 495)	-

75	Quien de lejanas tierras viene, miente como quiere.	-	-	-	Le resulta más fácil engañar y mentir a quien es forastero, a quien viene de lejos. (pág. 258)	-	Tipo: Refrán. Ideas clave: Falsedad. En desuso. Alude a la facilidad con que puede mentir el forastero.
76	Quien espera, desespera; y quien viene, nunca llega.	-	-	-	-	Porque la espera es hija del desasosiego, y éste, por acumulación, se convierte en angustia. (pág. 501)	-
77	Quien mucho tiene, más le viene.	-	-	Temática: Dinero. Se da a entender que los ricos tienen más facilidad para acumular más bienes. (pág. 333)	-	-	-

78	<p>Quien muy cortés se te viene, engañarte quiere.</p>	-	-	-	-	<p>Temática: Consejos. Alerta contra el exceso de cortesía, casi siempre encubridor de segundas intenciones. Así el caballero del cuentecillo de Timoneda, que, en trance de vadear un caudaloso arroyo, le ruega muy ceremoniosamente a su mozo que pase primero. Y como éste, pretextando escrúpulos de buena crianza, se resistiese a pasar y el amo rearguyese que en nada sufría por ello la buena crianza, concluye el mozo: "Sí sufre, señor; pues que por el vino suele pasar vuestra merced primero, pase por el agua". (pág. 507)</p>
----	---	---	---	---	---	--

79	<p>Quien tiempo tiene y tiempo atiende, tiempo viene que se arrepiente.</p>	-	-	-	-	<p>Temática: Consejos. Recogido por el marqués de Santillana en <i>Refranes que dicen las viejas tras el fuego</i>, y también en el <i>Libro del caballero Zifar</i>, aunque en éste con una cierta variación: Quien tiempo ha, y tiempo atiende, tiempo viene que tiempo pierde. En ambos casos aconseja lo mismo: aprovechar la ocasión y no dejarla pasar confiando en que surgirá otra mejor. (pág. 517)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Oportunidad. En desuso. Recomienda no dejar escapar la ocasión cuando se presenta, por tener la esperanza de que llegará otra mejor.</p>
80	<p>Renga, renga, y a casa venga.</p>	-	-	-	-	<p>Hace chacota de esos buscones vocacionales que huronean de continuo dondequiera, y a la par que menosprecian cuanto hallan al paso, cargan con</p>	-

						todo muy a gusto. (pág. 525)	
81	Ruega a Dios por el mal señor, porque no venga otro peor.	-	-	-	-	Temática: Dios - Amos y criados. Como lo hacía la anciana Hiemera, en vida de Dionisio, el tirano de Siracusa, a quien llegó a decirle: "He conocido tres reyes, y cada uno peor que el otro. Por eso ahora pido a los dioses que te conserven la vida, pues estoy segura de que el que te suceda será aún peor que tú". (pág. 530)	-
82	Servidnos, que de buenos venimos.	-	-	-	-	Es expresión irónica contra aquellos que, por engreídos, se creen merecedores de todo. (pág. 560)	-

83	Si el zapato viene al pie, quien se lo calza lo ve.	-	-	-	-	<p>Equivale a la frase proverbial Cada uno sabe dónde le aprieta el zapato y significa, pues, que las penas íntimas sólo quien las sufre acierta a valorarlas cabalmente. Tal sucedió con el patricio romano Pablo Emilio, el cual, para estupor de Roma, vino a repudiar a su esposa, Papyria, que, sobre bella, era rica y virtuosa. Y cuando los íntimos del patricio le reprochaban tal determinación, respondía Pablo Emilio, mostrándoles el pie: "¿Habéis visto alguna vez cosa más primorosa que este zapato? Pues yo y sólo yo sé dónde me aprieta". (pág. 563)</p>
----	--	---	---	---	---	---

84	Si son de amores, vengan mayores.	-	-	-	-	Temática: Amor. Dícese jocosamente cuando se percibe por detrás el leve golpecillo de una china o cosa parecida que alguien arroja sobre nosotros con ánimo de que volvamos la cabeza. (pág. 568)	-
85	Súfrase quien penas tiene, que tiempo tras tiempo viene.	-	-	-	-	Temática: Consejos. Que nunca, en el devenir de los días, por adversos que éstos sean-dice-, debe perderse la esperanza de mejorar. También lo decía Baroja: "Aunque tengamos la evidencia de que hemos de vivir constantemente en las tinieblas, sin objeto y sin fin, hay que tener esperanza". (pág. 577)	-

86	Te conozco, bacalao, aunque vengas <i>disfrazao</i> .	-	-	-	-	Temática: Sabiduría y conocimiento. Se usa para aludir a aquello que se ofrece con engaño. Significa lo mismo que el que dice: Los hay a centenares que venden choclos por calamares. (pág. 582)	-
87	Ten qué dar y te vendrán a buscar, ponte a pedir y verás a la gente huir.	-	-	Temática: Dinero. El dinero atrae a la gente, sobre todo a los falsos amigos, y la pobreza ahuyenta incluso a seres queridos. (pág. 332)	-	-	-

88	Tenga, tenga, y venga de donde venga.	-	-	-	-	Temática: Avaricia. Reprueba irónicamente la malsana propensión de algunos a arramblar con todo, sea cualquiera su origen o procedencia. Es uno de los diez mandamientos de la llamada ley del diablo, que el Arcipreste de Talavera, en <i>El Corbacho</i> , abrevia así: Tenga, venga de donde venga. (pág. 594)	-
89	Tras esa hoja viene otra.	-	-	-	-	Se dice para criticar al que se contradice continuamente en sus palabras o acciones y cuyas incoherencias son evidentes. (pág. 608)	-

90	Tras la mala procura viene la mala ventura.	-	-	-	-	Temática: Fortuna y ventura. Porque el descuido y la flojedad generan la negligencia, y ésta, por remate, la malparanza. (pág. 608)	-
----	---	---	---	---	---	--	---

91	Tras/Después de la tempestad, viene la calma.	Μετά την καταιγίδα έρχεται η νηνεμία. (σελ. 1438)	-	-	<p>Recomienda calma ante una contrariedad, pues no ha de durar.</p> <p>Sinónimo: Un tiempo tras otro tiempo viene: Se dice para dar esperanza y saber esperar. (pág. 291, 294)</p>	<p>Tipo: Refrán. Ideas clave: Fortuna - Desgracia - Tiempo. Muy usado. Este refrán anima a ser optimistas cuando las circunstancias son adversas, al afirmar que pueden cambiar rápidamente y pasar a una situación favorable en poco tiempo. Se utiliza también en su sentido literal, para aludir al tiempo atmosférico.</p> <p>Comentario al marcador de uso: Se utiliza tanto esta forma como esta otra variante: Tras la tempestad viene la calma. En ocasiones, se rompe la estructura clásica del refrán con el objeto de añadir una objeción al contenido de refrán, al tiempo que se inserta el refrán en el discurso como si fuera otra frase más. Así, se escucha <i>Llega la tempestad, pero no la calma</i>. En otras, se incluye un elemento léxico para reforzar el sentido: <i>Después de la</i></p>
----	---	---	---	---	---	--

							<p><i>tormenta siempre viene la calma</i>, como se cita en una canción en 2008 o en <i>Tras la tempestad siempre viene la calma</i> para referirse a la evolución del IBEX 35 en febrero de 2012. Se puede citar el refrán con la forma ligeramente modificada para adaptarla a la situación: <i>Después de la tempestad, empieza a llegar la calma</i>, con motivo del paso del huracán Irene por Nueva York en agosto de 2011. También se puede cambiar la segunda parte del refrán: <i>Después de la tormenta, siempre llega la remontada</i>; esta forma se dijo en televisión. Contexto: «En segundo lugar, y sobre todo, los cambios no son siempre necesariamente reiteraciones de alguna postura previa. Decir que tras la tempestad viene la calma no es decir de qué tempestad y calma se habla; calmas y tempestades las hay de</p>
--	--	--	--	--	--	--	---

							<p>muchas clases. Si al orden, o al titulado tal, sucede una revolución, todo tiene, mirado por encima, o desde fuera, la apariencia del movimiento del columpio [...]» (José Ferrater Mora, Ventana al mundo. Barcelona: Anthropos Editorial, 1986, p. 342).</p> <p>Contexto: «Después de la tormenta llega el verano [TITULAR]</p> <ul style="list-style-type: none"> • El martes se esperan chubascos fuertes en el Sistema Ibérico • El área cantábrica también verá lluvias al principio de la semana • A partir del jueves las temperaturas ascenderán en gran parte el país • Cataluña, Baleares y Canarias no apreciarán el cambio en los termómetros» («Después de la tormenta llega el verano», EL MUNDO, 09/06/2014).
--	--	--	--	--	--	--	---

92	Tres jarabes y una purga; venga premio y anda, mula.	-	-	-	-	Temática: Salud. Al igual que otros muchos refranes , éste denosta de manera burlesca el quehacer de aquellos médicos indoctos y aprovechones que en el paciente sólo ven un objeto de lucro. De ahí lo que dijo el otro: "La medicina es un arte, sí; pero la clientela, una ciencia". (pág. 609)	-
93	Tú que vienes del yero, ¿viste allí al majadero?	-	-	-	-	Temática: Sabiduría y conocimiento. Es expresión jocosa contra los que gustan de acosar a los demás con preguntas necias, sin sentido o que tienen una respuesta evidente. También se dice: ¿Qué pasa en el hospital de Santa Blasa? Que al que muere, lo entierran, y al	-

						que sana, lo mandan a casa. (pág. 611)	
94	Un aumento de caudal nunca viene mal.	-	-	Temática: Dinero. Lo que no es más que una verdad de Pero Grullo, el aumento de dinero no viene mal a nadie. (pág. 332)	-	-	-
95	Una ola nunca viene sola.	-	-	-	-	Temática: Mar. Alude a la ola como algo que golpea repetidamente y hace daño. Así también a los males, que a menudo llegan encadenados, y el último daña más que ninguno. (pág. 615)	-

96	Vengan ratas, que aquí está quien las mata.	-	-	-	-	Temática: Animales. Se dice a modo de burla contra el que gusta de bravear con nonadas. Es similar al que dice: Quien chirivía mata, por barragán se cata. (pág. 624)	-
97	Venía el villano vestido de verde.	-	-	Temática: Vestido. Se dice de los asuntos o personas desagradables que se envuelven o se encubren para simular ser más atractivos. También se dice de las personas que pretenden aparentar lo que no son. El vestido como disfraz. El color verde ha significado en la tradición de los pueblos hermosura, galanura o esperanza de	-	-	-

				<p>enamorado. En general, era un color propio de los caballeros o cortesanos y, por tanto resultaba ridículo ver a un villano o aldeano con la traza de galán. [...] La frase en cuestión se atribuye a Isabel de Castilla, pero es indudable que el dicho es más antiguo y que era una forma popular de describir a la persona que, mediante su indumentaria, pretendía aparecer como caballero o cortesano. El cuento dice que a Fernando de Aragón le gustaba mucho el ajo mientras que, oír el contrario, Isabel lo detestaba. En</p>			
--	--	--	--	---	--	--	--

				cierta ocasión le presentaron un plato adornado con perejil que había crecido con ajos o que había permanecido en contacto con ellos. La reina lo detectó al instante y dijo: " Viene el villano vestido de verde". (pág. 411)			
98	Viendo venir el canto, no hiere tanto.	-	-	La experiencia nos enseña a prevenir, y aunque termine pasando alguna desgracia, una posición más sabia ayuda a atemperar los extremos de la misma. (pág. 138)	-	-	-

99	Vienes de la huesa, y preguntas por la muerta.	-	-	-	-	Temática: Muerte. Se dice, por censura, a los que, afectando ignorancia, preguntan aquello que conocen perfectamente. (pág. 629)	-
----	--	---	---	---	---	---	---

ΡΗΜΑ ΠΗΓΑΙΝΩ

No	ΠΜ	ΛΣΕΔΓ	ΧΑΝΓ	ΝΕΙΑ ΤΕΧΤΟ (GR-ESP)	ΕΠ	ΠΓ	ΛΦΠ	ΑΡ	ΛΑ
1	Πώς πάνε, κόρακα, τα παιδιά σου; Όσο πάνε και μαυρίζουν.	-	-	-	-	Αναφέρεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες είναι φανερή η στασιμότητα ή και η επιδείνωση μιας άσχημης κατάστασης. (σελ. 145)	-	-	-
2	•Αλάτι πάει στην αλυκή και φρύγανα στο λόγγο. •Αλάτι πάει στην αλυκή και ξύλα στο λαγκάδι.	-	-	-	-	Λέγεται για όσους προβάλλουν ως ξεχωριστό κάτι εντελώς συνηθισμένο ή "προσφέρουν" στους άλλους άχρηστα και περιττά πράγματα. (σελ. 48)	-	-	-

3	<ul style="list-style-type: none"> •Ανύπαντρος βασιλικός όπου κι αν πάει μυρίζει. •Και παντρεμένος γάιδαρος όθε κι αν πάει γκαρίζει. 	-	-	-	-	Παροιμία/γνώμικό που αποτυπώνει σεξιστικές αντιλήψεις (σελ. 240)	-	-	-
4	<ul style="list-style-type: none"> •Αρρώστιες, ξαρρώστιες, πες πως στο γάμο πήγες. •Όπ'αρρωστά και ξαρρωστά στο πανηγύρι πάει. 	-	-	-	-	Όταν ξεφύγεις από κάποιον μεγάλο κίνδυνο, πρέπει να χαιρέσαι που γλίτωσες και να μην παραπονιέσαι για όσα πέρασες. (σελ. 64)	-	-	-
5	<ul style="list-style-type: none"> •Κίνησε να πάει κι έτυχε μέρα Σάββατο. •Κίνησε ο Εβραίος για το παζάρι κι ήταν μέρα Σάββατο. 	Κίνησε ο Εβραίος να πάει στο παζάρι κι έτυχε μέρα Σάββατο: (Παροιμ.) Όταν κάποιος αποφασίζει ύστερα από πολλές αναβολές να κάνει κάτι και τον	Κίνησε ο Εβραίος για το παζάρι κι ήταν η μέρα Σάββατο: (Παροιμ.) Όταν κάποιος αποφασίζει να κάνει κάτι που είχε αναβάλει, αλλά τελικά τα σχέδιά του ματαιώνονται, γιατί διάλεξε ακατάλληλη χρονική στιγμή ή έτυχε κάτι απρόβλεπτο. (σελ. 1409)	Ξεκίνησε ο Εβραίος να πάει στο παζάρι κι ήταν ημέρα Σάββατο: Para un vez que me decido...mej or me quedaba en casa. (pág. 477)	Ειδολογική κατάταξη: Σάββατο. Επειδή αργούν οι Εβραίοι. (σελ. 176)	-	-	-	-

		εμποδίζει απρόβλεπτο εμπόδιο, αποδεικνύεται ότι διάλεξε ακατάλληλο χρόνο. (σελ. 1208)							
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

6	<ul style="list-style-type: none"> •Να πάει πίσω σκιάζεται να πάει εμπρός φοβάται. •Πίσω να πάει ντρέπεται, μπροστά να πάει φοβάται. •Μπροστά να πάω σκιάζομαι, πίσω να πάω φοβάμαι. 	-	-	-	<p>Ειδολογική κατάταξη: Φόβος-φοβητσιάρης-Ανάμεσα σε δυο κακά (σελ. 53, 197)</p>	-	<p>Αυτό το δίστιχο που έγινε παροιμιακό, προέρχεται από το δημοτικό μας τραγούδι "Το μικρό βλαχόπουλο", που έχει σαν θέμα την αρπαγή μιας γυναίκας και την απελευθέρωσή της. (Παραπλήσια και η λαϊκή παροιμία "Μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα"). Η φράση αυτή λέγεται όταν κάποιος βρίσκεται σε δίλημμα και δυσκολεύεται ν'αποφασίσει τι πρέπει να κάνει. (σελ. 434, 527)</p>	-	-
---	---	---	---	---	--	---	--	---	---

7	<p>•Ν'αφήσουμε [αφήσαμε] το γάμο, να πάμε για πουρνάρια. •Σιγά μην αφήσουμε τον γάμο να πάμε για πουρνάρια. •Αφήνω το γάμο και πάω για πουρνάρια.</p>	<p>Αδιαφορούμε για τα σημαντικά και ενδιαφερόμαστε για τα ασήμαντα. (σελ. 1143)</p>	<p>(Παροιμ.) Για να δηλωθεί ότι δεν πρόκειται να παρατήσουμε κάτι σημαντικό, για να ασχοληθούμε με κάτι ασήμαντο. (σελ. 294)</p>	<p>Dejar lo importante por lo insignificante. (pág. 551)</p>	-	<p>Λέγεται για αυτούς που αφήνουν στην άκρη και παραμελούν πολύ σημαντικά τρέχοντα θέματά τους, για να ασχοληθούν με εντελώς ασήμαντα πράγματα, τα οποία μάλιστα μπορεί και να μην τους αφορούν. (σελ. 118)</p>	<p>Τη φράση αυτή τη λέμε, όταν σταματάμε να ασχολούμαστε με κάτι σημαντικό και ασχολούμαστε με κάτι ασήμαντο. (σελ. 118)</p>	<p>-</p> <p>Κατατρίβεται με επουσιώδη που δεν επείγουν, παραμελώντας κάτι αναγκαίο και σπουδαίο, σαν εκείνον που τη μέρα του γάμου του θα πήγαινε στο δάσος να μαζέψει καυσόξυλα. Συχνά λέγεται ως ερώτηση ή αρνητικά, πάντοτε σε σχέση με ιεράρχηση προτεραιοτήτων. <i>Πού είναι ο στρατός του ΕΛΑΣ; Πού είναι ο βαρύν οπλισμός; Γιατί δε βρίσκονται εδώ στη μάχη της Αθήνας που θα κρίνει τον αγώνα; Αφήσαμε το γάμο και πάμε για πουρνάρια στην Ήπειρο; (Διδώ</i></p>
---	---	---	--	--	---	---	--	--

									Σωτηρίου, Εντολή) (σελ. 59)
8	<ul style="list-style-type: none"> •Όποιος αγάλια περπατεί πολύ μακριά πηγαίνει. • Όποιος περπατάει αργά, πολύ μακριά πηγαίνει. •Σιγά σιγά πάει κανείς μακριά. 	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Υπομονή (σελ. 191)	Όποιος εργάζεται με βραδύ έστω ρυθμό αλλά με επιμονή και περίσκεψη μπορεί να επιτύχει υψηλούς στόχους. (σελ. 129)	-	<ul style="list-style-type: none"> •A camino largo, paso corto. •Piano piano, se va lontano. •Poco a poco se va lejos. Enseña que quien dosifica sus fuerzas, logra sus metas. Aconseja no apresurarse a fin de lograr lo que se desea. (pág. 161, 182)	-

9	<p>•Όσα πάνε κι όσα 'ρθούνε. •Όσα έρθουν κι όσα πάνε.</p>	<p>Για άσωτους που δεν τους κάνουν αίσθηση οι μεγάλες δαπάνες. (σελ. 530)</p>	<p>(Προφ.) Δεν με νοιάζει τι πρόκειται να συμβεί. <i>Κάνω τα στραβά μάτια, όσα έρθουν κι όσα πάνε.</i> (σελ. 622)</p>	-	<p>Ειδολογική κατάταξη: Μοιρολατρεία (σελ. 150)</p>	-	-	-	<p>Λέγεται για κάτι που γίνεται χωρίς κανένα σχεδιασμό και προγραμματισμό, όταν η τελική έκβαση ενός εγχειρήματος αφήνεται στην τύχη, όταν δεν υπάρχει ίχνος διαχείρισης. Ίσως υπονοείται η λέξη <i>χρήματα</i>, δηλαδή ότι δεν ενδιαφέρει πόσα μπαίνουν στο ταμείο και πόσα βγαίνουν. <i>Ήταν τρελός, έκανε καταχρήσεις, δεν είχε πολύ μυαλό και ζήλο για δουλειά. Όσα πάνε κι όσα έρθουν.</i> (Γ. Παπαιωάννου, <i>Ντόμπρα και σταράτα</i>) (σελ. 224)</p>
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

10	<p>•Όταν εσύ πήγαινες, εγώ γύριζα. •Όταν εσύ πήγαινες, εγώ ερχόμουν.</p>	<p>Είμαι πιο έμπειρος, πιο πονηρός από σενα. (σελ. 323)</p>	<p>(Μεταφορικά-προφορικά) Για να δηλωθεί μεγαλύτερη εμπειρία, υπεροχή σε κάτι: <i>Τι μας λες τώρα, όταν εσύ πήγαινες, εγώ ερχόμουν.</i> (σελ.1279)</p>	<p>Quando tú vas yo vengo. (pág. 551)</p>	<p>Ειδολογική κατάταξη: Πείρα (σελ. 161)</p>	-	-	<p>Quando tú vas, yo ya estoy de vuelta. Se dice a quienes tratan de burlarnos. (pág. 171)</p>	<p>Είμαι πολύ πιο έμπειρος από σενα, το λέμε σε κάποιον που προσπαθεί να μας εξαπατήσει, για να του δηλώσουμε ότι διαβλέπουμε το δόλο του και δεν υπάρχει περίπτωση να μας ξεγελάσει. Ή σε κάποιον που νομίζει ότι μας λέει καινούργια πράγματα και μάλιστα με ύφος δασκαλίστικο ή που μας κάνει τον έξυπνο. Ίσως να υπονοείται η συνέχεια στο σχολείο, δηλ. όταν εσύ πήγαινες να τα μάθεις αυτά τα κόλπα, εγώ είχα κιόλας ξεσκολίσει. - <i>Μωρέ, τι λες;</i></p>
----	--	---	--	---	--	---	---	--	---

									<p>ερώτησε με ράθυμη και ειρωνική φωνή ο ζητιάνος. Μωρέ, δεν πας να μου χαθείς, λέω, που πίστεψες πως μπορείς κι εμέ να κοροιδέψεις!... Αμ'τότε που πήγαινες εσύ, εγώ ερχόμουν, κακομοίρη! (Α. Καρκαβίτσας, Ο Ζητιάνος) (σελ. 223)</p>
11	<ul style="list-style-type: none"> •Πήγε για μαλλί και κάθισε λεχώνα. •Πήγε για μαμμή κι έκατσε για λεχώνα. •Πήγε για μαμμή κι ήρθε στα βαφτίσια. 	<p>Για κάποιον που άργησε υπερβολικά να γυρίσει από κάποια δουλειά που τον στείλαμε. Καθυστέρησε υπερβολικά. (σελ. 1104, 246)</p>	<p>(Παροιμ.) Για κάποιον που αργοπώρησε να επιστρέψει από κάπου. (σελ. 965)</p>	<p>Πήγε για μαμμή κι έκατσε για λεχώνα: Fue de visita y se quedó a vivir. (pág. 551)</p>	<p>Ειδολογική κατάταξη: Γυρισμός (σελ. 92)</p>	<p>σελ. 204 (Δίχως ερμηνεία)</p>	-	-	-

12	<p>•Πολλές φορές πάει η στάμνα για νερό και γυρίζει, μια φορά πάει και τσακίζει/δε γυρίζει. •Η στάμνα πολλές φορές πάει στη βρύση και μια φορά σπάει.</p>	<p>Πρέπει κανείς να προφυλάγεται ακόμη κι αν οι πιθανότητες κινδύνου δεν είναι πολλές. (σελ. 1260)</p>	<p>(Παροιμ.) Ως προειδοποίηση σε κάποιον ο οποίος εκτελεί επανειλημμένα μια ριψοκίνδυνη ενέργεια που μπορεί να έχει ανεπανόρθωτες συνέπειες. (σελ. 1472)</p>	<p>Refrán. Tanto va el cántaro a la fuente que al final se rompe. (pág. 709)</p>	-	σελ. 204 (Δίχως ερμηνεία)	-	<p>•Tanto va el cántaro al río hasta que se rompe. •Tanto va el cántaro al agua hasta que se rompe. •Tanto va el cántaro a la fuente, que por fin se rompe. •Tanto va el cántaro a la fuente, que allí deja el asa o la frente. Advierte que quien se expone continuamente a los peligros termina sufriendo las consecuencias. (pág. 179)</p>
----	---	--	--	--	---	---------------------------	---	---

13	•Τα λεφτά πάνε στα λεφτά. •Το χρήμα πάει στο χρήμα.	-	(Παροιμ.) Σε περιπτώσεις που άνθρωποι ήδη πλούσιοι αποκτούν ακόμα περισσότερα χρήματα ή συναναστρέφονται, παντρεύονται άτομα της ίδιας οικονομικής και κοινωνικής τάξης. (σελ. 929)	Dinero llama a dinero. (pág. 347)	-	-	-	[El] Dinero llama [al] dinero. Da a entender que quien tiene dinero, siempre tiene mayores posibilidades de obtener más dinero aún. (pág. 148)	-
14	Αλί που πάρει το σακί και πάει σ'άλλου πόρτα.	-	-	-	-	Αλίμονο σ'αυτόν που δεν μπορεί να τα καταφέρει μόνος του και προσφεύγει στη βοήθεια των άλλων. (σελ. 48)	-	-	-
15	Άμα θέλει ο θεός, η δουλειά πάει εμπρός.	-	-	-	-	Αντίφαση και αντίθεση σε ζεύγος παροιμιών (σελ. 17)	-	-	-

16	Αν είσαι και παπάς, με την αράδα σου θα πας.	(Παροιμ.) Σειρά. (σε χρονική ακολουθία) (σελ. 172)	(Παροιμ.) Για την τήρηση της σειράς προτεραιότητας, ανεξάρτητα από την ιδιότητα κάποιου και γενικότερα για την αποφυγή διακρίσεων. (σελ. 240)	¡A la cola como todos! (pág. 66)	-	Αντίφαση και αντίθεση σε ζεύγος παροιμιών. (σελ.17) Δεν πρέπει να εκμεταλλεύεσαι το αξίωμα ή τη δύναμή σου, για να πάρεις τη θέση ή τη σειρά ενός άλλου. (σελ. 57)	Φράση που μας την έκανε πιο γνωστή ο Γέρος του Μοριά, Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, και από τότε έμεινε. Λεγόταν, κυρίως, στους μύλους και στις βρύσες, που περίμεναν με τη σειρά τους οι άνθρωποι ν'αλέσουν ή να πάρουν ένα σταμνί νερό. Έτσι, όταν έβλεπαν κανέναν παπά να θέλει να μην τηρήσει τη σειρά, του έλεγαν τη φράση αυτή. (σελ. 65)	-	-
17	Αν πάρεις από εκκλησιά ένα κουτάλι λάδι, να της το πας κι ογλήγορα γεμάτο ένα μπουκάλι.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Εκκλησία (σελ. 109)	-	-	-	-

18	Αν/Όταν δεν πάει ο Μωάμεθ στο βουνό, πάει το βουνό στο Μωάμεθ.	-	(Παροιμ.) Σε περιπτώσεις που κάποιος αναλαμβάνει πρωτοβουλία για μια ενέργεια ή συνάντηση, την οποία κανονικά θα έπρεπε να πραγματοποιήσει κάποιος άλλος. (σελ. 1075)	-	-	-	Έίναι πολύ γνωστή και διεθνής αυτή η φράση και ξεκινάει από τη Βίβλο και συγκεκριμένα από τα λόγια του Ιησού. Σε διαφορετικές μορφές τη συναντάμε στ' ανέκδοτα του Ναστρεντίν Χότζα, σε ισπανικές παροιμίες, που μεταφέρθηκα ν στην Ισπανία από τους Άραβες, σε αγγλικά, ιταλικά, γερμανικά και γαλλικά ευθυμογραφήματα και ακόμη σε ιαπωνικές και κινέζικες παροιμίες. Ο Μωάμεθ χρησιμοποίησε τη φράση	Si Mohama no va a la montaña, la montaña va a Mohama. Aconseja no esperar por aquellos a quienes queremos ver, sino que incita a que se vaya en su busca. (pág. 110)	-
----	--	---	---	---	---	---	---	---	---

							αυτή την ώρα που κατηχούσε και από τότε έμεινε ως δική του φράση και σημαίνει ότι μπορούμε να προσεγγίσουμε κάτι, όταν αυτό δεν μπορεί να μας προσεγγίσει. (σελ.486)		
19	Αντάμα πάμε, δέσποτα, και πάμ'όθεν ορίζεις.	-	-	-	-	Πρόθυμα δεχόμαστε να ταλαιπωρηθούμε και να εκτεθούμε σε κινδύνους ακόμη, αρκεί να έχουμε δίπλα μας κάποιον με κύρος, με τον οποίο νιώθουμε ασφαλείς και προστατευμένοι. (σελ. 59)	-	-	-
20	Άντρας είναι καμαρώνει κι όθεν πάει κλοτσιές μαζώνει.	-	-	-	-	Παροιμία/γλωσσικό που αποτυπώνει σεξιστικές αντιλήψεις (σελ. 240)	-	-	-

21	Από γενεάς πάει το βασίλειο.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Βασίλειο (σελ. 73)	-	-	-	-
22	Από τη συντροφιά που πας σ'ένα δρόμο μη χωρίζεις μόνος.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Συνεργασία (σελ. 181)	-	-	-	-
23	Ας πάει και το παλιάμπελο.	Ας θυσιαστού ν όλα· φτάνει να διασκεδάσ ουμε. (σελ. 1039)	(Προφ.) Δεν με νοιάζουν τα έξοδα, φτάνει να είναι για καλό ή για να περάσω καλά. (σελ. 1209)	De perdidos al río. (pág. 551)	Ειδολογική κατάταξη: Αμπέλι (σελ. 51)	-	-	-	-
24	Ας πάει κι αυτό το φίλημα με το "Χριστός Ανέστη".	-	-	-	-	Σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις μπορεί να δείξουμε υποχωρητικότητα και να ανεχθούμε αδιαμαρτύρητα κάποιες ενοχλήσεις. (σελ. 65)	-	-	-
25	Άτυχος πάει να πνιγεί, στερεόουν τα πηγάδια.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Άτυχος-ατυχία (σελ. 69)	Αντίφαση και αντίθεση σε ζεύγος παροιμιών (σελ. 40)	-	-	-

26	Γελάτε σεις, μα εγώ καβαλαριά πηγαίνω.	-	-	-	-	Λέγεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο καταγέλαστος και περιφρονητός καμαρώνει για την κατάντια σου. (σελ. 74)	-	-	-
27	Γιάννης πήγες, Γιάννης ήρθες.	-	-	Como fuiste viniste./Igual que te fuiste, viniste. (pág. 551, 116)	-	Γνωμικό που αναφέρεται στο όνομα "Γιάννης". (σελ. 249)	-	-	-
28	Δεν ορίζει τον εαυτό του και στη Σάμο πάει γι'αφέντης.	-	-	-	-	-	Τη φράση αυτή τη λέμε συνήθως ειρωνικά για εκείνους, που πιστεύουν ότι είναι πλασμένοι για μεγάλα έργα, ενώ δεν έχουν καμία δυνατότητα. (σελ. 169)	-	-
29	Εδώ βαθιά, εκεί ρηγά, πού να πάω να πνιγώ.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Αναβολή-αναποφασιστικότητα (σελ. 52)	-	-	-	-

30	Εδώ βουνό, εκεί γκρεμός και όπου να πάω βράχος.	-	-	-	-	Λέγεται όταν αντιμετωπίζουμε προβλήματα και δυσκολίες απ'όλες τις πλευρές, όταν δηλαδή "βαλλόμεθα πανταχόθεν". (σελ. 85)	-	-	-
31	Έχετε γεια γειτόνισσες πάω να κοινωνήσω και σαν γυρίσω από την εκκλησιά έρχομαι να σας ορίσω.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Διαπληκτισμός-εριστικότητας (σελ. 97)	-	-	-	-
32	Η τρέλα δεν πάει στα βουνά [πάει στους ανθρώπους].	-	Παροιμία. Λέγεται για πράξεις παράλογες, απερίσκεπτες. (σελ. 337)	-	-	-	-	-	-
33	Ήρθε ο Τέτραδος, πάει ο βδόμαδος.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Χρόνος (σελ. 204)	-	-	-	-
34	Ήρθε το καλοκαιράκι στρίβει ο γέρος το μουστάκι μα όταν έρθει ο χειμώνας πάει ο γέρος	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Καιρός-εποχές-καιρικές συνθήκες (σελ. 12)	-	-	-	-

	βλαστημώντας.								
35	Θέλει/πάει ν'ανθίσει το δεντρί, κι η πάχνη/μοίρα δεν τ'αφήνει.	-	-	-	-	Πολλές φορές, ενώ υπάρχει η διάθεση και η δυνατότητα από μέρους μας να επιτύχουμε κάτι σημαντικό, παρουσιάζονται αναπάντεχες δυσκολίες και μας εμποδίζουν. (σελ. 98)	-	-	-
36	Κατά τον τόπο που πας, έτσι και να περνάς.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Τόπος-οικισμός (σελ. 184)	-	-	-	-
37	Κάτι ξέρουνε οι Χιώτες που πηγαίνουνε δυο δυο.	-	-	Δυο δυο πάνε οι Χιώτες: Siempre es mejor ir dos. (pág. 551)	Ειδολογική κατάταξη: Συνεργασία (σελ. 181)	-	-	-	-
38	Κόσμος πάει κι έρχεται.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Κόσμος (σελ. 139)	-	-	-	-

39	Κουμπάρε, φάε λάχανα! Στον πάτο πάει το λάδι.	-	-	-	-	Αναφέρεται στους αναιδείς και θρασεείς φιλοξενούμενους που γίνονται ενοχλητικοί, απαιτώντας από τους οικοδεσπότες "πλούσια" φιλοξενία. (σελ. 111)	-	-	-
40	Με το δικό του το σακί πάει ο καθείς στο μύλο.	-	-	-	-	Καθένας πρέπει να ικανοποιεί τις ανάγκες του με τα δικά του μέσα και να μην περιμένει τη βοήθεια των άλλων. (σελ. 115)	-	-	-
41	Μια φορά εκίνησε η αλεπού να πάει στην αγορά και ήτανε παζάρι.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Ζώα. Και οι πονηροί την παθαίνουν. (σελ. 33)	-	-	-	-

42	Μ'όποιον δάσκαλο θα πας [καθίσεις], τέτοια γράμματα θα μάθεις.	(Παροιμ.) Θα μοιάσεις σε εκείνον που συναναστρ έφεςαι. (σελ.330)	(Παροιμ.) Για να δηλωθεί η μεγάλη σημασία που έχου το κοινωνικό περιβάλλον και οι συναναστροφές στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς του ανθρώπου. (σελ. 401)	-	Ειδολογική κατάταξη: Συναναστροφή (σελ. 180)	-	-	-	-
43	Ο υπερήφανος πήγε καβάλα και γύρισε πεζός.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Αλαζονεία (σελ. 42)	-	-	-	-
44	Ο χρόνος πάει κι έρχεται, η βδομάδα πώς περνάει.	-	-	-	-	Αντίφαση και αντίθεση σε ζεύγος παροιμιών (σελ. 30)	-	-	-
45	Όθε πάει η πέτρα μου ας πάει κι η γυναίκα μου.	-	-	-	-	1) Αντίφαση και αντίθεση σε ζεύγος παροιμιών (σελ. 31) 2) Παροιμία/γνωμικό που εκφράζει εγωισμό (σελ. 239) 3) Παροιμία/γνωμικό που αποτυπώνει σεξιστικές αντιλήψεις (σελ. 243)	-	-	-

46	Όλα τα πουλιά παν κι έρχονται κι ο σπουργίτης αναμένει.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Αναμονή (σελ. 54)	-	-	-	-
47	Όπ'αρρωστήσει και ξαρρωστήσει, στο πανηγύρι πάει.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Αρρώστια (σελ. 65)	-	-	-	-
48	Όποιον έχουνε δεμένο όπου θένε τονε πάνε.	-	-	-	-	Όταν βρίσκεται κανείς στην απόλυτη εξουσία κάποιων, δεν έχει δική του θέληση, και αποφασίζουν οι άλλοι για αυτόν. (σελ. 128)	-	-	-
49	Όποιος έχει καλή γυναίκα στη χαρά να μην πηγαίνει. Τη χαρά την έχει σπίτι.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Γυναίκα σύζυγος (σελ. 91)	-	-	-	-
50	Όποιος έχει χίλια δέντρα, πάει στον Παράδεισο.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Δέντρο (σελ. 95)	-	-	-	-
51	Όποιος πάει στο βάλτο βαλτώνεται.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Βάλτος (σελ. 72)	-	-	-	-

52	Όπου 'χει γάμο σπίτι του σε γάμο άλλον δεν πάει.	-	-	-	-	Οφείλουμε να φροντίζουμε πρώτα για τις δικές μας υποθέσεις και ύστερα για τις ξένες. (σελ. 133)	-	-	-
53	Όσο κατήφορο επήγα, άλλο τόσο ανήφορο ήρθα.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Ανήφορος (σελ. 57)	-	-	-	-
54	Όταν πας να ρίξεις πέτρα το υστερνό της μέτρα.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Κρίση. Μην είσαι αυστηρός στην κρίση σου. Διότι οι άνθρωποι είναι ηθικά κ.τ.λ αδύνατοι. Ο Αριστοτέλης μίλησε εκτενέστερα για το "φιλόανθρωπο", την επιείκεια και ο Χριστός είπε το "αναμάρτητος την λίθο βαλέτω". (σελ. 140)	-	-	-	-
55	Πάει έφυγε και γυρισμό δεν έχει.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Γυρισμός (σελ. 92)	-	-	-	-

56	Πάει στη βρύση για νερό κι έρχεται διψασμένος.	-	-	-	-	Λέγεται στην περίπτωση που κάποιος δεν κατάφερε να αδράξει την ευκαιρία που του παρουσιάστηκε. (σελ. 62)	-	-	-
57	Πάει στο γύφτο για προζύμι.	-	-	-	-	Παροιμία / γνωμικό που προβάλλει ρατσιστικές απόψεις (σελ. 247)	-	-	-
58	Πάμε στο δήμο του Βατή, να φάμε φρέσκα μούρα.	-	-	-	-	-	Πρόκειται για αθηναϊκή παροιμία που τη λέμε ειρωνικά, όταν μας υποσχεθούν κάτι αόριστα. (σελ. 504)	-	-

59	Πάω να πω τον πόνο μου και βρίσκω πιο μεγάλο.	-	-	-	-	σελ. 203 (Δίχως ερμηνεία)	-	-	-
60	Πάω να πω τον πόνο μου και λέω την ντροπή / πομπή μου.	-	-	-	-	Με το να λες στους άλλους τα παράπονα και τα προβλήματά σου μερικές φορές εκτίθεσαι, διότι συζητώντας τα μπορεί να αναφερθείς σε πράγματα που θίγουν κι εσένα. (σελ. 140)	-	-	-
61	Πες μου με ποιον πας να σου πω ποιος είσαι.	-	-	Dime con quien andas y te diré quién eres. (pág. 551)	-	-	-	Dime con quién andas y te diré quién eres. Advierte acerca de la influencia de las compañías y, en particular, que podemos deducir los gustos de alguien a través de sus amistades. (pág. 177)	-

62	Πήγα να κάνω το σταυρό μου κι έβγαλα το μάτι μου.	-	-	-	-	σελ. 204 (Δίχως ερμηνεία)	-	-	-
63	Πηγαίνει περικοφτικά, σαν μάστορας στα τεχνικά.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Μέσα πλάγια (σελ. 148)	-	-	-	-
64	Πήγε για λαγούς κι έβγαλε πρινάρι.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Διάψευση ελπίδων (σελ. 97)	-	-	-	-
65	Πήγε για μαλλί και βγήκε κουρεμένος.	Πέτυχε το αντίθετο από αυτό που επιδιώκε. (σελ. 755)	(Παροιμ.) Προσπάθησε να κερδίσει κάτι και τελικά ζημιώθηκε. (σελ. 964)	Refrán. Fue a por lana y salió trasquilado. (pág. 551)	Ειδολογική κατάταξη: Αποτυχία (σελ. 52)	σελ. 204 (Δίχως ερμηνεία)	Φτάνει στο αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που επιδιώκει. (σελ. 520)	Ir por lana y volver trasquilado. Expresión usada para remarcar una pérdida en aquello que se esperaba obtener ganancia. (pág. 177)	-
66	Πού πας ξυπόλητος στ'αγκάθια;	Εκτίθεμαι σε κίνδυνο απερίσκηπτα, αναλαμβάνω κάτι χωρίς προετοιμα	(Αργκό) Για πρόσωπο που μπαίνει σε δοκιμασία ή επιχειρεί κάτι, συχνά επισφαλές ή επικίνδυνο, χωρίς εφόδια,	(Refrán) Si no sabes ¿para qué te metes? (pág. 5)	Ειδολογική κατάταξη: Ριψοκινδύνεμα-Ριψοκίνδυνος (σελ. 174)	-	Λαϊκή φράση με τη σημασία: " Πού πας απaráσκευος, άοπλος, ανίσχυρος;" (σελ. 457)	-	Γιατί εκτίθεσαι σε κινδύνους χωρίς προφυλάξεις; Ή, πώς αναλαμβάνεις δύσκολο έργο χωρίς τα

		σία και εφόδια. (σελ. 9)	προφυλάξεις ή κατάλληλη προετοιμασία. (σελ. 32)						<p>απαραίτητα μέσα ή προσόντα, χωρίς προοπτικές επιτυχίας; Και χωρίς το ρήμα. Και σε παραλλαγή, ξεβράκωτος στ'αγγούρια. <i>Κι ύστερα σάμπως είχα καμιά δουλειά στα χέρια μου, δικιά μου, σίγουρη, για να τους πολεμήσω; Έκτακτος ήμουν στο λιμάνι, κι έκτακτος θα πει ότι κάθε μέρα μπορούσες να πάρεις πασαπόρτι. Και κάρη βρέφος, τόσα έξοδα! Πού να πας ξυπόλυτος στα αγκάθια; (Β. Βασιλικός, Ζ) (σελ. 21)</i></p>
--	--	--------------------------	---	--	--	--	--	--	---

67	Πώς πάνε οι στραβοί στον Άδη; Βλέποντας ένας τον άλλο.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Μίμηση (σελ. 150)	Αντίφαση και αντίθεση σε ζεύγος παροιμιών (σελ. 16)	-	-	-
68	Ρωτώντας πας στην Πόλη.	(Παροιμ.) Όποιος ρωτάει μαθαίνει. (σελ. 1207)	(Παροιμ.) Όταν ζητάς πληροφορίες, πετυχαίνεις τους στόχους σου. (σελ. 1408)	-	Ειδολογική κατάταξη: Ρωτώντας-ρώτημα (σελ. 175)	-	-	-	-
69	Σαν πας σ'ένα χωριό και φορούν σαμάρι, βάλε κι εσύ ένα.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Τόπος-οικισμός (σελ. 185)	-	-	-	-
70	Στο γάμο πάει ο γάιδαρος ή για νερό ή για ξύλα.	-	-	-	-	Τους αδύναμους και ασήμαντους ανθρώπους τους καλούν σε κοινωνικές εκδηλώσεις μόνο για να βοηθήσουν ή για να κάνουν κάποια αγγαρεία. Η παροιμία αναφέρεται επίσης στους ασήμαντους που επιζητούν την εκτίμηση των ισχυρών, χωρίς όμως να την κερδίζουν. (σελ. 150)	-	-	-

71	Στραβά πηγαίνεις κάβουρα, να δω την καταντιά σου.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Πορεία στη ζωή (σελ. 161)	-	-	-	-
72	Τα έχει πάνε κι έρχονται, κι η αρχοντιά απομένει.	-	-	-	-	Αντίφαση και αντίθεση σε ζεύγος παροιμιών (σελ. 36)	-	-	-
73	Του κακού καιρού τα νέφη, το ένα πάει και τ'άλλο στρέφει.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Καιρός-εποχές-καιρικές συνθήκες (σελ. 12)	-	-	-	-
74	Χάσε απ'το δίκιο σου, να πας γερός στο σπίτι σου.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Υποχωρητικότητα (σελ. 192)	-	-	-	-
75	Ψόφησε το βόιδι μας, πάει η κολιγιά μας.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Συγγενείς. Για το σκόρπισμα της οικογένειας μετά το θάνατο των γονιών. (σελ. 177)	Αφού τελείωσαν οι οικονομικές σχέσεις μας, οι μόνες που είχαμε, δεν μας συνδέει πλέον τίποτα. (σελ. 91)	-	-	-
76	Ωσπου να 'ρθει η γνώση πάει το γρόσι.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Γνώση-σύνεση-φρονιμάδα (σελ. 87)	-	-	-	-

77	<p>Ωσπου να 'ρθουνε οι γιατροί, πάνε οι πληγωμένοι.</p>	-	-	-	-	<p>Λέγεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η βοήθεια έρχεται πολύ αργά, όταν είναι πλέον άχρηστη. (σελ. 168)</p>	-	-	-
----	---	---	---	---	---	---	---	---	---

ΡΗΜΑ ΕΡΧΟΜΑΙ

No	ΠΜ	ΛΣΕΔΓ	ΧΑΝΓ	ΝΕΙΑ ΤΕΧΤΟ (GR-ESP)	ΕΠ	ΠΓ	ΛΦΠ	ΑΡ	ΛΑ
1	<ul style="list-style-type: none"> • Άλλοι παπάδες ήρθανε κι άλλα βαγγέλια φέραν. • Άλλες νυφάδες ήρθανε κι άλλα κουλούρια πλάθουν. • Ήρθαν άλλοι καλόγεροι κι έχουν άλλα καμινάκια. 	-	-	-	-	<p>Η αλλαγή προσώπων επιφέρει και τη μεταβολή τρόπων, συνηθειών και καταστάσεων. (σελ. 96)</p>	-	-	-
2	<ul style="list-style-type: none"> • Από το γάμο έρχομαι, βαριά είμαι πεινασμένος (ή και τρέμω από την πείνα). • Πάει στη βρύση για νερό κι έρχεται διψασμένος. 	-	-	-	-	<p>Λέγεται στην περίπτωση που κάποιος δεν κατάφερε να αδράξει την ευκαιρία που του παρουσιάστηκε. (σελ. 62)</p>	-	-	-

3	<ul style="list-style-type: none"> •Η κακή είδηση δεν αργεί να έρθει. •Το κακό μαντάτο, έρχεται τρεχάτο. 	-	-	-	-	-	-	<p>Las malas noticias no tardan en llegar./Las malas noticias llegan las primeras./[Las] Malas nuevas, como el rayo llegan./La noticia mala llega volando; y la buena cojeando. Remarca que las malas noticias no tardan en propagarse. (pág. 139)</p>	-
---	--	---	---	---	---	---	---	--	---

4	<ul style="list-style-type: none"> •Καλώς μας ήρθες δυστυχία αν ήρθες μοναχή σου. •Χαρά σ'εκείνο το καλό που έρθει μοναχό του. 	-	-	-	<p>Εννοεί την οικονομική χωρίς κανέναν άλλο κακό υγείας, τιμής κτλ. Ειδολογική κατάταξη: Δυστυχία. (σελ. 89) Ειδολογική κατάταξη: Καλός-καλό-καλοσύνη. (σελ. 135)</p>	<p>Επειδή συνήθως το κακό δεν έρχεται μόνο του, αν περιοριστεί σε ένα, πρέπει να είμαστε ακόμα κι ευχαριστημένοι. (σελ. 105)</p>	-	-	-
5	Άλλος έψηνε τ'αυγό, άλλος το παράστεκε, κι άλλος ήρθε το 'φαγε.	-	-	-	-	σελ. 176 (Δίχως ερμηνεία)	-	-	-
6	Αμα σου έρθει ένα καλό, απάντεχε και άλλο.	-	-	-	-	σελ. 17 (Δίχως ερμηνεία)	-	-	-
7	Αν δεν έρθει μονάχη της, μην την καρτερείς την τύχη.	-	-	-	-	σελ. 178 (Δίχως ερμηνεία)	-	-	-

8	Αν δεν τον καλέσεις το διάβολο, δεν έρχεται.	-	-	-	-	σελ. 29 (Δίχως ερμηνεία)	-	-	-
9	Αν είναι νά 'ρθει, θε να 'ρθεί, αλλιώς θα προσπεράσει.	-	(Παροιμ.) Για να δηλωθεί ότι αν είναι πεπρωμένο να συμβεί κάτι, θα συμβεί. <i>Μην αγχώνεσαι να βρεις σύντροφο, αν είναι να 'ρθει, θε να 'ρθεί, αλλιώς θα προσπεράσει.</i> (σελ. 622)	-	-	-	Είναι μια λογοτεχνική φράση που έμεινε παροιμιώδης και που προέρχεται από τον στίχο του ποιήματος "Αγάπη" του Κώστα Ουράνη. Αυτή σημαίνει: "Αν είναι κάτι τυχερό να γίνει, θα γίνει, αλλιώς θα περάσει και θα χαθεί". (σελ. 63)	-	-
10	Άντρα, μου 'ρθ' η γρηγοράδα, φέρ' τα γένια σου, να γνώσω!	-	-	-	-	Λέγεται για τους τεμπέληδες που άκαπρα και με ανόητο τρόπο παριστάνουν ξαφνικά τους προκομμένους και δραστήριους. (σελ. 60)	-	-	-

11	Από την Πόλη έρχομαι και στην κορφή κανέλα.	(Φράση) Για πράγματα ασυνάρτητα, άσχετα μεταξύ τους. (σελ. 655)	ΦΡ. Για περιπτώσεις πλήρους ασυναρτησίας, ασυνεννοησίας. Άλλα ντ'άλλων. (σελ. 763)	(Refrán) <i>Hablar por hablar./Hablar por no estar callado.</i> (σελ. 582)	Ειδολογική κατάταξη: Ασυναρτησίες. (σελ. 68)	-	Ο Γιάννης Βλαχογιάννης (Άπαντα τόμ. 3) γράφει τα εξής: "Ίσαμε το σωτήριο έτος 1486 (που άνοιξε ο δρόμος της Καλής Ελπίδας) τα μυρωδικά των Ινδιών, πιπέρια, γαρούφαλα, κανέλες και η άλλη συντροφιά τους η μπαχαρική, είχε ένα μοναχό λιμάνι στη Μεσόγειο, κι αυτό ήταν η Αλεξάντρεια". Σ'αυτό πλήρωναν το κουμέρκι τους, και από εδώ αρχίζει ο μύθος, που επιμύθιο θα 'χει την παροιμία της Πόλης και την κανέλα της. Ο	-	Λέγεται για ασυνάρτητα λόγια, χωρίς ειρμό ή χωρίς σχέση με το θέμα που συζητάμε. Πολύ μελάνι έχει χυθεί για την προέλευση της φράσης. [...] Την τράβηξε, λέει, με την ωραία του συζήτηση. Καλέ, αυτός σα μιλά, άκρη δε βρίσκεις στο λόγο του. Απ'την πόλη έρχομαι και στην κορφή κανέλα. (Στ. Βογιατζόγλου, Η συγκάτοικος) (σελ. 230)
----	---	---	--	--	--	---	--	---	---

						<p>Ι. Βαλαβάνης προσπάθησε να εξηγήσει τη φράση αυτή, πλάθοντας ολάκερο μύθο, πως τάχα ένα παλικάρι, γυρίζοντας από τα ξένα, έγραψε στην αγαπημένη του τα λόγια αυτά: <<Από την Πόλιν έρχομαι και στην κορφή καν' "έλα">>. Έτσι, ο Γιάννης Βλαχογιάννης παραδέχεται, λοιπόν, πως η φράση είναι χιώτικη και δεν παραδέχεται την εξήγηση του Ιωακείμ Βαλαβάνη ("καν έλα"). Βγήκε, λέει, από ιστορικό περιστατικό που λησμονήθηκε. (σελ. 87)</p>	
--	--	--	--	--	--	---	--

12	Αργά ήρθαν τα βόδια του.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Αργά για κάτι. (σελ. 64)	-	-	-	-
13	Αργεί το Πάσχα μα έρχεται.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Αργά. (σελ. 65)	Ας περιμένουμε υπομονετικά να εκπληρωθούν οι προσδοκίες μας, εφόσον είναι σίγουρο ότι αυτό, έστω κι αν αργήσει, θα γίνει. (σελ. 63)	-	-	-
14	Εκεί που είσαι ήμουνα κι εδώ που είμαι θα 'ρθεις.	Αυτού που είσαι ήμουνα κι εδώ που είμαι θα 'ρθεις: Γέρος προς νεότερο. (σελ. 414)	Παροιμία. Ως έκφραση προειδοποίησης, παραίνεσης σε κάποιον που πρόκειται να βρεθεί σε ανάλογη ηλικία ή κατάσταση με τον ομιλούντα. (σελ. 501)	-	Ειδολογική κατάταξη: Ηλικία. (σελ. 125)	σελ. 185 (Δίχως ερμηνεία)	-	-	-

15	Έλα παππού/παππούλη [μου], να σου δείξω τ'αμπελοχώραφά/τ'αμπέλια σου.	Παροιμία. Για νέο που κάνει υποδείξεις σε γερνότερο έμπειρο σε σχετικά θέματα. (σελ. 70)	Παροιμία. Ως απάντηση σε κάποιον που παριστάνει τον γνώστη ενός ζητήματος, το οποίο ο ομιλητής κατέχει σε βάθος, ή που προσπαθεί να του υποδείξει τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ενεργήσει. (σελ. 1218)	(Refrán). ¿Qué vas a enseñarme a mí, que fui cocinero antes que fraile! (σελ. 494)	-	-	-	-	-
16	Εμείς σκατά δεν είχαμε, τώρα μας ήρθαν φρέσκα.	-	-	-	-	Λέγεται όταν τη μία ατυχία ακολουθούν άλλες. (σελ. 223)	-	-	-
17	Έρχεται καβάλα μα φεύγει πεζή.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Αρρώστια. (σελ. 65)	-	-	-	-

18	Έρχονται τ' άγρια, να διώξουν τα ήμερα.	-	Παροιμ. Για κάποιον που επιδιώκει να οικειοποιηθεί τα δικαιώματα άλλου ή να επιβάλει τις απόψεις του. <i>Ε, δεν θα μας πουν και οι νέοι υπάλληλοι πώς θα κάνουμε τη δουλειά μας! Ήρθαν τα άγρια να διώξουν τα ήμερα.</i> (σελ. 38)	-	-	Οι θρασείς και κακότεροποι εκμεταλλεύονται συχνά την ευγένεια, την καλοσύνη και την υποχωρητικότητα των άλλων κι επιδιώκουν να τους παραμερίσουν και να πάρουν τη θέση τους. (σελ. 97)	-	-	-
19	Ήρθα ν' ανασάνω, κι εύρηκα μαλλί να ξάνω.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Άλλο αντί άλλο. (σελ. 48)	-	-	-	-
20	Ήρθε ο Αύγουστος πάρ'την κάπα σου.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Μήνες. (σελ. 25)	-	-	-	-

21	Έρθε το καλοκαιράκι στρίβει ο γέρος το μουστάκι μα όταν έρθει ο χειμώνας πάει ο γέρος βλαστημώντας.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Καιρός-εποχές-καιρικές συνθήκες. (σελ. 12)	-	-	-	-
22	Ήταν και παντέμορφος, ήρθε κι όταν έβρεχε.	-	-	-	-	Λέγεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ένα καθαυτό δυσάρεστο γεγονός συμβαίνει και σε ακατάλληλο χρόνο. (σελ. 97)	-	-	-
23	Θα σου 'ρθει η γνώση μα θα είναι αργά.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Μετάνοια. (σελ. 149)	-	-	-	-
24	Καινούρια αγάπη έπιασες, παλιά μη λησμονήσεις, γιατί θε να'ρθει ένας καιρός και θα μετανοήσεις.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Φίλος-φιλία. (σελ. 196)	-	-	-	-

25	Καλομελέτα κι έρχεται.	(Παροιμιώδης φράση) Η αισιόδοξη διάθεση επηρεάζει την έκβαση ενός γεγονότος. (σελ. 645)	ΦΡ. (Προφ.) Η θετική σκέψη δημιουργεί ευνοϊκές προοπτικές για την πραγματοποίηση μιας επιθυμίας ή ενός στόχου. (σελ. 754)	Míralo con optimismo que todo saldrá bien. (σελ. 279)	Ειδολογική κατάταξη: Λόγου δύναμη. (σελ. 145)	σελ. 27 (Δίχως ερμηνεία)	-	-	-
26	Κάνεις καλό, κάνεις κακό, θα 'ρθει γυρεύοντάς σε.	-	-	-	-	σελ. 27 (Δίχως ερμηνεία)	-	-	-
27	Κράζει τους φτωχούς στην τάβλα, κι ήρθανε οι χορτασμένοι.	-	-	-	-	Αναφέρεται στην αναιδεια και στο θράσος κάποιων ανθρώπων οι οποίοι προσπαθούν να επωφεληθούν από παροχές που προορίζονται για όσους έχουν πραγματική ανάγκη. (σελ. 112)	-	-	-
28	Λόγο σε λόγο έρχεσαι στα χέρια.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Λόγια. (σελ. 145)	-	-	-	-

29	Με τον καιρό έρχεται και το μυαλό.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Νους. (σελ. 154)	-	-	-	-
30	Μετά τη βροντί, έρχεται και η βροχή.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Επακόλουθο. (σελ. 116)	-	-	-	-
31	Μετά τη μπόρα έρχεται η γαλήνη.	-	-	-	-	-	-	Siempre que llueve, escampa. Afirma que, al igual que en la naturaleza, luego de las tensiones regresa la calma. (pág. 153)	-
32	Όλα έρχονται με τον καιρό, όταν ξέρεις και προσμένεις.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Υπομονή. (σελ. 191)	-	-	-	-
33	Όσα σου στέλνει ο διάβολος έρχεται και τα παίρνει.	-	-	-	-	σελ. 201 (Δίχως ερμηνεία)	-	-	-

34	Όταν θα έρθει ένα κακό, σέρνει μαζί του κι άλλο.	-	-	Ενός κακού μύρια έπονται: Las desgracias nunca vienen solas. (σελ. 275)	-	-	-	Las desgracias nunca vienen solas. Señala que un mal arrastra a otros con él. (pág. 170)	-
35	Πασάς έρχεται, δεν έρχεται Δεσπότης.	-	-	-	-	-	-	Δεν δίνεται ερμηνεία, αλλά η καταγωγή της παροιμιώδους φράσης. (σελ. 511)	-
36	Πρώτα ακούγεται η αστραπή και μετά έρχεται η βροντή.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Βροντή. (σελ. 77)	-	-	-	-
37	Σαν έρθει Κυριακή, Σάββατο μην προσμένει.	-	-	-	Πέρασε η ευκαιρία, ο καιρός κτλ. Ειδολογική κατάταξη: Σάββατο. (σελ. 176)	-	-	-	-

38	Σύρε κι έλα στον κατή, για να πάρεις το μπουγιουρντί.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Γραφειοκρατία. (σελ. 89)	-	-	-	-
39	Τ' Άγια των Αγίων αν δεν έλθω, του γερο-Νικόλα απ' έξω στέκω.	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Μήνες. (σελ. 28)	-	-	-	-
40	Τα έχει πάνε κι έρχονται, κι η αρχοντιά απομένει.	-	-	-	-	σελ. 36 (Δίχως ερμηνεία)	-	-	-
41	Τρώγοντας έρχεται η όρεξη.	Παροιμία με κυριολεκτική και μεταφορική σημασία. Επιτυγχάνοντας το ελάχιστο επιθυμώ και το περισσότερο. (σελ. 1012, 1379)	Παροιμία συνήθως μεταφορικά. Όσο ικανοποιείται μια επιθυμία, τόσο πιο πολύ αυξάνεται. (γαλλ. L'appétit vient en mangeant.) (σελ. 1629)	(Refrán) Comer y rascar todo es empezar. (σελ. 463)	-	-	Κι αυτή η φράση έγινε παροιμιακή και τη βρίσκουμε στο έργο του Φ. Ραμπελαί (Γαργαντούας) και συνεχίζει: "Πίνοντας φεύγει η δίψα!". Τη φράση τη μεταχειρίζονται και οι Γάλλοι σαν παροιμιακή:	-	-

							"En mangeant vient l'appétit". (σελ. 673)		
42	Χαίρου μάνα το γιο σου κι αδελφή τον αδελφό σου, ώσπου να 'ρθει η μουρμουρίστρα και κρεβατομουρμουρίστρ α (η γυναίκα).	-	-	-	Ειδολογική κατάταξη: Οικογένεια. (σελ. 160)	-	-	-	-